



HENA.COM

**Don
DeLillo**

americana

Don DeLillo

Americana

Americana 1971

PRVI DIO

1.

Tada smo došli do kraja još jedne dosadne i tmurne godine. Svjetiljke su bile obješene iznad pro elja svakoga du ana. Kestenjari su kotrljali svoja zadimljena kolica. Uve er su gužve bile strašne, a prometna buka uzdizala se do urlika plim-noga vala. Djedovi Boži njaci na Petoj aveniji zvonili su zvon i ima s neobi nom, tužnom nježnoš u, kao da solju posipaju izrazito pokvaren komad mesa. Iz svih je du ana dopirala glazba u obliku zveckanja, napjeva i hosana, a limena glazba Vojske spasa izvodila je vojni ke tužaljke prastarih krš anskih legija. U to vrijeme i na tom mjestu bilo je neobi no uti te zvukove, udarce inela i snažne bubnjeve koji su sugerirali da se djecu grdi zbog neizmjernih grijeha, i inilo se da to smeta ljudima. No djevojke su bile ljupke i vesele, kupovale su u svakom ludom du anu i klizile kroz magnetski suton poput mažoretkinja, visoke i ruži aste, drže i sjajne pakete pored nježnih grudi. Slijep ev njema ki ov ar spavao je itavo vrijeme.

Naposljetku smo došli do Quincyjeva stana. Njegova supruga otvorila je vrata. Predstavio sam joj svoju pratilju B. G. Haines i potom po eo prebrojavati ljude u sobi. Dok sam brojao, bio sam napola svjestan da razgovaram s Quincyje-vom suprugom o Indiji. Prebrojavanje prisutnih bila mi je navika. inilo mi se da je važno koliko je ljudi prisutno na odre enom mjestu, možda zato što su stalne vijesti o nesre ama zrakoplova i vojnim pothvatima uvijek naglašavale broj poginulih i nestalih; takva preciznost je draškanje otupjeloga mozga strujom. Sljede a najvažnija stvar bila je ustanoviti stupanj neprijateljstva. To je bilo relativno jednostavno. Sve što je trebalo u initi bilo je pogledati ljude koji te gledaju dok ulaziš. Jedan duga ak pogled obi no bi bio dovoljan da se to prili no to no utvrdi. U dnevnoj sobi bila je trideset i jedna osoba. Otprilike tri od etiri osobe bile su neprijateljski raspoložene.

Quincyjeva supruga i moja pratilja nasmiješile su se jedna drugoj jer su imale iste naušnice. Tada sam B. G. odveo u dnevnu sobu. ekali smo da nam netko pride i zapo ne razgovor. To je bila zabava i nismo željeli razgovarati jedno s dragim. Bit svega je razdvojiti se tijekom ve eri i prona i uzbudljive ljude za razgovor, a tada se na kraju ve eri ponovno na i i ispri ati jedno drugome kako je grozno bilo i kako nam je drago što smo ponovno zajedno. To je suština zapadne civilizacije. No to zapravo nije bilo važno, jer je nakon jednoga sata svima bilo dosadno. Bila je to jedna od onih zabava koje su toliko dosadne da sama dosada uskoro postane glavna tema razgovora. Kre u i se među grupama prisutnih, užete istu re enicu desetak puta. "Ovo je poput Antonionijeva filma." No lica nisu bila toliko zanimljiva.

Odlu io sam oti i u kupaonicu i pogledati se u ogledalo. Na zidu u kupaonici visjelo je šest uokvirenih grafita. Rije i su bile otisnute velikim, masnim slovima na sjajnom papiru, i to pisanim slovima da bi grafiti izgledali stvarno. Tri natpisa bila su bogohulna, a tri prosta. Okviri su izgledali skupo. Primijetio sam da imam perut na ramenima. Upravo sam htio obrisati ramena kada je ušla djevojka po imenu Pru Morrison. Ona je bila negdje iz okruga Bucks i tek se privikavala na vrtlog urbane monotonije. Stala je nasuprot mene i naslonila se na zatvorena vrata. Bila je prava osamnaestogodišnjakinja i ja sam ujedno bio i prestar i premlad da bih bio zainteresiran za nju. Usprkos tome, nisam želio da vidi moju perut.

"Htio sam oprati ruke."

"Tko je ta kmica?"

"Pru, koliko znam, Peck i Peck imaju posebnu ponudu jaha ih bi eva ovaj tjedan. Zašto to ne provjeriš?"

"Nisam znala da izlaziš s kmicama, Davide."

Po eo sam prati nike. Pru je sjela na rub kade i otvorila slavinu toliko da voda po ne kapati. Pitao sam se bi li to trebalo imati seksualnu konotaciju. Ponekad je teško odrediti takve stvari.

"Dobila sam pismo od brata", rekla je. "On rukuje granatnim baca em M-79- Nalazi se u jednoj od najgorih borbenih zona. Kaže da se žestoko bore za svaki pedalj zemlje. Trebao bi pro itati njegova pisma, Davide. Zbilja su sjajna."

Rat se prikazivao svaku ve er na televiziji, no mi smo svi gledali filmove. Uskoro su svi filmovi po eli sli iti jedni drugima, pa smo odlazili u polumra ne sobe i uklju ivali ili isklju ivali televizore, ili gledali kako ih drugi uklju uju ili isklju uju, ili slušali glazbu gotovo u tišini. Ja sam donosio svoju 16-milimetarsku kameru. To je bila lukava igra ka i svi su bili oduševljeni.

"On kaže da se ne može raspoznati prijatelje od neprijatelja."

"Tko?" pitao sam.

"Mrzim te, prljavi pokvarenja e", rekla je Pru.

"Quincy mi kaže da imaš novoga de ka, Pru. Teksašanin. Nekakav mladi kadet. Kaže mi da si ga upoznala preko ra unalnog portala za upoznavanje."

"Lažljivo kopile."

"Tvoj vlastiti brati , Pru."

"Imaš perut", rekla je. "Vidim ti na sakou. Perut!"

Quincy je bio u rijetkoj formi i pri ao je niz viceva o poljskim domarima, crna kim sve enicima, Židovima u koncentracionim logorima i Talijankama s dlakavim nogama. Napadao je svoju publiku šokovima i uvredama i izazivao ih da mu se suprotstave. Naravno, mi smo umirali od smijeha i pokušavali nadmašiti jedni dnige pokazuju i koliko smo prosvije eni. To je trebalo biti oslobadaju e etni ko iskustvo. Ako su ti takvi vicevi op enito smetali ili si bio osjetljiv na neke od njih koji su vrije ali tvoju rasu ili podrijetlo, nisi bio spreman da te prihvati matica. inilo se da B. G. Haines, koja je bila profesionalni model i jedna od najljepših žena koje sam ikada poznao, uživa u Quincyjevu nastupu. Ona je bila jedna od etiri crne osobe u sobi - i jedina Amerikanka među njima - i o ito je smatrala da je njezina diplomatska dužnost smijati se glasnije od ikoga Quincyjevim najokmtni-jim rasisti kim vicevima. Gotovo je pala na pod od smijeha i bio sam siguran da sam uo io gr eviti prigušeni jecaj na vrhu svake provale smijeha. Valjda joj je trebalo više prakse. Zapravo, itavu ve er smiješila se svakome tko joj je prišao i ozbiljnim klimanjem odgovarala na svaki pogled koji su joj uputili u eni ljudi u sobi. To je bilo zbunjuju e. Naposljetku sam je podsjetio da bismo mi trebali biti pristojni prema njoj, a ne ona prema nama. Tome sam dodao kratko predavanje o odgovornosti koju ima prema ljudima. Ubola je predjelo a kalicom u prolazu i ponovno postala elegantna.

Bilo je skoro gotovo. Nekoliko je ljudi ve otišlo. To je bila samo koktel-zabava i slagale su se male grape za ve era. U uglu sobe Quincyjeva supruga izvodila je pojednostavljenu koktel-verziju onoga što smo nazivali njezinim karate striptizom, ples koji je, prema njezinim rije ima, nau ila na putovanju po Orijentu.

Ubrzo u pitati B. G. gdje želi ve erati. Ona e predložiti da ja odlu im. Oti i emo u maleni francuski restoran na West Sideu, na rubu ni ije zemlje gdje hladni vjetar puše s rijeke i niske, tmurne ku e odišu raspadanjem; u ovo doba godine tamo postoji osje aj potpune praznine, osje aj mjesta koje je napušteno prije ratnih izama. Tamo ne može živjeti nitko osim ranjenih ma aka i djece s prozirnim trbusima, a sva ta udaljena svjetla koja trepere iznad Times Squarea pripadaju dragome gradu u drago vrijeme. B. G. e naru iti žablje krake. Ja u je pokušati impresionirati razgovaraju i s konobarom na francuskom s toplinom i intimnoš u heroja Pokreta otpora koji pozdravlja starog ratnog draga. Konobar e me prezirati, a B. G. e prozreti moje blefiranje. Ne e se ništa mo i u initi doli završiti ve er jednim od onih razgovo- ra o smrti, mladosti i nemira u kojem se pali cigareta za cigaretom. Sjetio sam se da više ne pušim.

"Gdje bi željela ve erati?" pitao sam.

No ona me nije ulula. Razgovarala je s muškarcem koji se zvao Carter Hemmings. Iako je Carteru bilo trideset godina, što znači da je bio dvije godine stariji od mene, on je bio jedan od meni podrijetli na poslu u Mreži. Uvijek sam bio svjestan dobi ljudi s kojima sam radio. Ono što je meni najviše bojao u Mreži bili su mladi muškarci koji bi mogli napredovati do položaja viših od mogega. Nije bilo dovoljno biti najbolji; trebalo je biti i najmlađi. Moja je tajnica lukavom špijunažom uspijevala saznati dob svih ljudi i je su razine odgovornosti bile usporedive s mojom. Kada mi je rekla da sam najmlađi i za punu godinu i tri mjeseca, odveo sam je u Lutece na večeru i dao joj povišicu od petnaest dolara. Carter Hemmings me se bojao. Iz tog razloga, kao i zato što je bilo vrijeme za blagdansku suosjećajnost, za pomilovanje zatvorenika i vojna primirja, nisam prekinuo njegov razgovor s B. G. Umjesto toga uzeo sam još jedno piće. Ostalo je samo desetak ljudi. Sullivanova je stajala pored zida u svojem ciganskom balonenu. Bilo je glupo što sam je pozvao; izgledala je napeto. Pakistanac koji je radio za UN bio je okrenut prema njoj. U jednoj je ruci držao piće, a u drugoj pepeljaru. Činilo se da Sullivanovoj ne smeta bacati pepeo na pod. Stajao sam odmah iza njega i pokušavao je nasmijati izvode i grimase. Izvukla je desno stopalo iz cipele s izuzetnom nonšalantnošću i povukla nogu iza sebe do zida tako da je nestala ispod mrtva koga pokriva svog balonera poput rode. Ostala je stajati tako na jednoj nozi, a zagonetna je cipela bila ukopana ispod nje. Namjerno ili ne, Sullivanova me tjerala da se uvijek osjećam neprikladno. Strašno me privlačila.

"Zato što sam musliman", govorio je Pakistanac, "zato ne pijem. A ipak osjećam da moram držati piće u ruci, ili i drugi misliti da sam previše ozbiljna i neporočna osoba. Mi muslimani smo jako strogi po pitanju alkohola, odjeće i tjelesnih odnosa. Možda ste umorni od ovih ljudi i željeli biste poći kući. Mogu li vam ponuditi pratnju? Moj Plymouth Fury je parkiran odmah preko puta ulice. Gdje živite?"

"U srcima muškaraca", rekla je Sullivanova.

Prišao sam im. Stari je sat počeo zvoniti. Pogledao sam Pakistanca i počeo micati usne, bez izgovaranja, kako bih ostavio dojam da je sat prigušio moje riječi. Nakon što je sat osam puta odzvonio nastupila je tišina i ja sam izvukao iz misli napola prekinutu rečenicu o besmislenom putovanju u Švicarsku i nastavio naglas. Pogledao je piće, pa onda pepeljaru pokušavajući odlučiti koje je sigurnije staviti povrhu onoga drugoga. Bio je na nepoznatom teritoriju i želio je imati barem jednu ruku slobodnu. Tada nam je prišao Quincy i počeo govoriti o novom megalijeku koji je probao prije tjedan dana. Čitav se prizor raspao prije nego što je itko od nas uspio shvatiti o čemu se tu radilo.

Izašao sam na terasu. Automobili su se kretali po Central Parku, kucajući crvena stražnja svjetla koja prolaze jedno pored drugoga prema sjeveru i zapadu prema tami rijeke, prednja svjetla koja prilaze, nježnonaranasta, vratari koji zvižde. Svjetiljke u parku bile su tmumohladne, postojane srebrne boje. Tratio sam život.

Svi su je zvali prezimenom. Bila je kiparica, imala je trideset i sedam godina i nije bila udana, visoka žena koja je naizgled samo svojim držanjem ili samom prisutnošću u lagano mijenjala prostoriju i činila je sputanom. Sullivanova je imala lice i tijelo koje je nadahnjivalo beskrajne analogije i pokušati ih držati na minimumu. Na zabavama na koje je dolazila u jednostavnim širokim haljinama, ravnim cipelama, bez šminke, duge kose koja je bila beživotna i nepočešljana, ona je bila žena koju su unutar dobrodušnih skupina ljudi bez iznimke opisivali kao udnu, drugaricu, neobičnu i iznimnu. Na takvim zabavama, dok bi Sullivanova stajala slušajući nekog samotnog muškarca kako opisuje ritualne strahote svojega života ili dok bi sjedila sama tapšući gitaru, uoči bih kako ljudi nagađaju o njezinome podrijetlu. Činilo se da mnogi misle da bi mogla biti Indijanka. Drugi su mislili da je podrijetlom Katalonka ili Polinezijka ili da potječe s Mrtvog mora. Jednom sam uoči da žena koja joj se divila opisuje njezino lice kao pretkolumbovsko. Meni je ona bila jednostavno neugledna. (Osobna osveta, naravno, imala je gorke veze s tim.) Ruke su joj bile dugačke i nepokolebljivo zglobovite. Činilo se da je trenirala da joj tamne oči izgledaju kao da se dosađuju bez obzira na to što se događalo pred njima. Njezin uzak nos, koji je nekako izgledao kao nos maeva, bio je sklon neoklevanim treperenju, njuše i katastrofu u

ne ijoj obinoj primjedbi. Sve u svemu, bila je mršava, vrsta i previše košata žena. Muškarci su joj uvijek govorili da žele po i s njom u krevet .

Vratio sam se unutra. Quincyjeva supruga sada je sjedila na sofi i miješala pi e etkicom za zube. Pru Morrison je o ito otišla. Quincy i dvije žene ležali su na podu ispred televizora. Jedna od njih zapisivala je ono što je on govorio dok je gledao program. Pogledao sam okolo traže i svoju pratilju. Sullivanova je, još uvijek stoje i na jednoj nozi, razgovarala s muškarcem koji je izgledao kao velika montažna baraka od valovitog lima. Po eo sam mahati rukama poput impanze i izvoditi teške male skokove. U isto vrijeme ubacio sam jezik iznad gornjih zubi i desni da bih napravio izbo inu u predjelu izme u nosa i gornje usnice. Pogrbio sam se tako da su mi ruke visjele ispod koljena. Sullivanova me nakratko pogledala. Tada je muškarac uzeo njezinu ašu i otišao u kuhinju. Uspravio sam se i prišao joj.

"Što se dogodilo s tvojom pepeljarom?"

"Morao se vratiti u ured", rekla je. "Iznenadna kriza na potkontinentu."

"I ja bih trebao biti u uredu. Svi nastoje dobiti moj posao. To je natjecanje tko e duže izdržati. Tip po imenu Reeves Chubb spava u svojem uredu oko tri no i tjedno. Stol mu je pun prljavih košulja. Ne idemo tamo na sastanke ako njegova tajnica ne naspreja ured osvježiva em zraka. No ja se držim. Možda ak ovih dana odem na odmor."

"Skijati? Sve te nimfe u uskim pulloverima."

"Ne znam", rekao sam. "Volio bih napraviti nešto religioznije. Istražiti Ameriku u vrište ojno i. Znaš. Yin i yang u Kansasu. Tako nešto."

"Možda u po i s tobom", rekla je Sullivanova.

"Ozbiljno?"

"Voljela bih to napraviti, Davide. Zbilja bih."

"Ionako moram i i na Zapad za nekoliko mjeseci i napraviti dokumentarac o Navajo Indijancima. Mislio sam uzeti godišnji nekoliko tjedana prije toga i provesti ga voze i tamo."

"Možemo povesti Pikea s nama."

"Naravno", rekao sam. "On bi mogao na i nekoga da mu vodi posao neko vrijeme."

"Dat emo mu da razradi rutu. Povjerit emo mu bojno polje. To e mu se svidjeti."

Osje ao sam se dobro. To je bila dobra ideja. Tada se muškarac vratio s njihovim pi ima. Upoznali smo se i tada sam otišao potražiti B. G. Haines. Kupaonica je bila prazna. Otišao sam u spava u sobu i prou io kapute na krevetu. Njezin kaput nije bio među njima. Pogledao sam u ormar i vidio da nije ni tamo. Tada sam otišao u kuhinju. I ona je bila prazna. Neko sam vrijeme stajao tamo. Zatim sam otvorio vrata hladnjaka i izvadio posudu za led iz zamrziva a. U njoj su bile još etiri kockice leda. Skupio sam sluz iz grla i pljunuo na svaku od kockica zasebno. Tada sam stavio posudu natrag u zamrziva i zatvorio hladnjak.

Vratio sam se u dnevnu sobu. Sullivanova je još uvijek razgovarala s okruglim, sivim muškarcem. Nisam mogao odvratiti o i s njezine prazne cipele.

2.

Bio sam iznimno zgodan mladi . Objektivnost koju vrijeme polagano oblikuje i suzdržanost koju razara omogu uju mi davanje te izjave bez pribjegavanja uobi ajenim skromnim poricanjima kojima se odaje priznanje roditeljima ili djedovima i bakama kao što se to radi po bontonu. Pretpostavljam da je vjerojatno istinito to da sam naslijedio glatku i svijetlu kožu moje majke i atletsku gradu mojega oca, no obiteljski album ne objašnjava za udni gr ki oblik mojega lica. Kad mi je bilo dvadeset i osam fizi ki identitet mnogo mi je zna io. Imao sam gotovo jednaki odnos s ogledalom kao što su mnogi moji suvremenici imali sa svojim psihijatrima. Kad bih se po eo pitati tko sam, jednostavno bih nasapu-nao lice i po eo se brijati. Sve bi postalo tako jasno, tako divno. Bio sam plavooki David Bell. Moj život o ito je ovisio o toj injenici.

Bio sam visok to no 188 centimetara. Težina mi je varirala izme u 83 i 85 kilograma. Usprkos svijetloj puti iznimno sam dobro tamnio od sunca. Kosa mi je bila svjetlija nego danas, guša i bujnija, opseg mojega struka bio je 81 centimetar, puis mi je bio normalan.

Imao sam nestabilno koljeno, ali nos mi nikada nije bio slomljen. Stopala mi nisu bila ružna i imao sam natprosječne zube. Put mi je bila izvrsna.

Moja mi je tajnica jednom rekla da je slušala kako Strobe Botway, jedan od mojih pretpostavljenih u Mreži, govori da sam konvencionalno zgodan. Dobro smo se nasmijali tome. Strobe je bio maleno, jedva ljudsko biće koje je imalo naviku da polagano vrti cigaretu palcem, kažiprstom i srednjakom dok puši kao što je to radio Bogart u jednom ranom filmu. Strobe me mrzio zato što sam bio viši i mlađi od njega, a i manje sam podsjećao na izvanzemaljca. Strobe je govorio o misteriju Bogarta, koristeći i njemačke filozofske izraze koje nitko nije razumio, i potkopavao je mnoge zabave citiranjem dugačkih dijaloga iz opskurnih Bogartovih filmova. Imao je omiljene glumce i njihova imena nitko nikada nije mogao povezati s licima, muškarce koji su glumili zatvorske uvjare u sedam filmova za redom, koji su uvijek napadali japanska mitraljeska gnijezda s granatom u svakoj ruci, koji su bili pijanci, psihotični ubojice, pokvareni odvjetnici ili probni piloti koji su se uspaničili ili činili se da se Strobe divi fizičkim nesavršenostima ljudi, njihovu mucanju, oštećenom tkivu, okrhnutim zubima; po njegovom mišljenju sve je to sačinjavalo karakter, određeni otrcani magnetizam. Njegov svijet nije bio moj svijet. Volio sam Humphreyja Bogarta, ali on me je iritirao nervoznim. Smetalo mi je njegovo ime; to je bilo ime muškarca koji je dužan. Moji vlastiti instinkti doveli su me do Kirka Douglasa i Burta Lancastera. Oni su bili američke piramide i nisu trebali podzemlje da bi proširili svoju slavu. Bili su veličine. Njihova lica presijecala su ekran. Kada su se smijali ili plakali činili su to bez suzdržavanja. Njihovi kromirani osmijesi nikada nisu bili dvosmisleni. I rijetko su imali vremena sjesti i razmjenjivati cinične primjedbe s nekom damom iz otmjenog društva ili nekim glupim policajcem. Oni su bili ljudi od akcije koji su trčali, skakali i voljeli igrati se. Kada sam bio adolescent gledao sam Burtu u filmu *Odavde do vječnosti*. Stajao je iznad Deborah Kerr na toj havajskoj plaži i prvi sam put u životu osjetio pravu moć slike. Burt je bio poput grada u kojem svi živimo. Bio je tako velik. U slijevanju sjena i vremena bilo je mjesta za sve nas i znao sam da se moram raširiti sve dok se molekule ne razdvoje i dok se ne stopim sa slikom. Burt na mjesecini bio je vrhunac muškog savršenstva, no zbog toga nije bio manje obožavan. Burt živi! Do današnjega dana nosim u sebi tu sliku, kao što vjerujem da to čine i milijuni drugih ljudi, muškaraca i žena, iz svojih razloga. Burt na mjesecini. To je bio koncept; to je bila ikona nove religije. Te noći, nakon filma, dok sam vozio automobil svojega oca po seoskom putu, po prvi sam se put pitao koliko je krajolik zapravo stvaran i koliko je dio sna zaista san.

Strobe je umro usred sastanka. Doživio je srčani udar za radnim stolom. On je konvencionalno mrtav. No bio bi sretan da zna da su i drugi na poslu dijelili njegovu reakciju na moje fizičke osobine. Skrivena energija ispunjavale su zrak, malene tajne stnje, kao što to biva u svakom poslu koji se oslanja na moć slike. Postojao je kult neatraktivnih i pametnih. Za nemilosrdnost su se dobivali bodovi. Bila je to osveta protiv zgodnih. Svi su se trudili izbjeći kategorije i osujetiti one koji kategoriziraju. Nisi trebao biti ni zgodan, ni neatraktivan, ni nemilosrdan, ni pametan da bi te bezliči smatrali herojem, da bi te briljantni i zgodni smatrali simpatičnim, da bi te pametni smatrali nevažnim, da bi te mahnjiva frakcija neatraktivnih smatrala homoseksualcem, da bi te nemilosrdni smatrali bistrim mladićem, da bi te opasno neurotični smatrali prijateljom, a izdvojeni i osuđeni na propast prisnim i odanim prijateljem. Davao sam sve od sebe da budem neuobičajen. Tiho sam hodao blizu zidova i po stepenicama. Mali incident potvrdio je vrijednost takve taktike. Jednoga dana poslije ručka prelazio sam Aveniju Madison s Tomom Maplesom, mladićem koji je došao raditi za Mrežu otprilike u isto vrijeme kad i ja. Izmjenjivali smo uobičajene ljubazne primjedbe. Kada smo stigli do pločnika, ljupka mlada djevojka s ružičastim trepavicama zatražila je od mene autogram. "Ne znam tko ste", rekla je, "ali sigurna sam da ste netko." Imala je razoružavajući osmijeh i veselo sam potpisao njezinu kartu sustava podzemne željeznice te pomislio kako je to Maplesu sigurno zabavno. On me izbjegavao sljedećih šest mjeseci. Nakon toga potrudio sam se biti iznimno ponizan i povučen. Smatrao sam da je to nužno za dobrobit drugih.

Vrijeme je za ponovno puštanje filma. Mislim to prilično doslovno, jer još uvijek posjedujem film koji sam snimio u tim godinama, kao i mnoge kasete. Na ovako udaljenom

otoku nema se mnogo toga za raditi i mogu ubiti (ili barem preraspodijeliti) znatan dio vremena slušaju i tonski zapis i još jednom gledaju i dio snimljenog materijala.

Prošao sam hodnikom do svojega ureda. Moja je tajnica sjedila za svojim stolom, jela krafnu i pisala pismo. Zvala se Binky Lister. Bila je vedra djevojka, ugodno popunjena s nekoliko kilograma viška. Održavala je ljubavnu vezu s mojim neposrednim šefom koji se zvao Weede Denney, no i dalje je bila pouzdana tajnica, što zna i da je lagala u moju korist i branila me od svih optužbi koje su iznosile tajnice ljudi koji su me se bojali i koji su me mrzili. Ušla je za mnom u ured.

"Gospodin Denney želi da do eš na sastanak u deset."

"O emu se radi?"

"Pa ne govori mi baš sve."

"Nemoj se ljutiti, Binky. To je bilo samo usputno pitanje."

Dok je stajala tamo, udno je prekrížila gležnjeve, neka vrsta izražavanja nezadovoljstva bez pomo i lica. Sjedio sam za svojim ogromnim stolom i odjednom sam zamislio da sam gol. Tada sam lagano odmaknuo stolicu i po eo se okretati u širokom luku od 180 stupnjeva, pregledavaju i svoj teritorij. Zidovi su bili prekriveni uve anim fotografijama iz emisija koje sam napisao i koordinirao. Moja vitrina za knjige bila je puna uvezanih scenarija. U dva ugla sobe stajale su biljke, a na stoli u s druge strane uredno je bilo posloženo desetak asopisa o medijima. Sve pepeljare bile su Jensenove. Imao sam crnu kožnu sofú i žuta vrata. Sofa Weedea Denneyja bila je jarkocrvena, a njegova su vrata bila crna.

"Što još?" pitao sam.

"Zvala je neka žena. Nije ostavila ime, ali je rekla da ti kažem da žablji kraci nisu bili ukusni kao obi no."

"Moj život", rekao sam, "je niz telefonskih poruka koje nitko osim mene ne razumije. Svaka žena koju upoznam misli da je neka vrsta proro ice iz Delfa. Telefon mi zvu u tri ujutro i netko tko je zapeo na nekakvom aerodromu kaže mi da su životinjski krekeri otišli iz zoološkog vrta. Neki dan sam dobio brzozav - shizozav - od djevojke s obale u kojem je pisalo: MOJI KRAJNICI OTIŠLI SU NA POGREB. Dobivaš li kad takve poruke, Binky? Moj život je teleks od Interpola."

"Ako ti sve to tako ide na živce, zašto si se nasmiješio kad sam ti rekla za žablje krake?"

"To je bila dobra vijest", odgovorio sam.

Otišao sam do Weedeova ureda. Sjedio je u svojoj preure enoj brija koj stolici. Koristio je niski stoli za kavu od tikovine kao radni stol. S druge strane sobe nalazila se njegova TV konzola s tri ekrana. Nije me toliko smetala brija ka stolica, koja je bila ekscentri nost koja se dopušta nekome na Weedeovom položaju, ali stoli za kavu bio je pomalo zastrašuju , jer se inilo da ukazuje na to da je moj ogromni stol pomalo površan. Weede je bio majstor uredskih vještina, specijaliziran za taktiku reakcije. Neko vrijeme nakon što sam po eo raditi za Mrežu Weedeov pod injeni po imenu Rob Claven odlu io je ukrasiti svoj ured s to no etrnaest slika svoje supruge. Bio je to prili no užasan prizor. Weede nije rekao ni rije . No tjedan dana poslije toga nas nekolicina, uklju uju i Roba Clavena, otišli smo na sastanak u Weedeov ured. Ono što smo vidjeli zapanjilo nas je. Sve slike i stare grafike brodova nestale su i zamijenila ih je jedna jedina reprodukcija detalja iz Sikstinske kapele veli ine 20 x 30 centimetara. Gotovo prazni zidovi bili su smrtna presuda Robu Clavenu. Michelangelo je bio padanje oštrice.

Naposljetku mi je Weede pokazao da udem i sjednem na plavu stolicu. To je u inio pokretom ruke ili oka koji je bio toliko blizu nevidljivosti da ak i dok sam sjedao nisam mogao odrediti kako sam znao da trebam sjesti na plavu stolicu. Reeves Chubb je ve bio tamo i pušio je jednu od svojih cigareta s mentolom. Weede nam je ispri ao anegdotu o golfu i preljubu. Nakon nekoliko minuta ušlo je još pet ljudi, među kojima je bila ijedna žena, Isabel Mayer, i sastanak je zapo eo.

Pogledao sam kroz prozor. Muškarci sa žutim kacigama radili su na zgradi koja se gradila preko puta. Ulazili su i izlazili iz njezinog šupljeg kostura, bacali acetilen i prelazili preko nestabilnih greda. Za udo, nije izgledalo da se kre u posebno oprezno. Možda su se pomirili sa strahom od pada. Vjerojatno su vidjeli padove drugih i prezirali te smrti zbog olakšanja

koje dolazi nakon šoka, olakšanja koje se zasigurno uzdiže s vjetrom, kat po kat po ogoljeloj zgradi. Što se onda može nego brzo oti i u zatamnjeni kafi i popiti tri viskija koja pale grlo? Na jednoj razini u ala su dva muškarca i zabijala zakovice, a jedan na katu iznad njih skočio je s daske na dasku, ruku lagano ispruženih u visini bokova. Usred skoka, pod određenim kutom nasuprot otvorenoj strani zgrade, iza sebe je imao nebo, bogato i jasno plavo i oni su bili uokvireni gredama, muškarac i nebo, jednu, kako se činilo, beskonačno u sekundu. Mogao sam vidjeti i muškarce koji su zabijali zakovice i muškarca koji je skakao, no oni nisu mogli vidjeti jedni druge. Dugo sam ih gledao, pokušavajući i istodobno razaznavati uredske glasove i dati im nekakvo značenje. Tada se iza greda pojavio još jedan, viši muškarac i nije hlače nisu dopirale do vrha radnih izama. Na trenutak je stajao nepomičan, s nikom podignutom do ruba kacige zaklanjajući oči od sunca. Činilo se da gleda u nas. Tada je podignuo ruku iznad glave i počeo mahati. Gledao je ravno u mene i mahao. Nisam znao što uiniti. Hladni glasovi su pucketali, mjereći, radeći i kompromise, uništavajući i stvarajući i pritisak. Osjećao sam da ga treba uiniti. Nisam znao zašto, no osjećao sam da to treba uiniti. Bio je to apsolutni imperativ; znak koji se moralo dati.

"Pogledajte", rekao sam. "Pogledajte onog muškarca tamo preko puta. Maše nam."

"Pogledajte", rekla je Isabel. "On maše. Taj građevina. Vidiš li ga, Weede?"

Tada smo svi bili na nogama, svih osmero, nabili smo se pored prozora i odmahivali mu. To je bilo veselo. Svi smo mahali i smijali se. Weede je počeo vikati: "Vidimo te! Vidimo te!" Nagurali smo jedni druge da bismo imali više mjesta. Isabel se pokušavala popeti na široki radijator koji se nalazio ispod prozorske daske. Pomogao sam joj da se popne i onda je kleknula i počela mahati objema rukama. Na nebu nije bilo ni oblaka. Nekontrahirano smo se smijali.

Završili smo sastanak u izvrsnom raspoloženju. Weede je predložio da svi zajedno odemo na ručak. Reeves Chubb se ispričao rekavši da ima mnogo posla, i ja sam znao da će ga Weede prije ili kasnije natjerati da pati zbog nastojanja da ispadne radišan. Svi smo otišli u Gut Bucket, snobovsku rupu s pljuvačnicama i piljevinom u kojoj je hamburger koštao 4,50 dolara. Tamo je sve bilo puno ljudi iz Mreže, glumaca i modela. Na zidu su bile stotine fotografija Georgea Rafta. Sjedili smo za okruglim stolom od hrastovine. Nitko nije ništa rekao pune tri minute. Tada je došao konobar i preuzeo narudžbu.

S druge strane prostorije vrlo atraktivan par sjedio je uz pije. Noge su im se dodirivale ispod stola. Buljio sam u djevojku i pokušavao uhvatiti njezin pogled. Želio sam samo kratki osmijeh, ništa više. To bi mi pružilo veliko zadovoljstvo. U meni je bilo energije koja je zahtijevala da se pomalo ispušta. Ukrasti jedan osmijeh iz popodneva tog muškarca. Nagomilavao sam takve egoistične trenutke i pamtio svaki od njih. Klimanje. Ljupki osmijeh. Duboki pogled preko vrha cigarete. Sve više od toga bilo bi previše. Nisam želio izazvati bol.

"Dobar sastanak", rekao je Weede. "Slažemo li se u pogledu toga?"

Konobar je donio hranu prije nego što smo ispili drugu piće. To mjesto bilo je puno fantastičnih žena. Weede nam je pričao o svom safariju uz kamere u Keniji. On i njegova žena Kitty proveli su tamo mjesec dana jesenas. Rekao je da svi jednom moramo doći do njega pogledati dijapozitive. Ljudi u Mreži uvijek su neodređeno pozivali na nešto. Netko koga nisi vidio mjesecima pojavio bi se na tvojim vratima, anđeoski lik nad tvojom prvom jutarnjom kavom. "Hajdemo zajedno na ručak jedan dan", rekao bi i to bi bilo zadnji put da si ga vidio. Ili bi jedan od tvojih pretpostavljenih podignuo glavu s umivaonika, zaškiljio u tvom smjenu i promrmljao: "Kad ćeš doći k meni i večerati s Ginny (Billie, Ellie, Sandy) i sa mnom?" Iskreni pozivi obično su se davali potajice, ili u povjerljivim dopisima, ili iza zatvorenih vrata.

Weede se ispričao prije deserta i otišao u atmosferi nepopustljive tišine. Svi smo znali kamo ide - u hotel Penn-Mar na Devetoj aveniji gdje ga je čekala Binky. Nalazili su se svakoga četvrtka na sat vremena. Nakon što je otišao Isabel je odlučila naručiti konjak i svi smo joj se pridržali. Ona je bila niska kašasta žena od nekih četrdeset i pet godina. Prije četiri mjeseca na zabavi na teglenjaku koji je stalno knjižio oko Kipa slobode svima je ispričala da je ubacila jednu svoju stidnu dlaku u viski-sodu Mastoffa Panofskoga. Svi su je se bojali. Za to nije bilo logičnog razloga; njezin posao je na neki nejasno definirani način bio povezan s modnom koordinacijom i nije bila konkurencija nikome u cijeloj Mreži. Ipak smo svi išli do

sramnih krajnosti ne bismo li joj pokazali naše prijateljstvo i odanost. Možda smo osje ali opasnu ma ju perverznošću. Konkurencija ili ne, inilo se da je ona žena koja može napasti svakoga trenutka, bez ikakvih ustupaka pravilima uredske borbe. Sada nam je po elu pri ati o natpisima u ženskim zahodima u raznim restoranima diljem grada. Udarila bi po stolu nakon svake recitacije. Stigli su konjaci i po eli smo razgovarati o zimskom pregledu programa, slo-živši se da je prvorazredan. Veoma visoka djevojka u uskim hla ama prošla je prostorijom i inilo se da su joj noge spojene izravno s ramenima. Tada je ušao Reeves Chubb. Ugledao nas je i mahnuo. Sjeo je na praznu stolicu s olakšanjem koje se inilo vrijednim kakvog povijesnog trenutka, kao da se probijao kroz prašumu mjesecima prije nego što je pronašao nas, svoj izgubljeni bataljun.

"Je li Weede ve otišao?" pitao je. "Izgleda da smo se mimoišli, kvragu. Mislio sam navratiti na jedno brzo pi ence prije nego što se bacim na tu kinesku stvar. Što pijete? Upravo sam uo da je Phelps dobio nogu. On to još ne zna, pa mu nemojte ništa re i. Vjerojatno e ekati do po etka godine. Paul Joyner misli da je on sljede i. Vrata su mu zatvorena itavo jutro. Hallie kaže da naziva sve ljude koje je ikada poznao od srednje škole. No on govori da je sljede i ve osam godina. Valjda misli da ako to bude govorio, onda se ne e dogoditi. Suprotni peh. Prošlih nekoliko tjedana bili su pakao na kota ima. Bio sam u uredu svaki vikend ovog mjeseca. Ako se situacija uskoro ne smiri, moja mlada ženica kaže da e oti i svojoj mami. Jeste li itali gdje MBO koristi izvi a e? Naletio sam na Jonesa Perkinsa kad sam išao dolje. Rekao mi je da Warburton ima nekakvu rijetku fatalnu bolest krvi. Volio bih oti i u Aspen za praznike, ali ne vidim kako to mogu izgurati. No moja tajnica ide. Ne znam kako im to uspijeva. Hallie u prolje e ponovno ide u Europu. Jeste li uli što je napravio Merrill, ta budala? Što me podsjetilo na to? Blaisdell mi je rekao da je vidio ženu Chandlera Batesa u San Juanu prošli vikend. Bila je u El Conventu s nekakvim ljigavim tipom koji izgleda kao ronilac. Isabel, to su predivne rukavice. Ako uskoro ne odem na odmor, u i ete u moj ured i vidjeti samo hrpicu pepela. Što pijete?"

Otišli smo natrag u ured. Rano popodne uvijek je bilo tiho, itavo mjesto utonulo bi na tropski po inak, kao da se sama zgrada ljulja na arobnoj ljulja ki, a tada bi zamagljeni u inci hrane i pi a po eli nestajati i sjetili bismo se zašto smo tu - da bismo telefonirali - i svi bismo se nagnuli nad svoje aparate. No bilo je ne eg divnog u tom vremenu, u nekih sat ili tu negdje prije nego što bismo se sjetili. To je bilo vrijeme za sjesti na sofe umjesto za stolove i za pozvati tajnice u urede da bismo tiho razgovarali ni o emu posebnome - filmovima, knjigama, vodenim sportovima, putovanju, ni emu. Tada je među nama postojala nekakva ljubav, poput ljubavi u obitelji koja je podijelila toliko intimnih trenutaka da bi ne voljeti bilo nehumano. I sam ured bi se inio poput posebnoga mjesta, ak i u svojem blijedom, o ajnom svjetlu sli nom boji starih novina; postojalo je vjerovanje da smo tu sigurni, na neki emocionalni na in, da živimo na poznatom terenu. Da imaš dušu, i da ta duša ima potrebu osjetiti korijene i promjenu godišnjih doba, biti utješena poznatim stvarima, tada ne bi mogao hodati među ovim stolovima dvije tisu e jutara ni uti bu ne pisa e mašine a da ne povjeruješ da je to mjesto na kojem si siguran. Znaš gdje je pravna služba, kako poslati paket dostavom bez zastoja, s kime razgovarati o poreznim olakšicama i što u initi kad ti stolna boca za vodu pušta. Znaš sve one stvari koje ne bi znao da se odjednom nadeš u bilo kojem drugom uredu, u bilo kojoj drugoj zgradi, bilo gdje na svijetu; u usporedbi s tim, koliko znaš, koliko se siguran osje aš u pogledu, recimo, svoje supruge? I u to vrijeme, prije nego što bismo se sjetili gdje smo, ured je davao osje aj pripadnosti i mi smo sjedili u rano popodne i lagano radili znaju i da smo se upravo vratili na mati ni brod.

U uglu je zvonio telefon. Nitko se nije potrudio podi i slušalicu. Tada je još jedan po eo zvoniti. Polagano sam prošao svojim uredom pritom se istežu i. Pokušao sam se sjetiti jesu li Burt ili Kirk ikada igrali u uredskom filmu, jednoj od onih dosadnih drama o igrama mo i i stidljivim preljubima. Uo io sam memorandum na svome stolu. Odmah sam po kratko i poruke znao da je to još jedan od onih udnih memoranduma koje sam tijekom godine dobivao u neredovitim razmacima. Podignuo sam ga i pro itao.

Za: Tehni ka jedinica B
Od: sv. Augustin
*I nikada ovjek ne može biti kobnije u smrti
nego kad je i smrt sama besmrtna.*

Nitko nije znao tko šalje te memorandume. Provodile su se istrage, ispitivani su ljudi, no ništa od toga. Tkogod da ih je slao, morao je savladati dvije poteškoće. Morao je oti i u kopirnicu i napraviti dovoljno kopija za sve naše pododjeljke a da ga nitko ne primijeti. Onda je morao podijeliti memorandume, jedan po jedan, na svaki stol i u svaki ured u ovom podruju. Radnici u kopirnici oslobođeni su sumnje, kao i dostavljači i pošte. Nitko nikada nije vidio da se ti memorandumima dostavljaju; jednostavno bi se pojavili, ili ujutro ili rano popodne. Ovo je bila prva ponika od svetog Augustina. Prijašnje memorandume slali su Zwingli, Levi-Strauss, Rilke, Heidegger, Tillich, William Blake, Charles Olson i indijanski poglavica po imenu Satanta. Naravno, osoba odgovorna za te poruke postala je poznata u ovoj tvrtki kao Ludi Pisac Memoranduma. Nikada ga nisam tako zvao jer je to bilo previše očitost ime. Zvao sam ga Trocki. Nije bilo posebnog razloga da odaberem baš Trocki; jednostavno mi se činilo da mu to pristaje. Pitao sam se je li to netko koga poznajem. Činilo se da svi misle da je on vjerojatno maleni groteskni ovjek koji je pretrpio mnoga razaranja u životu, koji prezire ogromnu bezličnu strukturu Mreže i koji radi u odjelu otpreme, tradicionalnom isto seksualnih prijestupnika, mutanata i vegetarijanaca. Rekli su da je vjerojatno stranac koji živi u pansionu u Red Hooku, provodi noć i dan i rasprave o abnormalnoj psihologiji pisane malim slovima u osam svezaka i govori svom prodavaču u živežnih namirnica da je u prošlom životu bio pravi avatelj Talmuda. To je bilo općenito mišljenje i možda je u njemu bilo određene logike. No mene je više zadovoljavalo vjerovati u to da je Trocki jedan od naših direktora. Zbog toga je osamdeset tisuća dolara godišnje i krade spajalice iz ureda.

Sjedio sam za stolom i penkalom ocrtavao obris svoje ruke na praznom komadu papira. Tada sam nazvao Sullivanovu, no nije se javljala. Hodao sam još malo po uredu i pogledao u hodnik. Mnogo djevojaka vratilo se poslu, skinule su pokrivala sa svojih pisanih mašina i stavile maramice u donje ladice svojih stolova gdje se poivati zajedno sa starim ljubavnim pismima, krpenim lutkama i pornografskim knjigama koje su im šefovi darovali u duhu novog liberalizma, a i da bi vidjeli hoće li se išta dogoditi. Zatvorio sam vrata. Tada sam otkopao hlače i izvukao penis. Neko sam vrijeme tako hodao po uredu. Osjećaj je bio dobar. Vratio sam ga u hlače i stavio Trockijev memorandum u fasciklu u kojem je bio i sav njegov dosadašnji rad, kao i neke pjesme koje sam pisao u uredu s vremena na vrijeme i neki shizogrami od djevojaka koje sam znao. (POZDRAV SA SLIKOVITE OBALE NEBRASKE). Otvorio sam vrata. Binky je bila za svojim stolom. Izvadila je sendvič i kartonsku kutiju iz bijele torbe. Kad je odmotala sendvič, on je izgledao vlažno i ljepljivo. Bilo je neegirljivog u tom trenutku.

"Dobro došla natrag na veliku planinu slatkiša."

"Bok", rekla je. "Provela sam dva prokleta sata u vražjem Saksu a da ništa nisam kupila. A sad u pojesti sendvič od Coca-Cole. Sretan Božić."

"Trocki se ponovno oglasio."

"Vidjela sam", rekla je. "Još uvijek mislim da si to ti."

Znala je da će mi to laskati. Iako je govorila stvari koje su bile namijenjene tome da se osjećam bolje. Nikada nisam znao zašto. S mnogo gledišta Binky mi je bila dobra prijateljica i ponekad sam se pitao što bi bilo da sam pokušao, prema najnovijem žargonu, zakomplicirati naš odnos. Jednom kad smo radili do kasna u uredu skinula je cipele dok je zapisivala diktat. Prizor žene koja skida cipele oduvijek me uzbuđivao pa sam je poljubio. To je bilo sve, poljubac izmeću odjeljaka teksta, no možda to nisam učinio iz iste nježnosti, niti iz želje da izazovem spokojnost naše veze. Možda je to bio tek jedan od mojih trenutaka egoizma. Bilo je to samo nekoliko dana prije nego što sam saznao za Binky i Weedeu.

"Uđi", rekao sam.

Ponijela je svoj ručak sa sobom i sjela na sofuu.

"Phelps Lawrence je dobio nogu", rekla je.

"Uo sam."

"Govorka se da je Joyner sljede i."

"To je proširio Joyner", rekao sam. "To je dio njegove opreme za preživljavanje. Ako ne bude pažljiv, uskoro će mu se to obiti o glavu."

"Jody misli da je to po etak istke. Bilo je puno povjerljivih dopisa. Misli da bi Stennisa mogli natjerati na davanje ostavke. No nemoj pri ati o tome. Natjerala me da joj obe am da ne u re i ni rije ."

"Primijetio sam sva ta zatvorena vrata. Ponekad mislim da zatvaraju vrata samo da bi nas uplašili. Svi znaju da zatvorena vrata zna e tajne rasprave, a tajne rasprave nevolje. No možda oni unutra gledaju poduku sviranja gitare na Kanalu 31."

"Grove Palmer se razvodi", rekla je Binky.

Odjednom sam shvatio da nisam oprao zube poslije ru ka. Držao sam etkicu i pastu za zube u uredu i uvijek sam prao zube poslije ru ka tijekom kojega bih popio nekoliko pi a. Toalet je poslije ru ka uvijek bio pun muškaraca koji su prali zube i ispirali ih vodicom za usta. Ponekad sam mislio da svi mi u Mreži postojimo samo na videotraci. Naše rije i i djela naizgled su imali uznemiruju e prošlu kvalitetu. Izgovorili smo i napravili sve te stvari ve ranije i one su bile zamrznute neko vrijeme, zatvorene u malom laboratoriju ekale su emitiranje i ponovno emitiranje kada satnica programa bude pogodna. I postojao je osje aj da ne iji smrtonosni mali prst može dotaknuti dugme i da emo svi biti zauvijek izbrisani. Ti trenuci u toaletu pored desetak muškaraca koji stružu po zubima možda su bili najgori od svih. inilo se da nismo ništa doli elektronski signali - prolazili smo kroz vrijeme i prostor s mucanjem i zatamnjanim ludilom televizijske reklame.

"Što se doga a s tvojim Navajo projektom?" pitala je Binky.

"Quincy stalno ko i stvar. Razgovarat u s Weedeom i vidjeti mogu li sam raditi na tome. No nemoj to nikome spomenuti."

"Davide", rekla je.

"Što?"

"Možda skinu 'Solilokvij'".

"Jesi li sigurna?"

"Osoba koja mi je to rekla kaže da usrani sponzor nije zainteresiran za obnavljanje."

"Zašto?"

"Osoba nije rekla."

"Uvijek je tu Navajo", rekao sam.

"Davide, mislim da je to tre a ili etvrta najbolja emisija na televiziji."

"Solilokvij" je bila serija koju sam samostalno napravio. To je bila prva velika stvar koju sam napravio nakon što sam se pridružio Weedeovoj ekipi - maloj, elitnoj i eksperimentalnoj jedinici sastavljenoj u svrhu razvijanja novih koncepata i tehnika. Ostatak Mreže prezirao nas je zbog naše relativne slobode i industrijskih nagrada što smo ih osvojili za emisije o ratu koje smo radili nezavisno od Informativnog odjela. "Solilokvij" nije osvojio ništa. Svaka emisija sastojala se, vrlo jednostavno, od individualnog pojavljivanja pred kamerama u trajanju od jednoga sata u kojem bi osoba ispri ala svoju životnu pri u. Želio sam je pitati što je još Weede rekao o seriji. No to ne bi bilo fer. Ve je riskirala time što mi je rekla onoliko koliko je rekla. Baš tada je Weede prošao pored mojeg ureda, brzim korakom, pognute glave i tijela nagnutog prema naprijed kao da skija. Uvijek se vra ao u ured barem pola sata nakon Binky u etvrtak popodne; o ito je taj manevar bio namijenjen odvra anju sumnje. Volio sam misliti da obilazi kvart pet puta tijekom tih pola sata, ili da stoji u telefonskoj govornici u predvorju i pretvara se da razgovara s nekim, mi u i usnice pored slušalice, možda ak i govore i, vode i normalni poslovni razgovor sa zvu nim signalom da je linija slobodna. I uvijek je jako brzo prolazio pored mojeg ureda, a onda me pokušavao izbje i ostatak dana. Mora da je imao iznimno složen osje aj krivnje. Mislim da me se bojao etvrtkom. No u petak ujutro bi me došao potražiti, pun dima i osvete, kao da ja proizvodim njegovu krivnju.

Binky se vratila za svoj stol. Olabavio sam kravatu i podvrnuo rukave. Uspio sam obmanuti samoga sebe da povjerujem kako e ljudi obmanom povjerovati da muškarac koji je

tako neuredan (u tako metodi no urednoj atmosferi) sigurno naporno radi. Zazvonio je telefon. Bila je to Wendy Judd, djevojka s kojom sam hodao na fakultetu. Sada je živjela u New Yorku, nakon što je putovala godinu dana poslije razvoda od svojega supruga, jednog od vrhunskih producenata u Paramountu ili Metrou.

"Umirem, Davide."

"Nemoj generalizirati, Wendy."

"New York je zlokoban. Slušaj, prije nego što zaboravim, možeš li sutra do i na večeru? Do i sam. Ti si jedini koji me može spasiti."

"Znaš da kuglam s de kima u petak navečer, Wendy."

"Davide, molim te. Nije vrijeme za šalu."

"Naša ekipa zove se Parni valjak. Sutra igramo protiv Silver Jetsa za naslov. Pobjednik dobiva pokal s golim grkim šampionom u kuglanju ugraviranim sa strane."

"Do i rano", rekla je. "Možeš mi pomoći napraviti salatu. Priatimo o starim vremenima."

"Nema starih vremena, Wendy. Vrpce su slučajno uništene."

"Oko osam", rekla je i spustila slušalicu.

Vani su djevojke udarale po malim ovalnim tipkama. Otišao sam u šetnju. Svi su bili zaposleni. Činilo se da svi telefoni zvuče. Neke od djevojaka razgovarale su same sa sobom dok su tipkale, promrmljavši "sranje" kad bi pogriješile. Otišao sam do skladišta. Ormari i su bili boje trupa na terenu. Tamo je bila Hallie Levin koja se naslonila na donju ladicu. Nema mjesta na svijetu koje je seksualno uzbudljivije od velikog ureda. To je poput maštarije o nekom složenom labirintu žena: gdje god pošao, iza ugla, u odjeljke, gore ili dolje po stepenicama, uvijek te dočeka isti lascivni prizor. Tu su žene koje stoje, sjede, kleče, uleže, sve u pozama koje kao da su stvorene da bi te zapanjile. To je poput sna o divnom vrtu u kojem se na svakom stablu nalazi mliječna nimfa. Hallie me ugledala i nasmiješila se.

"Činilo sam da je Reeves Chubbs dobio otkaz", rekao sam.

"Zbilja? Nisam imala pojma da je on u nevolji."

"Nemoj reći ni riječi."

"Naravno da neću."

"Hallie, imaš najslabiju guzu koju sam ikada vidio."

"Pa hvala ti."

"Nemoj reći ni riječi o Reevesu."

"Obećajem", rekla je.

Otišao sam prema uredu Weede Denneya. Na putu sam sreo Dicka Slatera, dostavljača pošte od šezdeset pet godina, koji je stajao iza stola Judy Moore i trljao si prepone. Kada me ugledao, nacerio se, muškarac muškarcu, i nastavio s trljanjem. Jody je razgovarala telefonom i iz nekog razloga govorila portugalski. Skrenuo sam iza ugla i vidio kako James T. Rice juri hodnikom punom brzinom. Nisam imao pojma što želim reći Weedeu. Bio sam uznemiren zbog ukidanja serije i osjećao sam se pakosno. U takvim situacijama obično sam reagirao poput djeteta koje je bilo razočarano ili ukoreno, s dječjim sitnim avim smislom za odmazdu. Govorio sam bizarne i besmislene laži. Razbio sam pisaču u mašinu. Krao sam stvari iz ureda. Pisao sam zlobne memorandume svojim podinjenima. Jednom, nakon što je moju ideju kritizirao viši potpredsjednik Livingston, otišao sam natrag u ured, nekoliko puta ispuhao nos i te noć i šmugnuo u Livingstonov ured i stavio uprljanu maramicu u gornju ladicu njegova stola.

Weede je stajao nasred ureda, duboko zamišljen, i jednom je rukom odsutno gladio glavu. Pažljivo se zagledao u mene.

"Ne mogu sad razgovarati, Dave. Žice gore, vidimo se sutra ujutro."

Na povratku u ured zastao sam kod Binkyna stola još malo popričati, no ona je izgledala zaposleno. Ušao sam u ured i ponovno nazvao Sullivanovu. Bila je kod kuće.

"Utah", rekao sam.

"Zdravo, Davide."

"Montana, Wyoming, Nevada, Arizona."

"Nisam vidjela kad si otišao sinoć. Prepustio si me svim tim revnim nekrofilima."

"Steamboat Springs, planine Sawtooth, Big Timber, Durango, Spanish Fork, Monument Valley."

"ujem kako Amerika pjeva", rekla je, ali ne kao da to i misli.

"Znam tipa koji ima kamp-prikolicu. On živi negdje u Maineu. Možemo ga pokupiti i onda svi krenuti na Zapad s prikolicom."

"Treba mi najaviti samo sat ranije."

"Juriti kroz New Mexico u baršunastoj zori."

"Kasnim na sastanak", rekla je Sullivan.

Pokušao sam obaviti nešto posla. Sada je bilo tamno i otišao sam do prozora. Gledaju i prema jugu s visine na kojoj smo bili mogao sam vidjeti kako se posložena svjetla šire gotovo itavom dužinom Manhattana i krhku mrežu ulica. Lagano sam otvorio prozor. itav je grad urlao. Zimi, kada tama uvijek dode prije nego što je o ekuješ i sva ta svjetla po nu štipkati kroz ustajalu maglicu, New York postaje ogromna svadbena torta. Udeš u pjevaju i lift i spustiš se dvjesto metara za to no deset sekundi. U ušima ti zvoni od dekompresije. To je gotovo zastrašuju e neosobni proces, a ipak se ini da je nešto takvo neophodno da bi te pretvorilo od prizora do ne ega što je uistinu nabijeno na toj dražesnoj vilici.

Prošetao sam do ureda Cartera Hemminga. On je sjedio za stolom i njušio nikotin na svojim prstima. Kada me ugledao, pokušao je neutralizirati paniku tako što je ustao, apsurdno, i široko raskrilio ruke, poput argentinskog bogataša koji do ekuje generala u svojoj vili.

"Hej Dave", rekao je. "Što se zbiva, stari?"

"ujem da je Mars Tyler dobio nogu", rekao sam.

"Ma nemoj. Ma nemoj. Isuse."

"Odvija se velika istka. Kola koja voze osu ene na giljotinu kotrljaju se ulicama."

"Sjedni", rekao je. "Re i u Penny da nam nani i kavu."

"Nemam vremena, Cartere. Svi sklopovi su preoptere eni. Kako ide s tim projektom s laserom? Po inju vršiti pritisak."

"Pokušavam to uobli iti u iskoristivi oblik, Dave."

"Jesi se dobro proveo s B. G. sino ?"

"Nisam znao da je poznaš, Dave."

"Površno", rekao sam.

"Lijepa djevojka. No nismo se baš potrefili. Ve erali smo. Onda sam je odveo ku i."

"Weede je danas za ru kom govorio o tebi. On je neobi an ovjek. Ponekad sklon preuranjenim prosudbama. Bolje se primi toga s laserom. Navratit u sutra ujutro da vidim kako to ide, I Weede e sutra do i rano. Sutra svi dolazimo rano. Ugodna ve er. Pozdravi ženu od mene."

"Dave, ja nisam oženjen."

Vratio sam se u ured. Binky je bila tamo i pokušavala složiti fascikle. Bilo je gotovo vrijeme za odlazak. Popravio sam kravatu i zakop ao manžete. U hodniku su zvonili svi telefoni. Pitao sam se tko je Trocki.

3.

Ljudi su se naginjali na ulicu traže i taksi. Tisu e muškaraca žurilo je prema postaji Grand Central, kre u i se razlomljenim duga kim koracima, vuku i se, marširaju i po dubokim hodnicima, nestaju i u prolazima dok su topli vlakovi ekali, u duga koj tami, otisci od novina na svakom prstu, borba protiv sna. Volio sam hodati ku i iz ureda jer sam se zbog toga osje ao kreposno.

Gomila se nije smanjivala dok nisam stigao na južni dio etrdeset i druge ulice, a promet je itavim putem bio grozan. Ispod etrdeset i druge ljudi su mogli odabrati vlastiti ritam, a ipak su tamo lica izgledala sivo i pogo eno, tijela skrivena u obrisima kaputa, i u inilo mi se da je u ovom gradu gužva možda neophodna pojedincu; bez nje nema ni ega prema emu bi usmjerio svoj gnjev, nema jeke za tugu niti najmanjeg, dokaza da ima drugih koji su još usamljeniji. To je bila samo prolazna misao. Stigao sam ku i, uklju io televizor, skinuo se i stupio u tuš-kabinu.

Tada sam živio u stanu s pogledom na park Gramercy. Moja bivša supruga živjela je u istoj zgradi. Taj dogovor nije bio tako udan kao što može zvučati - to ak nije ni bio dogovor. Dok smo bili u braku, živjeli smo u ve em stanu s druge strane Parka. Od jednog prijatelja uo sam za slobodan stan s druge strane i inilo mi se razumnim odseliti se u njega jer me supruga upravo napustila i nije bilo potrebe za tako velikim stanom, ni smisla u pla anju ve e najamnine. Ona je neko vrijeme živjela u Villageu, išla na satove baleta i na te ajeve u Novoj školi, na instrukcije iz makrobiotike prehrane; isto tako, u lanila se u filmsko društvo i po elala i na terapiju. Jedne me ve eri pozvala na ve eru i naposljetku uz kavu rekla da njezin novi život baš nije ispao previše dobro. Aktivnosti je nisu baš ispunjavale, a njezini prijatelji izgleda nisu bili u stanju razgovarati ni o em važnijem od sezonskih karata za hokej, nogomet i Filharmoniju. Rekla je da joj nedostaje park Gramercy; to je jedno od posljednjih civiliziranih mjesta u gradu koji sve više tamni. Uskoro nakon toga ispraznio se jedan stan u mojoj zgradi. Rekao sam joj to i ona ga je unajmila a da ga nije ni vidjela.

Ona je bila zgodna djevojka, plavokosa, s malim grudima i poskakivanjem navija ice. Zvala se Meredith Walker. Upoznali smo se na plesu u privatnom klubu u mjestu Old Holly u okrugu Westchester gdje sam odrastao. Tada mi je bilo devetnaest godina i došao sam ku i s fakulteta na ljetne praznike. Merry je tek nekoliko mjeseci živjela tamo. Njezin otac je bio zrakoplovni pukovnik koji je bio dodijeljen korpusu za obuku rezervnih asnika na malom obližnjem fakultetu. Rekla je da joj se obitelj selila iz mjesta u mjesto itav njezin život. Bilo joj je osamnaest godina i nije znala što zna i imati dom. Dobro se sje am te no i, savršene no i u kolovozu s toplim vjetrom koji leluja vrhove visokih hrastova, s raspršiva ima vode na travnjacima koji šište i sa srebrnim parovima koji stoje pored drve a, muškarci u bijelim smokinzima i njihove djevojke u sifonu i svili, svaki par oblikovan u zamagljenom svjetlu, gotovo nepokretni, sa savršeno ispravnim me usobnim razmacima tako da se itav prizor pokoravao apstraktnom diferencijalnom ra unu perspektive i tona, kao da je namješten za hir kamere. Djevojka je prešla preko trave, a zatim se brzo okrenula vrisnuvši kad joj je voda iz raspršiva a dotaknula ruku. Smijeh njezinih prijatelja u toploj no i bio je poput zveckanja noža po krhkom staklu i inilo se da mu treba dugo da dopre do nas. Merry i ja stajali smo na verandi. Ona je izgledala lijepo. Tiho smo razgovarali i držali se za ruke. Još jednom, kao i mnogo puta u životu, pokrenula me snaga prizora.

Otišli smo do mog auta i odvezli se u lunapark u Rye. Tamo smo se vozili na toboganu smrti etiri puta, ja u smokingu, a ona u ve ernjoj haljini, i onda smo se vratili u klub. Neko smo vrijeme plesali. Iskusio sam ugodan osje aj svijesti o vlastitoj li nosti u ime nas oboje. Prou avali su nas stariji parovi, generacija naših roditelja, i iz njihovih pogleda i iz tona njihovih šaptom izgovorenih primjedbi bilo je jasno da nas smatraju ne im posebnim. Kasnije smo upoznali roditelje, a onda su njezini roditelji sreli moje u jednom od onih burleskniha baleta od nepravovremenih zamaha, zakašnjelih rukovanja i dubokih šutnji popra enih odvratanjem o iju. Moja je majka okon ala posljednju takvu šutnju pri om o plesovima na koje je išla u Virginiji kao vrlo mlada dama. Svi smo se smiješili i gledali preko njezina ramena. Nato io sam dvije aše pun a i odveo Merry natrag na verandu. Pri ala mi je o nekim mjestima na kojima je živjela i o nestvarnoj prirodi života u vojnoj bazi; to je bio život bez budu eg vremena, rekla je, i uvijek je postojao osje aj da eš se jednoga jutra probuditi i vidjeti da su svi osim žena i djece otišli. Bila je sretna što je njezin otac sada preba en na fakultet i nadala se da e mo i ostati u Old Hollyju barem nekoliko godina. Postajalo mi je dosadno. U prošlosti, rekla je, njezinoj je majci bilo teže ostaviti se pi a što su bili bliže vojnoj bazi. No sada je bilo bolje i svi ao joj se Westchester. Rekla je da ima stvarnu vrijednost.

Vratio sam se na studij u južnu Kaliforniju. Nakon Boži a Merry je otišla u London u duži posjet. Posjetila je ro akinju Edwinu i njezina supruga Charlesa koji je bio Englez. Bezrezervno je voljela London; svi ali su joj se parkovi, kazališta, pabovi, šeširi policajaca. Njezina pisma bila su živahna i puna detalja - imena, brojeva i povijesnih podataka. Amerikanci ne mogu pratiti stolje a. U tim danima pitao sam se tko su bili preraphaeliti, kada je Galileo živio, tko se utopio, Keats ili Shelley. Meredithina pisma uputila su me barem u

englesku situaciju i marljivo sam ih proučavao, pamte i sve kraljeve i datume povezane s njima i sve smiješne bitke kao da bi u njezinu sljedećem pismu mogao biti težak test. Takvo proučavanje bila je jedna od dužnosti iskrene mlade ljubavi; osim toga, na neobičan statistički način njezina su pisma bila šarmantna i nisu se mnogo razlikovala od epitafa u Westminsterskoj opatiji. Moja su pisma bila duga, poetska i bez interpunkcije, krcata seksualnim stilskim figurama. Osjećao sam da mi udaljenost od šest tisuća milja izmeću nas to donekle dopušta. Uživao sam ispisivati riječ AVIONOM velikim štampanim slovima svojom 4B olovkom.

Studentsko naselje nalazilo se na rubu pustinje. U njemu je bilo umjetno jezero u kojem sam plivao gotovo svako jutro, često u društvu Wendy Judd. Ujutro prije nastave radio sam sklekove. Nije bilo mnogo predavanja. Leighton Gage bio je malen, skup i vrlo moderan fakultet humanističkih znanosti. (Imali smo teologiju o ajaju u nasadu palmi.) Popodne sam pio Colu i pisao poeziju. Mnogo sam mislio o Meredith, o njezinu bespriječnom nosu i savršenim zubima. Za svoju završnu radnju treće godine studija napravio sam tridesetominutni film u kojem su glumili moji kolege studenti. Radilo se o vojvodi koji odlazi u pustinju i zakopa se u pijesak do vrata. Gomila Meksikanaca dolazi i sjeda ukруг oko njegove glave. Moj profesor filmske umjetnosti Simmons St. Jean rekao je da je to najpretenciozniji film koji je ikada vidio, ali da pretencioznost nije nužno loša.

U travnju mi je umrla majka i toga ljeta Merry i ja vjenčali smo se u episkopalnoj crkvi u Old Hollyju. Pokušao sam prestati pušiti. Zajedno smo se vratili u Leighton Gage na moju četvrtu godinu. Samo sam želio opustiti se, naučiti pušiti i tijelo moje supruge, držati se podalje od Wendy Judd koja je nastavili žudjeti za mojom sjenom, mojim likom i nadiranjem te opasnošću u mojem autu. Želio sam se osloboditi te montaže brzine, oružja, mučenja, silovanja, orgije i potrošačkog pakiranja koja tvori viziju seksa u Americi.

Merryino maleno tijelo opuštalo se dok sam klizio u njega i van njega s radošću. No i u Sugar Bowlu. Blagi blijedi miris parade ruža u Pasadeni. Provodili smo mnogo vremena zajedno. Tijekom četvrtе godine u Leighton Gageu bilo je potrebno samo platiti školarinu i upisati se. Ako si želio, mogao si oti i na nekoliko predavanja tjedno i provesti ostatak vremena u proučavanju onoga što te najviše zanima. Merry i ja smo proučavali pustinju, a ja sam mnogo snimao. Tada sam koristio kameru Beaulieu od osam milimetara, S2008, da budem precizan, s neodvojivom drškom, automatskom kontrolom ekspozicije i pokretnim teleobjektivom Angenieux - sve u svemu, pametan komad optičke mehanike koji je mojega oca koštao gotovo sedam stotina dolara. Kroz objektiv kamere prolazilo je svjetlo ženskoga tijela. Osjećao sam da mogu uiniti stvari koje nikada ranije nisu uinjene. Novost se odbila od sunca i ja sam je ugrabio iz prostora i smjestio u novu eru, oslobođenu od povijesti i smrti. Napravio sam film o donjem rublju u trajanju od četrdeset i pet minuta. Fakultet je dopuštao svim studentima filmašima s četvrtе godine korištenje tonske opreme i to je bio moj prvi zvučni film. Merry je bila u njemu. Ona i pet mojih prijatelja, momaka i djevojaka, sjedili su u mojoj sobi u donjem rublju i razgovarali o različitim vrstama rublja koje su nosili od djetinjstva. Simmons St. Jean rekao je da je film osvježavajući, ali glup.

Nakon što sam diplomirao vratili smo se u Old Holly i privremeno uselili k mojem ocu. Pomislio sam da imam još pedeset godina života na Zemlji i da nemam nikakve ideje kako ih provesti. Moj se otac pobrinuo za to. Nakon razdoblja od jednog tjedna, u kojem sam se trebao odmarati od četiri godine učenja na fakultetu, počeo je nazivati poslovne partnere. Moj otac je bio šef radne unovodstva u velikoj reklamnoj agenciji. Bio je izravno odgovoran za radne ujednačivosti od dvadeset i dva milijuna dolara. Trebalo mu je do srijede. U srijedu je došao kući i dao mi na izbor tri posla, dva u reklamnim agencijama gdje bih započeo u programu obuke ili kao mikropomoćnik u odjelu emitiranja i jedan na televizijskoj Mreži, gdje bih započeo kao dostavljač pošte. Odabrao sam televiziju. Osjećao sam da je važno izbjeći i raditi isto što i on. Merry se složila. Neovisnost je sve, rekla je, pogotovo kad tek počinješ u životu.

Merry i ja smo unajmili veliki stan u parku Gramercy. Moja je plaća bila malena i morao sam posuditi novac od oca. No počeo sam napredovati, u odjelu pošte proveo sam samo četiri mjeseca, za što mi kažu da je rekord. Bilo nam je dobro u New Yorku te prve godine. Stekli

smo dosta prijatelja i bili smo popularan par. Merry se zaposlila kao tajnica i ujutro smo zajedno odlazili na posao, a zatim smo se nalazili u predvorju njezine zgrade svake ve eri i odlazili zajedno ku i. Pri ali smo jedno drugome sve što nam se dogodilo tijekom dana, iako baš nije bilo mnogo toga za ispri ati. Nedjeljom popodne došli bi nam neki prijatelji i napravili bismo ogromnu bolu izmiješanog pi a, koktel Spontani poba aj - džin, votka, škotski viski, viski od raženog slada, konjak i dvije litre sladoleda od višnje i vanilije. Merry je izrezivala recepte iz ženskih asopisa i nešto bismo skuhalo nave er; kada bismo završili s ne im pregorenim i nejestivim, što je bilo esto, otišli bismo, smiju i se, iza ugla na hamburger i frape od okolade. U nekom dubokom djeli u moga bi a po eo je otkucavati crni stroj. Merry je kupila neku upadljivu odje u od džeparca koji joj je dao otac. Imala je pravu liniju za usku odje u kakvu su tada svi nosili. Uvijek smo jako pazili što odijevamo i nije bilo pravila o kojima smo morali brinuti. Na ovaj ili onaj na in, sve što smo nosili izgledalo je izvrsno. Gledali smo sve nove filmove i išli na mnoge zabave. inilo se da vjerujemo da je sve što radimo najdivnija stvar koju je itko ikada uradio. Nosili smo odre enu odje u na odre ene filmove. Sivu odje u za crno-bijele. izme, kožu, platnene hla e, majice sa zastavama i sli no tome za filmove u boji. Dok smo se odijevali, uspore ivali smo svaki komad odje e s velikom pažnjom i provodili nekoliko minuta uvjeravaju i jedno drugo da smo spremni za ekanje u redu ispred Kina 1. Svaki film koji smo pogledali bio je najbolji. Merry bi bez prestanka pri ala o njemu dva dana, a tada bi ga zauvijek zaboravila. Nije bilo vremena za pam enje stvari, jer je uvijek dolazilo nešto novo - novi sjajni film, pub ili restoran, izvrsni du an muške odje e, butik, skijalište, ku a na obali ili rock grupa. Otišao sam na lije ni ki pregled za odsluženje vojnog roka i jedva to izbjegao zahvaljuju i svom nestabilnom koljenu i kroni noj cisti u donjem dijelu kralježnice. Akcija je tada tek zapo injala i bili su prili no izbirljivi u pogledu toga koje e mlade muškarce odrediti za besmrtnost.

Uskoro nisam bio zadovoljan samo vo enjem ljubavi sa svojom suprugom. Morao sam je prvo zavesti. Ta zavo enja esto su bila nadahnuta filmovima. Volio sam biti grub prema njoj. Volio sam dugo šutjeti. Filmovi su davali teška zna enja nekim od privatnih trenutaka u mojem životu.

Na Meredith su snažno utjecali britanski filmovi iz tog razdoblja. Razvila je neku vrstu korporacijske nepredvidljivosti. Dok bi hodala sa mnom ulicom, odjednom bi ispustila svoju ruku i kliznula u neku fantasti nu sekvenciju. Kada smo zajedno kupovali, krala je stvari, jednu ili dvije beskorisne stvari ice, skrivala ih u majici i šalila se kako izgleda tmdno. U muzeju Metropolitan rekla je uvaru da sam ju pokušao napastovati u egipatskoj grobnici; to je bilo prvo od udnih uznemirivanja ljudi na nižim položajima. Jednom smo vidjeli staricu u Central Parku koja je prodavala cvije e. Merry je zatražila od mene da kupim dva buketa i odvela me do mosti a na jugoisto nom kraju parka. Stajali smo na mosti u i bacali cvjetove u jezero, jedan po jedan, dok su patke kružile u ljubi astoj magli. Bilo je prisutno sve osim zvu nog zapisa i mogao sam zamisliti seriju rezova i polagana pretapanja u Merrynom umu.

Na poslu sam se odijevao na poslovan na in, no ne bez tra ka boje, jer je poslovni svijet nau io da je svaka boja u osnovi siva sve dok je svi nose. Stoga nisam oklijevao do i na posao s naran astom kravatom, no nikada naran astijom od naran aste kakvu su nosili drugi.

Kad sam izašao iz odjela pošte, po eo sam u iti više toga o strahu. im se strah po inje pove avati, anatomski, od donjeg dijela trbuha do grla i mozga, od straha od nasilja do bezimenije vrste straha, onda po neš vjerovati da sudjeluješ u nekom strašnom pokusu. Nau io sam ne vjerovati pretpostavljenima koji su ohrabivali nezavisno razmišljanje. Kada bi im se to dalo, vra ali bi u obliku zastrašivanja, jer su znali da ideje, i samo one, mogu požuriti njihovo vlastito zastarijevanje. Uprava je stalno tražila nove ideje; memorandumima su kružili i zahtijevali hrabre i izazovne koncepte. No ja sam nau io da te nove ideje mogu uništiti ako ih ne upakiraš u plasti nu vre icu. Nau io sam da je ve ina tajnica inteligentnija od ve ine direktora i da se tajnica direktora treba bojati više no ikoga. Nau io sam što zna e zatvorena vrata i da prijateljstvo nije valuta za pregovore te kako je važno lagati ak i kad nema potrebe za laganjem. Rije i i zna enja bili su u raskoraku. Rije i nisu iskazivale ono što se govorilo,

pa čak ni suprotno tome. Naučio sam govoriti novi jezik i brzo savladao posebne elemente tog jezika.

Na neobičan način volio sam svoj posao - barem u početku. Zbog njega sam razmišljao i gledao kao nikad ranije. U tim ranim danima vizualizirao sam um poput tamne sobe s mnogo vrata. Najbolje sam funkcionirao kad bi nekoliko vrata bilo otvoreno. Ponekad bih otvorio više vrata i pustio više svjetlosti unutra, riskirajući i istinu. Ako se činilo da je netko uoči udaljenu prijetnju u mojim primjedbama ili postupcima, zatvorio bih sva vrata osim jednih. To je bio najsigurniji položaj. No najčešće sam držao dvojica ili trojica vrata otvorenima. Prizor te sobe bio je često prisutan u meni. Kad sam govorio na sastancima, mogao sam vidjeti kako se vrata otvaraju i zatvaraju u mojoj glavi i uskoro sam došao do točke u kojoj sam mogao regulirati plimu i oseku svjetlosti s apsolutnom preciznošću. Dobio sam povišicu, pa zatim još jednu. Uključili su me u stvarnu produkciju emisija. U međuvremenu, život s Merry se nastavljao na isti način, mješavina rezova i blago fokusirane nježnosti. Dolazio bih kući i kasno i našao ju kako sjedi na podu u sombreru i pokušava pisati haiku. Boljelo me kad sam shvatio da te stvari radi i kad je sama. U tom je razdoblju kupila mnogo smiješnih šešira i svuda ih nosila - sombrero, džokejske kapice, slamnate šešire, vunenu mornarsku kapu, šešir širokoga oboda, fez, bejzbolsku kapu. Crni stroj je otkucavao.

"Hajdemo raditi nešto ludo večeras", rekla bi Merry.

No nije više bilo ni čega za raditi. Pokušali smo ponovno otkriti spontanu radost one vožnje na toboganu smrti. Čak smo i ponovno otišli tamo, par veterana koji se vraćala na obale Normandije, no te je noć i kišilo i sjedili smo u autu na parkiralištu i gledali kako se gase visoka bijela svjetla. Kako sam osjećao da je vrijeme za konačne geste, za krajnje obrate, nespretno sam vodio ljubav s njom na prednjem sjedalu. Motor je bio upaljen, brisači su radili, radio je šumio između dvije stanice, a mi smo se sudarali kroz sve te zvuke kao kroz meću zvjezdani prostor u najdubljem svemiru.

Prva djevojka bila je Jennifer Fine. Shvaćam da ne postoji ništa dosadnije od tuđe kronike nevjere i na mnogo načina ta moja prva veza bila je san tupavca: razlikovala se od većine samo po tome što ja nisam putovao na posao i nisam morao prilagoditi svoje orgazme disciplini voznog reda vlaka. Ipak, mora se reći i nekoliko riječi o Jennifer Fine, makar da bi se pokazalo što se događalo ljudima poput mene kad im se pokloni nešto poput ljubavi i kad se ništa ne traži zauzvrat osim priznavanja potrebe onoga drugoga za nekim osnovnim oblikom nježnosti. Ona je bila tamna djevojka s velikim smećim očima. Radila je na televiziji u odjelu za istraživanja. Tamo smo se sreli dok sam bio dostavljač pošte i ona mi se učinila usamljenom i zanimljivom. Kad sam shvatio da Merry i ja ne možemo upamtiti tekst koji treba izgovoriti, potražio sam Jenniferin kućni broj u televizijskom imeniku. Odlučio sam da će ona biti ta koja će me uvesti u vrtlog klišeja.

Našli smo se na pišketu u jednom od tamnocrvenih pabova u East Sideu u kojima se činilo da su smijeh i zveckavi razgovor konzervirani i podložni kontroli jačine zvuka. Uspostavio sam pravila time što sam zakasnio pet minuta, jer sam znao da će Jennifer doći i to noć na vrijeme; ona je bila takva djevojka. Naručili smo pijaću i veselo razgovarali nekoliko minuta, uglavnom o ljudima s televizije koje smo oboje mrzili. Tada smo zapali u tešku šutnju kao da smo odjednom shvatili da je sva komunikacija koja je među nama moguća iscrpljena u deset rutinskih rečenica. Znao sam da će mi se sviđati Jennifer. Sviđao mi se na način na koji se držala svoje šutnje. U toj filmskoj atmosferi izgledala je poput knjižničke arke-mistika. Lice joj je bilo mršavo i ne baš zgodno (no u isto vrijeme gotovo lijepo) i djelomično ga je pokrivala duga kosa; namjerno, pomislio sam, kao da lice s vremena na vrijeme traži utočište. Ruke joj nisu mogle mirovati i na njima su bili vidljivi dokazi da grize nokte. Gledala je u praznu pepeljaru. Stavio sam ruku ispod njezine brade i podignuo je, lagano pomicanje oči, dviju žlica aja. Ubrzo sam raspravljao o tome koliko je važno poduzeti određene mjere opreza. Ja sam, naposljetku, bio oženjen i lako nas je mogao vidjeti netko iz ureda. Ukratko sam iznio niz proceduralnih mjera u pogledu ručaka, pijaće, večere, međuredskih telefonskih poziva i tako dalje. To sam napravio ne zato što sam zbilja mario može li netko saznati za nas, nego zato što su intenzitet i napetost neophodni za održavanje uspješne ljubavne avanture.

Sljedeće večeri, kad smo opet zasebno stigli, našli smo se na večeri u indijskom restoranu u Zapadnoj trideset i devetoj ulici. Spektakularna žena u sariju preuzela je narudžbu. Jennifer i ja smo dugo razgovarali. Bojala se svega - podzemne željeznice, neznanaca, visokih zgrada, broja devet, plastike, dima, aviona, snijega, golubova, insekata, zabava, voza a taksija, liftova, predgrađa, Bergmanovih filmova, španjolske kuhinje, muškaraca u mokasinkama Gucci. Nakon večere šetali smo po Central Parku, došli do zapadnoga dijela i krenuli prema njezinoj zgradi. Bila je ljetna večer i mladi muškarci sjedili su na narančastim kasetama s maramama na glavama. Dva policijska vozila i kola hitne pomoći bili su parkirani na drugoj polovici ulice. Još uvijek je bilo svijetlo. Djeca su se igrala, a pas je hodao preko sjene starog štapa. Došli smo do njezine zgrade i krenuli gore bez riječi. Oboje smo osjetili napetost koju stvara zvuk koraka na tamnom stubištu. Njezin stan bio je malen i uredan. Kupaonica je mirisala na limun i metvicu. Kada sam izašao iz nje, ona je pojurila prema kuhinji složiti piće. Sjeo sam na kauč i prišli smo preko sobe, važujući slavne opasnosti West Sidea naspram nižih najamnina. Dakle to je život izvan braka, mislio sam.

"Radim ti džin s tonikom. Prekasno je da se pobuniš."

"Lijep stan", rekao sam.

"Misliš li da je previše konvencionalan?"

"Toliko je konvencionalan da nadilazi konvencije. On je poput preuranjene umjetničke forme. Soba u muzeju za stotinu godina. Američko krilo."

"Zbilja bih trebala nabaviti klima-uređaj."

"Oni su skupi, zar ne? Mi smo za naš platili pravo malo bogatstvo."

"To je grozno, zar ne?"

"Mogu li skinuti jaknu?"

"Naravno", rekla je.

"Evo, tako je bolje. Možda bih mogao još malo otvoriti taj prozor."

"Zapeo je. Takav je otkad sam uselila."

"Koliko dugo živiš ovdje, Jennifer?"

"U listopadu će biti dvije godine."

"Je li to zgrada s kontroliranom najamninom?"

"Davide, prije nego što vodiš ljubav sa mnom, obećaj mi da nećeš me ponovno nazvati."

Djevojke poput Jennifer itav život nose sa sobom praznu čašu u koju muškarac mora uliti svoju spremnost da bude odgovoran. To je sve što traže, da ih se shvati ozbiljno. Otišao sam iz njezina stana u dva ujutro i vratio se nakon tri večeri. Nakon nekoliko mjeseci po večeri sam shvatio koliko joj znači. Naravno, kao i svi ljubitelji filmova i amaterski preljubnici, svi studenti klišeja, i mi smo razgovarali o važnosti toga da našu vezu održimo na niskoj emocionalnoj razini. No ja sam itavo vrijeme pokušavao, gotovo očajnički, natjerati ju da se zaljubi u mene. Kad sam bio siguran da se to dogodilo, započeo sam s uzmakom. Vio sam se s njom rjeđe, a kad smo bili zajedno, bio sam zlovoljan i odsutan. Jennifer je znala što se događalo i to ju je duboko pogodilo; ona nije bila jedna od onih neurotičnih krpenih lutki, toliko prirodnih New Yorku, koje se hrane odbacivanjem kao da je odbacivanje bradavica dojke. U krevetu sam bio izdajnik, igrao sam privatne igrice, poigravao se na rubu fetišizma i nasilja. Jedne noći, pretposljednje, odmaknuo sam se s nje, izašao iz kreveta, uključio radio, posegnuo za kutijom cigareta i brzo jednu zapalio - napravio, čini se, sve stvari kojima sam se radovao dok smo vodili ljubav. Tada sam navukao bokserice i sjeo u fotelju.

"Moraš li odmah oti?" pitala je. U njezinom glasu nije bilo tragedije ni molbe; jednostavno je htjela znati, potvrditi.

"Pošla se žaliti na kasne noći. Misli da previše radim."

"Prije nego što zaboravim, sljedeći utorak otpada, Davide. Moja se sestra udaje i imamo probu. U Brooklyn idem na vjenčanja i sprovode. Je li srijeda u redu?"

"Valjda. Morat ću ti javiti. Danas sam te vidio na Park Avenue."

"Kada?"

"U vrijeme ručka. Prošli smo jedno pored drugoga."

"Zašto me nisi zaustavio?"

"Nisi bila sama", rekao sam.

"Davide, to je bio moj budući šurjak. A ovo je treći ili četvrti put da spominješ nešto takvo. Znaš da se ne viđam ni s kim."

Ugasio sam svjetlo. Tada sam pojačao radio. Zvuk je ispunio sobu. Užasna buka, bas i bubnjevi zvečali su iz zvuknika, udarali i grebli, a zatim ubod žestoke trube. U tami je ta truba imala dublju ljepotu, ispunjavala je prostor, ostavljala vrijeme iza sebe, težak zvuk koji je odlazio i vraćao se i nisam osjećao da sam u sobi s četiri zida. Ton je visio u razini oči, maglovita mrljica na udaljenom horizontu, a onda je nestao u dugačkoj tišini koju je obojio oživljeni bas. Otišao sam do kreveta i sjedio na njega, još uvijek pušeći, stavio noge preko njezina trbuha i okrenuo leđa zidu. Dečko za Jennifer. Kakva bi sreća umotana poput poklona on bio za mene. Kakvu god sam krivnju osjećao, ona je bila povezana sa slikom Jennifer, same i ranjene, i nije imala ništa s mojom izdajom Meredith. Za Jennifer sam ostao neotkriven. Odbio sam joj dati bilo kakav osjećaj o sebi i mogu samo nagađati razlog tome, trebao mi je svaki komadić mogega jaja i bojao sam se vlastitog nestanka. Reći da sam iskoristio njezinu ljubav bila bi preblaga optužba. Ono što sam učinio bilo je gore. Nisam ju iskoristio; nisam ni priznao njezino postojanje. Pravio sam se da vjerujem da sam tek još jedna sezona u njezinu životu, ni na koji način iznimna; bilo je dnigih prije mene i sigurno će doći i drugi onoga trenutka kada odem. Tada se njezino tijelo pomaknulo poda mnom, tražeći ritam i četiri zida su se vratila. Sutradan sam imao rani sastanak.

"Vrijeme je", rekao sam.

"Davide."

"Vrijeme je da pođemo. Vrijeme da završite, ljudi. Sutra navečer ćemo opet biti tu u ime Bell Sistema - komunikacije za kućnu, industriju i ostale četiri petine svemira - s još jednim nastavkom onoga što ovdje radimo, a što stiže do vas zahvaljujući prvoj generaciji telefona i elektronike od početka vremena kad je život dopuzao na Zemlju gdje je ostao sve odonda uz iznimku ledenoga doba. Koliko je sati? Sigurno je prošlo dva."

"Fašist", šapnula je, jednom, dvaput, ponovno, jasna sjajna srdžba u mirnom glasu.

Vidio sam ju još jednom. Želio sam savršeno voditi ljubav s njom. Završni dodir. No nije me pustila u svoj dom. Samo je htjela knjigu koju sam posudio od nje.

Bilo je još nekoliko žena, djevojaka, tijekom moje veze s Jennifer i bilo ih je mnogo poslije nje. S njima je bilo jednostavnije i ponekad sam čak i više bio fašist, no one su mi to dopuštale, ili zato što nisu imale izbora, ili zato što im se tako sviđalo. Jennifer mi je bila jako draga. Ona je jedina koja je ostala više od sjećanja na krevet na razvlačenje, ravnodušne odlaske u zoru i paklenski osjećaj da sam ostavio nešto važno u jednoj od tih međusobno nerazlučivih soba.

Naravno, Meredith je saznala; one uvijek saznaju. To nas je više zbližilo. Jedne sam noć i kasno došao kući. Ona je bila u našem žutom krevetu, sjedila je poput tratinčice.

"Razgovarala sam s mamom", rekla je. "Napuštam te."

"Vraćaš li se u Old Holly?"

"Tata je dobio novu dužnost. Idu u Njemačku. Neko vrijeme sam mislila i o njima. No onda sam odlučila ostati u New Yorku."

"Možda u njima", rekao sam, primjedba koja je trebala sugerirati da mi se sviđaju njezini roditelji, da želim sakriti svoju sramotu u stranoj zemlji, da nisam izgubio smisao za humor.

"U hladnjaku ima hladne janjetine."

(Kakva igračka, pomislio sam.)

"Ne, hvala. Quincy i ja smo uzeli predah oko deset i večerali u Asia Minom, restoranu o kojem sam ti pričao, tamo gdje je Walter Faye udario konobara. Walter Faye je onaj čija je žena iz Brazila i koji nas je pozvao u Greenwich onaj vikend kad nismo mogli ići."

"A onda ste se obojica vratili na posao i radili do prije pola sata. Ti i Quincy. Sami tamo u toj velikoj sjajnoj zgradi. Sjećaš se kad si mi pričao kako je udan osjećaj biti tamo u dva ujutro? Rekao si da se osjećáš kao astronaut koji se sprema na uzlijetanje. Zašto se trudiš držati priče ovoliko dugo?"

"Teško je priznati ti neke stvari, Merry", rekao sam. "Ne želim zvučati kao da govorim s visine, ali to je kao objašnjavati djetetu što je to smrt."

"Hvala", rekla je.

"Izgledaš izribano i svježe. Zbilja. Sjajno."

"Mislim da bih sada pošla na spavanje."

"Možemo li ipak biti prijatelji?" pitao sam.

Otišla je u Meksiko razvesti se. Odveo sam je na aerodrom i došao kad se vratila. Imao sam dvadeset i tri godine, a ona dvadeset i dvije.

Izašao sam iz kabine za tuširanje. Mogao sam ući u vremensku prognozu s televizora, što me podsjetilo na jednog prijatelja, Warrena Beasleya, koji se nekada bavio prognozom. Obrisao sam se, omotao ručnik oko struka, otišao do telefona i nisam se mogao sjetiti koga sam želio nazvati. Na trenutak sam se zagledao u televizijski ekran, a zatim se našao u stolici koja je bila tridesetak centimetara udaljena od televizora i napeto gledao. Nisam mogao odgonetnuti što se događalo na ekranu, no činilo se da to nije ni važno. Sjedeći tako blizu, sve što sam mogao uočiti bio je taj mrežasti efekt, te burne trunke, no televizor me privukao i držao kao da sam njegov integralni dio, moje su se molekule sparile s milijunima to kica. Tako sam sjedio oko pola sata. Tada su pustili reklamu koju sam vidio i uo desetak puta i onda sam brzo ustao i obišao sobu, osjeću aju i se umrtvljeno i ljigavo, onako kako se osjeća uvijek koji se probudi i shvati da se sinoć pijan onesvijestio na kauču u domaćini. Otišao sam do stolice za kavu i pogledao svoju poštu. Tu je bilo nekoliko različitih i pet ili šest božićnih kartički. Jedna je bila od djevojke iz Denvera; napisala je: KAD SE DOVOLJNO BOJIŠ DA SE OBRANIŠ OD DLAKAVE ZVIJERI. Druga je bila od moje sestre Jane koja je živjela u Jacksonvillesu sa svojim suprugom, Velikim Bobom Davidsonom, i njihovo troje djece. To nije bila božićna kartička u uobičajenom smislu; to je prije bila neka vrsta obiteljskog glasila kakvo je Jane slala svake godine u ovo vrijeme. To je bilo otisnuto na standardnom komadu papira za pisanje; slika granice božićkovine izrežana iz časopisa bila je zalijepljena na vrhu stranice.

Sretan Božić s Floride,

Dok sjedam izvijestiti vas o još jednoj godini u bumom životu obitelji Davidson, ne mogu ne pitati se nismo li svi mi bili zakinuti. U ovoj godini jednostavno nije moglo biti 365 dana.

Za početak, mi obožavamo Floridu. Pokušavamo u potpunosti iskoristiti sunce, plažu i blagu klimu. Ovaj ležerni život nama sjevernjacima sasvim odgovara. Kako sunce favorizira naš lijepi grad, mališani (Vaughn 6, Blair 4, Sue Ann 2) nisu imali prehladu ni upalu grla nitave godine.

U travnju smo na brzinu posjetili Bobovu voljenu Philadelphiju gdje smo proveli šašav dan s obitelji klanom Davidson koji se okupio pozdraviti svojeg lutajućeg heroja. Kakav je to dan za sjećanje bio, pogotovo za Boba koji je, moram izvijestiti, popio više ponudjenih tekućih osvježitelja nego što je trebao. Tada smo navratili u Old Holly u okrugu Westchester posjetiti mojega oca, koji ih još "obara" na Madison aveniji i mojega dragog "malog" brata Davida. Bio je to tako ugodan posjet, no i tužan jer se uspomena na majku zadržala poput zvukova udaljene flaute u toj velikoj staroj kući. No David nas je oraspoločio gala danom u gradu, okrunjenim posjetom njegovu uredu usred Manhattana. Upoznali smo mnoge njegove suradnike, čak i jednu ili dvije TV zvijezde. Bob je bio opako impresioniran!

Ljeto je bilo zabavno, no i ispunjeno. Imali smo dosta piknika na našem skromnom dvorištu, a ja sam vozila "tri mušketira" na plažu gotovo svaki dan. U rujnu smo imali uragan s mnogo mrtvih. Tada je došlo vrijeme da Vaughn krene u prvi razred. Naš mali "školarac" poešljao je kosu i obukao posve novo smeđe odijelo za tu prigodu. No, prošli tjedan ga je Bob morao hitno odvesti u bolnicu na operaciju zbog neke vrste urogenog problema. Nadam se da u imati dobre vijesti o toj temi sljedeće godine u ovo vrijeme.

Bob i djeca pridružuju mi se želeći i svima sretan Božić i veoma uspješnu novu godinu.

Njezin potpis, Jane Davidson, nalazio se na dnu. U kući i mojega oca u Old Hollyju, gdje su provodili većinu vremena dok su bili u posjetu, nikada nisu skidali svoje tenisice i kratke hlače. To je meni bila nova Jane, ta muško-ženska Amerikanka dugačkog koraka. Kada

smo svi zajedno živjeli u Old Hollyju, nikada nisam mislio da je ijedna od mojih sestara - druga je bila Mary - imalo neženstvena. A tu je sada bila Jane kao kapetan koturaljkaške ekipe. Nisu jeli ništa osim hamburgera, hrenovki i ipsa. Inilo se da je Veliki Bob uvijek na podu usred hrvanja s djecom i psom, dok je Jane jurila gore pa dolje po stepenicama kao Babe Didrikson Zaharias, po dvije stepenice odjednom s prljavom pelenom u ruci. Moj otac, iji je život iz mašte (pretpostavljam) bio za udna mješavina prašnjava sjaja sto arske aristokracije i besprijekornog odgoja engleskih vojvoda, gledao je tu panoramu s prezirnim licem, jednim laktom u veluru oslonjenim na kamin, njegova poza ku evlasnika, i s odvratnom cigarom u ustima - Charles Bickford u ratu za medu s nekim nemo nim sto arom koji uzgaja ovce. No uspio je ostati miran i sat nakon što su otišli priznao je da osje a odre enu usamljenost. On je bio kompliciran ovjek, esto grub u govoru i ponašanju, ponekad nenamjerno komi an, no ipak je posjedovao pravi uvid - dobar ovjek, mislim, ispod rezanja i gun anja. Dokazi o njegovu životu iz mašte što su se manifestirali uglavnom odje om koju je nosio i knjigama u njegovoj knjižnici nisu bili o iti nikome osim mene, i možda sam ja nastojao razvodniti snagu njegove stvarnosti, snažan u inak koji je na mene imala sama njegova prisutnost, time što sam u vr umiješao i neke šarene sanje. Moj je otac služio na Pacifiku tijekom Drugog svjetskog rata. Vratio se sa šrapnelom u grudima i mnogo medalja. Medalje je držao skrivenima i nikada nije pri ao o šrapnelu, no ja sam znao da je i jedno i drugo tu. Dugo smo razgovarali o seksu i smrti, dovezao sam se natrag u grad brže nego obi no.

Sjetio sam se koga sam htio nazvati. To je bio Pike. Rekao sam mu da moramo razgovarati o ne em važnom i odlu ili smo se sastati u Zack's Bad Newsu, malenom baru u East Villageu gdje je on provodio mnogo vremena. Obrijao sam se, nanio dezodorans, izvukao estice hrane iz zubi koncem, izribao zube elektri nom etkicom i isprao usta vodicom. Navukao sam zelene platnene hla e s velikim džepovima, kinesku majicu i pustinjске izme Tobruk. Tada sam usko io u umrljani kožni kaput za lov na medvjede koji sam nedavno kupio u Abercrombieju. Odlu io sam pješa iti do Zacka. Bilo je hladno i vjetar je puhao nose i miris snijega i blagi nagovještaj evergrina s boži nih štandova. Na Tre oj aveniji prolazili su nizovi autobusa, osvijetljenih poput operacijskih dvorana, a na svakom prozoru nalazilo se nekoliko iscrpljenih glava. Nekoliko metara ispred mene bio je muškarac s tranzistorom. Držao ga je pored uha i prelazio je preko ulice ne paze i na promet. Hodao sam iza njega pet ulica i nijednom nije spustio radio. Pratio sam ga u stopu. Slušao je vremensku prognozu i pri ao sam sa sobom ili s radijom. Bio je mnogo mladi nego što sam o ekivao, dje ak od otprilike petnaest godina, veoma okrugao i pristav, tajne o i virile su mu iz dje jeg sala i imao je pomalo retardirani izgled genija u zametku - vranoliku lukavost gradskih sakuplja a krpa i boca, tih evolucionjskih majstora preživljavanja. Dje ak je gledao u mene.

"Izvještaj o snijegu", rekao je.

Nikada se nisam volio previše približavati takvim ljudima. Brzo sam prešao Tre u aveniju. Nisam prešao ni ulicu kad sam uo kako vi e za mnom. Stajao je s druge strane Avenije pored uli ne svjetiljke, ruke je stavio oko usta, a radio zataknuo ispod ruke i dozivao me, kmpni mu je lik nestajao i ponovno se pojavljivao, poput prezentacije dijapozitiva, a automobili i autobusi su prolazili izme u nas.

"Dolazi", vikao je. "Upravo su ga najavili. Dolazi ovamo. Mogao bi pasti svake minute. Osam centimetara do pono i. Upozoravaju se svi voza i motornih vozila da ne voze po ces-tama za krizne slu ajeve. Gradona elnik kaže da je najbolje ne voziti osim ako je neophodno. Bit e tu svake minute. Osam do deset centimetara. Snijeg! Snijeg! Snijeg!"

Zack's je bio neobi an bar. Samo u rijetkim prigodama mjesne su anomalije bile prisutne u njemu - zoroastristi, zen kauboji, proroci i njima sli ni, ili izgubljena djeca u potrazi za Amesom u Iowi - i nikada nisu dugo ostajali. Bar nije privla io nijednu od etni kih ili subkulturnih gnipa iz tog podru ja i svakako nije vibrirao od smijeha i politi kih govora, tom fakultetskom atmosferom prisne šaljivosti. Zack's je bilo jedno od najtiših mjesta u New Yorku. inilo se da je ve ina redovnih gostiju luda. Samo su sjedili i pili, mrmljaju i sebi u bradu. Svako malo bi jedan od njih otpjevao potpuno nesuvislu pjesmu, privatnu mješavinu uspavanke i *bluesa*, vrstu pjesme kakva se ne može uti nigdje drugdje osim u podzemnoj željeznici u tri ujutro. To me mjesto pomalo plašilo.

Pike je sjedio za svojim neslužbeno rezerviranim stolom s mladom djevojkom koju nikada prije nisam vidio. Pike se bližio šezdesetj. Puno mu je ime bilo Jack Wilson Pike, a on je svakoga zvao Jack. Imao je krasne plave oči, prsa koja su nestajala i ležerni trbuh uobičajen za muškarce njegove dobi. Upoznao sam ga preko Sullivanove koja je jednom rekla da je on jednako toliko američki kao i komad pite od jabuka po kojem sere muha. Isto tako je rekla da joj je jednom spasio život, iako nije navela okolnosti. Djevojka je na sebi imala izlizanu kožnu jaknu i prepoznao sam da je to Pikeova jakna, njegova pilotska odjeća.

"Kako ti se sviđa moja skitnica?" pitao je.

Djevojka ga je udarila po ramenu.

"On kaže da sam njegova skitnica. On je pukovnik zrakoplovstva, a ja sam skitnica koju je spasio iz goničnice zgrade. One koju su bombardirali njegovi avioni. Nismo stigli do dijela zašto je on bio na tlu dok su njegovi avioni bacali bombe."

"Bio sam špijun", rekao je Pike. "Bio sam u izvištanju."

Spustio sam se padobranom u zoru da mogu postaviti koordinate za bombardiranje. Bacali su me bez ikakve zaštite osim kratkovalnog prijemnika i noža. Bez oružja, rekli su mi. Jedan pucanj i itavo područje je bitno i puno vojske. Ako moraš ubiti, rekli su mi, koristi se nožem. To je brzo i tiho."

Pljesnula ga je po rebrima. Pike me pitao što ću popiti. On je izgledao pijan ili na dobrom putu prema tome, i za nekih sat vremena glava će mu klonuti na prsa, a itavo će mu gornji dio tijela pasti na stol s tužnom i sumornom veličanstvenošću u planine smšene dinamitom. Vratio se sa šankom s dva pića.

"Imam novosti", rekao sam.

"Dama mi je rekla."

"Što misliš?"

"Odbaci me do Miami Beacha."

"Prema zapadu, Pike. U veliko bijelo ždrijelo."

"Veliko bijelo ždrijelo i njegova sestra Katy. Uvijek tamo može poginuti u ovo doba godine. Pitaj Gash. Ona dolazi iz Wyominga, države-borca za ravnopravnost. Isprajaj mu o krdima kanadskih jelena, budalice. Kako postane tako hladno da to ni jelena ne mogu tolerirati. Tu povlačim crtu, kod životinja s krznom. Kad je njima previše hladno, ne raunaj na mene."

"Voljela bih živjeti u velikom mokrom stakleniku", rekla je djevojka.

"Meave", rekao je Pike.

"Oni žele meave", rekao sam. "Mreža želi meave. Želimo pokazati koliko su Navajo Indijanci napredovali, ako možemo istodobno dobiti i meave, emisija i biti zanimljivija. Prebacivanje helikopterom. Improvizirane bolnice."

"Prikupite i najprestižnije nagrade u industriji. No ne raunaj na mene."

"Gledaj, o tom dijelu nije riječ. Samo ćemo se odvesti tamo, to je sve, samo iz zabave. Ne ćemo oti i tamo na nekoliko mjeseci, tako da će vrijeme sigurno biti mnogo bolje nego sada, čak i tamo. Mislim da možemo uzeti kamp-prikolicu u Maineu. I jednostavno ćemo oti i. Možeš odrediti smjer puta. Neće nas puno koštati. Hrana i gorivo. A ja ću platiti gorivo."

"Pitaj Jacka je li se ikada vozio diljem zemlje. Pitaj ga zna li kako to može biti dosadno u najdubljem, zaraznom smislu te riječi. Ja sam to napravio nekoliko puta, brisa i mi lupaju U glavi."

"Gle, moje posljednje dvije godine na fakultetu vozio sam se svojim T-Birdom tamo i natrag. Bilo je fantastično. Stajao sam samo radi jela i spavanja. Ovoga puta i i ćemo sporije. Držat ćemo se podalje autoceste. Otkrit ćemo izgubljene ceste Amerike. Ponijet ću svoju kamenu. Sve ćemo snimiti. Tvoj duhovni otac, Pike. Uvijek si priao o susretu s pumom. Pa ona je tamo, sklopovana na nekom velikom smeđem kamenu i maše repom."

Djevojka nije pila. Nisam mogao odgonetnuti vezu između njih. Bila je otprilike tri puta mlada od njega i činilo se da je povezana s njim, no na način koji nisam mogao definirati. Njezina praznina me intrigirala. Izgledala je gotovo zamamno u Pikeovoj jakni, i malena i glupa i nesigurna. Osjećao sam potrebu da saznam više o njoj, da ispunim tu nepotpunu sliku.

Samo ispunjena slika mogla bi mi re i imam li daljnju potrebu tražiti od nje neko malo priznanje mojih elektriziranih potencijala muškarca. Sjetio sam se atraktivnog para u restoranu u vrijeme ru ka tog istog popodneva, kako su im se noge dodirivale ispod stola. Pike se po eo gubiti.

"Zašto voziti kad se može letjeti?" rekla je ona. "Zar ne voliš letjeti? Ja to volim. To je od svega najviše seksi."

"To je duhovno putovanje", rekao sam. "Avioni još nisu produhovljeni. Auti jesu. Možda e avioni biti sljede i."

"Avioni su seksi."

"Tako je, kao što su auti nekada bili. No sada su auti duhovni, a ovo je duhovno putovanje."

Nešto se pomaknulo.

"Ona je tamo, kažeš, maše repom. Uvijek sam se želio suo iti s pumom licem u lice, bez rešetaka među nama. Nešto se može dogoditi. Možemo osjetiti nekakvu vrstu protoka izme u nas. Laiku poput tebe teško je to razumjeti. No stati licem u lice s predivnom vru om životinjom poput nje, to je misti na stvar, Jack. Misti na stvar. Kuguar. Planinski lav. Puma. Prvi sam je put vidio u zoološkom vrtu kad mi nije bilo više od deset godina. ak sam i tada osje ao vezu izme u nas. Volio bih se suo iti s njom licem u lice. Bez željeznih rešetaka. Nešto bi se moglo dogoditi."

"Popet emo se na Stjenjak", rekao sam.

"Volio bih se suo iti s njom prije nego što umrem."

"Popet emo se na Stjenjak. Tamo je ona, u i u sjeni, možda eka vlastito bogojavljenje. Dobit eš opaku proviziju. Sully je tako rekla. I možeš odrediti smjer puta."

"Moram piškiti", rekla je djevojka.

"Zahod je tamo otraga."

Šutjeli smo dok se nije vratila; udarila ga je po le ima kad je sjela. Tada mi je Pike rekao:

"Što brže tr i, hrt ili gepard?"

"Ne znam. Nemam pojma."

"Razmisli o tome. Nema žurbe. Uzmi si vremena. Hrt ili gepard?"

"Morat u naga ati", rekao sam.

"Ako je to najbolje što možeš."

"Kažem da hrt tr i brže."

Udario je po stolu i zagledao se u njega s neopisivim ga enjem na licu.

"Reci mu, slatkice."

"Gepard", rekla je.

"Kako znaš?"

"Gepard ide sedamdeset milja na sat", rekao je Pike. "Kako znaš koliko brzo tr i hrt?"

"Nijedno živo bi e, ovjek ni životinja, ne može nadmašiti sedamdeset. Samo gepard to može. Gepard tr i poput vjetra."

"Jesu li se ikada utrkivali?"

"Nikada nije izmjereno da hrt tr i brže od trideset i šest. Pa ak i gazela može nadtr ati hrta. Mogu nabrojati nekoliko životinja spremnih uništiti slavnoga hrta. Gazela. Rašljasta antilopa. Divlji zec. Nekoliko. Kvragu, baš si glup."

Pikea su fascinirale životinje. Volio je promicati teoretske utrke, borbe i testove snage. Njegove su injenice esto bile nepouzidane, no uvjerenja su mu bila duboka i trajna. Nitko tko je pokušao osporiti rezultat jedne od njegovih epohalnih utrki ili borbi životinja nije dospio daleko. Pike bi iznio niz onoga što je nazivao provjerljivim injenicama i dokumentacijama. Lice bi mu se zgr ilo od bijesa dok bi pokušavao dokazati o itu istinu svome protivniku. Ne znam kakvu je temu pronašao u životinjskom svijetu koja ga je poticala na takve emocije, možda samo nevinost, djetinju, ili star evo oduševljenje neukaljanim životom i naj iš om od svih smrti. Pike je bio živu i shizogram, kao i Sullivanova i Bobby Brand kojega tek trebam predstaviti, kao i moj otac i moja pokojna majka, kao možda i ja. Sada se ve gotovo izgubio. Glas mu je bio gmb i inilo se da preklapa samoga sebe, rije i su mu se lijepile za jezik. Pripalio je cigaretu dok mu je druga još gorjela u pepeljari. Uskoro u saznati

ono što mogu o njegovoj tinejdžerskoj ljepotici, apstraktnom crticu kojeg je spasio od koraka i kiše.

"Zašto stalno držiš ruke ispod stola?" pitao sam. "Dižeš ih samo da nježno udariš Pikea. Onda se opet spuštaju dolje. Što ima tako zanimljivog ispod stola?"

"Dorothy Lamour i ljudi-lignje."

Pike je zahrkao i tiho se smšio. Otišao sam do šanka i naručio još jedno piće za sebe. Zack je spustio novine i skinuo naočale. Natočio mi je piće, podigao mokru novanicu od pet dolara sa šanka, dao mi ostatak i otišao sjesti na stolicu na rasklapanje ispod previše izložene fotografije mladoženje i kuma ispred hotela St. George u Brooklynu.

"Što je to?" pitala je.

"Škotski viski."

"Zbilja je zgodno gledati. Led sjaji i kao da se nešto događalo. Male eksplozije posvuda."

"Zašto želiš živjeti u stakleniku?"

"Želim živjeti u velikom mokrom stakleniku u kojem raste kosa. Bila bi poput kose lutke i pseće dlake i rasla bi u svim posudama. To bi bilo fora. I svi koji bi htjeli biti tamo mogli bi biti tamo. John i Paul i Mick i The Doors i Airplane i Bobby i Buffy. Svi bismo pušili i bilo bi puno audio-vizualne opreme. Onda bi svi jeli sladolede. To bi bila najveća fora na svijetu."

"Kako si upoznala Pikea?"

"Bila sam na Elephantiasisu s dečkom s NYU-a. Vibre su bile loše. Bila sam ušlagirana od haša i imala sam oko milijun kila. To je bilo kao kad si u stražnjem dijelu plavog autobusa. Onda je tatica došao i platio tom dečku desetak pića i onda je on otišao na zahod i više se nije vratio. Onda me tatica odveo u svoju sobu i pojeli smo cijelu tortu od čokolade Sara Lee i popili hrpu mlijeka. To je bilo ludo."

"Moje ime nije Jack, usput budi rečeno. Nije da mi smeta da me zove Jack. Na neki način mi se to sviđa. To je kao neka divna teologija s Dalekog istoka u kojoj sva manja božanstva imaju isto ime kao i glavna faca. Tjeraš me da se osjećam krivim što pijem. Usput, a gdje ti živiš?"

"Kod Lee, Jemmy i Kit."

Posegnuo sam rukom i otkopao joj jaknu. Rukom sam joj dotaknuo hladnu dojku. Bio sam svjestan manjeg kretanja oko šanka i znao sam da se jedno Zackovo oko podiglo s novina. Nagnuo sam se bliže, u vrstivši njezino koljeno između u nogu. Ruka je pošla s njezine dojke prema vratu i licu, i kada sam je poljubio, od vlažnih mehaničkih usta dobio sam poruku koja mi je dala na znanje da što god u inili, tu ili kasnije, nema nikakve važnosti. Nisam se potrudio navući joj ponovno jaknu, a ona se nije trudila primijetiti to.

"Idemo odavde", rekao sam. "Idemo k meni."

"Moramo ga odvesti kući."

"Bit će mu dobro. On stalno dolazi u ovakvo stanje. Imam stereoopreme u vrijednosti gotovo tisuću dolara."

"Kad se zbilja nadrogiram onda osjećam prostor između u zvukova."

"Idemo", rekao sam. "Većerat ćemo nešto ako hoćeš i onda idemo k meni."

"Može li on doći?"

"On se može brinuti za sebe."

"Nacrtali smo krug usred naše sobe. Svi tamo sjedimo kad pušimo. To je zbilja super."

"Što još radite?"

"Što god želimo", rekla je.

"Ali što?"

"Možemo raditi što god želimo."

"Ali možeš li biti malo preciznija? Želim znati o čemu to noćno pričaš."

"To je jednostavno. To je tako jednostavno. Možeš doći sa mnom ako hoćeš. Imamo nešto droge. No prvo moramo njega odvesti kući."

Odmaknuo sam se od nje i ispio piće. Vučim gromadu puminoga mesa. Hoću li morati pomoći svlačiti ga? Skinuti njegove iznošene cipele opreznim prstima i smjestiti ga da hrane u svom vojni kom krevetu? Malo stvari više deprimira od prizora pijanog prijatelja koji je

slu ajno dvostruko stariji od tebe; to stavlja tolike iluzije na kušnjju. Proizveo je zvuk, pa još jedan, lajanje malog psa u njegovu grlu. Glava mu je ležala na lijevoj podlaktici. Kosa na stražnjem dijelu vrata bila je svijetlosmede i sive boje. Stavio sam ruku preko njegova ramena.

"Koje je boje krug?" pitao sam.

"Crvene. To je veliki crveni krug i svi sjedimo unutar njega. Možeš do i ako ho eš. Svatko tko ho e može do i. Ti i ja i on. Svi možemo oti i."

Nagnuo sam se prema njoj i zakop ao joj jaknu. Svi ala mi se. Nisam imao želju povrijediti je. Bila je krhka i puna povjerenja, lijepa na svoj prazni na in, i moje rije i nisu mogle dose i prostor koji je osje ala izme u zvukova. No te injenice nisu mi davale pravo da je povrijedim. Teoreti ar komunikacija i car sterea. Dao sam joj petnaest dolara - za hranu, rekao sam.

"Ne, ne mogu i i", rekao sam joj. "Odvest emo ga ku i i to e biti to za no as."

Tada sam joj se priglupo nasmiješio i ona je odgovorila neuljepšanim pogledom klonule opatice koja je uspješno prosila novac i nije pronašla ruku koja bi bila voljna dotaknuti njezinu.

Može se nešto re i o ženi ako se sluša njezine korake na stepeništu. Dok se penje prema tvome katu i prolazi pored tvojih vrata i tada se ponovno po inje penjati, sa sigurnoš u možeš re i je li lijepo gra ena, impulzivna, neotesana, sklona smijuljenju, umorna, domišljata ili nevoljena. Zanimljivo je naga ati o obliku njezinih gležnjeva, kako joj je namješten stan, vjeruje li ili ne u vrhovno bi e.

Koraci koje sam uo te no i i toga ranoga jutra bili su koraci moje bivše supruge, Meredith, koja je živjela kat iznad mene s dnige strane hodnika. Dok je prolazila pored mojih vrata, u inilo mi se da sam uo io lagano zastajanje u njezinu koraku. Nisam se pomaknuo sa stolice ni spustio knjigu koju sam itao. Polagano se popela na sljede i kat i u apsolutnoj tišini zgrade u taj kasni sat zvuk njezina klju a u bravi bio je dovoljan da razbije jedno raspoloženje i donese drugo, a lagano zatvaranje njezinih vrata bilo je sli no dašku senzualnosti koji se uje izme u tišina besanih no i u kojima kiši, u glasovima na ulici, u tami koja vibrira sa svakim laganim zvukom. ekao sam petnaest minuta i onda se popeo. Meredith me pogledala kroz špijunku na vratima, a onda otvorila vrata. Na sebi je imala ku nu haljinu boje papige koju su joj roditelji poslali iz Turske u kojoj joj je otac sada bio stacioniran i gdje je brinuo o neotkrivenom broju nabreklih raketa. Imala je divan ten.

"Kako je bilo u Puerto Ricu?"

"Bilo mi je divno, Davide. Zbilja bi trebao oti i tamo na tjedan ili dva. Sjedni. Donijet u ti nešto."

" uo sam te kad si prošla pored mojih vrata. Imam problema sa spavanjem pa sam pomislio navratiti na koju minutu."

"No as sam izašla s najodvratnijim muškarcem na svijetu. Pri ao je samo o svom stereosustavu s osam zvu nika i Jaguaru E klase."

Donijela je pi a do sofe i sjela pored mene. Iako sam je vi ao tijekom svih ovih godina, stalno su me iznena ivale neke promjene u njezinim nazorima i osobnosti do kojih je došlo nakon našeg razvoda. Sada je mnogo više bila Njujor anka, informirana, odlu na i nije ju bilo lako impresionirati. Nestao je slatki entuzijizam tinejdžerske mladenke, ta iznenadna bacanja u prostor koji se inio, prema mojem mišljenju, vanjskim proširenjem djetinjstva koje obilježava lutanje. No s novom sofisticiranoš u istodobno je došla i bezimena prijetnja. Meredith nije bila toliko sigurna u svojoj zrelosti da ne bi patila od razdoblja o aja i sumnje kojima su protkani životi samostalnih žena. Radila je kao tajnica umjetni kog urednika jednog asopisa. To je bio jednostavan posao koji je zahtijevao vještine daktilografije i bilježenja dik-tata i ne više od osnovne inteligencije, no ipak ju je potaknuo na istraživanje svih muzeja i umjetni kih galerija u gradu i na to da ve inu svojih godišnjih odmora i gotovo sav svoj novac troši prekopavaju i opatije i dvorce po Europi, sve te turisti ke kante po kojima patroliraju uvari koji izgledaju kao da su upravo razdjevi ili svoje k eri. Jednoga ljeta Merry i ja sreli smo se prema unaprijed utvr enom dogovoru u Firenci, na nekom trgu sa zvonom, i

pili smo naše oranžade i za udno se prisje ali bara Nedick's na Osmoj aveniji dok su si ušna, mlitava vozila jurila pored našega stola, a svaki je voza vozio privatnu Grand Prix utrku. Meredithine oči su sjale; rukom je mahnula prema panorami kamenih ratnika, filozofa, plemića i statista. "Kakvo zna enje!" uzviknula je. "Kakvo veli anstveno zna enje!"

"Što uješ od svojih? Teško je vjerovati da su proveli pune četiri godine u Njemačkoj. Kako je to brzo prošlo."

"Oboje su dobro", rekla je. "Žele da dođem tamo u proljeće ako mogu i voljela bih oti tamo. Sve te džamije."

"Turska je mješavina nekoliko kultura, koliko razumijem."

"Tako mama kaže. Usput, sino sam te sanjala, Davide."

"Jesi? Jesi zbilja?"

"Sjedili smo u dnevnoj sobi kuće u Londonu u kojoj sam jednom odsjela kod svoje sestre ne Edwine."

"O čemu smo razgovarali? Sjećam se li se što sam rekao?"

"Mislim da nismo razgovarali ni o čemu."

"Pretpostavljam da smo bili potpuno odjeveni. Ili bi nešto spomenula."

"Da."

"Što smo imali na sebi?" pitao sam.

"Ne sjećam se."

"I sjedili smo, nismo stajali ni hodali uokolo."

"Sigurna sam da smo sjedili. Ja sam bila pored prozora. Gledala sam na vrtove Lennox. A ti si bio s druge strane sobe."

"Što sam radio?"

"Samo si sjedio tamo", rekla je.

"Morali smo nešto raditi. Morali smo nešto reći jedno drugome."

"Ne sjećam se, Davide."

"Pokušaj se sjetiti. Važno je."

"Zašto?"

"Zato što u tome može biti neka vrsta ključa a zagonetke. Mislim, nije kao da sam zalutao u labirintu. Sve je to dio nekog plana. Staviš me u svoj san i meni je važno znati kakva mi je misija dodijeljena. Neka je vrsta olakšanja u tvojim i u tvojim sanovima. San ti može reći i da ipak nisi kriv. To je poput druge šanse. U tome je negdje dragocjeni ključ. Sad se probaj sjetiti što smo radili osim što smo tamo sjedili. Probaj se sjetiti što smo rekli jedno drugome. Važno je."

"Rekla sam ti sve. Ako je i bilo još nešto, bojim se da sam to izgubila."

"Valjda to preuveličavam", rekao sam. "Dobro, pričaj mi o Puerto Ricu i svim fascinantnim muškarcima koje si tamo srela."

Prinijela je ruku ustima i pogledala me preko ruba. Tada je odlučila reći mi.

"Bio je jedan. Tamo je bio poslovno. Iznimno drag. Svidio bi ti se, Davide. Trpkici smisao za humor. Bio je na zadatku za *Venture*. Vrlo sportski tip. Rođen je u Njemačkoj, zbog čega smo odmah imali o čemu pričati jer su moji roditelji tamo i tako to. On živi na preuređenoj farmi blizu Dariena. Vrlo je oženjen. Tri sina. Jednostavno znaš da je netko poput Kurta imati samo sinove. Takav je tip. Sportski. Sklon prirodi. Tvid i koža. No vrlo oženjen. Uživali smo u društvu jedno drugoga. To je bilo sve. Ništa ne može izaći iz toga."

Taj opis u stilu policijskog zapisnika trebao je prikriti što osjećam za njega, no imao je potpuno suprotni učinak; tako potpuno da sam se zapravo pitao je li to tako planirala. Lukavštine braka ponekad se čine osvježavajuće i nevjesticima u usporedbi s lukavštinama nakon braka. Natočila je još dva pića i još smo pričali o Kurtu. Meredith mi se voljela povjeravati. Nakon prvotnih ograničavanja forme radi, pričala mi je o svakoj svojoj romansi s naizgled potpunom iskrenošću. Uživao sam u tim razgovorima. Činilo se da proizvode stvarnu toplinu izmeću nas, finu, staru i blagu toplinu, konjak pored kamina. Iskreno sam suosjećao s njom, dao sam joj neke dobre savjete i, kad je došao red na mene da kao i uvijek stanem pored te vesele vatre, podignem tu sjajnu staru ruku za konjak i pjevam o vlastitim pravim ljubavima, izrekao sam same laži. To je bilo jako zabavno. Uskoro sam počeo razumijevati privlačnost patološkog laganja. Stvoriti vlastitu stvarnost, a onda je saviti do

nemogu ih krajnosti, bila je avantura čak i uzbudljivija od lingvističkih slobodnih padova u Mrežu. Mislim da sam za po etnika bio prilično dobar u tome. Naučio sam da u atmosferi osame, prisnosti i ispovijedi motelske vrste nijedna laž nije previše očit, nijedan klišej nije previše poznat, nijedno skretanje mašte nije previše dramatično. Osim iste zabave, bilo je to no deset razloga da joj lažem. (1) Mani na kvaliteta tih priča pružala je finu ravnotežu Merrynim konvencionalnim epizodama srca i donjih žlijezda. (2) Noć je bila puna ozbiljnih mladih ljudi koji su jedni drugima pričali svoje nevolje i bilo mi je draže stajati podalje od svog tog uživanja i sentimentalnosti. (3) Priča o nepotrebnim lažima voljenoj osobi, ili osobi koju si nekada volio, potječe u lašcu složeni osjećaj žaljenja, krivnje, superiornosti, sažaljenja, nježnosti i moćne mješavina koju bih ponio dolje sa sobom i analizirao poput epruvete divnih kemikalija. (4) Pisac bajki koji se skrivao u meni pozdravljao je izazov nadograđivanja svake laži i radovao se nekoj udaljenoj jezgri savršenstva, združivanju svih laži u jednu sjajnu i transcendentalnu fikciju. (5) Povezano s (4). Uvijekovo guranje prema božanskoj kreativnosti nalik naporima amebe. (6) Biti iznad ravnoteže, bestežinski u snu koji su sastavile vlastite ruke. (7) Seksualno uzbuđenje koje je to izazivalo u nama oboma. (8) Dosada. (9) Stavio sam nešto sebe u te priče i nadao se, uzalud, kako se pokazalo kasnije, da u stvari i do definicije koju prikriva apsurd koji je okružuje - definicije sebe bez uobičajene tjeskobe koju takva nastojanja izazivaju. (10) Zapravo nije bilo ni čega što bih joj mogao reći u smislu problema, romantičnih ili drugih. Jedini problem koji sam imao bio je da je bitav moj život bio lekcija o uinkujeke, da sam živio u trećem licu. To bi bilo teško objasniti.

"San, Davide. Upravo sam se ne čega sjetila. Možda je ključ u tome da smo samo sjedili tamo."

"Kao što sjedimo tu."

"Možda je to to. Možda sam nešto potiskivala."

"Možda je to to", rekao sam.

Tada je, točno na znak, otišla do prozora kao Olivia de Havilland, tako otmjeno bolesna.

"Još uvijek pada snijeg", rekla je.

Komunikacija među nama bila je iznimno precizna. Na trenutak sam se prisjetio svih starih karakteristika Burta i Kirka, stisnute odrještite šake, veli anstvenih zubi, ljutite ruke kroz kosu, iznenađujuća kolosalnog osmijeha, osmijeha tako bogatog i punog kao polje pšenice u Kansasu, a onda dodir strastvene tuge, tinjajuća vatra u očima. Kirk kao Van Gogh. Burt kao Ptičar iz Alcatraza. Bio je ugodan osjećaj biti u jednostavnoj prošlosti. Uočio sam dvije nove grafike na zidu. Nisam mogao identificirati umjetnike, no tema je bila ista, ekspresionistička. Njemačka, gusta crna kuga i krivnja, i bio sam gotovo siguran da se zainteresirala za njemačko slikarstvo zbog svog prijatelja fotografa, muževnog muškarca sportske prirode. Pomaknuo sam se prema njoj i onoga trenutka kad je moja ruka dotaknula njezino bedro, opušteno i mekano i lijeno u kućnoj haljini, pomislio sam na djevojku kojoj sam poželio laku noć prije samo nekoliko sati i na krug koji će ona formirati sa svojim sestrama ili bratskim ljubavnicima, krug u koji sam se bojao ući. Gola Meredith pored prozora bila je poznata kvantiteta. Skinuo sam majicu.

Nekoliko minuta kasnije bili smo u krevetu i postojao je osjećaj udne zavjere. Između nas je tada postojala zahvalnost, komunikacija, zajednička spremnost da poštujemo našu zavjeru. I na kraju, dok su se naša dva grozničava daha miješala, više od svega sam osjećao da se vraćam poznatom i dragom domu. To je bilo dvadeset i prvi put da smo vodili ljubav u pet godina nakon našeg razvoda.

Unio sam prijenosni televizor i pola sata smo gledali film. Bio je to jedan od onih engleskih filmova u kojima ljudi obećavaju jedni drugima da će se naći na stanici Victoria onoga trenutka kad rat završi. Ona je tada zaspala ležeći na trbuhu, s jednom nogom prebačenom preko mog bedra, a njezina sveamerička stražnjica bila je klasična i sjajna, vrijedna pažnje kao i uvijek. Glava mi je klonula u jednu stranu i baš sam se isključivao, kako se to kaže u Mreži, kad sam za uočio korake u hodniku ispod i zvuk gužvanja papira. Znao sam da se novinar koji sa mnom dijeli drugi kat prišuljao preko hodnika i stavio jednu od svojih vrećica za smeće pred moja vrata. Svaki put kad je imao samo jednu vrećicu da je domar pokupi ujutro stavio bi je pred vlastita vrata; kad je imao više od jedne, višak je stavljao pred moja

vrata. Zamislio sam njegov mršavi lik, u pidžami s lutkama Punch i Judi i u sme im papu ama kako se šulja uza zid, stisnutih zubi i zgr enog lica. Postoje stvari koje nitko ne razumije. U kona noj analizi nevidljivi domar je taj koji ima mo nad svima nama.

Izvukao sam se ispod njezine noge i isklju io televizor. Spustio sam se po stepenicama gol, s cipelama i odje om u mci. Želio sam se sam probuditi; to je bila moja osobina koju su mnoge žene nau ile prezirati tijekom godina. Moj me stan do ekao s dobrodošlicom, taman i tih, slike i prostirke u nijansi crvenoga vina, kamin i hrastove obloge, namještaj presvu en crnom kožom, star i ugodno ošte en, bakreni vr evi na kaminu i ulaštena stolna svjetiljka boje piva - sve toplo i poznato i bez potrebe za priznavanjem, sve me podsje alo da samo a ne traži ni ije zakletve. Istuširao sam se i otišao le i.

4.

Glava Weedea Denneya, preuranjeno elava i pjegavo-sme a, oponašala je okruglu prazninu njegova stoli a za kavu. Kao da je oboje smislio uredski dekorater, i glavu i stoli , u trijumfalnoj demonstraciji idealne harmonije izme u direktora i njegova namještaja. Stajao je sekundu, lagano povio koljena - nešto što je moj otac uvijek radio kad bi mu se donje nabije uvuklo u neku pukotinu, što me kao dje aka u ilo da je to civilizirana alternativa ru nom izvla enju, divlja kom hobiju manje privilegiranih i poreme enih - a tada je ponovno sjeo u crno-bijelu brija ku stolicu, osvježen i bez sakoa, a eli na prsa eliminirala su i najmanji nabor na prigušenoplavoj košulji koju je imao na sebi. Bilo je to no devet, vrijeme za reviziju petkom, i svi smo bili tamo s olovkama i notesima: Richter James, Mars Tyler, Walter Faye, Jones Perkins, Grove Palmer, Paul Joyner, Quincy Willet, Ted Warburton i Reeves Chubb koji je imao istu košulju, kravatu i odijelo kao ju er. Weedeova tajnica je ušla i preuzela narudžbe za kavu, proces koji je trajao najmanje pet minuta, a ve i dio tog vremena bio je posve en masovnom razjašnjavanju narudžbe Reevesa Chubba, koja je uklju ivala veliku kavu, crnu, s jednom kockicom še era, pjenu, ali bez posipane okolade, vo ni kup, bez višanja ako je mogu e, i kutiju cigareta od mentola s plasti nim vrhom. Weedeovo lice se pomalo zgr ilo tijekom te scene i kad je došao moj red za narudžbu ljubazno sam odbio rekavši da sam ve doru kovao, a za tu laž bio sam nagra en Weedeovim rijetkim papinskim klimanjem.

"Zapo nimo", rekao je. "Grove, mislim da emo po eti s tobom. Ocjene ratnih prijenosa su pale."

"Bio sam u Tripoliju", rekao je Grove Palmer.

"Naravno da si bio. Nisam mislio ni namjeravao donositi zaklju ke. No problem je tu i moramo se suo iti s njim. Vrš i se pritisak."

"Ja sam za satelitski prijenos. Bio sam za satelitski prijenos uživo još prije odlaska u Tripoli."

"Nikad ne emo dobiti dozvolu", rekao je Quincy.

"Nemoj se kladiti na to."

"To je odvratno", rekao je Warburton.

"Kao što Weede kaže, problem postoji i moramo se suo iti s njim. Oni vrše pritisak. Ja kažem, hajdemo zauzvrat izvrš i pritisak. Hepworth je kupio pola sata za udarnu frekvenciju. Ja kažem, idemo mu je i dati. Mislim da možemo dobiti odobrenje za odre ene borbene zone. O ito ne želimo snimati izbliza ako ne moramo. A u bilo kojoj vrsti situacije uživo ne koristi se pozadina vrste stijene kakvu smo imali. No u kratko vrijeme otkad sam se vratio iz Tripolija napravio sam nešto istraživa kog rada i mislim da možemo dobiti odobrenje u zonama u kojima je plima u našu korist."

"To je toliko odvratno da je nevjerojatno", rekao je Warburton.

Warburton je bio najstariji ovjek u sobi i kao takav preuzeo je položaj plemenske savjesti. To je napravljeno s neizre enim odobravanjem svih. On je bio najstariji među nama, najinformiraniji, najviši i najviše sijed, najmanje ljudi ga se bojalo u pogledu potencijala mo i, šverca ideja i iste izdaje samo izdaje radi, a kao što su svi nesumnjivo uli u nekih dvadesetak sati nakon što je Jones Perkins prenio novost Reevesu Chubbu, bio je žrtva rijetke

krvne bolesti. Nitko nikada nije poklanjao ni najmanju pozornost Warburtonovim molbama u ime humanosti i dobroga ukusa, no mislim da smo svi osje ali da je on neophodan. On je podizao naše tri ave predmete na kozmološku razinu i time nam je olakšavao da ignoriramo itavu stvar na temelju toga da nismo kvalificirani za bavljenje tako visokim moralnim pitanjima. Bilo je lijepo imati Warburtona u blizini. Bio je tako visok i sijed i dostojanstven. On je zaokruživao našu skupnu fotografiju koju smo nosili sa sobom u svojim kožnim lisnicama. Bez Warburtona mogli smo biti delegacija prodava a osiguranja na godišnjem okupljanju u Atlantic Cityju - vrhunski prodava i, naravno, koji su svi članovi kluba milijunaša, no ipak samo prodava i osiguranja; s Warburtonom (tre i red, sredina) bili smo diplomatska misija SAD-a pri sudu St. James. Weede Denney ga je i privatno i poslovno nazivao svojim ministrom vanjskih poslova. Tu bi primjedbu uvijek popratilo Weedeovo smijuljenje, koje je trebalo naznačiti kako je on itekako svjestan da je ta šala zapravo na njegov račun. Kada mi se sastanak po eo topiti u unutarnjem uhu -te sastanke petkom nazivao sam festivalom dosade - zapisao sam svoju verziju memoranduma koji bi Weede mogao sastaviti kada siroti Warburton umre.

Predmet: Theodore Francis Warburton

Uvijek je tužan događaj izgubiti starog i vjernog zaposlenika. Theodore Francis (Ted) Warburton bio je više od toga. Bio je dragocjen prijatelj, neprocjenjiv savjetnik, postojan zagovornik osnovne ljudske pristojnosti. Takve su kvalitete danas rijetke. Osobno smatram da je njegov odlazak veliki osobni gubitak. Ne susreće se često uvijek koji posjeduje Tedov humanistički pristup problemima našega doba. Njegova preuranjena smrt umanjuje sve nas. Znam da će mi se svi pridružiti u suosjećanju s njegovom udovicom. Nitko nije otok. Bogu dugujemo smrt. Baklja je predana. Ave atque vale.

"Da vas pitam ovo", rekao je Mars Tyler. "Što ne valja kod Grace Tully?"

"Stari imidž", rekao je Walter Faye.

"Baš sam to htio reći. Upravo ono što trebamo."

"Ona privlači i bilje. Biljno kraljevstvo ju voli. Ona je njihova kraljica. Gledaj, sjede tamo s jedanaest kilograma nedjeljnog izdanja *Timesa* rasprostrtih po podu. Muškarcu je oko etrdeset i sedam, nosi naočale, nikada ne kupuje knjige u mekom uvezu koje koštaju manje od dva dolara i dvadeset i pet centi. Lista dio novina s muškom odjećom, mašta o zlatnom smokingu od mohera. Žena sjedi s revijom i pita se zašto ih dovraga netko ne nazove i pozove na viski, jer je tako prokleta dosadno visjeti u kući i imati o getu i urbanom širenju. To je biljno kraljevstvo."

"U vezi ni sa kim", rekao je Paul Joyner, "koliko shvaćam, Grace Tully to radi sa svim i svakim - muškarcima, ženama i životinjama."

"Da te pitam", rekao je Mars. "Prvo, po čemu se biljno kraljevstvo razlikuje od bilo kojeg drugog segmenta gledateljstva? Drugo, i dalje ne vidim zašto Grace Tully i njezin stari imidž, kako ga ti zoveš, nisu upravo ono što trebamo za ovaj određeni sektor kao što si ga ti sam definirao. Treće - vratiti ćemo se na treće."

"Biljno kraljevstvo sjedi i bulji", rekao je Walter. "Životinjsko kraljevstvo se samo češće. U osnovi je to tako jednostavno."

"Ima neke kontraproduktivnog u ovoj raspravi", rekao je Quincy.

"Dobra primjedba", rekao je Weede.

"Što je treće?" pitao je Walter. "Rekao si da postoje tri stvari."

"Idemo se vratiti na ovo", rekao je Weede. "Želim podići malo prašine oko tog Morgenthauova slušajca."

"Slušaj Morgenthau je sasvim u redu", rekao je Jones Perkins.

"A što je sa samim Morgenthauom?"

"Što je sa samim Morgenthauom!", rekao je Jones. "Pa, upravo se odlučio napraviti to i obaviti to, i dovraga s ljudima koji se bave kremom za kosu."

"No je li definitivno pristao?"

"Rekao bih da je gotovo definitivno pristao."

"Drugim riječima, označilo smo teritorij."

"Weede, ja bih išao dalje od toga. Rekao bih da se gotovo definitivno odlu io."

"Bi li rekao da po tebi ljudi koji se bave kremom za kosu ulaze u to ili ne?"

"Oni definitivno ne ulaze u to koliko u ovoj fazi mogu vidjeti, no još ekamo završnu rije samoga Morgenthaua kad se vrati s oto ja."

"Kojeg oto ja?"

"Kojeg oto ja?", ponovio je Jones. "Odmah u se baciti na to."

"Prije imo na Tre i svjetski rat", rekao je Weede.

"Što se ti e Grace Tully", rekao je Joyner, "iz pouzdanih izvora znam da je u starim danima radila ono s nekim od najve ih imena na obali. Na obje obale, zapravo."

"Hajdemo se na i", rekao je Weede. "U ovom stadiju želim znati ima li ideja o Tre em svjetskom ratu bolje izgleda nego prije tjedan dana u svjetlu nedavnih doga aja na me unarodnoj sceni."

"U ovom stadiju", rekao je Richter Janes, "ideja o Tre em svjetskom ratu ima približno 40% manje izgleda nego prije tjedan dana."

"To sam htio znati."

"Ono što želim znati", rekao je Walter Faye, "je zašto ne možemo pokazati zahodsku školjku u zatvorskoj emisiji tipa u inak zatvorske samo e. Možemo prikazati zahodsku školjku u udarnom terminu. Zašto ne i popodne, to bih htio znati."

"Djeca bi mogla gledati", rekao je Weede. "A ja mislim da ta tema trenutno nije važna. Ne mogu zamisliti da ovaj odjel smisli bilo kakvu ideju koja bi zahtijevala snimanje zahodske školjke. Osim toga, ako ne emo pokazati stvar u upotrebi, nema razloga da je uop e pokazujemo. Vjerujem da je jedan od Sitwella bio taj koji je izjavio da ako puška visi iznad kamina u prvom inu, onda je najbolje da do spuštanja zastora opali. Ili nešto sli no."

"Zašto ne možemo prikazati stvar u upotrebi?" pitao je Walter Faye. "Samo jednom volio bih vidjeti da se netko na televiziji žestoko popiša. To bi ak moglo biti dramatski opravdano. Mogli bismo izmisliti neki razlog zbog kojeg je scena s pišanjem neophodna. Možda naš protagonist mora izbaciti nekakav otrov iz organizma; ili, ako je to dokumentarac o nekoj bolesti jetre ili mjehura, možemo pobuditi nekakve simpatije za našega de ka ako pokažemo koliko je njemu bolno jednostavno se popisati. Bilo bi mi svejedno gdje je kamera. Mogla bi ostati na njegovu licu. Važan je zvuk. Kad bi samo mogli ubaciti taj zvuk u eter, samo jednom, ozbiljno mislim da bi mogli uzeti zasluge za širenje svijesti naše nacije u nekoj manjoj mjeri."

"Da", rekao je Weede Denney. "To bi bilo gotovo jednako dobro kao kad je Ruby upucao Oswalda.*"

Prostorija se opustila u znak priznanja ovoj oporoj primjedbi i svi smo zabilježili sliku još jednog uspješnog skidanja neprijatelja na ve impresivnom trupu Weedeova aviona.

Weede je spustio svoju brija ku stolicu za dva hidrauli na ureza i posegnuo za kutijom cigareta na stoli u za kavu. Gospoda Kling, njegova tajnica, ušla je tada s velikim poslužavnikom za doru ak i po ela dijeliti kavu. Gledao sam gra evince u zgradi preko puta. Pored mene je sjedio Richter Janes i ekao da kava stigne do njega.

"Ve ina radnika u eli ani u ovom gradu su Indijanci iz plemena Mohawk", rekao je. "Svi žive negdje u Brooklynu. Tamo postoji itava njihova kolonija. Specijalizirani su za veoma opasne poslove. Svaka zgrada s više od trideset katova i znaš da su gore na njoj Indijanci."

"To sigurno ima veze s njihovom uro enom ma jom spretnoš u i iznimnim smislom za ravnotežu", rekao sam.

Iz nekog smo razloga šaptali.

"U mom bratstvu na faksu je bio jedan Indijanac. Najkrasniji, najtiši de ko kojeg možeš upoznati."

"Koliko je brzo tr ao na sto metara?"

"Idemo jednom jesti zajedno", rekao je Richter. "Volio bih tvoje mišljenje o jednom svom projektu. uo sam dobre stvari o tebi."

* Jack Ruby (1911.-1967.) - ovjek koji je ubio Lee Harveyja Oswalda dva dana nakon što je Oswald optužen za ubojstvo predsjednika Kennedyja. Neki i danas vjeruju da je Ruby ubio Oswalda da ne bi odao nikakve informacije o ubojstvu predsjednika.

"Od koga?" pitao sam.

"Stvari se pro uju", šapnuo je tajanstveno.

Gospoda Kling je otišla i sastanak se nastavio. Na televiziji ljudi uvijek govore jedni drugima da su uli dobre stvari o njima. To je bio dio Tvrtkina neslužbenog programa nesmiljene ljubaznosti. A kako je naš posao svojom prirodom bio posve en vrlo fleksibilnoj logici trendova, uvijek bi došlo vrijeme kad bi donositelj dobrih vijesti postao i njihov primatelj. Svatko od nas je prije ili kasnije i sam postajao trend; svatko je imao svoj tjedni vijek slave. Primjedba Richtera Janesa nagovještavala je da bi to mogao biti po etak trenda Davida Bella. Sam je Richter bio u trendu prije samo nekoliko mjeseci; tijekom njegovog trenda, koji je trajao nekih tjedan dana, ljudi su navra ali u moj ured ili mi prilazili na hodniku u nekoliko prigoda i komentirali kako dobro Richter Janes radi, koliko su dobrih stvari uli o njemu i kako su mu baš toga jutra rekli o nekim od dobrih stvari koje su uli. Nikada nisam uspio doku iti kako ti trendovi po inju, tko ih zapo inje ili kako se glas o njima širi. inili su se spontanima i bilo mi je teško povjerovati da ih je smislila uprava, da smišljaju zaposlenika mjeseca, nekoga iji moral treba podi i i tada daju upute pla enim kreatorima trenda da daju primjedbe i komentare o tome kako su dobre stvari uli o njemu. Dotada nikada nisam bio u trendu i nikada nisam osje ao neku posebnu potrebu da to postanem. Gotovo svi koji su sjedili u Weedeovu uredu toga trenutka bili su trend prije ili poslije, no, koliko sam znao, nikada više nego jednom. Svake je godine obi no bilo devet ili deset ljudi u trendu. Trendovi su završavali kao što su i zapo eli, tajanstveno naglo, a osoba koja je bila trend inila se pomalo bespomo na kada bi sve bilo gotovo, kad bi nestali sjaj i neon, kad su brojevi arhivirani, kad je na ekranu po elo sniježiti i kada je eter bio ispunjen statikom.

"Quincy i Dave", rekao je Weede. "Lopta je na vašoj polovici terena."

U njegovom je glasu bilo o inske zabave. O ito ga je uništavanje Waltera Fayeaa oraspoložilo. Nisam imao pojma što u re i jer itav tjedan nisam napravio apsolutno ništa.

Mislio sam jednostavno parafrazirati svoje primjedbe s prošlog sastanka, izmotavaju i se i improviziraju i usput, no nije bilo baš mnogo izgleda za takvu vrstu bijega. To je pokušano ve stotinu puta i svi su poznavali tragove i miris.

"Quincy, da ti zapo neš?" rekao sam.

"Projekt Navajo."

"Projekt Navajo", rekao sam.

"Postoje dugoro ni i kratkoro ni problemi", rekao je Quincy. "Tko ide tamo, na koliko dugo i ho e li Indijanci sura ivati? Kontaktirao sam Ured za indijanske poslove."

"Obojica smo."

"Voljeli bi znati više o tome prije nego što pristanu."

"Indijanci ne žele sažaljenje", rekao sam. "Žele dostojanstvo."

"Imam isti dojam. Sigurno smo razgovarali s istim ljudima."

"Ne žele sažaljenje u bilo kakvom obliku. Žele dostojanstvo. Mislim da nam Richter može re i više o tome. Richter zaista poznaje jednog Indijanca. Stari prijatelj iz bratstva."

"Zapravo više nismo u kontaktu. Od fakulteta je prošlo više od petnaest godina i uistinu nisam baš tako dobro poznao tog gospodina. Bio je drag, tih de ko. Definitivno se sje am toga o njemu. Bio je visok oko metar osamdeset, težio je oko 75 kilograma, tanak poput pruta, ni grama sala na njemu. Nije bio bakrene boje, ako se dobro sje am. Ako se dobro sje am, zapravo je imao samo tri osmine indijanske krvi. Tri ili etiri osmine Indijanac. Mislim da je bio Vrana. Vrana ili Crno Stopalo. No definitivno je bio jedan od najdražih, najtiših momaka koje biste ikada poželjeli upoznati. U to sam siguran. To mi je apsolutno živo u sje anju."

"Bi li rekao da je on želio sažaljenje ili dostojanstvo?"

"Dostojanstvo, Dave. Ni najmanje ne sumnjam u to. Definitivno dostojanstvo."

"Nastavi, Quincy", rekao sam.

"Stvar je u sljede em: tko ide tamo, kada i na koliko dugo? Ako želimo me ave, moramo zapo eti. Želimo dovršiti tu stvar prije nego što nam još trave naraste pod nogama."

"Gotovo sam stalno u kontaktu s uredom vremenske prognoze", rekao sam. "Pokušavam dobiti od njih nekakvu dugoro nu prognozu za taj predio."

"Koji predio?" pitao je Jones Perkins.

"Taj gdje su Navajo Indijanci."

"Gdje su oni?"

"Quincy, ti si stru njak za zemljopis."

"Vidi, nije da emo imati problema da ih na emo. Rezervat je ve i od nekih saveznih država. ak je ve i od nekih manjih kraljevstva u Europi. Na primjer, potpuno sam siguran da je ve i od Monaka."

"Central Park je ve i od Monaka", rekao je Reeves Chubb.

"Seronja", promrmljao je Quincy.

"Nalazi se blizu Arizone, New Mexica, Utaha i/ili Colorada", rekao je Paul Joyner. "Slu ajno to znam."

"To no", rekao sam. "Koliko sam shvatio, u tom podru ju ima nekih lijepih pe ina i ruševina *puebla** koje bi mogli iskoristiti za prirodnu pozadinu. Zapravo, dolina Monument leži odmah ispod granica rezervata, kako su mi rekli. To je pusto, lijepo mjesto nalik na površinu Mjeseca."

"Zašto želimo me ave?" pitao je Warburton.

"Želimo pokazati da napreduju usprkos svim problemima. Me ave su jedan od problema."

"Ne bih pomislio da vam treba me ava. Siromaštvo i bolesti dovoljno rje ito govore same za sebe."

"Ne može naškoditi", rekao je Quincy.

"Možda je Ted u pravu", rekao sam. "Druga važna stvar koja se izravno odnosi na mene je ta stvar sa Solilokvijem. Sve je odli no u pogledu toga. Emisija je pun pogodak od samoga po etka. Kriti ari je vole, uglavnom, a etiri od pet pisama gledatelja hvalila su emisiju."

"Nikada mi se nije svi ao taj naslov", rekao je Reeves Chubb. "To je nešto lažno. Neku ve er sam to spomenuo za ve erom. Izveli smo naše goste i htio sam njihovo mišljenje o tome. Snimio sam itavi razgovor u slu aju da ga ti, Dave, ili ti, Quincy, želite uti. Oni su iznimno dobro informiran par. Kate i Phil Thomforde. On je radio s McAndrewom u Amherstu."

"Weede je smislio naslov."

"Jesam li?" pitao je Weede. "O ito jedan od mojih manje zvu nih uspjeha, barem što se gospodina Chubba ti e. Nažalost, Dave, mislim da emisija ne e preživjeti. Ponekad je teško zapo eti s novim temeljem a da ne bacimo prašinu nekome u o i. Sponzor je odlu io ne obnoviti ugovor, a nitko drugi nije pokazao interes. Dave, ti znaš da se ja uvijek borim za svoje ljude i uvjeravam te da ovo nije bila iznimka. Dao sam sve od sebe kako bi naveo Larryja Livingstona odozgo da uvjeri Stennisu da dopusti da Mreža plati. Livingston je rekao sasvim iskreno - a njegova se iskrenost mora cijeliti - da je emisija opako dosadna. Rekao je da nema smisla na i se sa Stennisom zbog nje - Stennis ima sasvim druga ije probleme. Emisija je bila dobra. Kažem to nedvosmisleno. Ali Chip Moerdler iz tvrtke Brite-Write rekao je da ona uop e ne prodaje kemijske olovke. U ovom poslu moraš nau iti o ekivati razo aranja. No nemoj oti i ljutit, Davide. Imamo namjeru staviti tvoje nemale talente na daljnje i bolje korištenje. Re i u ti više o tome im riješimo to s Navajo projektom."

"Chip Moerdler je velika neznalica", rekao je Warburton. "Imao sam posla s njim. Ne bi prepoznao kvalitetu ni da ga udari u pleksus."

"Dobro", rekao je Weede, "ali ne možeš raspravljati s grafikonom prodaje. Mislim da je najbolje da sad nastavimo. Ima još jedna stvar koja se ti e tebe, Dave. To je projekt s laserom."

"Dao sam Carteru Hemmingsu slobodne ruke u pogledu toga. ini se da je on stru njak za tu temu i mislio sam da je vrijeme da se okuša. Nekoliko je godina stariji od mene, znate, a ponekad je u ovakvom slu aju najbolje za moral ovjeka dopustiti mu da sam nešto razvije. Uvijek mi je pomalo neugodno objašnjavati Carteru zašto nije uklju en u ove naše sastanke petkom. Njegova nestrpljivost je razumljiva i siguran sam da ne e pro i dugo prije nego se pridruži ovom ozbiljnom skupu. U svakom slu aju, Weede, Carter kaže da je s projektom s

* *pueblo* - veliko indijansko naselje u Meksiku i na jugozapadu SAD-a od glinenih ili kamenih zajedni kih ku a esto terasasto naslaganih u katove.

laserom sve u najboljem redu. Kad sam sino razgovarao s njim rekao je da se želi sastati s tobom u pogledu toga odmah ujutro. Rekao je da stvar stoji izvrsno. Prakti ki spremna za emitiranje."

"Nije razgovarao sa mnom."

"Valjda u morati pribje i pritisku."

Tada sam bez ikakvog razloga pomaknuo nogu nekoliko centimetara po tepihu i prevrnuo praznu šalicu ispod stolice Richtera Janesa. Stavio sam petu na nju i slomio je. inisi se da nitko to nije primijetio. Osje ao sam se bolesno i iscrpljeno. Želio sam ponovno biti u Meredithinu toplom, mirisnom krevetu, izgubljen među njezinim grudima plivati kroz sobe srebrne poput ribe na nedoku ivoj dubini, duboko u olupini broda. Želio sam biti sa Sullivanovom u nekoj divljini na zapadu, slušati Mingusa na radiju u autu, kao i Ornette Coleman i trubu, a mke Sullivanove bile bi prekrižene na prsima kao da je u sarkofagu, nevidljivo zalijepljene crte njezina lica; prelaziti preko sjevernih ravnica, penjati se, slušati Bartoka na Stjenjaku, kaubojske pjesme i nazalno zavijanje bendža, do i do Oregona, gledati udaljeno more klizavo poput tuljana u daljini. To sam želio. No sjedio sam u ogromnom uredu Weede Denneyja u plavoj stolici pored prozora i osje ao se bolesno i iscrpljeno.

"Sada je vrijeme da ujemo našeg promatra a Kine. Izgledaj pametno, gospodine Chubb. Kako napreduje projekt s Kinom?"

"Weedy, razvija se kao najbolja serija o javnim poslovima u koju sam ikada bio uklju en. Ve sam raspravljao o njoj sa sedam ili osam glavnih ljudi u Ministarstvu vanjskih poslova. Nazvao sam šest sveu ilišta i dvije zaklade. Radio sam no u i preko vikenda. Moja tajnica ima nekakvu žensku bolest pa sam morao posu ivati tajnicu Chandlera Batesa s vremena na vrijeme. Materijal samo pristiže. Jesi li znao da je Kina savladala ve inu znanosti i umjetnosti u doba kad su Europljani još uvijek jedni drugima trijebili uši s glave? Moja žena misli da previše radim. To je velika prilika za nas. Kina je zagonetka. To je enigma. Sve se ve tipka. Mao Ce-tung i njegovi sljedbenici pješa ili su šest tisu a milja do planinskog uporišta kad ih je onaj, kako se ono zove, progonio. Kosooki sa suprugom koji je išao na Wellesley. im sve bude pretipkano i lektorirano i umnoženo, volio bih dobiti mišljenje svih o tome kako to izgleda. Tajnica Chandlera Batesa je spora, pa ne znam kad e materijal biti spreman. Jako sam uzbu en zbog te serije. Rijeka Jangce duga ka je tri tisu e etiri stotine trideset milja."

"O emu e biti serija?" pitao je Warburton.

" itava velika stvar. Sve o Kini."

"Ho e li re i nešto što ve nismo bezbroj puta uli?"

"Izgledno je da e sadržavati neke uzbudljive snimke."

"Snimljene s visokog brda u Hong Kongu bez sumnje."

"Serija e imati definitivno stajalište. Materijal koji sam dao tipkati to jasno naglašava."

"Naglašava što?"

"Da je stajalište nužno."

"Kakvo stajalište?"

"Da, kakvo stajalište?" Pitao je Quincy.

"Radim na tome s Ministarstvom vanjskih poslova. Bili su iznimno susretljivi."

Warburton je rekao: "U ovom asu volio bih citirati Kafku. 'Svaki zemljak bio je brat za kojega se gradio zid zaštite i koji e za to uzvratiti doživotnom zahvalnoš u svime što ima i što radi. Jedinstvo! Jedinstvo! Rame uz rame, skup bra e, protok krvi koji više nije ograni en unutar uske cirkulacije tijela, nego slatko te e, a ipak se stalno vra a diljem bespu a Kine.' Predlažem ti to kao tvoje stajalište."

"Tede, to je prekrasno", rekao je Weede. "Mislim da si zbilja dao Reevesu nešto ime se može pozabaviti. Dio o jedinstvu je sjajan. Obuhva a itavu rastu u dramu o ogromnoj zemlji o ijim ljudima možemo samo naga ati. Gdje si kupio tu kravatu?"

"To zaista pjeva, Tede. Možda bi tvoja cura mogla to natipkati za mene. Taj dio o bespu ima Kine je gotovo jednako dobar kao dio o jedinstvu. U tome bi negdje mogao biti naslov."

"Zbilja bi mogao", rekao je Weede Denney.

Sastanak se monotono nastavio. Gledao sam Warburtonovo lice. Ne, nisam umislio trzaj radosti u kutu njegovih usta. Smjestio sam se u suton, u lagunu, u okno rudnika. Golub je prešao preko daske prozora, suludo klimaju i, debela usidjelica koja še e u mjestu Providence, država Rhode Island, a tada je udaljeni prasak eksplozije baca u zrak. Osjetio sam drhtavu bol u sljepoo nici. Pokušavao sam razmisliti o boži nim poklonima koje još trebam kupiti. Provest u itavu subotu kupuju i poklone i zamataju i ih. Kupit u nešto za Meredith i njezine roditelje, za oca, za Sullivanovu, za Binky, za moju sestru Jane i njezinu djecu u Jacksonvilleu, za tri djevojke s kojima sam se povremeno vi ao; ne za B. G. Haines, ne za sestru Mary koju nisam vidio ni uo godinama. Posebno vrijeme i pozornost posvetit e umatanju paketa za Merryne roditelje i za Jane i njezinu djecu. (Koncept udaljenosti uvijek me zapanjivao - meridijani, geografske širine, me unarodne granice datuma; sva udaljena mjesta ine mi se neuhvatljivima dok se njišu s lukom Zemlje, dok sam ja uvijek stacioniran, klize u stranu i ispod, teško je u njih poslati poštu. Iz tog razloga uvijek sam bio izrazito pažljiv s paketima koji trebaju putovati stotine ili tisu e milja, kao da su golubovi pismonoše koji nose tajne poruke hrabrim gerilcima u brdima.) Tada sam u mislima složio sliku svoje sestre Mary. Ona sjedi u praonici rublja u Topeki, Kansas. Puši cigaretu s filterom i eka da joj se odje a osuši. Na sebi ima sivu pamu nu haljinu. Nije bilo razloga da je zamislim u tom odre enom gradu ili državi ili mjestu, u tom sivom i bijelom paklu u kojem se odje a spiralno okre e poput mehani kih embrija u eksperimentalnim trbusima, a ipak sam osje ao da je to istinita slika koja mi je prikazana na neki izvanosjetilni na in. To me bezrazložno rastužilo. itava lijeva strana glave bila je ozra ena bolom. Nekoliko ulica dalje za ula se još jedna eksplozija. Glasovi su zujali iz tamnih košnica i u njima. Ponovno sam pogledao njegovo lice. Tada sam odjednom shvatio, sa svom zasljepljuju om ljepotom sjajnog astronomskog prora una, da je Warburton Trocki.

"Vjerujem da smo time prešli sve", rekao je Weede Denney. "Danas popodne idem s velikom srebrnom pticom na obalu. Trebao bih se vratiti u srijedu. U slu aju problema, gospoda Kling zna kako me prona i. Ugodan vikend i sretan Boži ."

"Službeno odobreno", rekao je netko kao fusnotu ne em drugom.

Weede je otišao u privatni zahod pored svog ureda. Mi smo pokupili plasti ne aše, vratili stolice u njihov prvotni položaj i op enito po istili, jer smo nerado ostavljali takve posli e gospodi Kling, koja je tijekom godina uspjela postati jedna od osoba koje su se najviše bojali u itavoj tvrtki. Na putu do ureda zastao sam pored stola Hallie Lewin i izmasirao joj vrat. Tipkala je memorandum s oznakom povjerljivosti sadržaja. Mogao sam vidjeti da moje ime nije me u primateljima.

"Kakav je bio sastanak, Davide?"

"Završio je uobi ajenom tu njavom. Što želiš za Boži , Hallie?"

"Poba aj", rekla je.

"Što to tipkaš?"

"Odlazi. Ne bi trebao to vidjeti."

"Je li o meni?" pitao sam, mi u i ruke po njezinim le ima.

"Ti si zadnja osoba ovdje koja treba brinuti zbog bilo ega. Zbilja. ujem dobre stvari o tebi, Davide."

Slijedio sam Quincyja Willeta i Jonesa Perkinsa po hodniku, lagano pucketaju i prstima i hodaju i na prstima. Quincyju bi dobro došlo šišanje.

"Jesi li uo?" rekao je Jones. "Merrill je zaposlio crnju. Blaisdell ga je ju er upoznao. Kaže da izgleda kao fin, neiskvaren de ko."

"Idemo ga pogledati", rekao je Quincy.

Ušao sam u svoj ured. Binky je ušla za mnom. Uo io sam da nije imala grudnjak. Sjela je na sof u i nekoliko puta posko ila prije nego što se smjestila. Petkom bi mi uvijek odala nešto malo. Sjeo sam za stol.

"Što ima novoga?" pitao sam.

"Zvala je neka Wendy Judd. Ho e da je nazoveš."

"Što još?"

"Zvao je Warren Beasley. Nije ostavio poruku."

"Što još?"

"Tvoj se otac želi sastati s tobom na Grand Prixu u pola jedan."

"Što još?"

"To je sve", rekla je. "Kako je bilo na sastanku?"

"Završio je uobičajenom tužnjavom. Phelps Lawrence se nije pojavio. Vjerojatno su mu ve priop ili novost."

"Jesi li uo najnovije? Postaje zbilja ludo."

"Što?" pitao sam.

"Mars Tyler i Reeves Chubb."

"Što s njima?"

"Noga."

"Gdje si to ula?"

"Ne bih trebala re i", rekla je.

"Binky dušo."

"Hallie Lewin rekla mi je za Reevesa. Penny Holton za Marsa."

"Tko je Penny Holton?"

"Tajnica Cartera Hemmingsa."

"Ona sa stereofonim sisama?" "Davide. Nemoj biti seronja."

"Njezine grudi pokazuju prema suprotnim krajevima sobe."

"No ipak, nije li to nešto?" rekla je Binky.

"To nije sve", rekao sam. "Carter Hemmings mogao bi biti sljede i. To je zasad samo tra , pa nemoj ništa re i."

"Ne u."

"I isto tako sam primijetio da je Chandler Bates imao zatvorena vrata kad sam maloprije prošao pored njegova ureda. Usput sam to spomenuo Jody, a ona mi je rekla da su zatvorena itavo jutro."

"Što misliš da to zna i?"

"Ili on otpušta nekoga, ili njega otpuštaju."

"Nemogu e da e otpustiti Chandlera", rekla je. "On si je super frend s Livingstonom. On je Livingstonov miljenik. Livingston ga je doveo s CBC-a."

"uo sam da Livingstona postupno povla e."

"To je ve previše."

"On je kao zastarjeli bombarder srednjeg dometa", rekao sam. "Zadrži to za sebe."

"ovjek bi pomislio da imaju nekakav krš anski duh. Kakvo šugavo vrijeme za istku."

"Dosta avrljanja. Dovedi Cartera Hemmingsa ovamo i reci mu da požuri."

Izašla je i ja sam nazvao Sullivanovu. Telefon je zazvonio osam puta, a ona nije podigla slušalicu. Pustio sam da još zvoni.

("Dragi Bože, moram oti i odavde", rekao sam u slušalicu.)

Naposljetku sam spustio slušalicu. Tada je ušao Carter Hemmings. Otišao je do sofe, kre u i se postrance, vrlo nesigurno, lagano pogubljen, feudalno i ponizan.

"Cartere, mislio sam da smo se dogovorili da eš jutros oti i do Weeidea s nekakvim izvještajem o napretku u pogledu stvari s laserom."

"Kako sam ja to shvatio, Dave, ja sam se trebao na i s tobom odmah ujutro. No kad sam došao do tvog ureda, Binky mi je rekla da još nisi stigao. Vratio sam se nakon deset minuta i onda mi je rekla da si upravo otišao u Weeideov ured na sastanak."

"Tvoje je ime spomenuto tijekom festivala dosade, Cartere. Weede je rekao da e te priklještit i ako ne budeš oprezan. Što si uo od B. G. Haines? Rekla mi je da se loše provela te no i. Ne ujem dobre stvari o tebi, Cartere. Svi moraju prionuti. Otkrit eš da Weede može biti nemilosrdan kad situacija to zahtijeva. Tvoja tajnica je jebena brbljavica. Sad imam posla."

Otišao je. Pokidao sam bilješke koje sam zapisao tijekom sastanka. Izvadio sam kutiju spajalica iz srednje ladice i po eo umetati jednu spajalicu u drugu, rade i lanac. Za desetak minuta spojio sam oko stotinu spajalica. Tada sam spojio dvije na krajevima. Tako sam dobio krug, koji sam prostro ispred sebe po stolu. Stavio sam devet olovaka unutar kruga, složio ih u

tri trokuta, svaki od tri olovke. Unutar svakog trokuta stavio sam gumicu. Tada sam uzeo komadi e papira, spustio ih u pepeljaru, upalio šibicu i zapalio papir. Stavio sam pepeljaru s goru im papirom na mjesto koje je ugmba bilo jednako odmaknuto od svakog trokuta i od približnog središta kruga. Kada je vatra gotovo jenjala, iskidao sam još papira i bacio ga u pepeljaru. Nastavio sam to raditi sve dok Binky nije ušla uzeti svoj kaput, koji je uvijek visio iza mojih vrata.

"Ve je vrijeme ru ka?"

"Što je to?" pitala je.

"Demonologija."

Obišla je stol i prišla mi da bolje pogleda. Pogrbio sam se u stolici, nagnuo naprijed i stavio ruku na njezin list, lagano rade i brojku osam vrhovima prstiju.

"To je udno, Davide."

"Mislim da prili no dobro djeluje. Obrati pozornost na okruglu pepeljaru. Krugovi unutar krugova. Poput moje glavobolje. Gumice baš ne doprinose. Idu i put kad odeš do skladišta opreme, pogledaj imaju li trokutastih gumica. Ovo su ozbiljne stvari."

"Što bi to trebalo zna iti?"

"To je prizivanje mra nih sila. Je li Hallie Lewin trudna ili se samo zezala?"

Ruka mi je pošla prema mekoj udubini iza koljena koja mi se, kad je noga nagnuta, uvijek inila jednim od najboljih mjesta na ženskom tijelu; tada je, kao da se pokorava mojoj predrasudi, prebacila težinu na tu nogu, lijevu, tako da joj se koljeno, odgovaraju i na prebacivanje težine i drže i ju posve pod kontrolom, lagano svinulo stvaraju i tu izdubljenju i iznimno nježnu udubinu za besplatno uživanje moje ruke. Weede Denney stajao je na vratima.

"Udi, Weede", rekao sam. "Reci, kako ti je žena ovih dana?"

Binky se odmaknula od mene. Mogao sam vidjeti kako se u tamnoj sobi moga uma otvaraju vrata, tri, etiri, pet njih i kako se nova svjetlost vu e po podu. U prošlosti sam uvijek mogao kontrolirati vrata, no sad se inilo da su se sama od sebe otvorila pod naletom vjetra i po ela udarati u zidove. Kontrola je još uvijek bila mogu a, no ja je nisam ni pokušao zadobiti. Svjetlost je po ela ispunjavati sobu i pomislio sam da može dose i osam vrata, novi rekord.

"Nisam te mislio smetati", rekao je Weede koji je malo pocrvenio. "Samo sam te htio vidjeti na trenutak ili dva; to može ekati."

"Binky, ne znam jesi li ikad upoznala gospodu Denney. Ona je apsolutno neustrašiva žena. Weede, ispri aj Binky kako je gospo a Denney prišla ravno obitelji nilskih konja kad ste bili na safariju u Keniji. Morala je snimiti tu sliku i nije ni najmanje marila za svoju sigurnost. Weede nam je pri ao o tome ju er za ru kom. Ne mogu do ekati da vidim te snimke, Weede. Binky, mislim da bi ih i ti trebala vidjeti. Weede je obe ao pozvati nas uskoro da ih pokaže. Binky je ljubitelj fotografije, Weede. Weede ima znatnu zbirku fotografija, Binky."

"Voljela bih ih vidjeti", rekla je Binky. "Pa, imam dogovor za ru ak s Jody Moore, a ona mrzi ekati."

Izašla je, obla e i kaput pri izlasku, i Weede se odmaknuo da je propusti. inilo se da se boji da bi ih jedan dodir doveo do nervnoga sloma. Pokušao sam zatvoriti vrata. Nisu se dala zatvoriti. Prišao je stolu, stavio obje ruke na krajeve stola i nagnuo se prema meni.

"Želim te nešto pitati", rekao je. "Radi se o prili no osjetljivoj stvari. Koliko shva am, ti si upu en u mnoga skrivena strujanja. Ono što ovdje kažemo ne smije oti i dalje od ovog ureda. Je li Reeves Chubb homoseksualac? Ne moraš mi odgovoriti ako ne eš."

"uo sam takve glasine. Netko je napisao nešto takvo na zidu zahoda na trideset i sedmom katu."

"Volio bih to pogledati."

"Nije više tamo", rekao sam. "Bilo je prošli tjedan. Bilo je napisano crvenom bojicom iznad pisoara. Izgledalo je kao rukopis Quincyja Willeta. Njih dvojica se baš ne slažu, znaš."

"Što je to no pisalo? To bi moglo biti važno."

"Ne bih to želio ponoviti, Weede."

"Je li bilo prosto?"

"Najprostije."

"Mi smo zreli ljudi, Dave. Re i u ti zašto sam to uop e spomenuo. Znam da ti mogu vjerovati da eš zadržati bilo koji povjerljivi materijal unutar ova etiri zida."

"Da zatvorim vrata?" pitao sam.

"Svakako. Trebao sam se toga sam sjetiti."

Dok sam zatvarao vrata, Quincy je prošao pored mojega ureda i upitno me pogledao. Weede je otišao do sofe, a ja sam se vratio do stolice iza stola.

"Kao što znaš, Dave, mi zapošljavamo ljude isključivo na temelju sposobnosti. To je uvijek bila politika Mreže. Osobno, uop e me ne zanima ne iji privatni život. Što ovjek radi u svoje slobodno vrijeme me se ne ti e, dok je unutar granica razuma."

"To mogu potvrditi, Weede."

"No ovdje je druga stvar u pitanju. Ministarstvo vanjskih poslova ne želi da pederi rade na stvari s Kinom. Nije na meni da preispitujem razmišljanje ljudi ija je najve a briga naša nacionalna sigurnost. Prošli tjedan je održan sastanak u hotelu u centru. Ve im dijelom je ostao neriješen. Reeves je oženjen, znaš."

"To se ponekad doga a", rekao sam.

"Upravo tako, Dave. Ti ljudi u Ministarstvu su bistri. Pri aju neke zapanjuju e stvari. Proveli smo cijelo popodne raspravljaju i o tome."

"To je svijet sjenki. To je bolest. Može se svakome dogoditi."

"Jesi li znao da Reeves spava u uredu dvije ili tri no i tjedno? Takvo što te tjera na razmišljanje. Što njegova žena mislio o tome?"

"Pri a se da bi Jones Perkins mogao biti biseksualac. Pod time ne mislim nužno da ide u oba smjera, nego samo kako se smatra da su neke od njegovih sekundarnih seksualnih karakteristika malo sumnjive. Mogao bi uistinu biti dvocjevka, ako shva aš razliku. No sada je to samo glasina."

"Ne vjerujem takvim pri ama."

"Samo budale vjeruju."

"Pa, samo sam htio tvoje mišljenje o ovoj temi, Dave. Nadam se da e se pokazati da zapravo nema ni eg u tome."

"Weede, jedan od najboljih na ina da se do e do nekakvog zaključka u takvoj situaciji kada je itava budućnost ovjeka u pitanju je jednostavno prisjetiti se svega. Prisjeti se Reevesa. Sjeti se malih doga aja, anegdota koje je pri ao, njegovih reakcija na odre ene rije i ili fraze, na ina na koji drži one svoje male cigare, omiljenih izreka koje koristi, senzibiliteta, književnih sklonosti, koli ine vremena koju provodi na zahodu, cipela kakve nosi. Sve je to važno. Pa onda. Mogu li sam raditi na Navajo projektu?"

"Quincy ti zadaje problema?"

"On ima bra nih problema. Zaokupljen je njima."

"Razmotrit u to, Dave."

"Puno hvala."

"Re i u ti više kad se vratim s obale", rekao je. "Možda možemo lomiti kruh."

Sva su vrata bila otvorena. Osje ao sam da ludim. inilo se da se itavi razgovor održava u snu i zaista nisam mogao vjerovati što smo govorili jedan drugome. Glavobolja je prerasla u zvonku omamljenost, poput one koju uzrokuje injekcija Novocaina. Prestao sam kontrolirati svoje primjedbe i više me nije bilo briga. To nije bio ni dobar ni loš osje aj. Jedva da je to uop e bio osje aj. inilo se da mi je glava telefon koji bez prestanka daje signal zauze a.

"Jesi li siguran da mi ne možeš re i što je bilo napisano crvenom bojom u zahodu? To bi moglo biti važno."

"Reeves Chubb penje se po palmama da bi cuclao uspavanim majmunima."

Spustio sam se liftom i hodao dvije ulice do Grand Prixa. Nisam obukao kaput. Nikada ne obla im kaput kad idem na ru ak, bez obzira na hladno u.

Restoran je bio ure en u automobilisti kom stilu. Moj je otac ve bio tamo i sjedio je za stolom u kutu. Njegov krupni lik u finom britanskom tvidu kao da je dominirao tim dijelom sobe. Prijateljski je zadirkivao nekoga za obližnjim stolom. Gledao sam ga trenutak. Prešao je rukom po kosi, kosi koja je postajala rje a, a onda se igrao priborom za jelo. Imao je nove

nao ale, uo io sam, s crnim okvirom i zastrašuju e. Njegovo lice nije imalo snagu oštre definiranosti, jer je bilo prili no anonimno, no u o ima je imao bezobzirni autoritet koji se nije mogao ignorirati. Nismo uop e bili sli ni.

Moj je otac upravo napunio pedeset i pet godina i inilo se da ga je ta injenica preobrazila, gotovo preko no i, u ulogu postarijeg državnika. Prije našeg sastanka u restoranu vidio sam ga samo jednom nakon ro endana. U toj prigodi, na pi u poslije posla, inilo se da je veoma svjestan svojih lak-tova. Kad je govorio, vrtio se na barskoj stolici i naslanjao prema meni s oba lakta ispružena poput krila zrakoplova. Ponekad mu je glava bila nagnuta nad pi em i podizao je kažiprst i tada ga koristio da potapša lijevi lakat koji je ležao na šanku. To je radio samo kad je naglašavao nešto važno i pitao sam se bi li važnost njegove primjedbe mogla biti potpuno otkrivena samo rastvaranjem lakta i eprkanjem po njegovu vezivnu tkivu nekim delikatnim kirurškim instrumentom. Te me ve eri podsjetio na Johna Fostera Dullesa i Caseyja Stengela, dva postarija državnika koji su znali kako koristiti laktove.

"Oprosti što kasnim, tata. Sretan Boži ."

" ujem da je Stennis u nevolji", rekao je. "Nikada nisam volio tog ku kinog sina. Koliko on zara uje? Sjedaj, mali. Možemo popiti samo jedno pi e. Imam sastanak s klijentom u dva."

"Nisam znao da poznáš Stennisa."

"Mi smo glavni sponzori serije o duševnim bolestima o kojoj svi govore. Stennis nam je rekao da je reklama od deset sekundi koju smo puštali neukusna s obzirom na temu emisije. Rekao je da je Mreža primila pritužbe. Znaš o emu govorim, animirani džinglovi. Dva suha martinija s ledom, konobar. Onda sa ekaj deset minuta i donesi nam govedinu Bourguignon. Ne emo imati vremena za desert ni za kavu."

"Što planiraš za Boži ?" pitao sam. "Mislio sam da bih mogao do i do ku e."

"Fino, kompa, dodi. Dovedi i djevojku sa sobom. Popit emo nekoliko pi a i odvesti se kod Admirala Benbowa na puretinu. Tvoja majka je znala raditi sjajnu puretinu. Trebao bih prodati ku u, ali ne mogu. Kako je Merry ovih dana? Nedostaje mi ta cura. Prokleta slatka mala."

"Dobro je, tata."

"Slušaj, ne pori em da sam i ja ševio sa strane u svoje vrijeme. Muškarac ne vrijedi baš mnogo ako tu i tamo nema nagone. No kako mogu oženiti neku izblajhanu ku ku sa širokim kukovima nakon svih tih godina koje sam proživio s tvojom mamom? Oženio sam tvoju mamu kad su mi bile dvadeset i dvije godine. Živjeli smo u stanu s hladnom vodom na gornjoj strani Broadwaya. Kada se Mary rodila, izašao sam i napio se. Zaboravi nostalgiju. To su bili šugavi dani, kompa. Sada sam došao u godine u kojima muškarac osje a da mora napraviti nekakav rezime. No zajebi golf. To je sigurna smrt za nekoga poput mene. Svi ho e da do em igrati golf s njima. Zadnjih sedam, osam godina, od smrti tvoje mame, sve o emu slušam je golf. Radim itav vikend, doma ili u uredu. Rad je bolji od smrti. Vidi, imam nešto sa svojom tajnicom. Što mi to koristi? Mogu li se osloniti na nekog poput nje, dugoro no gledano? Rekao sam s ledom, konobar."

"Koliko ima godina?" pitao sam.

"Ne znam, oko dvadeset i etiri. Kad do eš u moje godine, sve one izgledaju isto. Ako ho eš iza i s njom, sredit u ti to."

"Kakva je?"

"Ho e popušiti", šapnuo je.

"Nisam to mislio."

"Pokušavaš otkriti je li prikladna za mene. To je u redu. Ne smeta mi. Poštujem tvoje stavove, mali. Ali ja sam posljednji predstavnik stare škole u poslu. Za mene radi šest ra unovo a i devet ra unovodstvenih pomo nika. Poslovna škola Harvard. Ne bi im dao ni kap vode da umiru od žedi. I re i u ti još nešto. Oni me poštuju. A re i u ti i zašto. Poštuju me jer znaju da mogu obaviti njihov posao bolje od njih. U tom poslu potrebno je malo boje. Svi naši ra unovo e izgledaju kao laboratorijski primjerci natopljeni formalinom. Ako znaš svoj posao, možeš si do neke mjere dopustiti biti svoj. To sam davno nau io. Stavili su etiri gadne sive podstavljene stolice u moj ured. Bacio sam ih kroz prozor na ulicu. Znaš kako se po Aveniji sve pro uje. U roku od tjedan dana dobio sam šest novih ponuda za posao. Klijent

misli da sam dar s neba. Ru amo svaki utorak u klubu Yale. Krasan tip. Princ među ljudima. Igrao je nogomet i hokej na travi na fakultetu. Poslao sam ga svojem kroja u."

"Eto nas", rekao sam. "Popij. Sretan Boži ."

"Sretan Boži , Dave. Blagoslovljen bio."

Moj je otac skupljao role filmova televizijskih reklama. Podrum ku e u Old Hollyju bio je pun tih rola, pažljivo arhiviranih i ozna enih u odnosu na dužinu, vrstu proizvoda, odaziv gledatelja, identifikaciju proizvoda i nekoliko dnigih kategorija. Indeksne kartice ispunjavale su dvije kartoteke, a same su role stajale uspravno u stotinama pretinaca na nizu polica od poda do stropa koje je sam kreirao i izradio. Moja je majka to zvala vinskim podnimom. Imao je platno i projektor i provodio je nekoliko ve eri tjedno u gledanju reklama i pravljenju bilješki. Radio je to ve mnogo godina. Smatrao je to dijelom svojega posla. Kako je rekao obitelji, cilj mu je bio prona i zajedni ke niti i nijanse onih reklama koje su polu ile najbolje ocjene; prou iti odnos izme u odre enih vrsta reklama i njihovog u inka na tržište, kako je on to nazivao. Mary, Jane i ja proveli smo mnoge adolescentske no i sjede i u tamnom podrumu i gledaju i televizijske reklame. Veselili smo se gledanju svake nove role koju je donio ku i. Dok je moja majka lutala velikom starom ku om, mi ostali lijeno smo sjedili u treperavu podrumu i sva ali se oko toga koja je reklama najbolja. Otac je obi no arbitrirao u našim oštrim sva ama. Nije važno koliko je reklama smiješna ili lijepa, znao je re i; ako ne proda proizvod s polica, ne obavlja svoj posao; reklama mora prodati robu. I sada, kad je konobar stavio tanjure pred nas, pomislio sam na njega kako stoji pored projektora dok prva rola te ve eri baca svoje slike prema ekranu kroz zaprašenu svjetlost nalik na crkvenu, možda abecedni dje ak koji jede pjegavu juhu, muškarac koji rezbari svoje zube za Dan zahvalnosti, jezici sedam golih doma ica koji grabe pse u hranu iz zdjelice. Poželio sam da bude mrtav. To je bila prva poštena misao koja mi je došla itavoga dana. Moja je sloboda ovisila o njegovoj smrti.

"Zašto se svi ljudi koji se bave reklamama koje sam ikada znao žele povu i?" rekao sam. "Svi žele sagraditi svoje brodove, gredu po gredu, i otploviti do Tasmanijskog mora. Poznajem pisca reklamnih tekstova iz tvrtke Creighton Insko Dale. Jednoga dana za ru kom je po eo plakati."

"Ja volim taj posao", rekao je moj otac. "Tu pas jede psa. To je uli na igra s kockicama za šest milijuna dolara. Gdje drugdje ovjek poput mene može zaraditi onoliko novca koliko zara ujem? Imam pravi imidž. Znaš to jednako dobro kao i ja. Wall Street bi me izbacio. No u mojim godinama više ne brinem o novcu. itam Tolstoja. Svaki ovjek osje a da u sebi nosi roman. On osje a da ima roman i euroazijsku ljubavnicu. Zbog Tolstoja želim napisati roman. Tvoja je majka dosta vremena bila bolesna, no imala je nešto što te današnje ku ke nemaju ni približno. Moja tajnica? Maxine? Ona ima sapuna ispod noktiju. Sedam od osam puta kad pogledam u njezine nokte vidim sitne komadi e sapuna. Usporedi to sa svojom majkom. U mojoj dobi shvatiš da si sve krivo radio. Bez obzira tko si, sve što si radio bilo je krivo. Možda u pre i u katolike."

"Nisam znao da tako razmišljaš."

"Ima tu ne ega", rekao je svom laktu. "Mnogo sam itao. Nikada nisam bio veliki zagovornik religije, no ima tu ne ega. Znaš katoli ku crkvu u Old Hollyju, Svete Kosti ili kako se ve zove? Nazvao sam glavnog sve enika jedne ve eri, župnika, i vodili smo zanimljiv razgovor. Vraški krasan tip. Znao je tko sam. Rekao mi je sve o ljudskoj duši. Duša ima transcendentalnu vezu s tijelom. Ona informira tijelo. Duša postaje svjesna vlastite biti nakon što se odvoji od tijela. Kad umreš, dušu ti može obasjati izravno Bog. Poslao sam mu sanduk viskija Johnnie Walker Red."

"Koliko je sati?" pitao sam.

"Da, moram krenuti. Slušaj, stari, pogledaj što možeš saznati o Stennisu. Saznaj koliko zara uje."

Ponovno je sniježilo i ljudi su se kretali pognutih glava, vrsto drže i šešire, bore i se protiv vjetra. Prešao sam preko širokog sivog predvorja. U udaljenom uglu bile su izložene nagra ene ratne fotografije. Jedna od njih bila je ogromna uve ana slika u boji, visoka oko tri metra i široka oko šest metara. U sredini slike bila je žena koja je držala mrtvo dijete na

rukama, a sa svake strane iza nje bilo je osmero djece; neka od njih gledala su u ženu, dok su se ostala smiješila i mahala, o ito prema kameri. Na sredini predvorja jedan je mladi kleo na koljenu i fotografirao fotografiju. Stajao sam trenutak iza njega i u inak je bio nezaboravan. Vrijeme i udaljenost su poništeni i činilo se da se djeca smješkaju i mašu njemu. Takav je prestiž kamere, njezin gotovo religiozni autoritet, njena hipnotička moć koja zahtijeva poštovanje i predmeta i promatra a da sam stajao apsolutno mirno sve dok mladi nije napravio snimak. Kao da sam se bojao da bi i najmanji moj pokret mogao omesti jedno od te djece u zavojima i možda čak uništiti fotografiju.

Nastavio sam prelaziti predvorje. Troje ljudi s Mreže nekoliko metara ispred mene toptali su nogama u hodu, pokušavaju i otresti snijeg s cipela. Upravo tada Weede Denney izašao je iz lifta i krenuo prema nama, sa šešišom u jednoj ruci i kovčegom u drugoj, sa svojim japanskim osmijehom. Približio sam se ostaloj trojici muškaraca i isto tako zatoptao nogama.

"Gospodo."

"Weede."

"Weede."

"Weede."

"Weede."

U liftu je bilo devetero ili desetoro ljudi. Nitko nije ništa rekao. Iz zvučnika je dopirala božićna pjesma. Kad smo stigli do dvadesetog kata, izvadio sam telefon za slučaj nužde iz njegova malenog limenog pretinca. No nisam mogao smisliti ništa smiješno što bih mogao reći, pa sam ga vratio natrag.

Binky nije bila za svojim stolom. Ušao sam u ured i nazvao kućni broj Tane Elkbridge. Ona je bila tajnica u odjelu vijesti i bila je udana sedam godina. Naša veza započela je prije tjedan dana. Započela je na zabavi na kojoj me upitala bi li želio pročitati neke od njenih kratkih radova. Nisam imao pojma o čemu priča. Ispalo je da su njeni kratki radovi pjesme u prozi, onakve kakve medicinske sestre naučnice pišu prije nego što prisustvuju svojoj prvoj amputaciji. Tana je bila tamna i veličanstveno građana i nosila je pletenice. Njezin se šef javio na telefon i ja sam odmah poklopio. To sam učinio najmanje dvanaest puta otkad sam došao na Mrežu. To je ponižavajuće iskustvo, no kad si u vezi s udanom ženom, ili kad si i sam u braku, bolje je ne riskirati. Njezin šef je bio mršav, nervozan muškarac i mogao sam zamisliti njegovu iritaciju, neobuzdanu pobunu njegovih izglednijih crta lica kad za uje taj neprijateljski zvuk u uhu. To mi nije činilo zadovoljstvo. Quincy je ušao, zatvorio vrata za sobom, polagano prešao prostoriju i stavio široki kuk na kut mojega stola, gornji mu se dio bedra spljoštio i rastegnuo, a ja sam pomislio na znanstvenofantastični organizam koji zlokobno pulsira u nekom zapostavljenom kutku laboratorija.

"Je li to Weede bio ovdje malo prije ručka?"

"Nije."

"To je bio Weede", rekao je. "Slušaj, kako to da on ide na obalu? Ljudi obično ne idu na poslovni put neposredno prije Božića. Mora da se radi o nečem važnom. Je li rekao nešto o tome?"

"Quincy, rekao bih ti da mogu. No to je povjerljiv materijal."

"Hajde, Dave. Koliko se dugo znamo? Prošli smo kroz ovo zajedno. Koliko si puta vidio moju ženu golu?"

"Ne mogu reći ni riječi."

"Pa, je li barem vodi Kitty sa sobom? Ne mogu vjerovati da ostavlja ženu samu za Božić. To ne može biti tako važno."

"Imaju braćuh problema", rekao sam.

"Mnogo se stvari ovdje događaju. Malo prije ručka podigao sam slušalicu telefona i mogao sam čuti glasove. Mora da su se linije nekako prespojile. To je bio Walter Faye koji je razgovarao s nekim koga nisam prepoznao. Walter mu je govorio plaše svih u Weedeovom odjelu. Reeves Chubb zarađuje više od nas."

Vrata Quincyjeva ureda bila su narančasta, a sofa mu je bila tamnosiva. Neki od nas u Weedeovoj grupi imali smo vrata iste boje, ali su nam sofe bile drugih boja. Neki su imali iste sofe, ali drugačija vrata. Weede je bio jedini s crvenom sofom. Weede i Ted Warburton bili su

jedini s crnim vratima. Warburtonova sofa bila je tamnozeleno, kao i vrata Marsa Tylera. No sofa Marsa Tylera bila je žu kasta, nijansu svjetlija od vrata Grovea Palmera. Sve sam to stavio na papir. U popodneva kada nije bilo mnogo posla proučavao bih to nastoje i pronaći zakonitost. Mislio sam da možda postoji suptilna shema boja koju kreira uprava i koja se temelji na plaćama, sposobnosti i šansama za napredovanje ili nazadovanje osobe. Zašto nisu postojale dvije osobe s identičnim sofa i vratima? Zašto je Ted Warburton smio imati crna vrata, kad su jedina druga crna vrata pripadala Weedeu Denneyu? Zašto je Reeves Chubb bio jedini sa sofom boje jaglaca? Zašto je sasvim dobra smeđa sofa Paula Joynera zamijenjena plavom? Zašto je moja sofa bila iste boje kao Weedeova vrata? Bilo je i drugih koji su mislili isto kao i ja. Kada je Paul Joyner ušao i našao novu sof u svojem uredu, odmah je pustio glasinu da dobiva otkaz. No taj događaj sa sofom datirao je dvije godine prije sadašnje glasine, nije podrijetlo nikada nije otkriveno. Nije dobio otkaz; nije bilo tako lako otkriti vezu. Veza je bila krhka, no bio sam siguran da postoji. Barem sam šest puta izvadio taj papir iz fascikla i pokušao povezati status osobe s bojom njegovih vrata i sofe. Morao je postojati ključ. Kad bih ga samo mogao pronaći. Što bih uinio kad i ako bih ga pronašao bilo je pitanje koje me nije mučilo. Uinio bih nešto. Promijenio bih nešto. Imao bih zaštitu. Znao bih zagonetku.

"Jeo sam meksičku hranu za ručak", rekao je Quincy. "Moram ići na sastanak s Livingstonom u uredu toga gada za pet minuta. Pomiriši mi dah, hoćeš?"

Nagnuo se i izdahnuo.

"U redu je", rekao sam. "Latice ruže."

"Teško je izbaciti miris meksičke hrane iz daha. Dvaput sam oprao zube."

"Dobro", rekao sam. "Sad ti pomiriši moj dah."

Ponovno se nagnuo.

"Nema problema", rekao je. "Ni najmanje naznake." Obojica smo lagali. Pola sata kasnije ušla je Binky, objesila kaput iza vrata i odmah izašla. Nazvao sam njezin kućni broj.

"Gospođica Lister."

"Dobro došli natrag na životinjsku farmu", rekao sam. "Jesi li ljuta na mene? Rekaj da vidiš što sam ti kupio za Božić. Ti si najbolja tajnica koju sam ikada imao. Časna riječ."

"O čemu se tu radilo?" rekla je. "Nisam razumjela što si pokušavao napraviti. Izašla sam i napila se koktela *Bloody Mary*."

"Žao mi je, Bink. Bio sam napet i neuralgičan. Zbilja jesam. Tu sam već sedam godina. To djeluje na te uvijek. Uini na minutu."

"Ne."

"Ti si jedini prijatelj kojeg tu imam."

"Rekla sam Jody što se dogodilo. Misli da ludiš."

"Moj kaput i tvoj, Binky. Zajedno vise iza vrata. Blagi bogek, krasan je osjećaj znati da se naša medvjedica krzna grle tu u tami. Draga, hoćeš li ući i samo na tren? Čitao sam irske drame. Ajde, Bink."

"Ne."

"Zbilja Binky. Tvoje pobjedničko bedro. Si ušna tajna udubina iza tvoga koljena."

"Crkni, Davide."

Želio sam otići i kući i spavati, no bilo je opasno otići i ovako rano. Iako je Weede otišao, gospođica Kling nije, a ona je obično avala povremeno provjeravati svaki put kad on nije bio u uredu. Zatvorio sam vrata. Izvadio sam bocu viskija Cutty Sark koju sam držao skrivenu u ormariću, natočio pola čaše i popio to bez ikakve etikete gutljaja. Tada sam zgužvao komadić papira u vrstu lopticu i bacio je prema košu za smeće. Dva boda. Izvadio sam lopticu i pokušao vježbati bacanje sa strane. Polagano sam se kretao po prostirci na varijetetski način i dok mi je desna ruka izvodila pokrete driblanja, tjerao sam zrak iz nosa, sinkronizirajući i disanje s driblanjem, a tada sam, leđima okrenut košu, podigao desnu nogu, lagano podigao lijevu ruku radi ravnoteže, prebacio desnu ruku preko glave i izbacio lopticu s udaljenosti od četiri i pol metra.

"Fiju", rekao sam.

Neko sam se vrijeme prebacio na slobodna bacanja, onda na bacanja lijevom rukom i naposljetku na zadivljujuće složenu shemu mog dvostrukog lažnog okreta i skoka. U tom zatvorenom uredu igrao sam svoju tihu igru. Nisam osjetio nikakvu dječaku zabavu. Ne, igrao sam sasvim ozbiljno, kravata mi je ispadala sa svakim skokom, a znoj je cicao ispod ruku. Nitko nije znao za te košarkaške utakmice, čak ni Binky. Postizao sam najviše koševa u svojoj ekipi na fakultetu; prvi u koševima, posljednji u asistencijama. Otada me igra slijedila, visoki jantarni sjaj pod sportske dvorane, škripanje gumenih tenisica, gomila, gomila i na zabavama godinama kasnije okretao bih kikiriki među prstima i gledao u udaljenu posudu za ribice. Uvijek mi se činilo da je košarka najameričkiji od svih sportova, stvar maloga grada, dva klinca na kolnom prilazu i košarkaška ploča u tatinjoj izradi. Sada sam skoro bio, bacio i promašio. Podignuo sam papirnatu lopticu, udaljio se tri metra za lagano bacanje jednom rukom i ponovno promašio. Šest sam puta promašio s te udaljenosti. Telefon je zazvonio i ja sam ponovno bacio i promašio. Znao sam da se neću javiti na telefon dok ne postignem taj jednostavni pogodak. Jako sam se znojio dok sam bacao još dvaput, i oba puta sam promašio. Ponovno sam podignuo lopticu psujući. Zvonjava je prestala i pretpostavio sam da se Binky javila. Vratio sam se na isto mjesto. Toga sam puta pogodio. Stajao sam tamo trenutak, drhteći, a onda sam otišao do sofe i bacio se na nju. Vrata su se otvorila i ušla je Binky.

"To je ponovno bio Warren Beasley", rekla je. "Zašto se nisi javio? Grozno izgledaš."

"Pomiriši mi dah."

"Smrdi."

"Znao sam", rekao sam. "Taj gad Quincy."

"Gospodin Beasley je rekao da ti kažem da nije zvao."

"Kako to misliš?"

"To je bila njegova poruka. Nije zvao. No zvat će ponovno."

"Mislim da ću popiti još jedno piće", rekao sam. "Hoćeš li mi se pridružiti?"

"Što imaš?"

"Škotski viski."

"Poslije koktela?" rekla je.

"Nemoj biti izbirljiva. Ovo su hitna vremena za grabljenje zadovoljstva, ili možda ne znaš da je rat?"

Izvadio sam još jednu pišalu iz ormara i otpuhnuo prašinu s nje. Natočio sam dva pića.

"Mislim da ne bih mogla popiti to isto, Davide."

"Mislim da je ostalo malo žabarske vode u toj stolnoj boci."

"Bolje da zatvorim vrata", rekla je.

Pili smo u tišini. U uredu je bilo jako toplo i susnježica je povremeno udarala u prozor. Oklevao sam da se gospoda Kling u i svakoga časa. Zamišljao sam je kako sada sjedi u Weedeovu uredu, gleda televiziju, s cigaretom u sredini usta, izbojenih koljena, ruku skupljenih na trbuhu. Na uredskoj zabavi prije nekoliko godina otišao sam u ured Waltera Fayeja slijedom glasine o striptizu i ludorijama, a tamo je stajala gospoda Kling, sama i nesvjesna moga prisustva, stajala je bez cipela i bluže, s grudnjakom poput bankovnog trezora gotovo od vrata do pupka, s iskoračenom lijevom nogom i dvije stisnute šake ispred sebe, lijevom je štitila lice, a desnu je spustila, klasični Queensberry* stav luke kavgadžija. To je bio jedan od onih trenutaka koje um nikada ne može objasniti, podvodni trenutak koji je uništila provala iz dubine. Mnogo kasnije, ponovno u cipelama i bluzi, ona se vratila na zabavu. I tada, kao da želi demonstrirati izvrsnu tvorbu svog probavnog trakta i njegove sposobnosti mljevenja i cijevljenja, povratila je po prepunom stolu, stvarajuć i tako istodobno i legendu i spomenik toj legendi, Memorijalni stol Thelme Kling.

Binky se sklupčala na sofi i zaspala, a s usana joj se kotrljalo hrkanje nalik na djetinje. Dopršio sam piće i vidio da je boca prazna. Na trenutak sam ozbiljno razmišljao o tome da skinem svoju odjeću, a zatim i njezinu. Umjesto toga uzeo sam njezin kaput s vješalice i pokrio je njime, svjestan da je soba dobro zagrijana, no osjećajući i snažnu potrebu da pokažem neku nježnost, pa makar i na taj trijevi način. Zazvonio je telefon.

* Queensberry pravila - pravila poštene borbe u boksu koja je 1867. godine uspostavio britanski lord, markiz Queensberry.

"Bok Tab. Nedavno sam bio u Hollywoodu. Zabio sam se autom u palmu i dvanaest momaka je ispalo van. Svi su izgledali poput tebe. Poslužitelji soka u stilu Normana Rockwella*."

"Bok Wanen."

"Kad sam ranije nazvao, tvoja tajnica mi je rekla da si u uredu usred samoubojstva. Nazvao sam ponovno u nadi da u biti posljednja osoba koja je razgovarala s tobom živim. Warren Beasley, kontroverzna radijska ličnost, bio je vjerojatno posljednja osoba koja je razgovarala s popularnim mladim televizijskim moderatorom. Gospodin Beasley rekao je da je Bell, kojemu je dvadeset i osam godina, bio otkazan zbog gubitka svoje stare bejzbolske rukavice. Preminuo je po crtama lica bio izrazito sličan nekim hollywoodskim zvijezdama poznatim po njihovoj međusobnoj zamjenjivosti. Tijelo je mu biti poslano avionom na Zapadnu obalu zbog moguće dodjele uloga u novom filmskom spektaklu koji se temelji na opsadi Lenjingrada."

"Zvuči iš morbidno veselo kao i uvijek", rekao sam.

"Zovem da te pozovem na svoje vjenčanje. Ako se svi predsjednici održe, medeni mjesec obećava da će biti pravo slavlje ejakulatio praecoxa."

Warren Beasley je imao vlastitu radioemisiju na lokalnoj postaji. Zvala se *Smrt je iza ugla* i emitirala se od dva do pet ujutro. Slušao sam je, ili barem njezine dijelove, gotovo stotinu puta, i nijednom nisam mogao da se Warren ponavlja u nekoj značajnijoj mjeri. Nije pozivao goste, nije puštao ploče niti čitao vijesti, osim onih vlastite proizvodnje. Emisija je imala deset ili dvanaest stalnih sponzora i mnogo povremenih - prodavač sredstva protiv nezgodnosti, proizvođač umjetnih udova, dućan za bušenje ušiju, metafizičar iz Long Island Cityja, majstora za ornamentiranje početnih slova u rukopisima i na pergamentima, nekoliko štenara. Većina sponzora pisala je vlastite reklame koje je Warren obično čitao u nekim emicijama što se može nazvati samo mahniš u nadolazećeg orgazma. Warren je isto tako reklamirao nepostojeće proizvode. Govorio je tri puna sata svako jutro osim ponedjeljka, ponekad sa stilom, humorom i inteligencijom, ponekad s prostom zloradošću, ponekad gorkim samosažalnim tonom iskreno o budućnosti. Warren je imao briljantan um, mislio sam, ali je bio posve neodgovoran i nije bilo lako okarakterizirati njegovo slušateljstvo. Smrt je privlačila više nego što je bilo uobičajeno, kao i vjerojatno većinu neonacista, transseksualaca, megalomanih putnika, koprofila, sakupljača bejzbolnih lanaca, astralnih vidovnjaka, krvopija i uvara mrtvačnice u ovom području - sav kofeinski talog stoljeća nacionalnog ludila. Njegovo često korištenje prostota, i primitivno i nadrealno, nije izazvalo komentar FCC-a**, ili zbog toga što ga nisu slušali, ili zbog toga što je napokon došlo vrijeme za električni prijenos riječi i seks u tihoj sobi Amerike.

Naravno, Warrena su neki smatrali prorokom, a neki opasnošću. Nije podupirao nijedan stav, niti je podržavao taj osjećaj jedinstva i zajedničkog cilja, osjećaj *underground* drugarstva koji su njegovi slušatelji nesumnjivo dijelili. Previše nalik na masone, rekao je. Warren je započeo na televiziji prije mnogo godina kao prognozer na TV postaji u Los Angelesu. Uspio je doći do snimke onoga što će se pokazati njegovim posljednjim programom i pokazao mi je to jedne večeri u Mrežinoj prostoriji za projekciju. Onoga se najživlje sjećam su njegove riječi koje nemilosrdno buše pokušavajući i probiti zaštitni limbo tako poznat onima koji stoje pred kamerama u malom studiju. Bio je u stanju govoriti punu minutu prije nego što bi se netko probudio i prekinuo ga. Počeo bi rekavši da u Los Angelesu nema vremena niti ga je ikada bilo. Pravo je vrijeme u nama; to nam vremenska prognoza skrivala se od javnosti sve ove godine. Upozorenja o nadolazećoj oluji gore i dolje podsvijesti. Trometarske naplavine po rubnim područjima duše. Vjetrovi olujne jačine trebali bi doseći i psihi predgrađa do ponoći. Neće biti letova prema niš glavnih zračnih luka instinktivnih impulsa individue. Tada je izveo step i pjevao pjesmu koja je išla: "Hej njinju-njinju idi ševi gumenu svinju". Daleko je dogurao otada. Njegovi ukupni prihodi bili su blizu

* Norman Rockwell (1894.-1978.) - američki umjetnik poznat po slikama koje su objavljene na naslovnici *The Saturday Evening Post*. Njegove slike obično prikazuju djecu i obitelji u svakodnevnim, idiličnim situacijama.

** FCC - Federal Communications Commission (Federalno povjerenstvo za komunikacije)

stotinu tisu a godišnje. Nekoliko nacionalnih asopisa objavilo je reportaže o njemu. Prihvatio je pozive za pojavljivanje u mnogo televizijskih intervjuua. Napisao je neknjigu. Warren, koji se osam godina obrazovao kod jezuita, mogao je razmatrati svoj novac, svoju ozloglašenost i svoje etiri bivše supruge s kombinacijom nepristrane duhovitosti, iskrene tuge i s ogromnim tomisti kim* osje ajem da iza svega toga postoji božanska logika.

"Ne ponovno", rekao sam.

"Ovaj put je prava stvar, Tab. Ona ima velike ruži aste sise u stilu Renoira i zna kuhati. No bojim se da su njezine prepone opsjednute duhom Ivane Orleanske, te osjetljive male sufražetkinje. Idemo u Dublin na medeni mjesec, što može zvu ati kao nešto što je unaprijed osu eno na neuspjeh, no uvijek sam želio u initi nešto takvo."

"Kad je vjen anje? Ne bih ni pomislio propustiti ga."

"Za vrijeme njezine pauze za ru ak", rekao je. "Utorak, podne, zgrada Vrhovnog suda. Ona je zubni tehni ar. Ona ti isti zube prije nego što te dr. Dachau preuzme sa svim svojim vise im sredstvima za mu enje. Mora se vratiti na posao do pola dva, ali joj on daje tjedan dana godišnjeg po evši od sljede ega dana, tako da je mogu odvesti u stari Dub i pretvarati se da je ona Molly Bloom, jedina žena s kojom sam ikada želio rezati. Maštarije mi preuzimaju život."

"Warrene, zar ona nije tre a zubna tehni arka s kojom se ženiš?"

"Druga", rekao je. "Ona na koju ti misliš je bila radiolog. Jednom mi je pokušala dati elektrošokove na testise. Onda u utorak."

Pro itao sam dvije stranice scenarija o otapanju polarnih ledenjaka, a tada je nazvao moj otac. Njegova tajnica rekla je da e nas spojiti za minutu. Pokušao sam zamisliti sapun ispod njezinih noktiju.

"Hej kompa. Što ima novoga?"

"Stennis zara uje etrdeset i pet", rekao sam.

"Samo toliko? Jesi li siguran?"

"Pouzdan izvor."

"Bog te blagoslovio, ljudino."

Nekoliko minuta kasnije zazvonio je telefon. Dok sam podizao slušalicu Binky se pomaknula i kaput joj je kliznuo na pod, pa joj se suknja pomaknula uz nogu proizvode i taj fini šuštavi zvuk, a onda se ljupko zaokrenula oko njezinih bedara. Iz slušalice se ulo brbljanje i približio sam je glavi.

"Dave Bell mi je ime, na televiziji nema zime."

"Davide, zašto mi nisi uzvatio poziv? Dolaziš ve eras, zar ne?"

"Što želiš za Boži , Wendy?"

"Ne u ti re i preko telefona. No da si tu, dragi."

"Samo si usamljena", rekao sam.

"Sje aš se studija, Davide? Zar nije bilo ludo? Ti si jedan od mojih najstarijih i najdražih prijatelja. Molim te, dodi kod mene na ve eru. Možeš oti i ranije ako želiš. Imaš li još uvijek svoj T-Bird i one odli ne pjesme koje si nekada pisao? Nemaš pojma kako sam se uzrujala kad si se te posljednje godine pojavio sa ženom. Slušaj, moram ti re i još jednu stvar. Slušaš li? Danas sam dobila razglednicu od mog bivšeg. Ne bi vjerovao gdje je na odmoru."

Na postolju telefona bilo je trideset i šest rupica. Bile su posložene u tri kruga od šest, dvanaest i osamnaest rupica. Na slušalici je bilo samo šest rupica. To nesuglasje se inilo važnim, no nisam to no znao zašto. O i su mi bile na uspavanoj djevojci na sofi, a uši su mi bile zaposlene ustima i ušima Wendy Judd. Osje ao sam da me telefon usisava. Kao da su mi samo o i odolijevale zvižde em suženom pritisku te etrdeset i dvije rupice. Wendyna usta, ogromna i mahnita, palila su mi uho; dok sam slušao, ruka mi se pomaknula do dijela bedra koje je korespondiralo s podm jem ispod šava Binkyne suknje koje su moje o i odabrale trenutak ranije. inilo se da su mi ula raspršena, da su o i i ruke udruženi, da usta i uši nestaju u telefonu privu eni potrebitim glasom, slikom koju nisam mogao zamisliti; a tada, snažno i neobi no uzbu en, pomaknuo sam ruku preko krila i izveo neku vrstu ludog plesa prepona, ne ustaju i sa stolice i ne skidaju i o i s tog kopno-more rasporeda haljine i noge, ne

* tomizam - filozofski i teološki sustav koji je razvto sv. Toma Akvinski u 13. stolje u

opiru i se suženom zovu telefona, mjesta gdje Wendy živi, nezamislivo poželjna, pobjeda usta i ušiju. Moja je tajnica utjelovila nepovezane rije i i kreirala za mene sliku s druge strane žice, sliku koju nisam mogao vidjeti bez njezine pomo i. Zatvorio sam o i osje aju i da je sve to previše, da previše uklju uje i prekinuo sam Wendy usred re enice, nepristojnost za koju sam znao da joj ne e smetati.

"Do i u", rekao sam.

Spustio sam slušalicu i odmah nazvao Sullivanovu. Odgovorila je nakon sedme zvonjave. Osjetio sam iznenadnu hladno u, beskrajnu bijelu tišinu mrtva ke postelje moje majke, vosak svije a i posteljina, njezine ogromne o i, plitko i slabo disanje. Ispod deke njezino je tijelo bilo tek nešto više od pepela, mrvice kostiju; ruke su joj bile suho triješ e za potpaljivanje. Smrt joj je dobro pristajala, tako strašno dobro, i kad sam uo zvona kamiona sa sladoledom gotovo sam se nasmijao. Ameri ka nebeska ko ija došla je povesti moju majku u vilu s poznatim naran astim krovom i s dvadeset i osam razli itih okusa. Gotovo sam se nasmijao ali nisam; tada je nastupila hladno a i ona je umrla.

"Moram oti i odavde, Sullivan."

"Davide?"

"Više ne kontroliram vrata. Rije i ulije u i izlije u. Mogu ih uti savršeno dobro, sa zaista zapanjuju om jasno om, no ne mogu vjerovati da dolaze iz mojih usta. Mislim da je vrijeme za odlazak."

"Tamo ništa ne e biti riješeno, znaš. Samo telefonski stupovi spajaju gradove. Tamošnje udaljenosti e te samo zbuniti."

"Nedavno sam ru ao s prijateljem. Plakao je. Želio je sagraditi brod i otploviti u Tasmaniju. Smijao sam mu se. Tjedan kasnije imao je izljev krvi u mozak. Ništa nismo nau ili od stereotipa oko nas, ak ni to da smo svi isti."

"Znam što je tvoj problem. Nemaš prijatelja Židova. Zašto ne navратиš ve eras? Radim na ne em novom. Voljela bih da to pogledaš."

"Do i u", rekao sam.

Spustio sam slušalicu. Vrata su se lagano otvorila otkrivaju i zgusnuti lik gospode Kling, širok petnaestak centimetara, bez ruku i bokova. Kako su vrata bila samo mrvicu otvorena, nisam znao može li vidjeti Binky na sofi.

"Netko je uzeo moju spajalicu", rekla je. "Bila je na mojem stolu kad sam otišla u ured gospodina Denneya. Sad je nema. Imam je ve devet godina. Moje je ime prilijepljeno selotejpom na dnu. Re i u svima da e biti nevolje ako ta spajalica ne bude na mojem stolu to no u devet ujutro u ponedjeljak. Svi imate itavi vikend da se odlu ite."

"Reeves Chubb ju je uzeo. Vidio sam ga."

"Lažeš. Nemoj misliti da ne znam koliko se ovdje laže. Što ona radi na tvojoj sofi s takvim nogama?"

"Ima te manje napadaje", rekao sam. "To je nekakav blaži oblik dijabetesa. Nema razloga za zabrinutost, gospodo K."

"Mogu vidjeti golu kožu iznad njezinih arapa. Zašto su tvoje ruke ispod stola?"

"Skidao sam oljuštenu kožu s prstiju. Znao kako se koža ljušti oko noktiju. Šalio sam se da je Reeves uzeo vašu spajalicu. Walter Faye ju je uzeo. Svi aju mi se vaše cipele, gospo o K. Nisam znao da su se Scholl i Walt Disney Productions udružili."

Kad je otišla, nazvao sam ku ni broj Teda Warburtona.

"Warburton pri telefonu."

"Bok, Ted. Dave Bell je. Samo sam ti htio re i da mi se svidjela tvoja primjedba o Chipu Moerdleru. Ugodno je kad te podrži osoba tvog položaja. Kako si ga ono nazvao - sramotni majmun?"

"Velika neznalica."

"Sjajno", rekao sam.

"Bilo mi je žao uti da ukidaju tvoju emisiju. Imala je svojih mana, ali je bila jedna od rijetkih emisija koje sam gledao. Nemoj biti razo aran, Dave. Ti si mlad i sposoban. Jedan od radikalnih. ujem dobre stvari o tebi."

"Kad to ti kažeš, Tede, onda su to zbilja ohrabruju e rije i."

"Ne bih pomislio da ti treba ikakvo ohrabrenje, pogotovo od starog zanovijetala poput mene."

"Kako dugo si ve tu, Tede? Mislio sam te to pitati."

"Od 1951. godine", rekao je. "Uvijek sam se nadao da u oti i u mirovinu u Englesku jednoga dana. No za nekoliko mjeseci u vjerojatno biti mrtav. Moja žena je Amerikanka, znaš."

"Nisam znao."

"Moraš jednom do i na ve eru k nama. Nismo mogli imati djece."

"Ted, htio sam te pitati još jednu stvar. Jesi li pro itao zadnji napor Ludog Pisca Memoranduma? S citatom sv. Augustina? Zapravo, ja ga obi no ne zovem Ludi Pisac. Zovem ga Trocki. To mi se nekako ini prikladnim."

"Trocki", rekao je. "Prili no dobro. To mi se svi a."

"Htio sam te pitati možeš li mi razjasniti zna enje tog citata. Ti si zaista jedini ovdje koji bi mi to mogao malo rasvijetliti."

"Nisam siguran da znam na što to no misliš."

"To od sv. Augustina. *I nikada ovjek ne može biti kobnije U smrti nego kad je i sama smrt besmrtna.* Pohranio sam to u memoriji. Ushi uje me. Nisam siguran zašto, ali to me pogodilo. Oborilo me."

"To je pomalo snažna primjedba, zar ne? No ne znam zašto misliš da ti ja mogu razjasniti taj citat. Ja sam tip koji voli mozgati uz anagrame. Teologija baš i nije moja specijalnost."

"Bespu a Kine", rekao sam.

"Ne razumijem."

"Odrecitirao si Kafkin pasus da ih zbuniš. Gledao sam ti lice. Igrao si se s njima."

"Weede je bahato blebetalo, a Reeves Chubb je nepopravljiv; ipak, jedan od njih je moj šef, a drugi je ljudsko bi e koje ima pravo da gaji iluzije o svom dostojanstvu, ako ništa drugo. Prezirem varljivost i prijetvornost kod drugih i nastojim koliko je u mojoj slabašnoj mo i isklju iti te posebno ružne poroke iz vlastitog repertoara. Ne, mladi u, nisam se igrao. Bojim se da si krivo protuma io što god da si vidio na mojem licu."

"U tom se slu aju ispri avam, Tede. Valjda sam povezao te dvije stvari. Memorandum i tvoje primjedbe o Kini. Mislio sam da postoji veza."

"Pogriješio si. Ja nisam ono što si mislio da jesam. Ja sam ovjek koji pokušava obaviti posao i prokleta mi teško ide, ako baš ho eš znati istinu. Ti zamorni telefonski pozivi mi nimalo ne pomažu. Ljudi me automatski nazovu kad trebaju odgovor na neko djetinjasto pitanje ili pitanje za neki bezbožni odgovor. Ja nisam istraživa ki odjel, niti sam telefonski propovjednik. A zasigurno nisam biskup Hippo."

"Žao mi je, Tede. Zbilja mi je žao. Molim te, oprosti mi."

"Umiremo bez kraja", rekao je Warburton. "Po injemo umirati kad se rodimo. Uskoro nakon toga i umremo. Op im dogovorom, manje ili više, to je poznato kao smrt. S vremenom dolazi do takozvanog uskrsnu a tijela. Duša i tijelo se spajaju u onome što smo ve definirali kao stanje smrti. No, iako smo u stanju smrti, nismo mrtvi, jer su duša i tijelo ponovno netaknuti i nema izlaza nego nastaviti proces umiranja. Ili, ako želiš, proces življenja - rije i su zapravo zamjenjive. A kako se taj proces umiranja nastavlja beskona no, ne može se re i da ekamo na smrt. Niti se sje amo smrti iz jednostavnog razloga što se ne možemo sje ati ne ega što nije tamo nego tu. U tom paradoksalnom, suvišnom i pomalo komi nom odjeljku ono što Augustin želi re i iza svih besmislica je da smrt nikada ne umire i da ovjek zauvijek ostaje u stanju smrti. Naravno, uvijek postoji šansa da sam krivo razumio svaku rije . Uspio sam nabaviti klju sobe za umnožavanje. Kopiram nakon pono i i onda ih dijelim. Ako ne uspijem sve napraviti prije zore, podijelim preostale kopije u vrijeme stanke za ru ak, kao što je bio slu aj ju er. Radim brzo i nevidljivo. Naravno, ja sam izvan sumnje."

Prekinuo je. Na trenutak sam zadržao slušalicu na uhu, gotovo o ekuju i da e se njegov glas vratiti, poput bubnjeva i gajdi nadvladavaju i zujanje telefona. Tada sam spustio slušalicu i otišao u šetnju. Sva vrata ureda bila su zatvorena i otvarao sam ih jedna po jedna dok sam hodao hodnicima. Jones Perkins je kle ao na jednom koljenu s palicom za golf u ruci i namještao se za udarac s dva metra; preokrenuti koš za papir služio mu je kao rupa. Walter

Faye je itao *Kama sutru* svojoj tajnici. Mars Tyler je sjedio za stolom i istio zube koncem. Reeves Chubb je bio usred mijenjanja košulje. Richter Janes i Grove Palmer su bacali nov i e od dvadeset i pet centi u zid. Quincyju Willetu je ista cipela laštio cipele. Paul Joyner je sjedio na svojoj plavoj sofi, bos, u položaju lotusa. Bio sam poput filmske kamere koja hvata dokumentarne kratke poglede svakodnevnog života u zatvoru, na nosa u aviona, u umobolnici za zlo ince. Phelps Lawrence je otišao, no njegova tajnica Ellen Quint bila je u uredu, njegovu bivšem uredu, i hodala je crvenih o iju i raspuštene kose. Carter Hemmings svirao je gitaru. U uredu Chandlera Batesa nije bilo nikoga, a vrata ureda Teda Warburtona nisam otvorio.

Tada sam ugledao Jennifer Fine koja je skrenula iza ugla i otišao u muški zahod. Kasnije sam se vratio u svoj ured, probudio Binky i rekao joj da po e ku i. Dok je obla ila kaput, gotovo je pala, mrtva pijana, i morao sam joj pomo i da do e do lifta. Na povratku sam stao kraj stola Jody Moore i popri ao s njom o njenom skorom putovanju u Indoneziju. Tada sam uzeo kaput i otišao u Gut Bucket. Šanker Leon koji je studirao da postane glumac ignorirao me pet minuta dok je razgovarao s djevojkom s povezom preko oka u muškom odijelu s kraja tridesetih. Napokon se dovukao do mene, spustio obje ruke na šank i nasmiješio mi se ironi nim kaubojskim osmijehom u stilu Marlona Branda.

"Uobi ajeno", rekao sam.

"A što bi to bilo?"

"Mislio sam da si ti Monty. Monty obi no radi na ovom kraju šanka. *Cutty Sark* s ledom. Tu je tako prokleta mra no."

"Jedan *Cutty* stiže."

Ispijao sam drugo pi e kad je ušlo petero ili šestero ljudi s televizije, smiju i se i otresaju i noge, svi s mkavicama i šalovima i rumeni. Pridružili su mi se za šankom. Muškarci su se rukovali sa mnom, a žene su me poljubile. Ostali smo tamo oko dva sata, u kaputima i gumenim izmama, stoje i u lokvama snijega. Platilo sam posljednje tri mnde i tada su oni otišli, žale i se na vlakove i taksije, proklinju i muževe koji ekaju da se ve era skuha, žene i *Volkswagene* pred vlakovima, djecu koja zahtijevaju poklone, de ke koji bi bili ljubomorni, ku ne ljubimce koji bi grebli namještaj, ro ake koji bi dolazili u posjet, vrijeme, godišnje doba, epohu, doba. Poželio sam im ugodan vikend. Tada sam popio još jedno pi e, izmamio osmijeh od djevojke s povezom i otišao bez ostavljanja napojnice.

Wendy Judd živjela je u isto nom dijelu Osamdesete ulice, u predjelu koji me uvijek podsje ao na ljekarnu koja se proteže u beskraj. Njezina zgrada zvala se Modigliani Terrace. Predvorje je bilo izbijeljeno fluorescentnim svjetlom i ukrašeno ogledalima uokvirenim zlatom i tapiserijama koje su elavile. U njemu se nalazio bazen pun opušaka cigareta usred kojega je stajala skladna kamena najada iz ijeg rdavog pupka je kapala voda. Murali su prikazivali Montmartre, Fort Lauderdale i planinu Fujiyamu. Vrtarar je pitao kako se zovem i nazvao Wendy na portafon da me najavi. U liftu se nalazila tiskana obavijest da se televizijske kamere nalaze u svim liftovima, kao i u praonici mblja i u vrtovima s kipovima Giacometti i Lipchitz, u svrhu sigurnosti stanara. Prešao sam duga ki hodnik. Na Wendynim vratima bio je boži ni vijenac s pri vrš enom ceduljicom na kojoj je pisalo: *'Vo je mjesto*. Ona me uvela i promašila mi usta golubinjim poljupcem. Tada sam morao stajati na ulazu u dnevnu sobu dok je prozivala imena drugih gostiju i dodavala šaljive biografske crtice. Oni su klimali glavama pri prozivanju, jedna od dama podignula je ruku s živahnoš u polaznika vrta, a muškarci su se pridizali sa sofe i stolica poput klavira koji ne žele biti podignuti. Wendy je uzela moj kaput.

"A ovo je David Bell, jedan od mojih bivših ljubavnika", rekla je. "Zar nije poseban? Vau."

Stan joj je bio ukrašen revolucionarnim ratnim posterima s kineskim pismom. Na policama za knjige sjedili su glatki sme i Bude, zajedno s nekoliko sjajnih knjiga o reprodukcijama orijentalne umjetnosti i mnogo minijaturnih samurajskih ma eva koji su izgledali kao dio pepeljare. Osim Wendy i mene u sobi su bila etiri muškarca i etiri žene. Nitko od njih nije se inio lijepim, zgodnim ili talentiranim. Osjetio sam ogromno neprijateljstvo.

Sjeo sam na sofu pored djevojke ija je noga bila u gipsu.

"Što radiš?" pitala je.

"Radim s McAndrewom u Amherstu."

"Jesam li ula za njega?"

"Ne", rekao sam.

"Ako se pitaš o nozi, slomila sam je na skijanju."

"Baš sam htio pitati."

"Jesi li dobar ljubavnik?" pitala je.

" ak je i sokol orao me u vranama."

"Brz si. Ne u te više zezati. Prebrz si za mene. Pokušavala sam izbaciti te iz ravnoteže, a ti si ispalio takvu odličnu reenicu, vjerojatno iz nekog sjajnog filma Randolpha Scotta u zelenom Technicolom. Gdje ti piješ? Mi svi pijemo u baru Bow-Wow u Drugoj aveniji. Šanker se zove Roone. I on je zbilja brz. Neke od stvari koje on kaže. Previše. No ne svi a mi se vizualno. Mi svi dijelimo ku u na otoku Fire ovoga ljeta. Imamo još pola mjesta. Ako te zanima, reci Barryju ili Spikeu. Pola mjesta košta sto šezdeset. Onda dodaš za kupovinu hrane, pi a i potrepština. Ponesi deku jer je no u hladno. Ku a koju uzimamo ovoga ljeta je udaljena od dina. Jesi li možda Škorpion?"

Tada je ušla Wendy, privukla stolicu do sredine sobe i zajahala je na na in pjeva ice u no nom klubu u Berlinu u razo araniam dvadesetima.

"Tako mi je drago što je David mogao do i ve eras. David Bell je jedini koji me može spasiti. Bili smo ljubavnici na fakultetu. Imao je bijeli *Thunderbird* i znali smo odvesti se u pustinju i skinuti odje u. Bum. Gdje to možeš napraviti u New Yorku? Otišla sam do jedne terase za sun anje u plavom bikiniju prošloga kolovoza i nisu mi dopustili da skinem gornji dio. U Panama Cityju imala sam ljubavnika koji je imao Davidove o i. To je bilo fantasti no sablasno. No bio je udak u svemu drugom. Nisam mogla vjerovati. Bio je nekakav banana agent i imao je to s tarantulama. Jednom smo bili u restoranu i pitao me što ako velika dlakava tarantula odjednom dogmiže na tvoju hranu, što eš napraviti, moraš biti spremna na takvo što u ovom dijelu svijeta. Imala sam neke zbilja udne ljubavnike. Antony Ambrose htio me zaposliti u striptiz-baru u Sohou zbog mojih grudi. Nisam mogla vjerovati. Kad smo raskinuli, rekao mi je hvala na dojkama."

Otišao sam u kupaonicu. Tamo su bile knjige, drvorezi, polica za asopise, dvije prostirke, mali bron ani gong. Sjeo sam na rub kade i prelistao lanak o ratu u asopisu. Svaka strana lanka bila je ukrašena fotografijama u boji. Preko puta slike nekoliko seljaka odrubljenih glava bila je reklama za novu vrstu steznika preko itave stranice. Manekenka je bila iznimno ljupka, visoka djevojka golubinje boje s bi em u ruci. Tekst je tvrdio da ovaj moderni steznik prijanja uz tijelo i dostupan je u tri lijepe boje. Okrenuo sam na reklamu za konjak. Žena u bijeloj ve ernjoj haljini šetala je panteru na uzici preko travnjaka na imanju u Newportu. lanak o ratu zauzimao je petnaestak stranica i tekst je bio štampan sitnim slovima. Shvatio sam da je kada puna buba. Otišao sam u kuhinju, Wendy se pojavila i odjednom smo se bacili jedno na drugo, žestoki i izgladnjeli, nagurani u kut, a ono što sam vidio u mislima bila je uspavana Binky na sofi.

Za ve eru je bila piletina s rižom. Sjedili smo u dnevnoj sobi s tanjurima na koljenima i prou avali jedni drugima tmurna lica traže i neku odgonetku naše dileme. Prebrojio sam estitke koje je Wendy izložila po sobi. Bilo ih je šezdeset i etiri.

"Imaš bube u kadi", rekao sam.

"To je nemogu e", rekla je Wendy s ustima punim riže i bio sam siguran da smo svo desetero dijelili razbacanu sliku brzih crnih bi a koja se gnijezde u svakom zalogaju riže u svakoj zdjelici.

"Probao sam ih prebrojiti, no bilo ih je previše."

"Ovo je nova zgrada. Ima sanitarni kodeks u koji ne bi povjerovao. David je samo mra an, dmštvo. To je njegova posebna vrsta humora. Samo nastavite jesti i ništa ne brinite. Jednom tjedno iste i ribaju svaki centimetar ove zgrade od podruma do krova s najmodernijom mogu om opremom."

"Bilo ih je barem dvadeset", rekao sam. "Moraš biti spremna na takvo što u ovom dijelu svijeta. Siguran sam da su ih dosad već skenirali radarom. Jedna od njih se porađala."

Desert je bio nervozna stvar. Žene nisu ostale sjediti i čak su izbjegavale stajati na jednom mjestu duže od nekoliko minuta. Rekao sam da rano ujutro moram ići i uloviti veliku srebrnu pticu na obali i Wendy me ispratila do vrata. Ukorila me što sam bio nestašan i tada mi jezikom pritisnutim o uho obe strane nošćenih užitaka ako ostanem. Lift nije radio pa sam se morao pješke spustiti šestnaest katova. Jako je sniježilo. Desetak taksija prošlo je Drugom avenijom. Naposljetku je jedan od njih stao. Ušao sam i vozač je spustio zastavicu i krenuo prema donjem Manhattanu velikom brzinom po svom snijegu.

Sullivanova je živjela na posljednjem katu u Ulici Greene. Njena reputacija je rasla u lokalnim omjerima i osjećao sam da će ubrzo kritičari i marketinški radnici u galerijama i svjetli gadni mali galeristi s ogavnim cipelama i kratkim zaliscima shvatiti da ona spada u sami vrh američkog kiparstva. Radila je s mahagonijem, epoksi smolom i bojom za automobile. Prema njezinim riječima ima sve, što je radila bilo je usmjereno na obline. Glatko i njezinih oblika i tupe, bezobzirne boje koje je koristila ukazivali su na strašnu mekoću, nalik na onu puževa ili crva, na stvorenja bez kostiju koja se uvijaju na rubu nečijeg sna. Nekoliko joj je ljudi reklo da se boje dotaknuti njezine drvene skulpture i to ju je veselilo, no samo do neke mjere; rekla je da je njezina najveća ambicija dati ljudima osjećaj da jedu male žive mokre vodozemce. Muzej Whitney je posjedovao dva njezina rada, a privatni kolekcionari još desetak. Barem trideset njezinih kipova kupile su razne korporacije. Kemijska tvrtka iz Muncieja nedavno je kupila tri njezina manja kipa i izložila ih u predvorju. To me iznenadilo i oduševilo. Kao i svi koji se motaju oko talenata, i ja sam bio sklon pretjeranom hvaljenju Sullivanove i tome da smatram njezin rad jednim od osnovnih mjera za spas republike, i nije mi se činilo nemoguće im da bi se Indiana mogla uzdići i do novih duhovnih visina zahvaljujući i tri njezina komada pažljivo izrađene posteljice izbađene nakon porođaja. Kemijska tvrtka je samo pokušavala popraviti svoj imidž; čak su poslali nekoliko svojih rukovoditelja u odmaralište na planini gdje su hodali okolo u sandalama i togama; ionako je sve to bio porezni trik. Upoznao sam Sullivanovu kad je naš odjel na televiziji radio polusatnu reportažu o nečemu što nazivamo fenomenom moćne umjetnosti, što znači i umjetnosti proizvedene električnim oružjem. Dvije minute bile su posvećene Sullivanovoj i njezinom fantastičnom studiju. Snimanje tog segmenta potrajalo je gotovo čitav dan i ona i ja smo proveli već dio toga dana u razgovoru. Rekla je da joj se sviđa jer sam tako lijep i tužan, tako staromodno u američkoj tradiciji. Vjerovao sam da me samo Sullivanova može spasiti.

Ulazna vrata bila su skinuta sa šarki. Stajala su na popločenom hodniku, a preko staklene ploče koja je sačinjavala njihov gornji dio bijelom je bojom bila napisana riječ VRATA. Popeo sam se na prvi kat. Dvoja vrata bila su označena DOBRO i ZLO. Nastavio sam se penjati. Popločene stepenice bile su zaobljene i crne na krajevima. Prošao sam pored još četiriju vrata. Na jednim je pisalo DOJKA, a na ostalima PRAVDA, MUŠKARSTVO i RIJEKA. Penjući se po posljednjem stepeništu prema potkrovlju Sullivanove, nanjušio sam nešto strašno što puše kroz zgradu, neko prisustvo koje je u sebi nosilo iznenadno živo evociranje otvorenih rana, moć, panike i bolesti, smrad vojske u povlačenju i to je bilo tako neobično i tako snažno da sam znao da se moram našaliti s tim, kao što sam to na kraju učinio sa svim stvarima koje nisam razumio, pa sam pripremio uvodnu primjedbu koju ću reći i Sullivanovoj. Primjedba će biti pametna i slikovita i još sam radio na to čemu riječ ima kada sam otvorio neoznačena vrata i ušao u sobu.

Nije bila tamo. Sedam namotanih oblika, glomaznih i istilišnih, nalazilo se u potkrovlju. Bili su mnogo već i od bilo čega što je ranije radila i daleko složeniji, kota i unutar kota a, kose koje se uzdižu sa zaobljenog ruba apsurdnog štita, muškarci ili urne za pokop, industrijska prijetnja zupčani i unutrašnjih satova, masivni stap za pravljenje maslaca, sve plašljivo, na kraju nemoguće definirati, nadvijalo se i nikada nije stajalo na mjestu, njezina duga ka duša u drvu. Oblikovati, zavezati i obložiti. Rekla je da je to Božji blagoslov, konačno na milost što su nam dani suprotstavljeni prsti. Nikada nisam mogao ući u njezin studio bez osjećaja da sam upravo nevoljko stupio u stranu zemlju koju sam posjetio u prošlosti, ali zemlju s krajolikom koji je ostao tek tračak sjeanja. Prvo su oblici kružili u i iz svojih

vlastitih glatkih obrisa. Dva reflektora bila su smještena na postolja na suprotnim krajevima sobe. Prašina od drva prekrivala je sve, a zatim gladno oru e sa zubima i kandžama, kružna pila i list-pila, orbitalni brus, pila s ogromnim remenom i stacionirani brus, sve njihove žice zapetljane u prašini. Naposljetku i naj udnije, bio je tu i opnasti kemijski materijal koji je prekrivao zidove i strop. Sli an vrsti folije u koju zamataju sendvi e da ostanu svjež i, no nekako mutniji i neprozirni, taj materijal nije bio zalijepljen na zid u dijelovima; to je bila jedna cjelina nalik na šator koja je prianjala i ponegdje lagano stršila, napuhana mjehuri ima zraka izme u sebe i zidova. Jedan etvrtasti dio koji je odgovarao dužini i širini vrata bio je odrezan tako da ljudi mogu u i i iza i. Tu je stvar u potkrovlju ostavio prijašnji stanar, švicarski izumitelj i kolažist koji je bio potpuno lud kako to samo Švicarac može biti. To svoje životno djelo nazivao je ahura, a sebe je zvao ahuristom. Nadao se da e kreirati okruže koje bi bilo životno djelo za razliku od umjetni kog, organizam izoliran od neprijateljske vanjske topografije, hrpa treperavih gusjenica, mikrosvijet, ovjek iznad ovjeka koji je to stvorio. Materijal je, naposljetku, bio napravljen od kemijske supstance i stoga se moglo re i da posjeduje neku osnovnu životnu silu koja se razlikuje u stupnju, ali ne u biti od one koju dijele sva bi a koja pužu ili hodaju. To je rekao Sullivanovoj, i to je Sullivanova rekla meni. ahura je bila samo po etak njegova rada, no nedugo nakon što je podignuta u potkrovlje on je ostao bez novca, upao u nevolju s najmodavcem zbog potpaljivanja ma ke lualice kao dijela formalnog sotonskog rituala i na kraju posudio dovoljno novca za kartu na teretnjaku za Sjevernu Afriku te otišao u Sullivanu radnom odijelu bez zatvara a i košulji *Lady Hathaway* koju sam joj poklonio za ro endan.

Opna je imala mikroskopske pore koje su omogu avale ulazak zraka. Prirodno svjetlo jedva je moglo prodrijeti, no reflektori su bili prikladna zamjena. Sullivanova ih je zapravo više voljela, jer je tvrdila da je Sun eva svjetlost precijenjena. Stavio sam prste na jednu od skulptura; boja joj je bila suha, dubokosiva; ostale su bile sme e ranih nijansi, crna i bjelokosna, ledenosrebrna. Tri prozora u potkrovlju, blijeda i drhtava ispod površine folije za sendvi e, bila su vrsto zatvorena, a ipak je folija podrhtavala kao da je dodimje morski povjetarac. Neki od manjih elektri nih alata ležali su na radnoj plohi. Išao sam od skulpture do skulpture, opipao svaku, prelaze i rukom preko zaobljenih površina. Zgrada je bila tiha. Pitao sam se zašto ova vrata nisu ozna ena; nazvati vrata Rijeka bio je in udne radosti, poezije ili djetinjstva. Tada sam pomislio na rijeku u Old Hollyju, pa na liš e, okrenuto prema gore, kako se okre e na blagoj struji iznad duguljastih, nepomi nih, zaustavljenih riba s o ima nalik na srebrne dolare, a onda na ženu koja gla a odje u u ku i pokrivenoj šindrom, koja stoji u kombineu, pored zavjesa koje nisu sasvim navu ene i na rujansku glazbu te tople no i, brijestove i ležernost tamne ulice kada travnjaci mirišu na slatku mokru travu i ti si dje ak, beznadnost žudnje, njezine gole ruke i sjaj svile koja se pomi e kako se njezino tijelo pomi e, barem dvostruko starija od mene, gla a glatkim pokretima lavice koja miluje svoju mladun ad, a ja sam pritisnut uz drvo i gledam sat ili više, dvostruko starija od mene, njezina svijetla sme a kosa, lijene o i, meko a njezina lica, nevi eno ikad ranije i nikad poslije. Sve što sam sada želio bilo je spavati.

Umrjlani komad spužvaste gume, ostatak madraca, ležao je ispod radne plohe. Izvukao sam ga, sklup ao tijelo u loptu i istog trenu zaspao u plasti noj omotnici te sobe. Grijesi i rijeke tekli su mojim snovima, podvodna lica buljila su u mojemu umu poput riba. Probudio sam se u tišini i hladno i, uz optužbe svjetla filmskog reflektora. Grad je bio pun ljudi koji traže muškarca ili ženu koji ih može spasiti. Moje je tijelo smrdjelo na hladan znoj, alkohol i strah. Potkrovlje je izgledalo beskona no, prizor podignut s prašnjavoga dna sna. Oblik u obliku moje majke stvarao se na vratima.

5.

Imao sam zelene nao ale vojnog savjetnika, mokasinke od vu je kože, crne hla e, usku majicu s kratkim nikavima i kaki kapu na vu enu nisko preko o iju. Pike se izvalio na prednjem sjedalu a Sullivan je bila pored mene i gledala kako se Nova Engleska izvla i ispod posljednjeg snijega zime i pojavljuje na zemlji. Radio je najavio rasprodaju mljevenog mesa,

a tada je uslijedila neka stara *rock* stvar, raskošna i mistična, *cockney* glasovi zavijali su kroz molitveni krug električnih gitara i mi smo projurili pored Bostona u niskom oblaku dima iz krematorija. Prozori su bili zatvoreni, grijanje upaljeno i ja sam stenjao i pjevušio u sveobuhvatnoj jajovodnoj udobnosti svog crvenog *Mustanga*, beskonačno religioznijeg vozila od *T-Birda* koji sam imao na fakultetu. Itava je Amerika bila na rubu proljeća a i priroda je postajala sjajna, barem ono što smo od prirode mogli vidjeti kroz dim i velike plakate. Ništa nije uzbudljivije od prvoga dana dugačkog putovanja na kolu ima u slinava usta nevjerovatne i nemirne zemlje. Vikao sam dok sam vozio, prelazio ograničenja brzine, citirao poeziju i narodne pjesme. Pravi stari Boston bio je iza nas, njegove crkve i gangsterska ubojstva, a ispred nas bio je Maine gdje valovi lete iznad stijena, gdje rumeni ribari, koji love jastoge u žutim kapama i izmama do kukova, pršte od prijetnje a o dubinama. Stali smo ručati u Salemu i posjetili Dom sedam zabata, gdje nas ljepušasti mali vodič nije želio pratiti po tajnom stubištu, jer se bojao brzih kandži pume u mraku, a kasno popodne stigli smo do obale Mainea i vidjeli crnu apokaliptičnu oluju koja se sprema iznad oceana. Zrak je bio hladan i napet, oluja tek što nije krenula, i kada je došla, mislio sam da će rasporiti automobil, i Pike se probudio misleći i da ćemo svi umrijeti i tada nam je ispričao o velikim eliptičnim seobama ždralova u Europi. Podbo sam obijesnog *Mustanga* i proletio pored stotine bungalova, gostinskih kućica i motela, dvije tisuće i pet stotina milja od Marlboro zemlje, a neonske utvare jastoga plivale su preko mokre ceste. Bila je večer kad smo stigli u Millsgate, mali bijeli grad u zaljevu Penobscot. Kiša je prestala i večerali smo u ribljem restoranu, a tada se pješke zaputili u potragu za asketskom garažom Bobbyja Branda, Branda u izgnanstvu, Branda bez droge, Branda koji piše roman koji će detonirati u utrobi Amerike poput žestoke bakterijske bombe. Popeli smo se uzbrdo po sredini ulice. Nije bilo automobila, ni bilo kakvih zvukova, zrak je bio tako oštar da se činilo da grebe pluća. Prišla su nam četiri psa i Pike je zalajao na njih, no oni su samo prošli pored nas. Mjesec je bio pun i svakih nekoliko sekundi zaklanjali su ga duguljasti brzi oblaci i činilo se da itavo nebo diše. Na vrhu uzbrdice pronašao sam ulicu koju smo tražili, pa smo skrenuli ulijevo i prošli pored seoske tratine. Niz bijelih kuća nalazio se s jedne strane tratine; preko puta kuća bila je bijela drvena crkva sa zvonikom. S udaljene strane travnjaka nasuprot ulice nalazila se škola. Nekoliko svjetala bilo je upaljeno i mogli smo vidjeti top i crne kugle naslagane pored njega. Ispred nas bila je pukotina među drvećem i pogledao sam dolje u vodu koja je bila prošarana srebrom mjesecine i bijelih svjetala kuća u šumi iznad malenih udubina s druge strane zaljeva.

"Nova Engleska je najbesspolnije mjesto u hemisferi", rekla je Sullivan. "Ima privlačnost Hyde Parka u Londonu u toplo popodne kad svi skidaju košulje i padaju u nesvijest na travi i tada razumiješ zašto su morali ići u Afriku u potrazi za uzbuđenjima."

Stigli smo do garaže.

"Biti ljudsko biće znači prolaziti kroz faze", rekao je Brand. "Ja sam ih sve prošao. No to je sada gotovo. Jedem, spavam i pišem. Završio sam s heroinom. Nema više LSD-a. Izbacujem sve to njujorško ludilo i nasilje iz sebe. Odlazim do škole i igram košarku s klincima. Tu je lijepo i tu jesam. Ne pročišćavam se. Ti mi možeš pomoći, Davy. Moj mozak treba išćenje. Razmišljam onako kako govorim. Kako pokušavam više ne govoriti. Možeš mi pomoći da se riješim slenga. Imaš moje dopuštenje ispraviti me svaki put kad zapadnem u staro narkotiko narječenje ili vojnu spiku. Jedna od stvari koje sam sam shvatio ovdje u izgnanstvu je da imam previše slenga u glavi. To je podmuklo. To vodi k nasilju. Možeš mi pomoći, Davy. Želim biti bezbojan."

Sjedili smo za malim stolom u njegovoj prikolici u garaži i pili instant-kavu Maxwell. Glavni dio prikolice bio je plastičan i kreiran da pristaje na kabinu i stražnji dio kamiona Ford F-250. Sam je kamion bio crne boje, a ostatak prikolice tamnosive s crnim obrubom oko prozora i vrata. U prikolici su se nalazila tri ležaja, stol, rešo i pisač i stroj; tu je Brand živio. Upoznao sam ga prije mnogo godina kad smo Merry i ja otišli na vikend u East Hampton.

Činilo se da je on uvijek-skladište metadona, hašiša i raznih amfetamina. Brand me privukao. On je predstavljao opasnost koja je nedostajala u mojem životu, stvarnu opasnost, a ne plastičnu kakvu se može dobiti u velikim količinama na televiziji ili u celuloidnoj pogibiji onih filmskih uloga kojima sam izazvao osnovu svojega braka. Svi pametni mladići s Avenije

Madison tražili su neku kopiju opasnosti, neki crni korijen koji može razbiti temelje njihova osnovnog episkopalizma i tražili smo je u blažim psihodelicima, u enju karatea, padobranskom klubu preko vikenda i utrka sportskih auta. Tog vikenda Brand mi je dao tabletu za ispod jezika, kartu do nedostižnih područja i ono čega se sam je prizor mene u dobi od šezdeset godina, iscijela larva koja se pripija uz crno meso, jama, paklena komedija mogega lica; to je bilo posljednji put, izuzevši još jednom, da sam pokušao sam prije i mo varu. Brand je s Yalea otišao ravno u zrakoplovstvo, gdje je upravljao bombarderom F-4 preko glomazne trave nestajuće pokrajine. Nakon njegova otpusta (koje je možda bilo medicinske prirode) živio je u pansionu u West Ninetiesu i šutao heroin i kokain, a onda se upustio u mirovne pokrete u stilu pjevaj-s-nama i naposljetku otkrio LSD, politički aktivizam i pisanje. Brand je bio otprilike mojih godina. Bio je visok, imao je kosu boje pijeska, nosio je naočale, bio je dopadljiv i zastrašujuć, uglavnom je živio na rubu svoje obitelji, činilo se da mijenja osobnost svakih nekoliko tjedana, a ponekad i svakih nekoliko minuta, lako ga se moglo zamisliti kako leži na krevetu u studentskom domu u majici, trapericama, moka-sinkama i bijelim slapovima i čita udžbenik iz ekonomije, sanjaju i žlice i plavi plamen. Na nadlaktici je imao istetovirana dva psa koji se pare.

"Moja teta Mildred vlasnica je ove garaže. Ona živi dolje u ulici, no sad je u Bangoru gdje dovršava neke pravne poslove. Šteta što je ne možete upoznati. Ona svira klarinet."

"Kad krećemo?" pitao sam.

"Sutra mi odgovara. Ostavljam svoj rukopis tu. Jesi li ponio kameru?"

"U autu je. Isto tako imam kasetofon na baterije. I Sullivan je ponijela svoj fantastični prijenosni radio Nord-Mende. Hvataj tvoj svijet."

"To je odlično."

"Spavamo li tu noćas?" pitala je Sullivan.

"Možemo se baš i naviknuti na to", rekao sam.

"Ne moramo. Mildred mi je ostavila ključeve kuće. Tamo ćemo se manje gužvati. Uvijek mi nudi da se uselim kod njoj, no ja joj kažem da je garaža slobodna. Puna je odsjaja. Ne mogu pisati nigdje drugdje. Kad morate biti u Arizoni?"

"Za tri tjedna računaj i od jučer. Ako sve proteće dobro, ekipa će sve pripremiti do našeg dolaska tamo. Nadam se da ćete svi odlučiti zadržati se u blizini dok snimamo. Ne znam hoću li se moći voziti natrag s vama. Vjerojatno ćete morati ići avionom. Pike, ti i Sully možete tu pokupiti moj auto i dovesti ga natrag."

"Moja dozvola je istekla prije osamnaest godina", rekao je Pike.

Izvadili smo torbe iz auta i otišli pješice do kuće Brandove tete. Bila je to lijepa stara kuća, kuća u kakvoj svaka baka živi u televizijskim reklamama, puna uspomena drugih ljudi, pa ipak zagrijana raspoloženjem ljubavi i jednostavnosti koje je univerzalno. Uštrkani mršavi muškarci i djevojke s ravnom plavom kosom tamno su gledali s fotografija obješenih u hodniku. Dnevna soba bila je puna kupa i goblena i biblijske dobrote, s tapetama s izbljedjelim žutim ružama i potopljena mirisom starih tijela koja se ljujaju dok ne zaspu. Brand je poveo Sullivanovu i Pikea na kat, a ja sam pogledao kuhinju i smoću s osjećajem da sam stigao do srca nečega, do tajne straha malih gradova nedjeljom, eu-haristijske tišine kave i peciva nakon dugoga hoda iz crkve. Koliko je prošlo otkad sam stajao u smoći u ponoć, tamne police pune staklenki za kekse, džemova i začin? Okus i miris mogu obiti sef sjećanja u trenutku i u toj smoći, grickaju i suhe kekse s bolesnim žarom pokajnika koji traži pomku iz svoje prošlosti, vratio sam se u skromnu toplu sobu u drugom gradu, u besposleni parfem ljeta.

Ugasio sam svjetla i popeo se na kat. Brand i Pike su dijelili jednu od spavaćih soba. Sjedili su na krevetima, profesionalni vojnik i regrut, razvezivali cipele, zijevali, skidali majice preko glava. Brand mi je rekao da je druga spavaća soba na kraju hodnika i dok sam odlazio od njih čuo sam kako Pike počinje priču o pokolju bizona u šezdesetim i sedamdesetim godinama devetnaestog stoljeća, kako su krda dugačka tri milje i široka dvije desetkovali nedjeljni lovci koji su ispaljivali metke iz vlakova. Sullivan je već bila u krevetu i čitala svog Yeatsa. Oito soba nije bila korištena neko vrijeme i bila je prazna izuzevši svjetiljku, stolica na kojem je stajala, jednu stolicu, njezin krevet i ležaj na kojem ću ja spavati.

Krov je bio nakošen u ovom dijelu kuće i moj je ležaj bio u nižem dijelu sobe. Sullivan je ugasila svjetlo i ja sam skinuo odjeću i stajao gol nekoliko sekundi pored ležaja pitajući se može li me vidjeti. Bio je divan osjećaj spavati u istoj sobi sa Sullivanovom. Smjestio sam se između hladnih plahti. Strop se naginjao iznad mene i podignuo sam ruku i dotaknuo ga vrhovima prstiju. Svoj bi djeci, mislio sam, trebalo dopustiti da spavaju u ovakvoj sobi; djeca vole zakutke i udne kutove i do niko ih plaše jednake udaljenosti, paralelne plohe koje ništa ne skrivaju.

"Pike priča o bizonima."

"Njegova najtužnija priča", rekla je.

"Bit će tamo uskoro."

"David na putu do Oza."

"Pitam se ima li još Arapahosa. Ili Aricahuasa. Moje najdraže pleme. Aricahuas Apaši. Burt Lancaster s povezom za glavu s uzorkom."

"Hoćeš li dobiti svoju mećavu?"

"Vjerojatno ne. Uskoro će biti travanj."

"Cvjetat će pustinjaško cvijeće."

"Jesi li ikada primijetila? Čini se da u mraku ljudi razgovaraju u kratkim rečenicama."

"Da", rekla je. "A kad se svjetla upale, mi se otvaramo i brbljamo i ne kažemo apsolutno ništa. No u krevetu u mraku tjera nas majmun koji nas čeka u snovima."

"Kakav majmun?"

"Postajemo dokumentarci. Postajemo novinske preše koje nam govore ono što mislimo da je istina. Naš slušatelj je samo fragment u mraku. Pravo slušateljstvo je sami mrak. Odmatamo mu svoje živote pokušavajući i se umiliti majmunu."

"Kakvom majmunu?" pitao sam.

"Be kom majmunu. No ono što kažemo zapravo je tek malo više od praznog dnevnog brbljanja. To nije ništa u usporedbi s otkrićem koje će tek doći."

"A koje je?"

"Jedna jedina rečenica bez kraja."

"Spavanje i san."

"Da."

"Ispričaj mi priču", rekao sam.

"Kakvu?"

"O velikom zlatnom Zapadu i Indijancima i velikoj otvorenoj duši Amerike."

"Moram li govoriti u kratkim rečenicama?"

"Ne."

"Imam pravu priču", rekla je. "O mudrom starom svecu iz plemena Oglala Sioux i o onome što mi je rekao jedne noći obasjane mjesecinom."

"Je li to istinito ili ćeš izmišljati putem?"

"Istinito je", rekla je Sullivan.

"Pričaj mi onda."

"Imao je sto godina i izgledao je kao hrastov panj. Kao dječak borio se kod Little Bighorna s Ludim Konjem. Čak je i tada mrzio krvoproliće i kao odrasli uvijek veći dio vremena proveo je u postu i molitvi. Prije nekog vremena, uz pomoć antropologa koji je neko bio prijatelj mojega oca, dopušteno mi je posjetiti Crnog Noža u njegovoj kolibi u brdima Južne Dakote. Postavila sam mu nekoliko pristojnih pitanja koja je odlučio ignorirati, pokazujući od samoga početka izraziti prezir prema pristojnim izrazima. Pušio je mžnu staru pipu od kukuruznog klipa. Mislim da je bila napunjena blatom i mokrim lišćem. Tada sam ga pitala jesu li se stvari jako promijenile od vremena kad je bio dječak. Rekao je da je to najinteligentnije pitanje koje mu je ikada postavljeno. Stvari jedva da su se promijenile. Samo su se materijali promijenili, tehnologije; mi smo još uvijek ista nacija asketa, strujnjaka za inkovitost, mrzitelja rasipanja. Ponovno smo kreirali naš krajolik sve te godine, ruše i nepotrebne objekte kao što su drveće, planine i sve one zgrade u kojima se praktično ne koristi svaki centimetar prostora. Asketi mrze rasipanje. Mi planiramo uništenje svega što ne

služi kao uzrok u inkovitosti. Teško je vjerovati, rekao je, da smo mi asketi. No jesmo, više nego svi lažni preookeanski sveci."

"To ti je rekao, taj stari indijanski mistik?"

"Bio je dobro upućen u stvari putem novina i časopisa."

"Nastavi."

"Ono što zaista želimo uiniti, rekao je, duboko u skrovištima naših srdaca, svi mi, je uništiti šume, bijele kuće, soljenke, prekrivene mostove, starinske kamene kuće, vrtove azaleja, velike crvene štagljeve, kolonijalna prenoišta, rijeke nebrodove, sela kitolovaca, tvornice jabukovača, mlinove, predratne palače, drvene kolibe, ljupke stare crkve i udobne male željezne stanice. Svi mi potajno podržavamo to uništavanje, čak i borci za očuvanje, čak i oni borbeni pojedinci koji grade karijeru od vezanja za skladne i povijesne stare zgrade u znak protesta protiv njihova rušenja. Takvi smo. Ravne crte i pravi kutovi. Osjećamo privatno uzbuđenje, priznaj, kad ugledamo prizor ljepote u plamenu. Želimo raznijeti sve lijepe stare stvari u prah i zamijeniti ih neukusnim identifikativnim strukturama. Kutijama od stanica raka. Uredne sive komore za meditaciju i izdavanje reklamnih oglasa. Zamisli fantastične motele u preriji koje bi mogli sagraditi kad bismo se samo posve prepustili demonima naše prave prirode, zamisli automobile koji bi nas mogli odvesti od motela do motela, zamisli monolitne strojeve od pedeset katova za uklanjanje žrtava automobilskih nesreća bez gnjavaže sa sprovođenja i uzaludnog trošenja nadgrobničkih spomenika i grobova. Neka policija podivlja. Neka ljudi vode naše nacije uništiti što god odaberu. To zaista želimo, rekao mi je Crni Nož. Želimo biti posve preplavljeni takozvanim najgorim elementima našeg nacionalnog života i karaktera. Želimo se valjati u strašnoj sjajnoj prljavštini Majke Amerike. (Tako je rekao.) Želimo se pomiriti s lažnom ljutnjom koju tako često pokazujemo pred rastu im znacima sterilnosti i nasilja u našoj kulturi. Uništi stare kamene kuće i ukrašene željezne ke terminale. Uništi pokvarene smrdljive sudnice u malim gradovima. Raznesi most u Brooklynu. Raznesi Nantucket. Raznesi Blue Ridge Parkway. Moramo shvatiti da živimo u Megamerici. Neon, fiber, staklo, pleksiglas, poliuretan, akrolit."

"Je li njegova koliba bila na vjetrovitom vrhu planine? I jesi li otišla tamo pronaći i pravi smisao života?"

"San Francisco bi bio potpuno izravan", rekla je Sullivan. "Georgetown bi bio srađan sa zemljom. Na njihovu mjestu sagradili bismo motele i kuće identične u svakom detalju. Novi San Francisco ne bi imao brda. Obala Maine ne bi se mogla razlikovati od Des Moinesa u Iowi. U novom sivom Washingtonu svi bi senatori provodili osam sati u svojim identifikativnim uredima, vezani za radijatore, gdje bi ih bile evale francuske kurve. To je poznato kao filozofska lekcija, mudrost staroga svijeta, kultura koja nam tako strašno nedostaje. Nitko se nikada ne bi znojio. Znojenje je rasipnost. One koje ulove u znojenju bili bi strijeljani na licu mjesta. Klima-uređaji u svakoj sobi u zemlji bili bi stalno podešeni na 10 stupnjeva Celzijevih. Ne bi ih bilo moguće isključiti."

"Što je još rekao?"

"Rekao je da bi se sva nova sveučilišta sastojala od jedne sobe. Ovako bi to funkcioniralo. Na početku svakog semestra svi studenti - što bi bilo najmanje pet stotina tisuća a njih da bi bila unalaga imala dovoljno posla - okupili bi se na velikom otvorenom prostoru pred televizijskom kamerom. Bili bi snimljeni na traku. U posebnoj operaciji predavači bi isto tako bili snimljeni, pojedinačno. Tada bi dva televizora bila postavljena u jednoj sobi koja predstavlja sveučilište. Soba bi se nalazila u malenoj brvnari na rubu autoceste s trideset i šest traka; blizina bi olakšala prenošenje elektronske opreme. Oh, moglo bi biti zastava na zidu i možda i plaketa ili dvije, no osim toga jedine stvari u sobi bila bi dva televizora. U devet sati ujutro prvoga dana predavanja unalaga bi uključilo dva televizora koji bi bili okrenuti jedan prema drugome. Videosnimka studenata bi tada gledala snimku predavača. Naposljetku bi sustav bio projektiran tako da bi postojalo samo jedno sveučilište u itavoj zemlji."

"Iskreno rećeno, mislim da je Crni Nož pomalo staromodan."

"Najveće iznenađenje tek je trebalo doći. Crni Nož je zatim rekao, uz puni Mjesec iznad nas, da bi to masivno predavanje našim najdubljim snovima i impulsima bila najbolja stvar koja bi se mogla dogoditi. Naposljetku, to je iskreno izražavanje nas u najdubljem mraku

naših bi a. Postigli bismo potpuno samoispunjenje. Uputili bismo se na najduži svjetski marš vulgarnosti, zla i dekadencije. Uspostavili bismo najve u super-državu od svih. Svijet bi bio na koljenima pred našom poludjelom mo i - ako ve nije. I tada, postavivši jednu nogu u blato, jedno stopalo i tri nožna prsta, zastali bismo na trenutak, pogledali oko sebe i odlu ili ho emo li dalje tonuti i naposljetku umrijeti, ili bismo se vratili na vrsto tlo i po eli ispo etka, žive i od korijenja i bobica, no bez simbola, odbacuju i asketsko prokletstvo, puštaju i da bizoni slobodno tr e, znaju i sve što nacija može znati o sebi i nastavljaju i uz blagodat tog znanja svjesni da smo odabrali ne umrijeti. To je vrijedno rizika, rekao je, jer ako krenemo potonjim smjerom postat emo, napokon, Amerika koja ispunjava sve svoje mogu nosti. Amerika koja pripada svijetu. Amerika u kojoj smo mislili da živimo kad smo bili djeca. Malena djeca. Uistinu malena djeca."

"I on ti je sve to rekao. Taj uništeni komad kože bizona."

"Bila je to hladna no ", rekla je. "I Mjesec je bio pun."

Ujutro je kišilo. Posljednji sam sišao. Bilo je lijepo sjediti u kuhinji, zijeovati i mirisati kavu i šunku te slušati kako kiša udara u drve e. Gledao sam ostale kako se kre u od šted-njaka do hladnjaka i natrag, sudaraju i se, jedva budni dok hodaju kroz pau inu.

" ime se baviš?" pitao je Brand.

"O tome se ne govori", rekao je Pike.

"Zašto mu ne kažeš?" rekao sam.

"Ja sam humanist životinja."

"Reci mu", rekla je Sullivan.

"Ja sam vlasnik du ana za popravak elektri nih aparata u etrnaestoj ulici."

"Reci mu koja ti je specijalnost."

"Tosteri s vratašcima i predratni radioaparati. Imam problema sa stvarima koje iska u i stvarima koje su kombinacija drugih stvari, poput radija-budilice ili radija-gramofona. Moraš itati da bi ostao upu en. Nisam pro itao knjigu ve dvadeset godina. Nemam glavu za brojke. Ne volim voltažu. Moj je du an malen i radim što mogu ne bih li naveo ljude da ne ulaze u njega."

"Ja imam glavu za brojke", rekao sam. "Brojevi me fasciniraju. Brojevi imaju mo . itavu zemlju pokre u brojke. Volim zbrajati stvari. Volim zbrajati i oduzimati. Svatko ima brojve. Svatko je broj. Je li to tako strašno? Možda jest. Iskreno, ne znam."

"Slušaj sad", rekao je Pike.

"Svi po nite jesti", rekla je Sullivan. "Planiram si ispe i apsolutno savršeno jaje. Iznimno jaje. Savršeni bjelanjak i žumanjak. Tonus, tekstura, integritet."

"Želim da svi sada poslušate jer je ovo važno. Tko bi pobijedio u poštenoj borbi, tigar ili polarni medvjed? Tigar je brza, žilava životinja koja ima sve što treba da bi bila dobar lovac i ubojica. Tigar je klasika. Ali grdno griješite ako podcjenjujete polarnog medvjeda. Polarni medvjed može vam iš upati ruku jednim lijenim zamahom kandže. Polarni medvjed ima nevjerovatnu brzinu za svoju veli inu i može se kamuflažom prikriti u snijegu. Prirodna selekcija je ime koje dajemo tom fenomenu. Tigar ili polarni medvjed?"

"Gdje se bore?" pitao je Brand.

"Kako to misliš?"

"Ako se bore u arkti kom krugu, onda je prednost na strani polarnog medvjeda. U džungli je tigar velika zvjerka. Nitko se ne pa a s tigrom na njegovu terenu. On je glavna faca, velika frajer ina."

"Gledaj, Jack, samo se bore. To može biti bilo gdje. Ono što nas zanima je tko može pobijediti."

"Dopustite mi ovdje jednu pretpostavku", rekao je Brand. "Ako boksa srednje kategorije iz Akrona ode braniti svoj naslov u Panama City protiv mjesnog de ka, kladioni ari primaju tu injenicu na znanje. Koeficijenti se odre uju shodno tome. Možda je moja analogija šepava? Možda? No ipak, ako stavite tigra na led i suprotstavite ga nekoj velikoj bijeloj majci, on e se stalno padati na guzicu dok e ga polarni medvjed rastrgnuti. Suprotno tome bilo bi u džungli. Medvjed bi se srušio od vru ine. Ne mogu se boriti u vakuumu. I ne može se odabrati neutralni teren, poput pustinje ili planina, jer bi tamo oboje bili izvan svojeg prirodnog

elementa i borba ne bi bila pravi test njihovih sposobnosti. Borba je previše hipotetska da bi se o njoj ozbiljno razmišljalo."

Pike je pojeo doručak u tišini. Kolutao je o tome kao da su kockice. Itava filozofija je dovedena u pitanje, u njezina se pravila ozbiljno sumnjalo i moralo je doći i do ozbiljnog razmišljanja, preraspodjele materijala, prije nego što se može suočiti sa svojim protivnikom u otvorenoj debati. Sullivanova je ispunila udaljivu tišinu objavom da je moja digresija o brojevima bila gotovo euklidska u svojem razmjeni i isto i; da je jedna od mojih glavnih mana tendencija da me zaslijepe neonska svjetla ideje, a nikada zaista ne uđem u nju; da slijediti broj do beskonačnosti ne zna i nužno stići i do Boga. Vilicom je secirala hrskavu krišku slanine, krišku tako krhku da ju je vilica jedva i trebala dotaknuti; onda je raspolovila dva fragmenta, zatim četvrtine, rezultirajuće osmine i tako dalje, rade i s tihom fanatizmom preciznošću u onih ljudi koji je posao razdijeliti male stvari u još manje stvari, koji žive na mrvama ludila. Naposljetku nije ostalo ništa od kriške osim stotinu decimalnih točaka. Je li slanina predstavljala beznačajnost brojeva, uzaludnu potragu za beskonačnošću, nedjeljivu prirodu Boga nasuprot frakcionalnoj promiskuitetnosti brojeva? Je li to sve bila lekcija o temeljnoj materiji i postojećem obliku; jesu li komadi i slanine trebali biti brojevi, a prženo jaje Bog? Brand je fascinirano gledao. Završio sam s jelom i krenuo gore. Pronašao sam telefon i nazvao Binky, na njezin račun, u ured.

"Što je novo?"

"Previše toga", rekla je.

"Što?"

"Reeves Chubb, Carter Hemmings, Mars Tyler, Quincy Willet, Paul Joyner, Chandler Bates i Walter Faye."

"Napucani?" pitao sam.

"Izudarani, zadavljeni i napucani. Potopljeni i raštetvoreni. Sad je službeno."

"Ideš! Masovno pogubljenje. Veličanstvenih sedam upucano kod OK Corrala. Ima znojne borbe među preživjelim, ne?"

"Mislim da si ti promaknut", rekla je Binky. "To je zasad samo tražnja, ali Jody misli da je to anđeo."

"Štiti moje interese, Bink, i odvesti te do vrha sa sobom. Bit će kao Cary Grant i Roz Russell. Pijuckat će martinije u mojem uredu na najvišem katu. Je li Weede već počeo zapošljavati nove ljude?"

"Samo jednoga zasad."

"Kako se zove?"

"Harris Hodge."

"Koliko ima godina?" pitao sam.

"Ne znam, Davide. Neće poći do sljedećeg tjedna. Nisam ga još ni vidjela."

"Saznaj koliko ima godina. Nazvat ću te za nekoliko dana. Nedostajem li ti?"

"Sada moram prekinuti", rekla je.

Otišao sam u kupaonicu, skinuo košulju i počeo brijati prsa električnim aparatom. To je bilo ritualno čišćenje tijela, preludij svetom putovanju. Kiša je prestala. Bio sam sretan. Dok sam se brijao, kroz prozor kupaonice mogao sam vidjeti većinu grada Millsgatea, bijele kuće i nagomilane u nevinoj šali, svježa svjetlost sunca na zvoniku. Djevojčica je prošla ulicom preskačući konop, glave zabacene unatrag, o čemu ima tražnje i raskidane oblake; dva bijela brodića, jako nagnuta, na ušću zaljeva. Pokušao sam zamisliti, zapravo se sjetiti, kako je bilo živjeti bez smrtnih strahova grada, jer sam volio jedan grad jednom a da to nisam znao, i ta me ljubav nije željela osloboditi. Ubila je žica provlaćila se kontinentom ispod cesta, dimnjaka, naftnih bušotina i plinara, nemarno divljaštvo koje hrane nijemi gradovi, i pitao sam se kakvu se nemogu u udaljenost mora prijeći i da bi se od tamo došlo tu, kakve jezike treba pomiješati, koliko razina bi bile. Dlake su mi spremno ulazile u riblja usta brijateljskog aparata.

Žena se spustila po stepenicama stare kuće. Na sebi je imala plavu haljinu, a u rukama vrtne škare. Prestao sam se brijati i gledao sam ju. Bila je blizu četrdesete, pretpostavljao sam, svijetle puti, u cipelama s ravnim potplatima, privlačna na gotovo apstraktan način kao što je konobarica privlačna u svojoj običnoj bijeloj haljini u laganom ritmu tijela dok odlazi od

tvoje stola. Žena je počela šišati živicu, nikuju i velikim škarama s neuobičajenom lakoćom i tada je, možda osjećajući i intenzitet mog pogleda, podigla pogled i ugledala me. Nisam se pomaknuo i uskoro se vratila poslu, tiho pjevajući i nastavljajući i duž živice, udaraju rukama pomalo poput ptice koja otkriva let. Gledao sam ju barem pola sata. Ona to nikada neće znati, naravno, no dala mi je najudniju, najtamniju, najstrašniju ideju u životu. Bila je to ideja za film koji bih mogao snimiti negdje tamo među izgubljenim gradovima Amerike.

rekli su me. Brand je zaključio kako u mi smo odnijeli kovčeg u garažu i stavili ih u prikolicu. Tada sam se odvuкао do svojeg auta i odvezao ga u garažu. Prebacio sam filmsku kameru i kasetofon u prikolicu. Brand je izveo F-250 iz garaže dok smo stajali na pločniku i brojali udubljenja i oštećenja. Tada je izašao i bacio posljednji pogled, kruže i polagano sa zamišljenim izrazom na licu. Namjestio je naokale brzo stepenište i prema suncu.

"Sprema je, Davy", rekao je. "Stara plastika na kućak je spremna za pokret. Kojim smjerom idemo?"

"Prema zapadu", rekao sam. "Naciljaj je više ili manje prema zapadu."

Ostavio sam auto u garaži i Brand ju je zaključio. Bacali smo novice i tako je odlučeno da u se ja voziti naprijed s njim prvih pedeset milja. Zauzeli smo svatko svoje mjesto. Školsko zvono počelo je zvoniti. Brand je ubacio kamp-vozilo u brzinu.

DRUGI DIO

6.

Muškarci na malim otocima trebali bi izbjeći bavljenje filozofijom. Iluzija otoka da su samo a i mudrost izmislili jedno drugo vrlo je uvjerljiva. Čini se da dan za danom postajem sve dubokoumniji. Često osjećam da sam na rubu nekog velikog filozofskog otkrića. Otvjek. Rat. Istina. Vrijeme. Srećom, uvijek se vratim sebi. Gledam iza bijele linije valova u vlastitu nesastavljenu prošlost i odlučujem pustiti drugima da spoje sustave. Uživam u beznačajnosti situacije, otvjek i otok, prognanik u krajnjem predgrađu. Valovi su masivni i kotrljaju se, sada neravni, stranica za stranicom strašnih divljih riječi. Sve boje posuju, more od plaže od neba, i nakon nekog vremena slijedim vlastite tragove natrag do kuće.

(Film se projicira.)

Bilo je mnogo vizija na zemlji, sve fragmenti snova koji je eksplodirao, a neke od najtamnijih vizija bile su one koje su u tri kopije obradili naši generali/industrijalci - manganska carstva, super sofisticirano topništvo, konzorciji i povlastice. Još je nešto preostalo za nas ostale, ili neke od nas ostalih, a to je bio san o dobrom životu, dovoljno nevin, dovoljno jednostavan na površini. Za mene je započeo im sam naučiti i nastavio se kroz doba prvih astronauta, kroz doba s crvenim tepihom na nosu u avionu dok bend svira. Obuhvaćao je sve one stvari za koje se kaže da ih svi ljudi žele, materijale i predmete i sjene koje oni bacaju, a ipak je san imao svoje složenosti, svoje rubove iluzije i varanja sebe, naznaku ozbiljno-komične smrti. Postoji i gotovo potpuno simbolično postojanje je manje jednostavno nego vaditi iz zemlje metale drugih zemalja ili slati pilote iz svoje eskadrile da bacaju bombe na neka nepismena sela. I tako isto a namjere, jednostavnost i svi njezini plodovi pripadaju najmanje od vizionara, onima koji su dovoljno snažni da se suočavaju s većim ludilom. Što se tiče nas ostalih, pravih sinova snova, postoji samo složenost. San nije uzimao u obzir istinu ispod simbola, bilješke umetnute između redaka, prisustvo nečeg crnog (i ponekad veoma smiješnog) na rubu ogledala vlastite svijesti. To je ponekad bilo teško. No kao dječak, a čak i kasnije, prilično kasnije, vjerovao sam u sve to, u institucijske ponike, psalme i plakate, slike, riječi. Bolji život putem kemije. Sears, katalog Roebuck. Teta Jemima.

Svi impulsi svih medija bili su pohranjeni u sklopovlju mojih snova. Pomisli se na jeke. Pomisli se na sliku napravljenu u slici i nalik slici. Bilo je toliko složeno.

Old Holly bio je predgrađe New Yorka samo u strogo geografskom smislu; za razliku od okolnih zajednica, to nije bilo produženje monoksidnog duha grada, to je od odlaska i dolaska i ništa više. Grad nije imao sjaj vještine manikurista u sebi. Kuće su bile vrlo stare, veštinama ina njih, i ugodno otrcane, sa dva ili tri kata s malim prozorima s roletama, visokim stropovima, krovovima sa zabatima, verandama koje su u nekim slučajevima išle oko itave kuće i ponavljaju i ekscentrične kutove skicirane rubovima krova. Kroz sve kuće stizala je neka tanka plazma identiteta koja je pobuđivala ulu usputnog posjetitelja. Kad se ude ovdje, osjeti se miris klinički ili blagog duhana u zraku; sljedeće kuće lagano miriše na metvicu, negdje miriše na lak, meki debeli vonj starog tepiha; drugdje se čuje glazba, ne više od naznaka s tipki klavira s poklopcem, ne više od zvuka pribora za jelo i glasova, indolentna propovijed pile preko drva, ne više od tišine ili stagnirajućeg unutarnjeg zvuka koji sadržava tišinu u svim starim sobama u svjetlosti sunca. U određenim sobama u nekima od kuća i podovi su lagano nakošeni, zidne štuka-ture olabavljene, tavana grede pomaknute i, kad izađeš iz kreveta noću u počinak vode i puše vjetar ili pada kiša, osjećaj je sličan onome kad si na moru usred oluje. Kad si dječak, onda je jednostavno pretvarati se da je tvoja kuća brod, jer stepenice škripe i postoje mali tamni uglovi u kojima možeš uvući ruku u zid i osjetiti kako kuća uzdiše u divljem naletu vjetra. Zamagljeno uvjerenje istovjetnosti, niske iste linije koje ne ukazuju ni na pobjedu, ni na poraz, nego samo na neriješeni ishod, jednadžbu, suhu znanost stoljeća, nisu bile prisutne nigdje među kućama. Samo su dvije kuće imale bazene. Privatni ladanjski klub bio je na rubu stećaka.

Fizički se, dakle, Old Holly mogao nalaziti usred Connecticuta ili u nekoj pensilvanijskoj dolini koja nije dugovala svoje postojanje nikakvom velikom gradu. U duhu je grad čak još manje bio predgrađe. Nije bio sagrađen s automobilima na umu; ulice nisu bile široke i moglo se vidjeti ljude kako hodaju do dućana u Ulici Ridge u svako doba dana i večeri. U centru grada nije bilo parkirališta, niti je bilo potrebe za njima, i nije bilo nikakvog trgovačkog centra ni aluminijskog štanda hrane pored minijaturnog igrališta golfa ili poligona za vožnju. Bilo je mnogo malenih brežuljaka, dosadnih malih zavoja umjesto urednih raskršća, i prizor prednjih svjetala koja osvjetljavaju drveće kroz nisku maglu za dječaka je bio nešto lijepo i rijetko, jer je automobil bio stran našem okruženju, a putovanje njime teško i bizarno. Većina ljudi koji su živjeli u Old Hollyju i radila je u njemu, trgovci, radnici u tvornici, ljudi od zanata, pa željeznička stanica nikada nije bila krcata u redovne komercijalne sate. Tada smo bili grad, američki po pogledu na svijet, jednostavan mezožderski grad, relativno neužurban, voljan umrijeti za svoju zemlju ili za fotografije svoje zemlje.

Harkavy Clinton Bell, otac mogao oca, proveo je posljednjih sedam godina života u Old Hollyju. Prije umirovljenja bio je jedna od ranih legendi oglašavanja, drugi uvijek koji je iskoristio kupon u novinskoj reklami. On je kuću ostavio mom ocu. Bilo mi je šest godina kad smo se preselili s Avenije West End; Jane je imala devet, a Mary deset. Bio sam sretan tamo kao dijete. To je bila kuća sumnjive arhitektonske loze, kuća kopile, luralica koju je trebalo voljeti kao psa mješanca. Harkavyjev portret bio je iznad kamina, sa zamagljenim brežuljcima iza glave, i izgledao je kao pokvareni ujak Mona Lise. Ja sam sobu napunio štapovima za pecanje, loptama za bejzbol i modelima zrakoplova.

Zima moje dvanaeste godine.

Dječaci su nestali u teškom snijegu. Utrao sam unutra i skinuo izme, kaput i kapu. Onda sam uvijek trao i uvijek sam ostavljao kapu na glavi do zadnjega. Stajao sam pored prozora i gledao kako se nagomilava snijeg. To je bio prvi snijeg te godine i ispunjavao je večer tišinom, a najviše je padao unutar svjedosti uličnih svjetiljki. Parkirani automobil bio je prekriven, imao je bijelu grbu i ništa se nije micalo osim blage svjetlosti preko rukava od snijega na granama svakog drveta. U kući je bilo toplo i mogao sam čuti majku i stariju sestru kako pripremaju večeru. Uskoro je moj otac stigao kući i ja sam istrao da ga pozdravim. Stajao je u hodniku, velik i ružičast, tresao snijeg, udarao rukavicom o rukavicu i izdisao dim. Nakon večere ponovno sam otišao do prozora i jeo domaće kekse. Mary je prala sude, Jane je

crtala moju majku kredom na ploči, otac je okretao stranice časopisa, radijator je zviždao. Svi ti zvukovi u toploj kuhinji, voda koja teče, kreštava kreda i šuštanje papira, poznati glasovi i vrijeme koje se pomiče na djedovu sat, svi ti zvukovi, modulacije glasa same kuhinje, utješni i neophodni zvukovi govorili su mi da sam siguran.

I tada se začuo prvi zvuk ljudi s lopatama.

Nisam ih mogao vidjeti, ali sam znao da su tamo vani, krupni ljudi nagnuti nad svojim lopatama. Lopate su udarale u led, greble po betonu i moj se otac počeo zanimati. Pomaknuo se i spustio časopis. Majka je citirala nešto što je pročitala jučer, neku tmurnu statistiku o prošljenoj snijega i srčananim udarima, o upaljenim plućima, iščašenim leđima i slomljenim kukovima. Otac je rekao da ima mnogo vremena prije nego što će početi brinuti o takvim stvarima i uskoro je ustao i obukao kaput. Ne može se spriječiti muškarca koji želi čistiti snijeg.

Vani je prošao automobil, polagano, s upaljenim brisalicama, i tada se otac pojavio iz podruma s lopatom. Mogao sam vidjeti tri ulične svjetiljke s prozora i svaka zraka svjetlosti s njih bila je puna snijega. Uskoro će biti Božić i bit će gostiju i poklona i previše hrane. A ukoliko budemo dovoljno sretni da imamo snijeg, utoliko bolje, jer pred nama nije bilo ni škole osim škole i tamnih tmurnih mjeseci prije prvih pravih dana proljeća. No bilo je prerano veseliti se proljeću, jer je pred nama bio Božić. Najgore razdoblje bilo je nakon Božića. Dugo vrijeme do proljeća i ništa osim škole. Majka je počela plakati.

Izašao sam i stajao pored vrata. Otac je čistio snijeg i nije me vidio; svuda po ulici drugi muškarci su čistili snijeg i nisu razgovarali i svima im je iz usta izlazila para dok su izdisali, a u tihom i nepokolebljivom duhu snijega izgledali su kao ljudi iz starine udubljeni u bezvremene poslove, pastiri na polju ili strpljivi ribari koji love na zimskom jezeru. No ni zrak bio je oštar i rijedak. Automobili nisu prolazili i sad je bilo previše hladno za odvesti psa u šetnju ili za dječake da testiraju kvalitetu snijega za pravljenje gruda. I ja sam želio čistiti, no imali smo samo jednu lopatu, a to je bilo nešto u čemu sam znao da moj otac uživa, pa sam odustao. Mislio sam na ljude u gradu koji su mi bili dragi i koji mi nisu bili dragi. Zamišljao sam kako pužem šumom, komandos, s nožem među zubima. Bilo je vruće i ptice su vrištale u džungli. Kretao sam se prema kuhinji na trbuhu kroz drveće. To je bila lijeva nikova kuhinja, Weberova, i ja sam se popeo kroz prozor. On je ušao i ispružio ruku prema prekidaču za paljenje svjetla i brzo, ruka preko usta, nož prema grlu, tiho, tiho, šapćući i svoju osvetu u njegovo toplo uho, ubio sam ga.

Na snijegu su radosni muškarci čistili. Popeo sam se stepenicama i nešto me udarilo u leđa. Okrenuo sam se i vidio oca kako trese snijeg s ruke i smiješi se. Prišao sam dok nije vratio lopatu u podrum. Tada smo zajedno ušli u kuhinju.

Moj najbolji prijatelj bio je Tommy Valerio. Svaki put kad bi otišao u njegovu kuhinju, njegova majka bi mi stisnula obraze i protrljala mi glavu zglavcima. Zbog toga mi je bilo neugodno i uskoro sam pronašao izgovore da ne odlazim tamo.

Kad je Tommyju bilo šesnaest godina, njegov otac umro je od srčanog udara i Tommy je preuzeo vlasništvo nad obiteljskim autom, *Chevroletom* iz 1946. godine. Ispod prednjeg sjedala držali smo bajunet. Nismo imali dozvole i Tommy je obično sjedio na jastuku kad je vozio da bi izgledao viši i stoga stariji. Jednoga dana rekao mi je da je najmlađi šef policije, Kathy, dostupna za sve vrste eksperimenata. Odvezli smo ju do jedriličarskog kluba i izmjenjivali se na stražnjem sjedalu. Ona je čitavo vrijeme žvakala žvaka u gumu. Ime šefa policije bilo je Brandon Lovell. On i moj otac su zajedno igrali glinene golubove. Ja sam išao u privatnu srednju školu u New Hampshireu, ali sam bio kod kuće oko šest tjedana te zime i uvijek bi postojalo jedno popodne na parkiralištu jedriličarskog kluba. Jedne subote posudio sam auto i odveo se do ljekarne u Ulici Ridge. Kathy je bila tamo i odveo sam je na parkiralište. Rekla mi je da njezin otac običava gol šetati po kuhinji. Zato su njezine dvije starije sestre napustile dom. Jednom je nosio svoj remen s pištoljem, holster i ništa drugo i ispalio je šest metaka u kupaonicu. Pitao sam je tko joj se više sviđa i ona je rekla Tommy. Izvadio sam bajunet ispod sjedala i ponovno je pitao. Nisam znao šalim li se ili ne. Rekla je Tommy. Udario sam ju u bradu tupim dijelom bajuneta i izbacio ju iz auta.

Tog ljeta, s o evim dopuštenjem, dobio sam po etni ku voza ku dozvolu. On je tada imao *MG* i išli smo se voziti gotovo svaki vikend. Jedne ve eri dopustio mi je da uzmem auto iako nisam smio voziti za mraka. Rekao sam mu da je moj prijatelj iz Larchmonta, razredni kolega, upravo umro od amnezije i da je te ve eri bdijenje. Dugo sam vremena razra ivao minorne detalje te laži, no on mi je dao klju eve bez pitanja. Igrao je film koji sam morao vidjeti.

Odgledao sam dvije predstave. Tijekom prekida došao je razvoda s limenkom za sr ani fond. Film je bio ak bolji drugi put. Burt je imao veli inu koja je nadilazila radnju, akciju i karakterizaciju. U mojoj glavi on e zauvijek biti uhva en u toj posebnoj sivoj srebrnosti filmskog ekrana, dok mu tijelo isijava laganu vizualnu statiku. Vidio sam ga uživo jednom na stadionu Jenkija i ak i tada, prije nego što je otišao u etvrtom dijelu igre jer ga lovci na autograme nisu htjeli pustiti na miru, ak i tada, u civilu i s tamnim nao alama, Burt je bio vrhunski stožerni narednik neodvojiv od bu nih sudbina 1941. godine. Bilo mi je drago što nikoga nisam pozvao u kino sa sobom. To je bila religija i bila joj je potrebna privatnost. Ku i sam vozio polagano. Otac me slijedio do sobe. Sjedio sam na krevetu, skinuo sam jednu cipelu i još uvijek je držao u ruci kad je ušao.

"Kako itko može umrijeti od amnezije?" rekao je.

"Amnezije? Mislio sam da sam rekao anemije."

"Rekao si amnezije, stari. Nisam to shvatio sve dok nisi otišao. No ak i ako si mislio na anemiju, pitanje još uvijek stoji. Tko danas umire od anemije? Zar tvoj prijatelj nije dobivao dovoljno hrane?"

"To je stvar s krvlju, tata. Nema ništa s neishranjenoš u. Crvena krvna tjelešca ne dobivaju dovoljno hemoglobina. Nešto takvo."

"Bio si vani s tom vrtirepkom, zar ne? Lovellovom k eri. Ako ne dobiješ triper od nje, ne eš ga dobiti nikada. To je dinamit s kojim se igraš, mali. Lovell mi je prijatelj, ali on u sebi ima neku vrstu manijaka. Nekog velikog opakog selja inu koji maše puškom. Ako sazna da švrljaš s njegovom k eri, raznijet e ti glavu. Dajem ti dobar savjet utemeljen na pragmati nom tuma enju injenica kako ih vidim. Ne moraliziram, Dave. To je podru je tvoje majke. Slušaj svog staroga. Jesam li ti ikada dao loš savjet?"

"Išao sam u kino", rekao sam.

"Aha."

"Ovaj put je to istina."

"Zaboravimo na to."

"Mogu li odsad piti pivo za stolom za vrijeme ve ere?"

"Možeš li piti pivo?" rekao je. "Fu ka mi se ho eš li piti duple burbone. Dobro bi ti inili. No i to je podru je tvoje majke. Možda bi ti odobrila da ga pijuckaš iz aše za šeri."

Nasmijao sam se i skinuo drugu cipelu.

"Priprema li se još uvijek za veliku zabavu?"

"Ubacuje u drugu brzinu. Punih mjesec dana unaprijed. Ona je slatkica, tvoja majka. Nitko nije poput nje."

"Ho eš li dopustiti Arondelli da dode na zabavu?"

"Nemoj spominjati njegovo ime u ovoj ku i", rekao je moj otac.

Za stolom je majka obi no pri ala o hrani. Kad se vozila u autu, njezina konverzacija bila je vezana uz automobile i vožnju. Dok je plela, govorila je o odje i; dok je mela, o vrlinama isto e; dok je gledala televiziju, o gledanju televizije.

Kad se dobro osje ala, svi smo postajali obuzeti njom, zahvalni za svaki jednostavan trenutak. No rijetko je bila dobro. Nije bilo pravilnosti u njezinoj bolesti, barem ju mi nismo mogli otkriti. Svaka promjena vremena na gore davala nam je nadu i otac bi do sljede eg puta odgodio neizbježni zadatak traženja profesionalne pomo i. Ništa nije razumio i stoga ništa nije u inio. Ona nije bila fotografija koju bi bilo mogu e retuširati. Osaka eno dijete koje bi moglo biti izrezano sa slike. Ona nije bila reklamna kampanja, pa nije znao što u initi s njom. Kad je bila dobro, on je živio u širinama njezine inteligencije i ljupkosti, kao što smo to inili i svi mi, s ljubavlju. Ostatak vremena davali smo sve od sebe da se pravimo da je nema.

Bila je plavokosa, blagoslovljena glatkom, lijepom kožom s gotovo muzikalnim rukama. Bila je prili no sitna. U njezinim najjednostavnijim postupcima bilo je delikatnosti tako teatralne i svjesne sebe da se promatra esto osje ao poput svjedoka predstave nekog usamljenog djeteta. Rodila se u Virginiji kao jedina k i sve enika i sve enikove k eri, upoznala je mog oca kad je bila u posjetu ro acima u Aleksandriji. Dva mjeseca kasnije vjen ali su se. Bilo mi je neugodno slušati njezine pri e o udvaranju, takvom kakvo je bilo, i ranim godinama njihova braka. Bilo joj je sedamnaest godina kad su se vjen ali, a ja sam ro en pet godina kasnije. Ispri ala mi je tu pri u desetke puta. inilo se da smatra moje ro enje kulminacijom niza pripremljenih doga aja koji su bili gotovo ceremonijalni po svom zna enju i opsegu.

Episkopalna crkva u Old Hollyju zvala se Kalvarija. Moja je majka tamo provodila mnogo vremena. Crkva je organizirala stalno prikupljanje sredstava za siro ad Azije. Moja je majka bila zadužena za Burmu i Južnu Koreju. Iako je bila iskreni vjernik, mislim da nije bila sigurna u itavu ideju Kristove muke. Možda se on za njezin ukus previše znojio. Kažem to bez šaljivosti. Znala mi je pri ati šarmantne male pri e o Isusu. Tek sam mnogo kasnije shvatio da ih je izmišljala. U njezinim pri ama Isus je bio plavokosi energični mladi koji je pomagao svojoj majci oko ku e i povremeno izvodio atraktivna uda. "I nakon što je Isus izlije io slijepca", rekla bi, "otišao je ku i na farmu i pomogao svom tati pomesti krave."

Kao dijete bio sam joj odan. No znali smo se posva ati. Ve ina naših sva a bile su cjepidla ive i brze, i onaj tko je izgubio obi no bi pokušao popraviti stvari besmislenim pokazivanjem zlobe. Jednoga dana igrao sam bejzbol, ili *hardball*, kako smo ga mi zvali, i stajao sam na središnjem igralištu kad sam je vidio kako mi prilazi preko trave.

"Dobri dje aci ne kopaju nos", rekla je.

"Ne kopaju noseve. Dje aci je imenica u množini, pa i no-sevi moraju biti u množini."

"Dje aci *jesu* množina", rekla je. "Bila sam briljantna mala gramati arka kao djevoj ica. I svirala sam embalo."

Okrenula se i otišla prije nego što sam stigao išta re i. Igra se nastavila i, kad je razdjel bio gotov, odvuкао sam se i sjeo na travu iza linije prve baze. Tommy mi je prišao i sjeo pored mene. Pitao me što je htjela. Rekao sam mu.

"Da je to bila moja mama", rekao je, "rekao bih joj da odjebe na Mjesec."

Njezina spava a soba bila je puna stvari iz djetinjstva. Nekoliko krpenih lutki sjedilo je na toaletnom stoli u, utonulo u svojoj jednoli noj odje i, prekrasno savijenih udova. U ormaru je imala dje ji set posuda, kao i malenu ku u za lutke, plišanog medvjedi a i zeca, šest ili sedam bojanki. Jane i Mary nisu se smjele igrati s tim stvarima. Svuda je bilo glazbenih kutijica.

Ponekad se njezino prisustvo u ku i inilo gotovo slu ajnim. Ona je bila jedna od onih ljudi koji se pojave i onda samo izblijede u neku usputnu udaljenost; takve se ljude ponekad na tren ugleda u parkovima i muzejima. Hodaju i hodnikom vidio bih je kako hoda iz sobe u sobu, brza bijela omaglica odje e, kose, golih ruku; skre u i stubištem vidio bih prvo njezina stopala, zatim koljena, ruke, lice, umornu svjetlost u njezinim o ima. Voljela je sjediti na najgornjoj stepenici. Bilo je ne eg gotovo sablasnog u mojoj majci. inila se gotovo prozirnomo i nikakvo o ekivanje oka ni uma nije me posve moglo pripremiti za iznenadni bljesak njezinih dolazaka i odlazaka.

Kad smo bili sami u ku i, ponekad sam sjedio na stepenicama s njom. Tada mi je prvi put ispri ala o dr. Weberu. Bilo je ljetno popodne. Ku a je bila puna sunca. Veliki topli medvjedi san raširio se nad svim. Djevojke su igrale tenis.

"Sve enik i lije nik su srce svake zajednice", rekla je. "Tvoj pradjed s maj ine strane, Philip Thatcher, bio je dobar seoski lije nik. U našoj obitelji bilo je lije nika i sve enika sve do Jamestowna. Uvijek sam jako poštivala lije nika. U mojoj obitelji lije nik je bio prvi do sve enika. To je bila tradicija. I zato me dr. Weber tako iznenadio. Dr. Weber nije dio nikakve tradicije za koju ja znam i, ako je prvi do nekoga, onda je taj netko radnik u polju. Ako u ispri ati ovu pri u - a ho u, jer eš jednoga dana shvatiti da se istinsko obrazovanje sastoji od šokova i grubih iznena enja, pa u je ispri ati - prvo ti moram re i što je to interni pregled. To je pregledavanje najintimnijih dijelova žene. Nemoj me pitati zašto, ali te su stvari nužne s vremena na vrijeme. Dr. Weber mi je rekao da skinem odje u i obu em bijelu halju. To je

poput halje kakvu si nosio kad su ti izvadili krajnike. Tada mi je rekao da legnem na veliki smiješni stol i stavim noge u stremenje. Tada mi je stavio jastuk na trbuh tako da nisam mogla vidjeti što radi tamo dolje. Mogu ti re i da u tome nema nikakva dostojanstva. Tada je po eo raditi stvari. Pitao me svi a li mi se. Naravno, rekla sam da mi se ne svi a. Rekao je naravno da ti se svi a, svima se svi a, to je prirodno, i kako si ti lijepo mlado bi e da imaš ve troje djece; takva lijepa mlada žena a ve triput majka; tako mlada i lijepa, stalno je ponavljao, i svi a li ti se i naravno da ti se svi a i ti si najljepša žena koju sam ikada vidio, Ann, i nitko nikada ne e saznati. Zvao me imenom."

Svaki put kad sam vidio majku da hoda po ku i s limenkom osvježiva a zraka, znao sam da o ekujemo vele asnog Pottera. Oni su imali neformalne rasprave svakih nekoliko tjedana. Poznavala ga je otkada je bila djevojka u Aleksandriji. esto je govorila o njemu. Izrecitala bi litaniju njegovih vrlina kao da je on tip automobila koji uspješno konkurira u raznim ekonomskim procjenama i ispitivanjima izdržljivosti. Bostonska latinska škola. Harvard. Protestantsko episkopalno teološko sjemenište u Aleksandriji. Crkva Svetog Trojstva u Philadelphiji. Sv. Bartolomej u New Yorku. Župnik crkve Kalvarija u Old Hollyju. Njegovoj zvu nosti doprinosilo je i njegovo puno ime, William Stockbridge Potter; to Stockbridge je bilo savršeno ime koja je ukazivalo na veliki opseg i ugled, i ime nije razo aralo jer je on uistinu bio km-pan, sr an i dmželjubiv. Tako bih je vidio kako spreja sve sobe mirisom lavande i pronašao bih neuo lživu stolicu u dnevnoj sobi pa zabio glavu u primjerak *Otoka s blagom* ili omiljene sportske pri e Billa Sterna.

"Ann, ovaj aj je divan. Ti znaš kako pažljivo biram rije i i kažem da je ovaj aj divan."

"Što je s židovsko-krš anskom etikom?" pitala je.

"Što s njom, Ann?"

"Naišla sam na to u asopisu. Rekla sam Clintonu da to moram pitati Williama Pottera."

"Ispravno."

"Pa, što je s tim?"

"Pretpostavljam da se to odnosi na odre ene zajedni ke elemente u njihovu i našem naslje u. Pretpostavljam da to razlikuje te elemente od elemenata muslimanske etike, ako takvo što postoji."

Vele asni Potter sjedio je u titanskom sjaju, elegantno pogrbljen u fotelji, nogu prekriženih u koljenima, ruku spojenih malo ispod donje usne tako da su se prsti jedva dodirivali.

Fascinirala me dužina njegovih prstiju i malena, dlakom obrasla, polja iznad zglavka svakog prsta. Nikada nisam vidio tako duga ke prste s toliko dlaka na njima. Njegove crne cipele su blistale. Kosa mu je bila duga i sijeda. Imao je oštre plave o i i glas mu je zvu ao poput elika koji udara u stijenu u dubokoj pe ini. Zvuk i prizor njega ispunjavali su me strahom i zadovoljstvom. Za mene on ne bi mogao biti upe atljiviji ni da je bio abesinski poglavica. No usprkos ljepoti njegova glasa, bilo je ne eg udnog u na inu na koji je govorio.

esto je ubacivao duga ke stanke izme u re enica, pa ak i rije i. Ponekad ne bi odgovarao na najjednostavnija pitanja moje majke bez stanke u trajanju od pune minute. Bilo je odre ene napetosti u slušanju onoga što govori. Znao sam zamišljati da su mu se rije i zaplele u grlu i tiho bi ih ohrabrivao da iza u. Ponekad, za vrijeme najdužih stanki, polagano spajanje i odvajanje njegove brade, oklijevaju i zvuk koji mu je odjekivao u grkljanu izgledao je kao da je na rubu žestokog podrigivanja. To je bio dio njegove fascinantnosti. Kad bi naposljetku uspio progovoriti, inilo se da postoji udno nesuglasje izme u zvukova koje je proizvodio i pokreta njegovih usana; nekako se nisu poklapali. Možda su duga ke stanke i iš ekivanje stvarali iluziju neravnoteže, no tada se to inilo prili no stvarnim. Tek godinama kasnije, kad sam po eo raditi na televiziji, pronašao sam termin koji je savršeno opisivao na in na koji su njegove rije i izlazile iz nepovezanih usta. William Stockbridge Potter nije bio sinkroniziran.

"Što je sa smr u?" pitala je.

"Ah."

"Mislim da to ne bih mogla podnijeti. Što mogu u initi ljudi koji se boje smrti? Vidjela sam svoga oca kako umire. Bilo je polagano i strašno."

"To je jedno od temeljnih pitanja našeg doba", rekao je. "Da znamo kako dobro odraditi smrt, ona ne bi bila toliko zastrašujuća, zar ne? Slavni boksač Joe Louis rekao je da svi žele otići u nebo, ali nitko ne želi umrijeti. Koristio sam tu izreku u mnogo propovijedi. Smijeh, ah, je veliki katalizator. Oslobađa napetost i pomaže proistiti atmosferu. Jako vjerujem u moć smijeha. Ljudi misle da je Nepuritanska anglikanska crkva dosadna i da nema humora. To je glupost."

"No što da radimo?" pitala je.

"Moramo napraviti nacrt za umiranje."

"Mislim da je to tako glupo, puritanska i nepuritanska struja."

"Hoću li te vidjeti na večernjoj službi? I dječaka?"

"Svakako."

"Moram krenuti."

"Sljedeći put želim govoriti o oksfordskim traktatima."

"U tom području imam mnogo municije. Baš sam govorio o velikom Alonzu Potteru, koji mi, usput, nije u rodu, iako ti u povjerenju priznajem da mi se sviđa sretna podudarnost naših imena, usprkos zmijji taštine."

"Nisi ni taknuo svoje kola i čeljusti."

"Zbilja moram krenuti."

"I želim govoriti još toga o smrti."

"Bit će u spreman", rekao je. "No, hoće li prošetati vrtom?"

"Nema vrta."

"Ah."

"Reci doviđenja, Davide."

"Tvoja majka je pametna cura, mladiću. Bila je jedna od velikih ljepotica Virginije. I njezina velikodušnost prema crkvi ne poznaje granice. Ti si jako sretan dječak što si tako visok i uspravan. Ima tvoje oči, Ann. Što želiš biti kad odrasteš?"

"Vojnik", rekao sam.

"Izravno govori. To mi se sviđa. Ni traga vrludanja u njegovu glasu. On je zgodan dječak."

"Nas dvoje dijelimo tajne", rekla je.

"Vrlo dobro."

"Doviđenja", rekao sam.

"Vojnik", rekao je on. "Sviđa mi se to. Nikakvih budalaština kod tog dječaka. Da nisam postao svećenik, i ja bih postao vojnik. Oni nisu toliko digne ljudi, znaš."

Na fakultetu Leighton Gage želio sam biti poznat po nadimku Kinch. To je nadimak Stephena Dedalusa u *Uliksu*, što sam onda govorio. No uskoro sam saznao da nitko tamo nije imao nadimak, osim najomalovažavanijih. Nije bilo ni sportskih ekipa. Nije bilo ocjena ni formalnog ispitivanja. Nije bilo tradicija. Nastavni koosoblje je bilo dobro, no pomalo lijeno i pretpostavljam da se za studente moglo reći i obratno.

Na početku sam se sprijateljičio s dečkom po imenu Leonard Zajac koji je umnicima u pjesničkom društvu bio poznat kao Mladi Prištavac. Slušali smo zajedno nekoliko predmeta i impresionirao me njegov nervozni ubrzani humor, njegovo rušenje konvencionalnih vrednota, na način koji je preokretao poznate ideje i davao im nova značenja, ne vjerujućim i nužno u vlastitu verziju više nego u original. Leonard je bio debeli i usamljeni mladić s bijesnim ljubavi astim upaljenim prištevima po leđima. Ljudi su razgovarali s njim samo kad je to bilo neophodno i čak su ga i nastavnici pokušavali ignorirati. Zbog svoje debljine, lošeg tena i debele odjeće geta izgledao je tragično neumjesno u elegantnom okruženju južne Kalifornije. Leonard je provodio mnogo vremena u knjižnici. On i ja smo se dobro slagali. Osjećao sam da uz njegovu pomoć mogu razviti um u fini instrument za rezanje. Oštrica noža. Leonard je bio velikodušan s vremenom i idejama. Uskoro sam ga počeo zamišljati kao briljantnog satira i društvenog kritičara, pojavu Swiftove važnosti, postrene-sansni fenomen, loma u okolišu koje bismo se svi okupljali radi poduke i topline. Za mene osamnaestogodišnjaka bilo je određene privlačnosti u Leonardovu načinu života. Kronični nervozni i debljina eliminiraju sve moguće iluzije; prigrli usamljenost i u njoj od knjižnice svoju maternicu i kapelicu. Tada se

sve to srušilo. Leonard mi je rekao da je zaljubljen u Page Talbot. Ona je bila djevojka iz Kanzasa s dugom plavom kosom, onakva djevojka koja izgleda apsolutno sjajno s udaljenosti od tri metra; iz ve e blizine, pak, njezine zelene o i izgledale su isprano, koža joj je izgledala žu kasto a nedostatak izraza na licu sugerirao je doživotno tugovanje zbog smrti ze i a ljubimca. No dok ti je prilazila ili hodala ispred tebe s jedva savladivim ljujanjem, u izbljedjelim trapericama i plavoj košulji, Page te mogla navesti da se osje aš da je ona vrijedna toga da je se prati, pješke, itavim putem do Kansas Cityja. Jednoga dana u knjižnici Leonard mi je ispri ao svoje maštarije. Zamišljao je da vodi ljubav s njom pod vodom, na konju, na profesorskim katedrama, u telefonskoj govornici. Tada je rekao da želi biti poput mene; rekao je da bi dao sve da bude poput mene, mršav, zgodan i popularan. Njegova priznanja potaknula su neke udne pomake u samoj ravnoteži moga uma. Te sam no i posjetio Page Talbot u njezinoj sobi. Na sebi sam imao tamne platnene hla e, stvar najbližu sveže izgla anoj uniformi ameri ke vojske koju sam mogao na i. Stajao sam na vratima i mislio na Burta Lancastera kako stoji na kiši i eka da mu Deborah Kerr otvori vrata. Moja karijera intelektualca bila je gotova.

Na tre oj godini upoznao sam Kena Wilda. Jednog sam jutra izašao iz sobe, kasnio sam na predavanje i silazio stepenicama pored drugog kata kad sam za uo glazbu, duboko odzvanjanje tenor saksofona. Stajao sam trenutak slušaju i i tada sam se spustio hodnikom. Zvuk je dopirao s gramofona koji je izgleda bio poja an do kraja. Krupni mladi sjedio je na rubu kreveta s nadlacticama na koljenima, lagano klimaju i glavom. Na sebi je imao crveno-crne boksa ke hla ice na kojima je preko elasti ne gume na struku bilo ispisano Everlast. Nakratko je podignuo pogled, nasmiješio se i nikom pokazao na stolicu. Oko deset minuta poslije toga plo a je završila i ru ica na gramofonu se vratila u po etni položaj.

"Coltrane", rekao je.

Wild je bio iz Chicaga i bio je bivši marinac. Proveli smo ostatak jutra slušaju i plo e. Osjetio sam da je ta glazba bila u meni itavo vrijeme, njezin zadimljeni plavi asti miris, jutra u Parizu i ma ja utroba rasuta po Aveniji Lenox. Uga ao sam sebi misle i, kako to bijelci vole initi, da je neki afri ki instinkt gorio u ranom dijelu mog bi a.

Wild i ja smo otpo etka bili prijatelji. Sva ali smo se, zadirkivali, spirirali bez rukavica i inili uobi ajena fakultetska bogohuljenja u rije i i djelu, koriste i za svoj tekst veselo draženje Boga Bucka Mulligana na prvih nekoliko stranica *Uliksa*. To je bio naš sveti svitak i žalili smo što nije bilo sivih jezuita da za tamne naša djetinjstva, a nije ih bilo ni sada da se obruše na nas s posmrtnom maskom i gnjevom.

Obojica smo pisali poeziju. Ja sam uživao daviti rije i i pokušavati ih dobiti na papir dok su još žive, ali kad ne bih uspio dovršiti ono što sam planirao, pa ak ni to zapo eti, nisam bio ozbiljno uznemiren. Naposljetku, imao sam svoju kameru. No Wild se tome potpuno posve ivao, sve ili ništa, i nije slao izaslanike na pregovore bez uspjeha. U lanili smo se u društvo pjesnika fakulteta tako da možemo ne dolaziti na njihove sastanke, da nam ukinu lanstvo pa da prona emo suparni ko društvo. No to nam se nije dalo.

Znali smo itati antologije, vole i i mrze i sve žestoke velike talente. Biralimo i mazili nemarne slike, dje ake u lavljem brlogu. Wild bi lagano pomahnitao tijekom tih seansi, okre u i stranice, ska u i s knjige na knjigu, izvikuju i blažene fraze i upadali bismo u oluje smijeha zbog veselja i uda i jada tih stihova. Pokušavali smo pisati uz *jazz* i vino. No valjda bi mi bilo bolje u krevetu s Wendy Judd.

Ljudi sanjaju o novcu i ljubavi. Wendyna ambicija bila je da se zaposli kao statistica u Technicolor filmu s velikim budžetom. Nije imala iluzija o slavi. Fragmentacija, postavljanje mita u stvarnost njegovih sastavnih dijelova rano je došla na Zapad, a Wendy je bila ro ena u Kaliforniji. Bila bi zadovoljna da joj se zatiljak pojavi na filmu, da se njezina revolucionarna šaka podigne u sceni gomile ispred Bastilje. Mnogo je vremena provodila sa Simmonsom St. Jeanom koji je predavao filmsku teoriju i kritiku na Leighton Gageu. Simmons je imao samo trideset godina ili tu negdje, no pokušavao je ostavljati dojam Montgomervja Clifta poslije nesre e, šupljeg ovjeka kojeg prati jeka. Radio je na svom bljedilu kao što mi ostali radimo na preplanulom tenu. U isto vrijeme pokušavao je dati svojim muškim studentima do znanja da mu za starca dobro ide s curicama. Kako sam ja studirao filmsku umjetnost i kako je

Simmons smatrao da me treba pobijediti u frajerskim kvalitetama, imali smo određeni oprezni interes jedan za drugoga. Naše su rasprave bile pune paljbe malokalibarskog oružja. Wendy Judd i ja smo pili kavu s njim jednoga dana.

"Vi klinici me jednostavno fascinirate", rekao je Simmons.

"Neku večer sam bio s jednom od mojih studentica, zapravo preku večer, s djevojkom po imenu Pamela ili tako nešto i osjećao sam gotovo strahopoštovanje prema njenoj nesputanosti i potpunom nedostatku provincijalizma. Njezinom tihom vladanju nad vlastitim osjećajima. Vi klinici ste tako prekrasno slobodni i otvoreni. Nemate komplekse kakve sam ja imao na faksu. To je lijepo vidjeti."

"Kako to da uvijek izgledaš tako umorno i izmučeno?" pitala je Wendy. "Ne da to nije privlačno."

"Radije ne bih pričao o sebi. Iscrpio sam svaku nadu da ću definirati tko sam ili što sam. Možda ću ti jednom, Wendy, ako Dave dopušta, ispričati svoju životnu priču. No zasad bih radije slušao kako vas dvoje pričate o sebi. Jedno od mnogih zadovoljstava poučavanja na ovakvom mjestu je nesputana razmjena između učenata i nastavnika. Tako ne mogu zbilja nema nigdje u zemlji. Dave, kakav film planiraš ove godine?"

"Snimam ga u pustinji, Simmons. Bit će gotovo ista mašta. Malena sjenka zna enja za one koji žude za njim."

"Ja cvatam od mašte. Čini se da ima laksativni učinak."

"David mi je pokazao stvar koju je snimio prošle godine", rekla je Wendy. "Zar to nije bilo ludo, Simmonse - svi ti odrazi i sjene?"

"Njemu se nije sviđalo", rekao sam.

"Ne bih to tako rekao, Dave. Film je imao svojih trenutaka."

"Rekao je da je krotko izveden. Vjerujem da je spomenuo ranog Kurosawu."

"Prenatalni Kurosawa bi bio bliži tome", rekao je Simmons. "Jako bih volio dalje razgovarati o tome, ali imam predavanje za deset minuta. Moji bručoši se uzrujaju ako ne dođem na vrijeme. Otkinji lik i sve to."

"Ja idem u tom smjenu", rekla je Wendy.

"Mislio sam da bismo se ti i ja mogli odvesti do jezera", rekao sam. "Zašto ne bi pošao s nama, Simmonse? Nikada te ne vidimo na jezeru. Tražimo te, Wendy i ja, ali te nikada ne vidimo."

"Moram na predavanje. Kojim smjerom ideš, Wendy?"

"Mi idemo na jezero", rekao sam. "Ako nemaš kupanje i gašenje, Simmonse, možeš posuditi jednu moju."

"Siguran sam da ti imaš dovoljno kupanja i kostima za čitavu brigadu spasitelja, Dave, ali bojim se da ćemo to morati ostaviti za drugi put."

"Ne kiši."

"Koristilo bi ti malo sunca", rekla je Wendy.

"Moraš oti i tamo i zgrabiti te zrake, Simmonse. Provodiš previše vremena u mraku."

"Tješim se mislju da se ništa osobito zanimljivo ne događa na dobro osvijetljenim mjestima."

"Bum!" rekla je Wendy.

Kako sam postigao jednu od važnijih pobjeda, nisam osporavao pravo gubitnika na posljednju riječ. Svi znaju koliko utjehe starija generacija pronalazi u uvjenu obraza.

Iako na Leighton Gageu nije bilo sportskih ekipa, vjerojatno smo ozbiljnije shvaćali sport nego prošle generacije. Ni studentski zbor. No igrali smo drugačije igre - bez ekipa, brze, opasne. Jedna od važnih stvari koje novac može kupiti je brzina. Brzina i tražak smrti. Vozili smo sportske automobile i motore na neformalnim natjecanjima, vozili rekreacijska vozila sa specijalnim gumama i kota ima za vožnju po pijesku po pustinji, utrkiivali se motorima na umjetnom jezeru blizu studentskog naselja. Nekoliko studenata posjedovalo je avione i, ako si bio prijatelj nekoga od njih, mogao si se zaletjeti u Los Angeles na vikend-zabave i na povratku testirati svoju vožnju za ranom poetskom smrću. Sila koja je pokretala te aktivnosti bila je u osnovi duhovna. Bilo je mnogo ozljeda, nekoliko smrtnih, i na njih smo reagirali s

profesionalnom mirno om. To je nešto što novac ne može kupiti. No ili to nau iš ili se vratiš bejzbolu.

Otac Page Talbot kupio joj je lagani motorniamac od fiberglasa za roendan i poslao joj ga na antijezero koje se nalazilo oko kilometar i pol sjeverno od studentskog naselja. Ona ga je obojila u lila i žutu boju i planirala ugraditi krevet s baldahinom u njega dok je netko nije odgovorio od toga. Prvi put kad me pozvala na jedrenje, kako je to ona nazivala, otpao je motor. I, dok smo ekali da netko dode i odvu e nas, sjedili smo na amcu i pili pivo, lebde i u malim krugovima, relativno zadovoljni, pretvaraju i se da smo na arapskom jedrenjaku s jednim jarbolom i klizimo po papirusnim prostranstvima sudanskog Nila.

"Sino sam bila s Kenom Wildom", rekla je.

"Nisam znao da se poznajete."

"Nismo se poznavali."

"Pa, ne želim slušati o tome."

"On je zbilja drag."

"Jesam li ti rekao da razmišljam o ženidbi? Upoznao sam tu djevojku kod ku e prošlo ljeta i odonda se dopisujemo. Ona je u Londonu i istražuje epitafe. Razmišljam o tome da postavim staro pitanje."

"Iskreno, ne znam zašto bi se itko naših godina želio vjenati", rekla je Page. "To mi iskreno re eno zvu i kao kraj puta."

"Nemaš li potrebu da se igraš ku e?"

"Samo ako je ku a stan na tri razine u zaljevu Montego."

"Pri aj mi o Wildu", rekao sam. "Je li dobar u krevetu? Je li bolji od mene? Ne moram znati detalje. Samo da ili ne. To je važno."

Mladi prištavac nestao je s fakulteta tri mjeseca prije diplome. Nitko nije znao kuda je otišao. Mislio sam da bi njegov nestanak mogao pobuditi neku krivnju u onima koji su ga ignorirali i rugali mu se. Umjesto toga, to je postala šala. Ljudi su govorili da je otišao na Tibet prona i svetog ovjeka koji mu može izlije iti prištev, ili da luta pustinjom u deliriju, pjevaju i hit-pjesme iz etrdesetih godina, ili da se zabarikadirao u muškom zahodu knjižnice sa strojnicom, nekoliko stotina rundi municije i limenkom dezodoransa u spreju. Jedne no i otišao sam u Leonardovu sobu u nadi da u prona i nekakvu naznaku njegova boravišta, podcrtani odlomak u knjizi, kartu, pismo od roditelja. Sve što sam pronašao bio je komad papira na kojem je pisalo:

*Nešto mi kaže
da u no as sanjati novine
zamotoane u ribu*

Leonard Zajac bio je s nama etiri godine, muškarac usprkos svojoj gegavoj sažalnosti, a misterij njegovog nestanka, možda u golemom strahu, nije do ekan ni sa im snažnijim od blagog olakšanja. Vratio se dan nakon promocije. Neki od nas još smo bili u studentskom naselju, pakiraju i stvari u automobile, dovršavaju i planove za odmor u Andama ili na Balearskom oto ju, na škunama koje plove prema Indiji. Za tri mjeseca svi emo morati po eti zara ivati za život i posljednjeg dana u razgovoru se mogla uti histerija. Merry i ja, koji emo krenuti prema istoku za sat ili tu negdje, razgovarali smo s nekim prijateljima u etverouglastom dvorištu kad mi je Leonard dotaknuo rame i prošaptao bok i do vi enja. Rekao je da je došao pokupiti svoje knjige. Živio je s Havasupai Indijancima u Arizoni, rekao je, i planirao se odmah tamo vratiti i ostati zauvijek. Kad me pitao kakvi su moji planovi, mogao sam samo slegnuti ramenima. Njegovi upaljeni prištev i nestali su. inilo se da je izgubio dvadeset kilograma. Nisam ga upoznao s ostalima jer sam na trenutak zaboravio njegovo ime.

Sve po inje u Kaliforniji. To je kao moderni leksikon geta; im Avenija Madison prekrši kodeks, Harlem izmisli novi. Tako je s Kalifornijom i New Yorkom. Kad su se surfanje i nudizam proširili prema istoku, Kalifornija se napirlitala prugastim materijalima i zatvorila se da bi otkrila komune. Tamo mi se svi alo i mogao sam i ostati. No moj je otac bio na istoku, živio je sam u ku i poput glazbene kutije i ustrajao na ostanku. Svi mi imamo nešto što

pokušavamo zaboraviti. Ako smo pametni, odemo u nepoznate krajeve. No moj otac nije mogao napustiti kuću, a ja nisam bio dovoljno pametan da ostanem na plitkom kraju kontinenta. Tako sam poeo plivati.

Veliki Bob Davidson prvi se put pojavio u Old Hollyju kad mi je bilo osamnaest godina; to zna i da je Jane imala dvadeset i jednu. Bob je tada radio u New Yorku i došao je jednog vikenda upoznati obitelj. Ja sam bio kod kuće preko ljeta i radio na svom golfu i tenisu, pomalo i jedrio. Jane je predložila da provedem nekoliko sati s Bobom. Da odigram partiju tenisa i popijem nekoliko piva s njim. Da se osjeti dobrodošao. I tako smo se on i ja odvezli do kluba, pokušavaju i ne biti previše pristojni jedan prema drugome, lagano se ispipavaju i traže i osjetljiva mjesta. Bob se činio dragim dečkom. Bio je visok i krupan. Lice mu je bilo udne vlažne ružičaste boje, kao da ga je pas polizao, a plava kosa mu je bila veoma ravna. Nosio je sportsku majicu izvan hla, izbljedjelu kariranu majicu s olovkom zakačenu za prednji džep. Kako se pokazalo, Bob je uvijek imao olovku zakačenu za prednji džep košulje ili sakoa i svaki put kad sam ga vidio imao sam osjećaj da će izvaditi blok rašnika i po eti ispisivati narudžbu za trideset kosilica za travu.

Presvukli smo se i pošli igrati. Igrao sam bolje nego ikad i mislio sam započetno lagano i vidjeti kakav ritam Bob ima na umu. Uskoro je postalo jasno da planira uništiti me. Jurio je po cijelom terenu, mrk i prašnjav, igrao je u niskom oblaku crvene prašine, kratko objavljujući i rezultat prije svakog servisa. Što je više pokušavao, to je lošije igrao. Servis mu je bio neujednačen i imao je nikakav bekhend. Baš mi je počinjalo biti dosadno kad sam vidio svog oca da sjedi na jednoj od klupa koje su okruživale igralište. Nakon prvog seta pozvao me da dođem do njega.

"Upravo sam stigao", rekao je. "Tko pobjeđuje?"

"Dobio sam prvi set."

"S koliko naprama koliko?"

"Mislim da je bilo šest naprama jedan. Bob zbraja rezultate. Iskreno rečeno, nisam baš uključeno u ovaj meč."

"Pa, uključio se", rekao je. "Hoću da ga razvališ. Hoću da ga pobijediš da ne dobije ni gema. Želim ući u kuću kasnije i reći im da nije ni bilo borbe. Ni gema. To želim reći. Mali ga je pobijedio tako da je ostao bez dobivenog gema."

"Zar ti se ne sviđa, tata?"

"Nije u pitanju sviđa li mi se ili ne. Čak ni ne poznajem dečka. To je obiteljska stvar. To je pitanje toga da je došao u moju kuću i samo nebo zna što se događalo između njega i Jane. Isuse, pogledaj ga. Tako je prokleta velik. Mogao bi je povrijediti ili tako nešto. Koliko ja znam, on može biti najdraži dečko na svijetu. No to nije bitno. To je obiteljska stvar, mali. Sada idi i sredi ga. Razvali ga." "Dobro", rekao sam.

Pobijedio sam ga bez dobivenog gema s lakoćom, posramio ga, bockajući ga udarcima laganim poput kapi kiše koji su ga slali s jednog kraja mreže na drugi, a onda snažnim udarcem od kojeg bi mu loptica prozujala pored duha. Kad je partija bila gotova, otac me potapšao po leđima, protrljao mi vrat i čestitao mi na onome što je nazvao povijesnim blic ratom, slavnom pobjedom u kojoj je protivnik poturen do nogu. Sve na račun uljeza, to je bio jedan od onih neobičnih izljeva obiteljske ljubavi koji su i zbunjujući i snažni u dimenzijama svoje radosti. Rekao sam ocu da sam se jedva i oznojio i on se nasmijao kao da je to najsmješnija stvar koju je ikada čuo. Tada smo otišli do garderobe držati i muke na ramenima jedan drugome. Veliki Bob hodao je ispred nas kao raličica začišćenje snijega.

* * *

Moj otac je pio irsko tamno pivo. Kupovao je većinu odijela u Engleskoj. Volio je nizozemske cigare i vozio talijanske i britanske automobile. Većina knjiga u njegovoj knjižnici bila je o Londonu prije velikog požara i o američkom Zapadu prije bitke kod Little Bighorna. Njegove cipele bile su ručno izrađene u Londonu u tvrtki koja je napravila otisak njegova stopala dan nakon što je prvi put stupio na britansko tlo. Iako nije često jahao, imao

je nekoliko sedla u svojoj radnoj sobi, kao i malenu zbirku pušaka Winchester 73 i jednu pušku Sharp kalibra .50 koju je volio nazivati svojom bizonskom puškom. Volio je njema ke kamere i pušio je danske lule koje su koštale gotovo dvije stotine dolara svaka.

Obi avao je ru ati u klubu Playboy dvaput tjedno. Kasnije je po eo pratiti prijatelje ili klijente u njihove klubove na ru ak - klub Harvard ili Princeton, New York A. C, klub Yale ili Jedrili arski klub New York. Moj je otac diplomirao na sveu ilištu Long Island. Koristio je mušku kolonjsku vodicu koja se držala u hrastovim ba vama i miješala s tri stotine sastojaka. Medu automobilima koje je posjedovao u neko doba nalazili su se *MG*, *Jaguar*, *Ferrari*, *Aston-Martin* i *Maserati*. Ne znam jesu li sve te konjske snage trebale skinuti prokletstvo Sveu ilišta Long Island ili ne.

" ovjek naporno radi da stekne dvije stotine tisu a dolara", rekao mi je jednom dok smo se vozili predgra em u *Jaguaru Mark FX*. "Štediš, mu kaš, ulažeš. Do eš do iznosa od x dolara i, ako dobro odigraš i posre i ti se na tržištu, možeš po eti graditi nešto za svoju obitelj. To ini demokraciju vrijednom sveg znoja i korupcije. Sigurnost za tvoju ženu i djecu nakon što odeš. Što ako mi se nešto dogodi? Tvoja majka mrzi uti kad tako pri am, ali ovjek se mora pripremiti za takav slu aj. To je tvoj posao kao glave obitelji u slobodnoj republici. Imam oko devet razli itih vrsta polica koje e zbrinuti tebe i tvoju majku i tvoje sestre ako mi se išta dogodi. To se može dogoditi bilo kad, znaš. Upravo sada pas bi mogao prelaziti preko ceste, ja bih mogao skrenuti autom i zabiti se. Razumiješ o emu pri am? Prekretnica je bila u novcu koji mi je ostavio moj otac. To nas je stavilo u dobar položaj. Ali ako ne paziš, sve što dobiješ je problem sa želucem. Ispri at u ti istinitu pri u iz jednog od najuglednijih znanstvenih asopisa u zemlji. Napravili su pokus na dva majmuna. Davali su im elektri ne šokove svakih šezdeset sekundi. Sad, prvi majmun je imao dugme i sve što je trebao napraviti je bilo pritisnuti ga i ne bi dobio šok. Drugi majmun je isto tako imao dugme, ali ono je bilo posve beskorisno. Naposljetku je majmun A shvatio štos i po eo pritiskati dugme kao lud da bi izbjegao struju. Majmun B je shvatio da njegovo dugme ništa ne vrijedi i samo je u ao u uglu, grebao se i dobivao šok svake minute. I što se dogodilo? Prvi majmun je dobio ireve na želucu i odapeo je za dva tjedna. Drugi majmun, koji se pomirio sa šokovima, živio je sretno dalje. Taj mali pokus je pouka našega doba. Pokazuje koju cijenu moraš platiti ako se dovedeš do to ke donošenja odluka. Jednom u ti morati pokazati kako je u uredu. Vidjet eš šezdeset i pet direktorskih majmuna koji pla u na telefon i pišaju krv. Takav je posao kojim se tvoj stari bavi. No nemoj brinuti za mene, mali. Ja imam elik u želucu i uglavnom sam siguran favorit da se izvu em. U srcu sam duboko konzervativan. Potje em iz duga ke loze potajnih prezbiterijanskih pijanaca. Moj pradjed bio je kova u Sag Harboru. Što sam ono htio ustvrditi?"

Jedne ljetne ve eri otac je došao s posla i ispri ao obitelji što se dogodilo na vlaku koji je u 18.17 krenuo s postaje Grand Central, posvuda po odijelu i košulji imao je krvi.

"Svi smo itali novine. U itavom vagonu nije se moglo vidjeti ništa osim novina. Došao je kondukter i po eo štancati karte. Još smo uvijek bili ispod zemlje i sje am se da sam upravo dovršavao itanje stranice o burzi kad je vlak izjurio iz tunela i po eo prolaziti kroz Harlem. Tada je prvi kamen udario. Udario je u prozor preko puta mene i staklo se razletjelo u svim smjerovima. udna stvar je da nitko nije rekao ni rije . Sljede i kamen udario je s moje strane i tada sam shvatio da nas bombardira više od jednog ili dvojice huligana i pogledao sam kroz prozor i onda kroz prozor sa suprotne strane i tamo sam ih vidio, stajali su iznad nas iza ograde portorikanski klinici i svi su bacali kamenje kao ludi, deseci klinaca, itav niz sa svake strane vlaka, smijali su se i bacali kamenje na nas. Više nitko nije itao novine. Svi smo se š u urili ispod sjedala i to je ponovno bilo udno, no nitko nije ništa rekao. Kao da smo znali da e do toga do i prije ili kasnije. A danas je bio taj dan. Kamenje se odbijalo s vlaka i prolazilo zvižde i kroz prozore. Djeca. Dvanaest ili trinaest godina. No u svakom sluaju, tada je prestalo. Prestalo je na deset sekundi i po eli smo se dizati kad je zapo ela nova paljba. Nju su zapo eli crni klinici i oni su zbilja razvalili vlak. Crni klinici na krovovima. Razbijeno je još prozora i netko je po eo stenjati u stražnjem dijelu vagona, neki tip kojega je ili pogodio kamen ili se porezao na staklo kojeg je bilo posvuda po podu. Mislili smo da je gotovo kad smo izašli iz Harlema te smo po eli micati staklo sa sjedala i nekoliko muškaraca

je ak iznijelo smiješne primjedbe kojima smo se svi nasmijali, iako nisu bile zbilja smiješne. To je bio smijeh od šoka, ako znate što mislim. No kamenje je ponovno po elo letjeti u južnom Bronxu. Po itavom Bronxu kamenje nas je udaralo u naletima. Tamo iz nekog razloga nije bilo jednako koncentrirano. No tada je neki mali snajperist pogodio moj prozor i komadi stakla me porezao po ruci. Napad je napokon prestao oko Woodlawna. Unutrašnjost vlaka izgledala je kao da nas je pogodio tornado. Staklo, kamenje, novine posvuda. Nitko nije izgledao bijesno ni ogor eno. Samo blago uzrujano. I kad sam sišao s vlaka sa mnom je sišlo još troje ili etvero muškaraca i svi smo otišli do svojih automobila i nitko nije ak ni spomenuo da smo skoro poginuli u vlaku. Ti mali gadovi. Što smo im mi u inili?"

"Odselio si se u predgra e", rekla je moja sestra Mary. "Želim ti ugodan dan sutra u uredu, tata. A ako odlu iš ostati duže raditi i preno iti u gradu, svi emo razumjeti."

Škola Sv. Dymphna bila je smještena na jugozapadu New Hampshirea i to je bilo zgodno mjesto za stjecanje naobrazbe. Škola je bila tiha i slikovita. Liš e je mijenjalo boju ujesen, a zimi je bilo mnogo snijega. Svi su se uredno odijevali. Tu i tamo neka je zgrada pokazivala znakove raspadanja, no to nikoga nije brinulo; to je bila jedna od tradicija dobro odgojenog Sjeveroistoka. Osoblje, koje se jednom sastojalo isklju ivo od episkopalnog sve enstva, sada je uklju ivalo mnogo laika, nekoliko unijatskih sve enika, baptista iz Duck Rivera i simpatii nog irskog domara koji se zvao Petey i koji je uvijek izazivao bruceše da identificiraju etiri jaha a crkve Notre Dame. U enici su uglavnom bili cini ni antireligijski nastrojeni dje aci. Moj savjetnik bio je laik i na Dan uzajamnosti predstavio se mojim roditeljima.

"Moje je ime Thomas Fearing. Moji su klubovi klub Millbrook za golf i tenis, Rhinebeck tenis i jahanje, Players iz New Yorka, Nassau iz Princetona, Princeton iz New Yorka i Dmštveni klub Church Street iz Millbrooka."

"Vrlo dojmljivo", rekao je moj otac.

Tijekom moje tre e godine došlo je do polemike. U košarkaškoj ekipi bio je dje ak po imenu Brad Dennis koji se križao prije bacanja kaznenih udaraca. Bradova majka bila je veoma militantna rimokatolkinja i o ito mu je ona ne samo naredila da se prekriži prije bacanja, nego mu je i rekla da je sveta Dymphna isklju ivo katoli ka svetica i da episkoparci, ma koliko bili dragi i uredni, nemaju pravo na njezinu zaštitu i da apsolutno nemaju pravo koristiti njezino ime u vezi s jednom od svojih privatnih škola, ma koliko ta škola bila dobra i korektna. Brad je proširio glas o tome i zbog tog truda ga je dekan zadužen za disciplinu išibao po stražnjici. To ga je samo potaknulo na još ve i žar i na ranokrš ansku žudnju za mu eništvom. Zainteresirao sam se. Brad je bio poput anarhista koji slobodno luta po Pentagonu. Dijelio je brošure koje su tiskali Kolumbovi vitezovi i ponudio se da svakome svoje dobi objasni relativne vrijednosti najve ih svjetskih religija. Neki od nas ilegalno smo se sastajali u njegovoj sobi nakon gašenja svjetala i slušali ga kako govori o pretvaranju kruha i vina u Kristovo tijelo i krv i o nepogrešivosti pape. Bilo je o ito da se dio njegovog žara prenio na maleni krug sljedbenika koji su se okupljali oko njega. aci su se po eli opredjeljivati i pitanja slobodnog govora i prava promicanja vlastite vjere uskoro su postala glavne teme razgovora. Kako nastavnici nisu znali ništa ili su znali jako malo o Bradovim aktivnostima poslije šibanja, tih je dana postojao uzbudljivi pritajeni osje aj. Mnogi su se svrstali uz Brada jednostavno zbog njegova sukoba s dekanom zaduženim za disciplinu, koji je bio poznat kao Drakulin Sin i op enito su ga se bojali ili ga prezirali. Ostali su se inili iskreno zainteresirani za doktrine koje je Brad promicao. Oni koji su bili protiv njega zvali su ga papistom, križonoscem, antiintelektualcem i bezvez-njakom. Odlu io sam da je vrijeme da se uklju im na izvor polemike, a to je bila sama sv. Dymphna. Zatražio sam od Brada jedan od njegovih letaka. Izdala ga je franjeva ka misija i na prednjoj stranici bile su ispisane sljede e rije i:

Sv. Dymphna

(izgovara se dimfna)

Zaštitnica onih koji pate od nervoznih poreme aja i duševnih bolesti

"Svetica nervnog sloma"

Pokazalo se da je sv. Dymphna rođena u Irskoj kao jedino dijete poganskog kralja Oriela. Kad joj je umrla majka, Dymphnin otac odlučio je potražiti drugu suprugu. Naposljetku je zaključio da postoji samo jedno žensko biće dostojno te uloge - njegova kćer. Dymphna, koju je krstio svećenik crkve, imala je trinaest godina. Sa svom uvjerljivošću u koju je mogao vjerovati, kralj je izložio svoj plan kćeri. Dymphna je izlaz potražila u bijegu i na kraju se skrivala u Belgiji zajedno sa svojim ispovjednikom. No špijuni su otkrili njeno boravište i sve je završilo time da je kralj izvukao mlađu i odrubio glavu svog jedinog djeteta. S vremenom su ljudi s mentalnim problemima počinjali bivati izliječeni zahvaljujući i zagovoru sv. Dymphne, koja se slava kao svetica nervnog sloma postupno proširila od Belgije do Irske a zatim gotovo do svakog kutka planeta.

Priča me fascinirala. Osjećao sam se isto kao što sam se osjećati mjesecima kasnije kad je Jane italica svoje YWCA* bilješke o primitivnim religijama svijeta. Od svih tih veličanstvenih poremećaja njih ljudi osjećao sam se maleno i dobro odjeveno. Čak mi se sviđao otac sv. Dymphne. Zamišljao sam ga s crvenom bradom, kako pije medovinu iz rogovca i potajice brine o svojoj muškosti. Otišao sam u sobu Brada Dennisa da mu vratim letak u kojem da se upustiti u žestoku raspravu o znanosti, religiji i vjeronosti. Miles Warren bio je u sobi s Bradom. Miles, koji je neposredno prije toga dva tjedna bio ateist, bio je najbolji učenik u školi. Kad sam dao Bradu njegov letak i rekao mu koliko mi se sviđala priča o sv. Dymphni, rekao je da mi je dao krivi materijal. To je djetinjasta maštovitost, rekao je. S tim riječima dao mi je brošuru nazvanu *Neki preliminarni koncepti metafizičke psihologije*.

"Malene Sestre Siromašnih su jedini ljudi koji vjeruju u takve djevice priče o djevičanskim sveticama", rekao je. "Moderni katolik je realističan čovjek koji postavlja pronicava pitanja. Bitava se stvar može svesti na pitanje metafizike i osnovnih načela. Ono što jest, jest."

"Što je s Inkvizicijom?" pitao je Miles.

"Moderni katolik više se ne boji tog pitanja." "Što je sa svim papama koji su imali žene i ljubavnice?" pitao je Miles.

"Retroaktivno govoreći, možemo reći da oni nisu istinski bili dio mističnog tijela Kristovog u doktrinarnom smislu. To je poput laganja i varanja General Motorsa. Usprkos tome trebaju nam automobili."

"Ako drvo padne u šumi", rekao je Miles, "i nikoga nema u blizini da čuje kako pada, proizvodi li drvo zapravo zvuk ili fenomen zvuka ovisi o nečijem prisustvu ili o nečemu što posjeduje čulo sluha? Je li apsolutno ovisno o nekome tko ga može protumačiti? Ili je apsolutno ono što je implicirano samom riječju? To je pitanje staro kao i Platon."

"Ono što jest, jest", rekao je Brad.

Najbolji dio škole bilo je oblačenje za bejzbol ili košarkašku utakmicu. Volio sam tu frazu - oblačenje. Sjedili bismo u garderobi mentalno se pripremajući i za utakmicu. Svi smo imali o profesionalnim igrama američkog nogometa koji su prije početka utakmice postajali tako napeti da bi im pozlilo. U našoj košarkaškoj ekipi bio je dječak po imenu Rich Higgins koji je uvijek išao na zahod pored garderobe i pokušavao povratiti. Nikada nije dospio dalje od suhih podražaja na povraćenje, no dobro smo se osjećali od toga što smo znali da na jednog od naših igrača toliko utječe nadolazeća utakmica da se nalazi u zahodu s prstima u grlu. Kad im bi se Rich Higgins vratio, trener Emery bi rekao: "To je to! Idemo se oblačiti!" I svi bismo se obukli. Bilo je zabavnije oblačenje se za bejzbolske utakmice jer je bilo više toga za obučiti. Brad Dennis bio je udarac u bejzbolskoj ekipi. Nikada se nije križao kao u košarci, no palicom je radio znak križa u prašini ispred mjesta braniča prije nego što bi stao na mjesto za udarac. Udarao je osmi po redu, što je izazvalo blagi prigovor njegove majke.

* * *

Amerika je, tada kao i kasnije, bila sanatorij za sve vrste statistika. Brinuli smo se za njih. Pokušavali smo ih razumjeti.

Radili smo što smo mogli da bi one bile dobre. Brojevi su bili važni, jer je sve strahove koje smo mogli imati u pogledu raspadanja naših umova uvelike raspršivalo zadovoljstvo toga

* YWCA - Young Women's Christian Association - kršćanska udruga djevojaka

da precizno znamo kako nas izluduju, uz koju snagu decibela, uz koji omjer brzine zvuka, uz koju silu aerodinami nog povlačenja. Tako je postojala prebena ludilo, udvojenje između samih brojeva i onih koji su ih stvarali i brinuli za njih. Strašno smo ih trebali; tu nema rasprave. Brojevima smo mogli prikriti sumnju. Brojevi su činili sadašnjost podnošljivom, donosili su zadivljujuće ekstaze budući nositelji i punili naše memorije, onakve kakve su bile, finim varljivim konfiguracijama prošlosti. Svi smo bili znanstvenici. Rat ili mir, uživali smo u brojenju ljudstva.

Sada brojevi znače manje, jer su izumljeni strojevi za zbrajanje, superkalukulatori, numerički sustavi i podsustavi. No, razmišljaju i o prošlosti, sjećam se kako je meni osobno bilo važno definirati situaciju ili vremensko razdoblje, s onoliko brojeva koliko sam mogao prikupiti. Brojevi su se činili slugama jasno je. Da sam danas u samrtnoj postelji i ne znam datum, moje bi stanice vjerojatno odbile predati se. Bez kalendara, štoperice, mjerne šalice na noćnom ormariću i ne bih nikako mogao znati kako da umrem.

U zimi moje petnaeste godine Mary je upoznala Arondellu. To zna i da je Mary tada imala devetnaest godina. To isto tako zna i da je Jane imala osamnaest, moj najbolji prijatelj Tommy šesnaest, Kathy Lowell trinaest, moj otac četrdeset i dvije i moja majka trideset i sedam. Te zime smo Tommy i ja prvi put odveli Kathy u jedriličarski klub i to je bila zima prije ljeta u kojem sam, u dobi od šesnaest godina, odsjedio dva prikazivanja filma *Odavde do vječnosti* s Burtom Lancasterom u glavnoj ulozi. To isto ljeto bilo je ljeto zabave.

Osim Mary, nitko u obitelji nije Arondellu zvao nikako drugo ime osim prezimenom, a i to rijetko. Drugi put vidjeli su se na Badnjak. Nakon što je otišla sastati se s njim negdje, ostatak obitelji ostao je sjediti u dnevnoj sobi i gledati u božićno drveće.

"Pitam se koliko ima godina", rekla je Jane. "Ne čini mi ništa reći ti, pa me ne bi iznenadilo da je mnogo stariji od nje."

"Ne brinem toliko o njegovoj dobi koliko o tome čime se bavi", rekao je otac.

"Mary kaže da se bavi reketom", rekao sam.

"Pa, nikad ne znaš govori li Mary istinu ili se igra igrica. Ako se bavi reketom, tu će izbiti krvava strka. Moja krv će biti višena ni mrtva s nekim mizernim mafijašem. Slomit ću mu obje ruke. Pričaj i vidjet ćeš."

"Clinton, tvoj lavež je uvijek bio gori od ugriza. Reci mi istinu, dragi, nije li tako? Uvijek prijeteš da ćeš nekoga razbiti. No kad dode vrijeme za to, pogledam oko sebe i gdje je Clinton? Oh, u svojoj radnoj sobi, mama, glanca sedla. Jane, čuvena riječ ako u ovoj kući ikada izbije požar, samo idi u radnu sobu i tamo će biti tvoj tata i glancati se sedla. Požar, kuga ili glad, ti ćeš biti tamo, Clinton, daleko od razuzdane gomile."

"Idemo odmotati poklone i završiti s tim", rekla je Jane.

"Mislim da bismo trebali sačekati da se Mary vrati kući. To je uvijek bila tradicija u ovoj kući i ja ne vidim zašto bismo je morali mijenjati jednostavno zato što je ona privremeno izgubila pamet. Sačekajmo Mary."

"Što ako se on vrati s njom?" pitao sam.

"Tvoj otac će mu sugerirati da ode. Postoje diplomatski načini za rješavanje takvih stvari. Ne vidim razloga da mu povrijedimo osjećaje."

"Što ako ne ode? Ako se bavi reketom, vjerojatno nije naviknut da ga se nagurava. Jesi li gledala *Krik grada*, Jane? Victor Mature i Richard Conte. Richard Conte glumi gangstera, a Victor Mature je njegov stari prijatelj iz kvarta koji je postao detektiv."

"To je ono što radiš u New Hampshireu?" pitao je otac. "Ideš u kino svake večeri? Košta me malo bogatstvo da ti pohađaš tu školu."

Mary nije bila zgodna djevojka. No na njezinu licu je bilo živosti koja je poništavala njezinu neuglednost. Voljela je djela svojih omiljenih pisaca na prikladne načine - Prousta leže i na ležaljci, Faulknera uz burbon, O'Caseyja u obojčevim dolovima. Dobro je plivala i igrala tenis, iako je povremeno u njezinu stavu prema sportu bilo malo snishodljivosti; sve je bilo tako lagano, tako predvidivo u ishodu. Tretirala je obitelj na gotovo isti način kao i svoj reket za tenis, s grubom privrženošću i šarmantnim laganim prezirom. No ovo potonje nije se odnosilo na mene. Njezina mlađeg brata. Mislim da me jako voljela. Gotovo sve što je moj otac rekao Mary bi prihvatila u duhu visokog ushita. "Tata", znala bi reći, "zabavan si gotovo

kao i Eisenhower." No on nije bio ushi en njom koliko je bio zbunjen. Mislim da je zbog nje moj otac preispitivao stnikтуру vlastite prirode, jer je njemu sigurno bilo o ito da je jedino buntovni ka pakost njegov a sjemena mogla proizvesti ovu zalutalu komi arku.

Mary i ja smo igrali dame na tavanu. Padala je hladna kiša. Ona je pila rum, isti, iz aše za pivo i pušila cigaretu kao Lauren Bacali, s hladnom privla noš u tih uspavanih ritmova. Iako je bilo kasno popodne, još uvijek je bila u pidžami.

"Kako si ga upoznala?" pitao sam.

"Tu se krije pri a, brate. No mogu ti je baš i ispri ati, pa makar samo zato da osujetim novi poraz kralja dame iz Westchestera. Nakon što sam donijela svoju kontroverznu odluku da napustim školu, stalno me gnjavila jedna sitnica. Što u u initi sljede e? Nisam se željela vratiti ovamo, kao što sad ve svi znamo, no nisam baš ni žudjela za unajmljivanjem stana u gradu i karijerom u stenografiji. Od same pomisli na to klecaju mi koljena. Sve što sam znala je da moram napustiti koledž. Massachussetts nije mjesto za stjecanje naobrazbe, usprkos svoj hvali intelektualnog vrenja. Moja najživlja uspomena je sje anje na ozbiljne mladi e koji otrešaju lule u pepeljare, prizor koji me deprimira više nego što mogu re i. Smu ilo mi se od svega toga. Smu ilo mi se od slušanja istih izraza ponovno i ponovno. Jednostavno neprestano. Iste fraze, re enice, odjeljci. Ja sam hiperosjetljiva, znam, ali imala sam dojam da e se tamo, ako nigdje drugdje, moj mali talent za pronalaženje mana smanjiti i nestati. To je bio krivi dojam. itavo mjesto je bilo previše doma insko za mene. itav obrazovni kompleks, a ta tvornica lizalica koju sam imala povlasticu poha ati pogotovo. Strast za ritualom je bila porazna. I naravno, nitko nije ništa nau io. Zadržat u jednu lijepu i jednu gadnu uspomenu. Naše demokratsko malo sestrinstvo imalo je neformalni proces inicijacije. Oko petina nas je bila uklju ena. Ostale su mislile da to nije damski. Bilo je jednostavno. Svaki put kad bi nova djevojka sjela na prvoj ve eri u ku i, jedna od nas bi rekla drugoj dodaj mi jebene mrkve, molim. Ili nešto sli no. Odgovor bi bio sli an i obi no bi nastavile tako razgovarati tijekom itavog obroka, nabacuju i najgore mogu e prostote i to uz odre enu ugla enost, kao da raspravljamo o uzgoju agavinog vlakna na Bahamima. Do vremena kad bi stigao desert, novopridošlica je ve bila u naprednom stadiju šoka. Malo skre em s teme, zar ne?"

"Arondella", rekao sam.

"Ho eš gutljaj ruma?"

"Može."

"Napokon sam odustala", rekla je Mary. "Uzela sam taksi do grada i sjela na prvi autobus za Boston. Tada sam drugim taksijem otišla do kolodvora. Platila sam voza u, stupila na plo nik i tamo je bio on. Sjedio je u tom svom plavom kitu. ešljao je kosu. Bilo je samo 4°C, ali on je imao spušten krov. Na sebi je imao laganu jaknu sa zavrnutim rukavima. Sjedio je na suvoza kom sjedalu. Spustio je ešalj i stavio desnu ruku iznad vrata. Ruka je bila savijena i biceps mu je pritiskao vrata tako da izgleda ogromno. Pokušavala sam nositi dva teška kov ega, torbu i ru nu torbicu. I znala sam da me gleda. Rekao je hej. Zastala sam i pogledala u njega - o igledno je mislio da je dar s neba za bostonske djevice - i on je rekao da e me odvesti kud god želim po i. Bilo gdje u kontinentalnom dijelu SAD-a. Rekla sam New York. Rekao je hej, to je jedino mjesto na koje sam ozbiljno mislio. I oboje smo se nasmiješili. Leslie Howard i Ingrid Bergman. Kasnije sam saznala da je bio poslan u Boston da ubije ovjeka."

"Je li ga ubio?"

"Taj je ovjek uhi en dan ranije. Neka vrsta optužbe vezane uz drogu. Naposljetku je ubijen u zatvoru."

"Prošli tjedan tata je rekao da ti ne e dopustiti da ga dalje vi aš ako se Arondella bavi reketom."

"Davide, ja ne u još dugo živjeti ovdje."

"Odlaziš li s njim?"

"Da."

"Kad?"

"Ne znam", rekla je. "On ima ženu i troje djece. To je, u najmanju ruku, delikatna situacija. Svakakvi rođaci vrše svakakve pritiske."

"Što on točno radi u reketarenju?"

"On odlazi na mjesta. Sad je u Svracuseu. Ide na poslovna putovanja. Tako ih on naziva. Iniči se da je njegov teritorij sjeverni dio i Nova Engleska."

"Ubija li on ljude?"

"Valjda. Gotovo da mi je to i rekao. Mislim da put u Boston nije bio jedini takve vrste. No postoje različite vrste smrti, Davide. I ja više volim tu vrstu, njegovu vrstu, nego smrt s kojom se borim protiv života."

"Daj mi još ruma", rekao sam.

"Zar ne voliš kad ovako pada kiša? Tako je sivo i tamno. Volim tamne hladne dane. Radimo baš pravu stvar za ovakav dan. Sjedimo na tavanu i pijemo mm. Lijepo je tu gore, zar ne? To mršavo sivo drveće vani i zvuk kiše. Trebali bismo imati nekakvu glazbu. Orgulje bi bile savršene."

"Otiđi u po radio."

"Otiđi od kuće", rekla je. "Što prije možeš, idi odavde! Bježi kao da te vrag tjera, Davide! Ovo mjesto je ukleto i svi u njemu su ukleti. Mama je strašno bolesna. I ako ona ode, ako isklizne u potpunosti, probat će te odvesti sa sobom. Ja je poznam, Davide. Ja sam jedina koja je pozna."

Meredith i ja vjenčali smo se između moje treće i četvrte godine na Leighton Gageu. Tjedan prije tog događaja primio sam pismo od Kena Wilda.

Pišem ti zato što želim da mi netko kaže jesam li živ ili mrtav. Postavio sam si to pitanje nedavno i nisam mogao smisliti odgovor. Pa ako dobiješ ovo pismo, odgovori mi što prije možeš. Tako ću znati da sam živ. Hoćeš li se zbilja vjenčati s Miss Mlije njih Proizvoda SAD-a?

Ja sam u šumama Michigana i fotosinteziram. Moj veliki problem ovog ljeta, osim pitanja života i smrti, je što više nemam predavanja na koja mogu ne ići. Uvijek nikad ne bi smio ostati bez predavanja koja može markirati. Doletio sam ovamo u avionu tvrtke mog oca koji je bio pun podrijetla direktora na putu ka traženju mjesta za poslovne sastanke i prosta ko smijuljenje. Tisu u kila osuđene svinjetine. Neposredno prije nego što smo trebali sletjeti zapalio se motor. Prvo što sam napravio bilo je ugasiti cigaretu. Vjerujem da se to zove smirenost pod paljbom. No sekundu kasnije našao sam se na rubu panike. Nitko drugi nije izgledao ni najmanje uznemireno. Jesu li to zaista bili sve sami majstori zena u avionu? Tada smo sletjeli bez ikakvih problema i bio sam ispunjen razočaranjem. Zato što to nije bilo dovoljno. Želio sam sletjeti u plamenu i među sudarima na pisti. Možda razumiješ tu vrstu patetike.

*Dostojevski je sjeo pored mene
briju i svoje humoristične nokte*

Lovim ribu, idem u lov, pišem svoje ranjene stihove. Otac želi da se nakon što diplomiram zaposlim u tvrtki. Sve što trenutno trebam raditi je uvjeriti ga da ću ozbiljno o tome razmisliti. Svi žude za uvjerenjem. To je novičak koji ubacuju u stvarnost. Nije bitno hoće li išta izaći iz aparata, samo ako dobiju svoj novac natrag. Kakva šteta da ti ovo čitaš s takvim nedostatkom suosjećanja. Govoriš jadni glupi Wild, on je kao i svi drugi, piša po vlastitim nožnim prstima. Pišem tobožnju epsku poemu o dječaku koji odrasta među vukovima negdje u Sibiru. Nekoliko uglednih nakladnika naznačilo je umornu zainteresiranost.

Piši mi s novostima o nadvojevodi. Isuse, kako mrzim ovakva pisma. Da sam samo manje normalan, mogao bih pisati poeme veličine katedrala!

Odnio sam Wildovo pismo, zajedno s papirom i olovkom i tri limenke piva na svoje omiljeno mjesto u Old Hollyju. To je bio obronak iza vatrogasnog doma, zeleno mjesto bez drve a, uvijek pusto, okrenuto prema zapadu tako da je trava polagano postajala zlatnozeleno kako je sunce kružilo prema udaljenim brdima. Obronak se spuštao nekih tridesetak metara prema maloj dolini, jalovom podruju kamenja, zakržljalog drve a i izgrebene zemlje isušenog potoka. Preko puta doline nalazilo se brdašće, a na vrhu brdašća, na istoj granici velikog imanja bio je pašnjak; s obronka se moglo vidjeti kako se konji polagano kreću, spuštajući glava, lijepu blagu zaobljenost njihovih vratova, konji su pasli i kretali se prema udaljenijim brdima ili su stajali tamo gdje su se brda spuštala kao da pasu na nekom niskom travnjaku dok stoje nasuprot nebu i bogatom žutom okviru sunca.

Wild je, naravno, tek trebao upoznati Meredith. Miss Mlije njih Proizvoda SAD-a bio je nadimak koji sam ja izmislio, a Wild je samo ponavljao moju slabu šalu. Kako se trećea godina bližila kraju, znao sam da ću je zaprositi. Isto tako sam znao da ćemo se, ovisno o njezinu pristanku, zajedno vratiti na Leighton Gage na moju četvrtu godinu. Moje kolege u svojoj svjetovnosti u razvoju smatrale Meredith previše istom, previše naivnom, previše neiskusnom da bi ju se moglo pustiti van iz Disneylanda. Tako sam ih pokušao pripremiti - šala tu, anegdota tamo, povremena nervozna dosjetka. Dok sam izgovarao te stvari, često sam mislio na nju, u londonskom parku ili trgu, na klupi ispod nekog granitnog admirala i bila bi tako lijepa, dok klima glavom kad i golubovi, priliči usta djeci koja priliči usta u svojim kolicima, tako lijepa i bijela, te malene grudi, spas Zapadnjaka, kako zatvara žuti kišobran. Proveo sam neke dobre-loše noć i vole i svoju mržnju prema sebi. Pokušavao sam ih pripremiti, to je sve; skinuti odsjaj s njihovih željnih skalpela. Kažnjavao sam sebe odlascima na duga podvodna plivanja u umjetnom jezeru, izlazio bih love i dah i nebo me promatralo kroz zamagljene naočale s učenjem. I još uvijek sam ih pokušavao pripremiti. To muškarci rade kad svoj život ureduju prema buci javnog mišljenja. Merry je stigla sa mnom u studentsko naselje sljedeće jeseni. Svi su rekli da je ona krasna djevojka i nas sedmero se istuširalo zajedno bez dodira.

Pišući Wildu na obronku nisam ju spomenuo. Nisam spomenuo ni motor u plamenu ni potrebu njegove duše za krizom. Nisam ništa napisao o njegovoj epskoj poemi, koja je o čitome bila tek još jedan dramatičan san. Zapravo sam mu napisao samo jedan redak: *Nisam primio tvoje pismo. Tada sam pijuckao pivo sat vremena. Razmišljao sam o tome da dodam nešto o njegovoj težnji za manjim normalitetom.* Wild je iskreno vjerovao da nikada neće biti veliki pjesnik jer nije bio dovoljno lud. Naginjao sam tome da se složim s njim, no nije mi se dalo ulaziti u to. Ispijao sam nekoliko limenku piva i ono je bilo toplo i ishlapjelo. Sunce je zašlo i bilo je vrijeme za povratak kući.

Čak i s ovolike udaljenosti, u magnetskom stisku prijetećeg stoljeća, bolno je pisati o njoj. Dugo mi je trebalo da organiziram misli. I iako mislim da sam se pomirio sa svime, bit će zanimljivo vidjeti mogu li sve staviti na papir jasno i otvoreno. Ili moram puhnuti malo dima u ovaj ili onaj odjeljak - malo dima da sakrije vatru.

Jednoga ljeta kupila je dvije lutke, jednu za Jane i jednu za Mary. Jane je stavila obje lutke na toaletni stolić. No moja je majka prigovorila i tako je Maryna lutka stavljena u Marynu napuštenu sobu. Jane je uvijek pokušavala raspraviti takve stvari sa mnom. U njezinoj zbunjenosti tješio ju je zvuk glasova. Dio njezine vjere bio je da se tragedije mogu izbjeći, ili barem zadržati u naletu plimne i nerazumljive tame ako dvoje ljudi sjednu u poznatu sobu i rasprave stvari. Nisam želio razgovarati o tome. Bojao sam se tišine manje nego uključivanja riječi. Udaljenost, tišina, tama. U ogromnosti tih stvari nadao sam se izbjeći i svaku potrebu za razumijevanjem i poništiti svaku mogućnost objašnjavanja. Jane je ušla u moju sobu sa sjajnikom i zatvorila vrata za sobom.

"Što ćemo napraviti?" pitala je.

"U vezi s čega?"

"Znaš čega."

"Tu se nema što napraviti", rekao sam. "Trebamo se pobrinuti za lije nika. Nekog psihi a iz Park Avenue. No to je do tate, zar ne? Volio bih dovršiti ovu knjigu i vratiti je u knjižnicu prije nego što zatvore."

"Što emo napraviti s lutkama?"

"Ostavi ih gdje su i zaboravi na njih."

"Što misliš da to zna i, Davide?"

"Kako dovraga ja to mogu znati? Sad me pusti da pro itam knjigu u miru."

"Možeš ju pro itati sutra."

"Imat u zakasninu."

"To mora imati nekakve veze s našim djetinjstvima", rekla je Jane. "Sigurno želi nešto nadoknaditi."

"Jasno. Djetinjstvo. Apsolutno."

"Pokušavam se sjetiti jesam li imala takve lutke kad sam bila mala. Možda smo htjele tu odre enu vrstu lutaka, a ona nam ih nije kupila jer su bile jako skupe. Izgledaju skupo. Da je barem Mary tu."

"Gledaj, kupila je dvije lutke. Ne razumijem u emu je strka. Sve što mogu re i je da sam povrije en što meni nije ništa kupila. Želio sam vatrogasna kola. Nema vatrogasnih kolica za Davida. David ho e velika vatrena kola. David se ho e igrati s Jane i Mary. Ali mamica mu ne kupuje klasne iglacke. Jane sada ide da David može citati svoju knjigicu. Jane ide. Pa-pa. Jane ide. Jane je ljuta. Gle kako je Jane ljuta. Jane zalupi Dabidovim vlatima. Kakva zlo esta culica. Jane otišla. Pa-pa Jane."

Sljede eg travnja, dok sam bio na fakultetu, pozvan sam na telefon. Nazvao je moj otac. Sje am se što sam imao na sebi. Imao sam bijele tenisice Top-Siders, bijele sportske arape, maslinastozelene hla e i staru košarkašku majicu, bijelu s plavim obrubom i slovima, s brojem devet. Dok smo razgovarali, intenzivno sam prou avao te komade odje e, kao da sam na meskalinskom bdijenju i o i mi traže te ogromne eksplozije ljepote koje se znaju pojaviti u vrtlogu komadi a platna.

"Loše vijesti", rekao je.

"Što je?"

"Tvoja se majka jako razboljela."

"Bolesna je? Što joj je?"

"Mislim da umire, mali. Prekasno su otkrili."

"Što?" pitao sam.

"Što?"

"Što su otkrili?"

"Izgleda kao rak. Ona ne želi i i u bolnicu."

"Rak ega? Koji dio tijela?"

"Sjedni na prvi avion na koji možeš. Javi mi i do ekat u te na aerodromu. Ako trebaš novac, odmah u ti poslati. Ali vidi, požuri ako možeš. Trebao sam te nazvati prije nekoliko tjedana, ali nisam se mogao natjerati da povjenijem. Sve se unišava. Kako dovraga da stupim u kontakt s Mary?"

"Gdje je rak?" pitao sam.

"Unutra je. U ženskom podru ju. Vidi, možemo li o tome kasnije? Lije nik ti može sve re i bolje od mene."

"Tko je lije nik?"

"Doveo sam Webera."

"Neka se gubi otamo", rekao sam. "Ne želim da Weber bude s njom. Uzmi drugog lije nika. Bilo koga. Samo se riješi Webera."

"To je sve moja krivnja", rekao je. "Sve sam krivo u inio. Trebao sam je poslati na pregled godinama ranije. Trebao sam je poslati na pregled zbog druge stvari. Sad je tu ova stvar i prekasno je. Smiješno, mali, ali ona je rekla isto što i ti. Rekla je da se riješim Webera."

Avion, koji je nejasno smrdio na dje ju bljuvotinu, probijao se kroz olujne oblake preko planina i tada je izbio u jasno plavo popodne. Kad sam izašao iz zahoda, zaustavio me neki muškarac i predstavio se. Rekao je da bi njegova žena voljela imati moj autogram. Rekao je

da me ona prepoznala i pitao se bi li je otišao pozdraviti na povratku prema sjedalu. Rekao sam mu da me zamijenila za nekoga. On je rekao da to nije važno - potpiši bilo koje ime. To sam i u inio, potpisao sam se Buster Keaton i kad sam zastao pored njezina sjedala, ona me uhvatila za ruku i rekla kako joj je drago upoznati me, kako je bilo ljubazno od mene što sam našao mjesta u svom krcatom rasporedu letenja da bih pozdravio obožavateljicu. Sat prije nego što smo sletjeli, taj je muškarac došao do mog sjedala i ponudio mi nov anicu od dvadeset dolara. Tijekom itavog leta stalno su mi, protiv moje volje, dolazile mentalne slike izrasline unutar utrobe moje majke.

U vazii je bilo sedam smežuranih cinija. Otac mi je šaptao dok je ona spavala. Radilo se o vratu maternice. Otkriveno je u uznapređovaloj fazi. Lije nik je htio sve izvaditi. Ona je odbila. Rekla je ocu da je znala za to ve dugo. Bilo je neobjašnjivog krvarenja i rekla je da je osje ala kako se ta stvar širi, radijalna kuga, da se širi poput srednjovjekovne smrti. Tek mu je njezin kolaps rekao da nešto nije u redu. I ona je odbila da išta izvade. Bog je poražen, rekla je. I ništa što itko može napraviti sa svojim noževima i stezaljkama nikada ne e mo i promijeniti injenicu tog poraza. On je bio u mom tijelu i ja sam Ga pustila van. On je bio svjetlost mojega tijela, a ja sam ga ispuhнула. Vjerujem u srednji vijek. Vatra za vještice i kuga za grijehе svijeta. Vjerujem u Stari Egipat. Te su mi stvari itane u vrtu punom sunca pored lijepe i blistave žene.

Otvorio sam prozor. Sav slatki miris travnja ispunio je sobu i kad sam uzdahnuo, bilo je gotovo mogu e povjerovati da je nešto tamo vani uzvratilo uzdahom, nešto što je tutnjalo u vjetm dok je pomicao grane drve a, nešto strašno na travi, trenutak u kojem se priroda prepustila silovanju, u obliku ptice i uprljana krvlju.

Jane me dotaknula po ramenu. Vele asni Potter stajao je na vratima poput broda u boci koja ravno stoji. Otac se nagnuo zavezati cipelu. uo sam zvonca kamiona koji prodaje sladoled.

Ujutro sam se porezao briju i se. Krvarenje je prestalo sedam minuta kasnije i znao sam da je sigurno iza i.

"Ona je bila druk ija vrsta ma ke", rekao je otac. "Znala je stvari koje nitko drugi nije znao. Bilo je ne eg arobnog u toj ženi. Ne vjenijem u vragove ili svece ili zlo. Moja je teorija, ako nešto ne možeš vidjeti, onda toga nema. No kad je tvoja majka govorila o tim stvarima, nije bilo lako biti skepti an. Njezina se majka utopila kad je bila mala djevoj ica. Možda joj je to nešto u inilo. Sje ala se stvari koje su joj se dogodile kad joj je bila sam jedna ili dvije godine. Možda ih je samo sanjala, ali, ako su to bili samo snovi, mogla je u initi da zvu e smrtno ozbiljno. Kad je nosila Mary, iste minute kad je znala da nosi Mary rekla je da je djevoj ica. Rekla je da je to zmaj-duša njezine majke. Zmaj-duša. Zvu i orijentalno, zar ne? Nešto u što bi mogli vjerovati budisti ili hindusi. Nešto u vezi s reinkarnacijom. Nikada prije ni poslije nisam uo tu frazu. No da se vratimo na Mary. Kad se Mary rodila, više je sli ila meni nego ikome. A kad se Jane rodila, inilo se sigurnim da je plavokosi ogranak obitelji izgubljen negdje, obitelj s maj ine strane i strane njezine majke. Ann je bila o ajna. Mislim da je osje ala da je itava rasa izbljedjela u nekoj genetskoj katastrofi. Tada si se rodio ti. Pogledala je u tebe i rekla evo ga, izronio je iz irskih mora kao Licidije. Volio sam ju onako kako više nikada ne u ništa voljeti na ovom svijetu. Kad si se ti rodio, bila je sretna i nisam mario što je rekla i kako sam malo razumio. Bila je sretna, i to je bilo sve što je bilo važno. Barem ti toliko imam za zahvaliti."

Dok se bližila smrti, rekao je, on je po eo žestoko piti. Onda je jednoga dana prestao. Posve je izbacio pi e. Prestao je piti i ušao je u svoj *Maserati* i otišao na prvu od udnih vožnji po tamnim, uskim ulicama grada. Izlazio bi nakon pono i i po eo voziti. Podizao bi brzinu do sto osamdeset kilometara na sat, ulazio u zavoje brzinom od sto deset, jurio prema rubu grada, delikatni pritisak noge na papu ici gasa postao je dio igre nježnih ravnoteža, a ruke na volanu izazivale su ga da pride bliže sjajnim razlivenim o ima susjednog traka. Jedne kišne no i otišao je provozati se i završio u jarku. Izašao je iz auta, krvare i iz glave i otišao pješke natrag u grad. Išao je oko kilometar i pol dalje nego što je trebao da bi prošao kroz crna ki dio Old Hollyja, pored barova i starih drvenih ku a. rekao je da s vrata iza e neki

ovjek s nožem i napadne ga. U to vrijeme, rekao mi je, pokušavao je ukrasti smrt iz njezina tijela. Ako se sam suo i sa smrću, možda će je zadržati podalje od nje. I te posljednje noći i ovjek je izašao iz bara i počeo ga slijediti. Moj otac je skrenuo iza ugla, stisnuo šake i rekao. Još je uvijek kišilo i mogao je okusiti kišu pomiješanu s krvlju koja mu je tekla u usta. Muškarac je skrenuo iza ugla, prišao mu i počeo plesati step. Otac je stajao tamo i muškarac je plesao oko njega, polagano se okrećući i mrmljajući neke stare stihove pjesme. Kad je otac počeo odlaziti, muškarac ga je slijedio na udaljenosti od nekoliko metara, klizeći i stepajući s opuštenom elegancijom nesavladivo pijanih. Otac je hodao natraške gotovo pola dužine ulice i gledao kako mu se muškarac približava. Tada se brzo okrenuo i počeo trčati i mogao je čuti kako stopala stepaju iza njega, sada sve dalje, i glas je postajao sve nejasniji, umorno stenjanje iz moćnoga vara ili polja pamuka, riječi nepoznatog jezika.

Nekoliko sam godina mislio o svom ocu kao o svjedoku. Sada, u vrijeme njezine smrti, postao je više od toga. Naša se veza uvrstila i on mi se primaknuo. Stajali smo na travi s desecima ljudi. Sjaj njezina lica svima je bio utjeha. Gledao sam ih i znao sam da su ponosni na nju. Biti pokopan u takvom luksuzu. Sigurno je njezin život bio nešto poput velike anstvene epizode. Na trenutak sam pomislio na kanove iz Pariza i Nice. U većini klišeja postoji sadržaj i mi se divimo tim muškarcima i ženama što imaju duha da umna onako kako su i živjeli. Misao je brzo proletjela i tada se majka spustila u svojem srebrnom *Ferrariju*, na poklopcu je bila jedna jedina niža.

"Ona nas gleda", rekao je otac. "Misliš da je tamo dolje, ali nije. Ne ona. Ona nas gleda. Gleda da vidi što ćemo uiniti jedni drugima."

Kad se Meredith vratila iz Engleske, dobila je tajnički posao na Manhattanu. Jednoga dana otišao sam u grad kupiti cipele i kasnije smo se našli na ulici.

"Kako je na poslu?"

"Sviđa mi se", rekla je.

"Jesi li se već vratila u formu? Valjda treba malo vremena. To je bio priličan odmor."

"New York je najzabudljivije mjesto na svijetu za rad. London je zabavan za šetnju, a New York je zabavan za raditi."

"Nedostajala si mi", rekao sam. "Valjda si to mogla vidjeti iz mojih pisama."

"Bila su to krasna pisma. Bila su vrlo kreativna. Ne mogu ti reći koliko mi je bilo žao čuti za tvoju majku."

"Pitam te da se udaš za mene."

"Ja nisam ona koju trebaš", rekla je.

"Dva koktela od ruma s ledom."

"Trebaš nekoga tko je puno zreliji od mene."

"Hoćeš li se udati za mene?"

"Ne."

"Hoćeš li barem razmisliti o tome? Osjećao bih se mnogo bolje kad bi barem razmislila o tome. Možeš mi barem toliko obećati. Da ćeš razmisliti o tome tjedan ili dva. Tada možemo ponovno razgovarati. Mogu se odvesti do tvoje kuće i otići tamo negdje, na neko mirno mjesto i razgovarati o tome uz tihi večer. Znam pravo mjesto. Nalazi se blizu Westporta. To je ugodna vožnja u ovo doba godine. Svidjet će ti se to mjesto. Gornji dio šanka prekriven je novim i ima od pola penija. Pravi engleski polupeniji. Mirno ćemo večerati i razgovarati o tome i onda ću te odvesti kući."

Mary je bila oduševljena činjenicom da je Arondella na cipelama nosio pločice za plesanje stepa.

Proučavanje mrtvih Engleza cvalo je u popodnevnim satima. Veselili smo im se, mi sinovi ulice Bread i župe Alswinkle. Bio je svibanj moje četvrte godine na fakultetu Leighton

Gage i utorkom i etvrtkom popodne sjedili smo u klimatiziranom stakleniku i uživali u vlastitom potpunom nerazumijevanju dok nam je docent objašnjavao pjesme Drydena, Lovelacea, Fanshaweja i Sucklinga. Bili su tako neusporedivo mrtvi, pjesnici u izdanju Penguina, i mi smo ih voljeli zato što su nam njihovi stihovi zna ili manje od tamne strane Mjeseca. To je bila najbolja vrsta predavanja za popodne, vježbanje gotovo istog jezika koje nije zahtijevalo gotovo ništa osim djelomi ne svijesti, kako nije bilo ni najmanje nade da emo razumjeti o emu se u pjesmama radi, i tako smo kunjali i smiješili se, sretni u vlastitom an eoskom najranijem djetinjstvu, udobno smješteni u amcu na Temzi i kada je soni no podrigivanje eksperimentalnih mlaznih motora projurilo pustinjom gotovo da smo pljeskali simbolizmu; no to bi bio drhtavi pljesak, jer smo znali da on ozna ava smrt naše pospane Engleske i po etak nove smrtnosti, sada udaljene samo nekoliko mjeseci, po etak na poslu, bra ni drug, dijete, uredski stol, pi e, sjedni, u ni, zadržti, umri. Zato su popod-neva ponedjeljkom bila tako strašna. Ponedjeljak je zna io zen.

Hiroshi Oh bio je alarmatno krhak ovjek. U predavaonici bi se spuštao u svoju stolicu u opreznim fazama, uvijek na rubu da bude otpuhnut, i tada bi se neutješno nasmiješio svojoj djeci. Visoki plavi Ameri - pripremite se za zen! Uvijek sam uživao u po etnom osmijehu. Bio je to osmijeh umornog Orijenta, umornog od istine, vezanog za unutarjni mir, ravno-dušnog prema pozapadnjivanju. Stolica i stol predava a nalazili su se na povišenom mjestu u prednjem dijelu ogromne dvorane koja je sli ila kafeteriji u drugom najboljem paviljonu na nekoj me unarodnoj izložbi. Bilo je dovoljno sjedala za dvije stotine studenata, no samo je nas trideset slušalo predavanja dr. Oha. Bili smo raštrkani po dvorani, petero ili šestero na samom dnu dvorane, ostatak raspršen tu i tamo, i predstavljali smo tešku metu, jer su neki od nas tražili kamuflažu u dubini svoje preplanulosti, koja se podudarala s crvenkastomedom bojom stolova. Zidovi su bili stakleni, kao i niski strop; pod je bio nešto što me podsje alo na zgažene kukce, itavu civilizaciju crnih kukaca koja je zgažena, zape ena i pretvorena u plo ice u Kuhinjama Sare Lee. Bilo je to savršeno mjesto za zen.

Svjetlost sunca i ljepljivi zgaženi insekti bili su boje tih popodneva ponedjeljkom. Zen nije imao mnogo toga zajedni kog s mrtvim Englezima i nitko se nije usudio drijemati. Tu se radilo o potpunom snu ili potpunoj budnosti. Svi su birali san, pa ipak se inilo da nam on bježi; uvijek se inio udaljen samo nekoliko sekundi, arobni san ispunjen nježnim bojama prolje a, s novozelenim drve em koje budno stoji na vjetru, s mirisima zemlje koja pulsira i zagonetkom lati aste žene koja prelazi preko mosta. To je bio savršen san, no nikada se nije posve spustio. Ispunjavao je dvoranu iznad nas i e kao na granici svakog uma. eznuli smo za tim snom jer smo imali dvadeset godina i ve smo po eli u iti da ne postoji takva stvar kao što je nepobjedivost. Željeli smo uzeti ono što je ostalo od naše hrabrosti i nade i povu i se u san. Ljepota je bila previše teška, a istina je na Zapadu umrla zajedno s poglavicom Ludim Konjem; itav životni vijek malenih poraza e kao je na nas. Znali smo to i znali smo da je san jedina radinost u životu koja ne umanjuje mogu nosti osobe. No savršeni san nikada nije došao. Sunce se zadržavalo na prozorima i mi smo slušali, tijekom tih duga kih popodneva, kako Hiroshi Oh pri a o potrebi da pro istimo naša usta od Budine rije i; kako govori o vodi koja se povla i i prikupljanju goriva, kako divno, kako udesno; kako govori o smirenosti u pokretu, potrebi da se postane bambus; kako neumorno pjevuši o tim delikatnim stvarima, a glas mu je si ušni motor kojem je propeler leptir, i mi bismo se svi okrenuli prema suncu na prozoru i sanjali o snu koji bi sjao poput bu enja. Oh nas je opsjedao tonama perja vrabaca; zaista je bilo divno i udesno, mirisalo je na nedostižno i staro tako da smo se u nekom tamnom dijelu duše instinktivno pobunili. Na Ohovu predavanju student po imenu Humbro pojeo je svoj primjerak *Uvoda u zen* autora D. T. Suzukija. Humbro je sjedio tri sjedala dalje od mene, no izme u nas nije bilo nikoga. Jednoga dana vidio sam ga kako trga stranicu iz knjige i jede ju. inilo se da uživa u njoj. Na svakom predavanju pojeo je još nekoliko stranica. Do po etka svibnja pojeo je itavu knjigu. Humbra su štovali kao egzistencijalnog heroja. Dok je jeo knjigu, nije od dr. Oha pokušao sakriti što radi, no inilo se da profesoru to nije smetalo; barem to nikada nije spomenuo i svi smo mislili da potajno to odobrava. Moraš postati knjiga prije nego što možeš znati što je u njoj.

Posljednji ponedjeljak u svibnju smo došli, bio je posljednji tjedan posljednje godine, a krikovi o mogu nostima stvaranja karijere odjekivali su posvuda po studentskom naselju, trepet i graktanje smrtnosti, General Dynamics i IBM, slobodne glasine u zraku, ogromna krila prekrivena sindrom udarala su iznad studentskih domova, prava ljubav i bejzbol, proljetni ekvinocij, Mjesec i izmjena plima, diplomat iz Boeinga s naočalima s okvirima od kornjačevine pokazuje prema nebu. Samo nas četvero došlo je na zena, četvero od trideset. Dr. Oh pošteno nas je osmijehom koji je bio čak neutežniji nego obično i odveo nas je van do udaljenog nasada u kojem će držati predavanje, na srednjovjekovni način, u sumnjivoj sjени palme. Sjeo je na panju i mi smo sjeli oko njega, prekrivenih nogu u konačnom pokušaju da steknemo njegovo odobravanje. Oh je govorio o Praznini. Um je prazna kutija unutar prazne kutije. Kažiprstom je napravio znak u zraku, jedan pokret, oblik imena, jedna jedina ispunjavajuća linija kruga. Ležao sam na ležaljku i gledao kako se nebo mi otvara kroz plave otvore drveta. Tada sam zatvorio oči i pomislio na san. Praznina je Ispunjenost. Postani knjiga. Postani bambus. Tama je postajala šuplje zelena. Tada je bila crna, pružala je dobrodošlicu poput dalekog svemira i ja sam glasno uzdahnuo i uznapredovao do sljedeće galaksije. Što sam razumio od svega toga? Episkopalac s ispucalim usnama. Oh je pjevao. Uoči paradoksa. Prazna kutija unutar prazne kutije. Išao je još dalje u paradoks, u nježniji sukob, još pitanja tumačenja u kojima su stari majstori klimali s odobravanjem. Ohova praksa bila je otkriti neko duboko na dno žena, pažljivo saditi i dokazati nepobitne istine i tada nas suočiti s posve drugom teorijom jednako nepobitne istine. Činilo se da uživa u pokušajima da nam slomi umove, da nas zgazi uz pomoć stoljeća a zbrke, kao da govori: Ako veliki umitelji i prosvijećeni umovi povijesti ne mogu naći zajedničku tumačenja, kako ćete vi ikada znati u što vjerovati, vi jadni bijeli lakovjermi gadovi? U tami prošaranoj mrljama, leže i na ležaljku, slušao sam vodu njegova glasa i pokušavao čuti tišine koje je tako strukom umetao između riječi. Makni svoje kapke. Isprazni um. Vidi kamen onako kako ga vidi ostalo kamenje. Tu, vani na toploj ženskoj travi, obećanje besmrtnog sna nikada nije bilo snažnije. Osjećao sam da napuštam svemir. No doktorove riječi, koje su zvučale stoljeća udaljene, dovele su me natrag svaki put. Pokušavao sam ponovno i ponovo i svaki sam se put vraćao. Tada sam otvorio oči i sjeo i svi su ležali na ležaljku, moji kolege studenti, zatvorenih očiju i nježno uzdižu ih trbuha, svi su pokušavali napustiti ovu razinu postojanja. Oh je pogledao u mene i pokazao mi da opet legnem, šapat njegovih očiju, dolje, dijete moje, ovo je tvoja posljednja šansa, sutra korporacije dolaze pozivati i nikada više ne ćeš biti blizu ovom trenutku, šansi da uhvatiš sanbućanja. Legnuo sam i ponovno zatvorio oči. Pitao sam se je li ga itko od drugih pronašao. Humbro je bio tu, guta žena, metar i pol dalje od mene. Wild nije bio tu. Wild je bio u suncem obasjanom predvorju, bez sumnje se čekao i očrtavao povijest trećeg vala /azza nekoj djevojci iz hladne klime. Tama se posve raširila i znao sam da za mene postoji prostor negdje duboko unutra, no nisam mogao pobjeći. Sjeti se Arizone. Otvorio sam oči i vidio da dr. Oh ustaje i tada sam čuo da kaže: "Ustanite, dječice."

I ustali smo. Skupili smo se u suncem obasjanom predvorju i proveli anketu. Nitko nije spavao, nitko od nas. Wild nam je rekao da se pripremimo. Korporacije su uistinu dolazile, s grafikonomima i proračunima. Ustao je i blagoslovio nas na jednostavan način koji nije pripadao ni jednoj vjeri, jer nije znao kakva je formalna procedura za davanje posljednje pomasti.

"Mi proizlazimo iz humanističke tradicije", rekla je moja majka. "Jedan od mojih predaka zauzeo se kod samog predsjednika Lincolna za jadne zavedene Indijance iz Minnesote."

"Ann, kakve to ima veze s fakultetom na koji smo ga poslali?"

"Sveučilište u Virginiji bilo je dovoljno dobro za moje pretke."

"On želi ići na to mjesto na Zapadu. Neka ide tamo gdje želi."

"Odlučio sam", rekao sam. "Definitivno želim ići tamo."

"Tvoj otac i ja svačemu se oko Princetona i Virginije već tri godine. Odjednom ti doplešeš u kuću i objaviš svoj plan da pohađaš nekakvu školu u Kaliforniji za koju nikada nismo čuli. Mary stoji iza toga, zar ne? Ona ti je rekla da pobjegneš što dalje od ove kuće. Pa, prokletstvo, ne možeš ti dopustiti da divljaš tri tisuće milja od kuće."

"Ann, opusti se. Razgovarat ćemo o tome sutra."

"Zašuti. Svi zašutite. Ta mala drolja stoji iza toga. Ta ružna mala kuća je ona? Moja nije. Ona ni ne sliči i na mene. Ne razmišlja kao ja. On je moj. Ovaj dečko. On je moj. Kome Mary pripada, Clintone? Ako ne meni, kome onda? Jednostavnim procesom eliminacije dolazimo do tebe, zar ne? Ja sam kao djevojčica bila briljantna u gramatici. Mogu ti to reći. Bože! Blagi Bože! Radi što god hoćeš, Davide. Na kraju krajeva, koga briga? Koga briga što se ikome događa?"

Ljeto u malom gradu može biti smrtonosno, na neki način i gore nego ljetovanje u sirotinjskoj četvrti ili duboka mokra ljetna luka u zaljevu. To nije smrtonosnost prljavštine ili ometa i ne pogađa svakoga. No ima dana kad se čini da od svjetlosti sunca do sjene na rubu prugastog popodneva stiže strašna poruka u povratnim vremenskim dubinama. Ljeto se polagano odmata, prekrivena tišina prostire se preko elika koji se širi i dani se počinju rimirati, udaljenost raste s mostovima, vrućina savija zrak, male pukotine u pločniku, oni dani kad se čini da na Zemlji ne živi ništa osim leptira, umirene bogomoljke, pauka koji se vuku dužinom polomljenih grablji prekrivenih blatom u tamnoj garaži. Čini se da će se sa svakog prozora neizbježno prolomiti vrisak. Zlokobnost povijesti tih života je u tome da kad trenutak dođe, kad dođe ta polagana kretanja otvaranja usta, zvuk koji prodre razbit će sve što se kreće miljama uokolo. Prijetnja je najgora ljeti, u širokim redovima svjetlosti sunca, dok starci prelaze preko travnjaka, zuje i poput insekata, dok sjede u obojenom sivom miru dodatnih soba, hlade i sešasopisima o Sijamu i Zanzibamu golih prsa, dok stoje na verandama i pokušavaju se okupiti u sjeni, dok jedu sladoled u zalogajnici, dvije usidjelice okreću se na stolicama ispod ventilatora i sve će se raspasti kad za to dođe trenutak. To se ne osjeća svaki dan i samo neki ljudi to mogu osjetiti. Možda nije tako nasilno kao u sirotinjskim četvrtima, gdje se katran topi na vrhovima krovova i dječaci zavijaju svoju mržnju prema bijelim kacigama, no u samoj tišini i vještini svojih rimovanih dana ljetovanje u malom gradu može izvrnuti osjećaje osobe brzinom ludila.

To se najviše osjeća nedjeljom. Uredne bijele crkve stoje u nasadima svjetlosti sunca. Djedice policajci s apsurdnim po-jasevima za pištolje preko mješina usmjeravaju promet koji dolazi s crkvenog parkirališta nakon službi. Vjernici silaze stepenicama trepućim i. I, orošeni, kreću se polagano i s krajnjom pažnjom koju novo i veće okružje uvijek zahtijeva, idu preko travnjaka ili prema parkiralištima gdje se čini da njihovi automobili plivaju u čelnoj noplavoj užarenosti šljunka. Metal vrućina dodir i pakleni smrad unutra. Nedjeljom, u širokom redu svjetlosti sunca, čini se kao da se mrtvilo samog kršćanstva širi po zemlji. U bljesku tih trenutaka, muškarci s uskim ovratnicima i uredne bijele cipelice djevojčica na stepenicama crkava, uvijek osjeća svu tišinu Lutera, baptističkih piknika, studenata teologije koji igraju bejzbol, papa na kahlicama, zastrašuju ih metodista koji voze krtije preko litica, mladih djevojčica Jehovinih svjedoka koje dijele letke, grčki nadbiskupa, revivalista koji glade zmije, kalvinista koji sviraju gajde, Gideon biblija koje žute posvuda po Missouriju. Sve to, u rijeci tišine, sjeti se odmarati se na sedmi dan.

Moja majka, Jane i ja išli smo pješke iz crkve. Ljudi su klimali jedni drugima, stisnutih lica u blještavilu, i išli su svatko prema svojoj ulici. Pored nas je prošlo nekoliko automobila prema jezeru, puni amaca na napuhavanje i djece u kupanim kostimima. Skrenuli smo u našu ulicu i ja sam poeo trati. U kući sam potrao na kat i presvukao se u staru odjeću. Tada je ušao otac s bijelom vrećicom punom peciva. To se događalo svake nedjelje. Otvorio sam vrećicu i izvadio peciva i mali komadi i šećerne glazure zalijepili su mi se za prste. Uskoro je bila gotova kava. Jane nije htjela slaninu i jaja, jer je već bilo prevruće za pravi doručak. Majka nije željela klima-uredaj u kući. Svi smo sjeli i jeli peciva. Jeli smo u tišini. Tada je majka rekla nešto o tome kako je doručak najvažniji obrok dana. U Virginiji su doručak kovali vruće žitarice, jagode, jaja, šunku i pravi kruh s farme. Na kruh su mazali maslac i marmeladu. Svi su pili svježije mlijeko umjesto kave. Nakon toga smo svi opet šutjeli. Bilo je deset sati ujutro.

Izašao sam na verandu. Bilo je tek deset sati, no već je bilo vruće kao da je tri popodne. Jane je izašla i prisjetila se da smo znali sjediti na verandi zajedno kad smo bili mladi, pokušavaju i pogoditi koje će marke biti sljedeći automobil koji prođe ulicom. Sjetila se da je

jednom triput zaredom rekla *Buick* i pogodila sva tri puta. No Mary je bila ta koja je pogodila tri Buicka zaredom. Nisam to spomenuo Jane.

Otišao sam do jezera. Ispod drve a su bile ljujke i tobogani. Sjeo sam na rub jednog od tobogana i gledao kako se djeca prskaju u plitkoj vodi, a stariji dječaci i djevojčice naguravaju jedni druge s bijele splavi. Dječaci su imali bijeli losion na nosovima, a dvije djevojčice sjedile su na splavi le ima okrenute suncu i naramenice njihovih kupalica kostima bile su razvezane i visjele su im preko prsa. Okrenuo sam se i vidio malenu djevojčicu koja je stajala na najvišoj stepenici tobogana. Maknuo sam joj se s puta i ona se polagano i nespretno spustila. Nisam bio raspoložen za plivanje, ni za gledanje kako drugi ljudi plivaju pa sam otišao do Ulice Pudge i kupio asopis u dućanu. Dućan je imao drveni pod i bar za bezalkoholna pića i sladoled. Bio sam u jednom od onih usamljenih raspoloženja u kakva upadaju šesnaestogodišnjaci kad pomisle na to da u drugim dijelovima svijeta mladi muškarci love kondore na visokim bijelim liticama i vode ljubav sa ženama rođenim u Singapuru koje šapu u. Na svoj usamljeni način, to je najromantičnije raspoloženje. Odlaziš u duge šetnje koje su poput epizoda u francuskim romanima. Osjećaš da će doći do nekog velikog susreta, ne znaš što će ti promijeniti tavan život. Neki stari vrtlar odvest će te u sobu na tavanu, svirati violinu onako kako nikada nije bila svirana i reći ti tajnu postojanja. Tamna žena vozi te se pored tebe u novom kabrioletu i onda će se nagnuti, bez riječi, i otvoriti ti vrata; odvest će te u Meksiko i veoma polagano razodjenuti. Asopis je bio o bejzbolu. Otišao sam kući i pročitati ga na verandi. Neki su mi ljudi mahnuli iz automobila. Bilo je veoma vruće i sada se ništa nije micalo. Otac je izašao iz kuće.

"U koliko sati je zabava?" pitao sam.

"Počinje u osam."

"Misliš li da ću se morati odjenuti za nju?"

"Definitivno."

"Nadam se da će veeras zahladiti."

Vratio se u kuću. Iz nje je nakratko izašla majka.

"Morat ćeš se odjenuti", rekla je. "Da ne bi bilo zabune."

Vratila se unutra i ja sam pročitao još jedan članak iz asopisa. Tada sam ušao u kuću. Majka je bila u kuhinji i gledala je poslužavnik s francuskim kolačima. Sjeo sam u dnevnu sobu. U zraku se osjeća gusta prašina. Plima svjetlosti dopirala je s prozora, pulsiraju i s prašinom. Sjedio sam u maminoj stolici, velikoj zelenoj stolici za ljujanje. Kraj nogu mi je bila košara za šivanje. Je li ovako kad ljudi umiru, pitao sam se. Desna mi je ruka bila prebačena preko naslona stolice, na gustoj tkanini s cvjetnim uzorkom, ruka sklupčana preko ukrašene drvenarije, zaobljenog dijela bogatog mahagonija u obliku lavlje šape. Lijeva mi je ruka visjela preko stolice. Noge su mi bile prekrížene u gležnjevima. Na nogama sam imao smeđe mokasinke, bijele arape, kombinezon i stani mornarskoplavu majicu s rukavima odrezanim na dužini od oko četiri petine. Nisam se ljujao. Raspoloženje mi se promijenilo od usamljene težnje za lutanjem do udne europske vrste ništavila. Osjećao sam da bih mogao sjediti tu zauvijek, patiti. To se činilo vrijednom stvari. Mirno sjediti godinama i onda će se naposljetku stvari početi odvijati oko tebe, ideje i ljudi i ratovi, ovisno o njihovoj gluposti i briljantnosti na tom izvoru svjetlosti koji je ljudska inercija. Ako dovoljno dugo ostaneš na jednom mjestu, generali i državnici doći će k tebi i zatražiti tvoje mišljenje. Možda to i nije bio toliko europski osjećaj, koliko azijski ili sjevernoafrički. No činio se i europskim, ruskim u svakom slučaju, sjediti u izgnanstvu tijekom mršavih zima dok vlade padaju i ljudi rade budale od sebe. Tada napokon kucanje na vratima. Čuli smo da sjedite tu i ne radite ništa. Vi ste sigurno veoma mudar uvijek. Dođite u glavni grad i pomozite nam srediti situaciju.

Sjedio sam u stolici svoje majke razmišljajući i o tim stvarima, manje ili više, i testirajući i se u pokušaju da ne trepnem. Tada sam začuo zvuk, kada je postao glasniji, mogao sam pogoditi o čemu se radi, o motociklima, tihom grlenom rezanju iz daljine, no koje se sada približavalo, urlaju i pucketaju, i znao sam da ih je više od dva ili tri. Otišao sam do prozora i tada su došli ulicom sa zvukom koji kao da se trgao i razdvajao od samih guma, a onda se lomio u manje zvukove koje je prekidao sljedeći set kotača, pa onda sljedeći, nabrojao sam deset njih, sada dvanaest motora i njihovi su vozači nešto vikali dok su

prolazili, sada osamnaest, ravno dvadeset, motoristi odjeveni u srebrno i crno, boje njihovih motora, i prošli su pored ku e urlaju i u zvuku svojih motora, izvikuju i psovke ili upozorenja preko praznih travnjaka. Nestali su u nekoliko sekundi i inilo se kao da je grad pokosio uragan ili kuga. Svi smo bili u jednom komadu. No sada, kad je tišina po ela ispunjavati rupe koje su ostavili ti plja kaši motori, mogao sam gotovo osjetiti kako svaki muškarac i žena u gradu gledaju kroz prozor na ulicu i osje aju udnu mješavinu ežnje i straha. Svi smo bili u komadu. No nismo bili posve isti ljudi kakvi smo bili prije deset sekundi.

Za ru ak smo imali hladne nareske. Na radiju je Mel Allen opisivao izjedna enu bejzbolsku utakmicu i rekao je ima dovoljno mjesta, narode, možete pogledati ostatak utakmice i itavu sljede u; do ite i dovedite obitelj. Tada je Jane po ela pri ati o te aju o primitivnim religijama svijeta koji je poha ala. YMCA je organizirala te aj dvaput tjedno nave er na obližnjem fakultetu. Algonquin Indijanci uju mrtvace kako cvr e poput cvr aka. Sve enici na Fidžiju beskona no bulje u kitove zube i onda dobivaju gr eve. Glavni dio pogrebne sve anosti na Fidžiju sastoji se u davljenju mrtva eve udovice, prijatelja i robova. Jane je otišla gore po bilježnicu. Jeli smo u tišini. Vratila se minutu kasnije. Na radiju je bio Eisenhower s kratkom snimljenom porukom kojom je molio gra ane da podrže svoj lokalni dobrotvorni fond. Kinezi rade rupu na krovu kako bi pustili dušu da ode u trenutku smrti. Kada Watchandi ratnik ubije svoju prvu žrtvu, duh mrtvog muškarca ulazi u ratnikovo tijelo i postaje njegov upozoravaju i duh; smješta mu se blizu jetre i upozorava ga na opasnosti grebanjem ili škakljanjem. Aste ki je obi aj bio izliti krv zaklane žrtve u usta idola. Mandingo sve enik drži novoro en e u rukama, šap e mu u uho i triput mu pljune u lice. Ojibwasi vjeruju da sjekire i ajnici imaju dušu. Zulu ratnici imaju izreku da punjeno tijelo ne može vidjeti svete stvari. Zulu lije nik priprema se za dijalog duhovima postom, patnjom i duga kim šetnjama. Sibirski Jakuti obožavali su medvjeda, svog ljubljenog strica. Prema Dajacima, ljudska duša ulazi u debla drve a. Zli duhovi imaju seksualne sastanke sa samoanskim ženama no u što uzrokuje natprirodna za e a. Nikaragvanci nude ljudske žrtve Popogatepecu time što bacaju tijela u kratere vulkana. Ahti s otoka Vancouver smatraju da je Mjesec suprug, a Sunce supruge. Minitrani se boje vodenog demona koji ima glavu psa i usta aligatora. On isisava krv iz prstiju ruku i nogu ljudi sve dok ne umru. Asircima je ludilo bilo opsjednutost demonima. Kada umre Kajan na Borneu, njegove robove ubiju tako da ga mogu slijediti na sljede i svijet i izvršavati sve njegove naredbe. Prvo ro akinje preminulog lagano rane robove kopljima. Onda ro aci uzmu ista koplja i ubiju žrtve. Ljudska duša teži devedeset do sto dvadeset grama.

"Sva ta okrutnost i praznovjerje", rekla je majka.

"Život je u to vrijeme bio jeftin, Ann."

"Tko su bili svi ti ljudi?" rekla je. "Zamisli sve njih kako žive u pe inama i kolibama. Sve do po etka vremena. Štuju i medvjede i majmune. Milijuni duša. Kako se bezna ajnima ine."

"Znam što misliš", rekao je otac. "Gotovo je nemogu e zamisliti sve te ljude kako ubijaju jedni druge i mole se Suncu.

Zbog toga pomisliš da ono što radiš u životu baš i ne ini veliku razliku. Zašto bi mi bili imalo zna ajniji od tih primitivnih ljudi?"

"Ali jesmo, Clintone."

"To su dobre primjedbe, Jane", rekao sam.

"Pišem ih stenografski i onda ih kasnije prepisujem", rekla je. "To je najbolji na in."

"To je nevjerovatno", rekao je otac. "Na in na koji su zanemarivali ljudski život. No ipak su bili muškarci i žene. Mi sjedimo tu u nedjelju popodne i slušamo utakmicu. Ti ljudi ne mogu biti dalji nego što jesu. A ipak su bili muškarci i žene. Vjerovali su u nešto."

"Što je magi nija rasa", rekla je majka, "manje je zna ajan pojedinac. Magija nadilazi sve. Mi na Zapadu gotovo o ajni ki cijenimo ljudski život jer nemamo magije."

"Boj je magi an", rekla je Jane.

"Ne. Bog je suprotno od magije. Razgovarala sam o tome s Williamom Potterom. Njemu je ta tema nepoznata. Svi mi imamo magiju u sebi, neki više od drugih, no sve što su nas u ili

teži ka pokapanju magije. Razmotri što jedemo, Clintone. Tijelo životinje. Što bi moglo biti primitivnije?"

"No mi ne štujemo životinje", rekao sam.

"Samo zato što je Bog uzeo ljudsko obličje. Što da je On odlučio posjetiti zemlju u obliku lava? Primitivni ljudi nam se čine beznačajnima jer su tako udaljeni u vremenu i vjerovanju, kao što tvoj otac kaže, no isto tako zato što su bili tako beznačajni jedni drugima. To je bila magija. Magija ih je učinila manje važnima od životinja ili planeta koje su štivali. Zapravo nisu bili potpuno u krivu. Ja se držim magije. Nisam sigurna je li dobra ili loša. Ali znam da postoji."

"To je dobro, Ann", rekao je otac. "To je iznimno zanimljivo."

Nije bilo ništa za raditi. Čitavo sam popodne sjedio na verandi, nepomičan, i razmišljao o mokrim tijelima žena. Postajalo je sve toplije. Mirno a je bila gotovo apsolutna. U zraku se osjećao okus vode, topla sol je grizla usne. Osjećao sam se teškim. Želio sam da padne kiša. Umiru li ljudi ovako, gledaju u ulicu i traže neki znak koji će im reći da je došao trenutak, napokon, ustanite i djelujte, došlo je vrijeme, brzo na ulice, sada, granate i motori, rije upozorenja, sol na mokrim tijelima žena. Dr. Weber je prošao ulicom. Bio je nizak muškarac s brkovima. Ma eto je najuinkovitije omžje, doktore. Iznenađena si što govorim tvoj jezik? Harvard. Generacija 1934. godine. Nosio je torbu. Na sebi je imao tamno odijelo. Na prednjoj strani košulje imao je mrlju od umaka. Rekao sam da pogleda na verandu i nasmiješi mi se tim žutim osmijehom koji lije nicali i zubari tako često koriste, stisnuti kiseli osmijeh dok novac izmjenjuje ruke i, kad je pogledao, ja sam se okrenuo i zijevnuo. Praktičar. Davatelj zakletve. Čitavo sam popodne prebrodio na tom zijevanju.

Kasnije sam s prozora svoje sobe gledao kako stižu na zabavu. Ljudi iz Old Hollyja uglavnom su dolazili pješke. Oni iz obližnjih predgrađa ili iz grada, o čemu društvo, dolazili su automobilima ili taksijem sa stanice. Nije bilo posebnog razloga za tu zabavu, no na neki način ona je bila moja debitantska zabava. Procijenjeno je da sam dovoljno star da bih se pridružio igrama odraslih, po svojoj prilici sa strane, s koktelom od ruma (ili nekim drugim) u ruci dok se svi dive mojem lijepom ponašanju naučenom u pripremljenoj školi i govore mi koliko sam narastao. Bilo je dogovoreno - to sam čuo od Jane - da će par po prezimenu Loomis dovesti svoju kćer Amy koja je moja vršnjakinja. Jane je pozvala svog trenutnog dečka Johna Retleya Tuckera, koji je bio neposredni prethodnik Velikog Boba Davidsona u gotovo svakom smislu te riječi. Zvao sam ga Sweatley Retley. Mary nije obaviještena o zabavi jer nitko nije znao gdje je.

Došli su sa zalaskom sunca - obitelji Smith, Bradshaw, Morgan, Hill, Rayburn, Gossage, Pepper, Stevenson, Haliday, Torgeson, Baker, Hunter, Taylor, Collier, Barber i Fisher. Andrew Alexander dovezao se u svom *Packardu* boje crvenog vina, starom modelu koji je navodno neko bio u posjedu Ala Caponea ili F. Scotta Fitzgeralda, ovisno o tome tko je prišao priču. William Judge i njegova supruška podigli su pogled i ugledali me. Uzvratio sam im mahanjem i osmijehom kadeta u ratnoj mornarici, posve propisno i prikladno. August Riddle došetao je preko travnjaka. On je bio stari gradski otnesiti odvjetnik, koji je po reputaciji znao više o vlasničkim listovima i hipotekama nego bilo koji drugi uvijek u okrugu. Ured mu je bio prikladno krcat stvarima i uvijek je pio crnu kavu i pušio dugačke, tanke cigare. Bio je neženja. Mary i ja smo prije nekog vremena zaključili ili da bi u njegovoj filmskoj biografiji glavnu ulogu igrali Lee J. Cobb ili Paul Muni. Cigarom je pokazivao u mom smjeru. Večer je bila topla i mirna. Vidio sam sokola. Ni traga kiši.

Odjenuo sam odijelo, bijelu košulju i kravatu. Sišao sam i otišao u kuhinju. Služavci Justini Simpson, koja je dolazila četiri dana u tjednu, zbog zabave su se pridružili kćeri i Mae i zet Buford Long, koji će raditi kao točilac piva. Gledao sam kako Buford slaže stvari i uvidio da bi to enje piva moglo biti dobar način za provesti život. Donositi pjenušave vrčeve piva i biti oknižen ogromnim rukama muževnih romanopisaca koji ga imaju glinene golubove. Tresti miješalicu za koktele i izvoditi korake sambe za zabavu dama. Biti strunjak u nečemu. Pitao sam Buforda voli li raditi za šankom i on mi je rekao da su mu zglavci hladni od leda, od čega ima udne i prodorne glavobolje. Tada je moja majka pogledala u kuhinju i pozvala me da se dođem pojaviti. Ostao sam još trenutak i gledao kako Mae reže purana. Na sebi je imala bijelu

uniformu. Nije nosila kombine i mogao sam vidjeti sjenu unutrašnjosti njezinih bedara kroz prozirni bijeli pamuk. Otišao sam u dnevnu sobu.

"O, pa ti si viši od Clydea", rekla je gospoda Hunter.

Gospodin i gospoda Gossage, Henry i Lucy, su me opipali, a onda sam razgovarao s Justinom Hillom o Jugoisto noj konferenciji u usporedbi s Velikih deset. Otac je držao ruku oko mojih ramena nekoliko minuta. Razgovarali smo s Claire Collier, visokom i zgodnom ženom. Svi smo govorili u isto vrijeme. Otišao sam do Rayburnovih i Taylorovih i rekao iste stvari koje sam upravo izgovorio gospodi Collier. Moja majka ju je obi no zvala "ta Collier ženska". inilo se da to nagovještava neki daleki skandal. Bio sam svjestan da se Amy Loomis i ja, koji smo bili na suprotnim krajevima sobe, polagano bližimo su eljavanju. Kao da nas je energija koja se širila iz tijela tih etrdesetoro odraslih tjerala da se približimo jedno drugome. Amy je bila si ušna. Razgovarala je s Andrewom Alexanderom, koji se stalno tapšao po glavi. Moja majka me uhvatila za lakat i tada me upoznala s Amy, štipkaju i me po laktu za vrijeme kratkih razdoblja tišine i prestaju i istoga trenutka kad bih nešto rekao. Amy i ja smo bili sami.

"Poznaješ li Jima Gibsona?" pitala je.

"Ne, mislim da ne."

"On ima zeleni katamaran koji se zove Belleweather?"

"Kako se ono zove?"

"Jim Gibson."

"Ne poznajem ga."

"Taj kat zbilja juri."

"I ja bih volio imati jednog. Oni zbilja dobro idu."

"Poznaješ li Martyja Hammera?"

"To mi ime zvu i poznato."

"Njegov tata ima jedrilicu? Dao je Martyju slobodne nike s njom za šesnaesti ro endan? Duga je nekih šesnaest metara?"

"Ne, to nije taj na kojeg mislim. Ima li on brata Franka?"

"Ne."

"Onda to nije taj", rekao sam. "Poznaješ li Tima Lerneru?"

"Nije li se on utopio u zaljevu Peconic prošlog ljeta?"

"To je on."

"Poznaješ li Billyja Shawa?"

"Poznajem dva Billyja Shawa", rekla je.

Ljudi su punili tanjure narezanom šunkom i puretinom i pokušavali jesti stoje i. U sobi je bilo jako toplo. Gospodin i gospo a Gossage su nam se pridružili. Henry me protrljao po ramenu. Lucy Gossage me držala za ruku dok je razgovarala s Amy. Gospoda Loomis prišla je s Tedom Morganom i pitala kako smo. Lucy Gossage je držala moju ruku blizu dojke i stalno je gladila drugom nikom. Prišao nam je Ray Smith i izveo boksa ku rutinu koju je izvodio svaki put kad bismo se sreli. Spustio je glavu na lijevo rame, izbacio nekoliko lažnih udaraca ljevicom i desnicom po mom trbuhu, otpuhuju i pri svakom od njih. Tada je nakratko zastao i svi smo uli kako gospoda Loomis govori Amy da bi se mogla tu i tamo nasmiješiti. Onda smo svi po eli pri ati. Jane nam je prišla i svima predstavila svog de ka. Ted Morgan mi je pružio ono što je zvaio pravim pi em. Bio je to viski sa sodom. Od njega sam osjetio toplinu, a okus mi se nije baš svidio. No inilo se da se dobro zabavljam. Oni su bili dragi ljudi. Nisu imali ožiljke ni slomljene nosove. Odijevali su se manje-više isto. Razgovarali su na isti na in i govorili iste stvari i nisam znao koliko su dosadni, ni to da su manje-više me usobno zamje-njivi. Napokon, bio sam jedan od njih. Nisam bio stranac među njima i volio sam njihove ruke na svom tijelu.

"Je li itko danas vidio motore?" pitao je Ted Morgan.

Gospo a Collier i ja smo stajali pored kamina i ispijali pi a. Poprimio sam klupsko pogrbljeno držanje. Tada me Lucy Gossage zagrlila, a njezin suprug Henry mi je šapnuo prosti vic na uho. S mukom sam razaznavao rije i. Uskoro se po eo smijati pa sam znao da je vic gotov. Oboje smo stajali tamo i smijali se. Henry me pogledao ravno u lice, traže i iskreno

odobranje, jer je želio biti siguran da sam razumio poantu pri e. Nastavio sam klimati glavom i smijati se. Kad je bio zadovoljan, otišao je.

August Riddle imao je nakupinu sala na svakom upalom obrazu. Gledao sam ga. Amy mi je pri ala o *Austinu Healeyu* nekoga tko se zvao Bobby Springer. Gospodin Riddle razgovarao je sa Stevensonovima. Pripalio je cigaru i onda ugasio šibicu kružnom kretnjom. Bacio je šibicu na pod. Mae je u sobu unijela pladanj s kolotovima ananasa. Pokušao sam uhvatiti njezin pogled tako da joj se mogu nasmiješiti. Amy je pri ala s mojim prsima. Što se nje ti e, sve je bilo sre eno. Izbor je padao izme u fakulteta Wellesley i Bryn Mawr. Imala je crvenu kosu i velike zelene o i. Zamišljao sam se u krevetu s njom i njezinom majkom. Amy je pila pun od pjenušca. Nitko još nije izgledao pijano. Pitao sam je želi li iza i na verandu gdje je hladnije i ona je rekla da ne želi. Jednostavno, obi no ne. Tada je nastupila strašna tišina od koje sam postao nervozan i uo sam se kako je pitam zna li možda kako su Yenkees prošli u drugoj utakmici. Prišao nam je moj otac i rukovao se sa mnom iz nekog razloga. Tada je otišao. Andrew Alexander je razgovarao s Amy. Mladi ljudi, stalno je ponavljao. Vi mladi ljudi. Tapšao se po glavi. Nije mogao pokušavati namjestiti kosu, jer je bila kratko ošišana i gusta i vrsta. Svaki put kad se potapšao, zakolutao je o ima. On i Amy su raspravljali o bež boji. Gledao sam kako mu se o ne jabu ice podižu i spuštaju. Pitao je jesmo li Amy i ja zaru eni. Tada sam se ispri ao, otišao u kuhinju i gledao kako Buford Land miješa pi a. U ustima je imao neupaljenu cigaretu. To e i sodu desnom nikom, izvadio je kutiju šibica iz prednjeg džepa, otvorio je palcem i, ponovno koriste i kažiprst i palac, savinuo šibicu i upalio je. Svidjelo mi se kako je to u inio. Nikada nisam vidio da netko to radi. Isto tako mi se svi ala injenica što je bio ljevoruk. ini se da ljevomki ljudi rade stvari s više stila. Uvijek sam im zavidio. Warren Spahn, elegantni ljevak.

"Gdje ina e radiš, Buforde? U nekom bani za šankom ili tako nešto?"

"Radim na održavanju. Mae i ja živimo u donjem Manhattanu u Zapadnoj dvadesetnoj. Održavam šest zgrada. Skupljam sme e ispred vrata stanova i nosim ga dolje. Popravljam stvari koje treba popraviti. I laštım stvari."

"Kako je to? Naporan posao, kladim se."

"Nije toliko naporno koliko je manualno. No barem ima neke suštine u tome. U i te nešto o ljudskoj prirodi. Sme e ti može re i više nego da živiš s osobom."

"Onda ti ne smeta previše."

"O, ja to volim", rekao je.

"Je li sme e razli ito u razli itım zgradama?"

"Naravno da je razli ito. Ima indicija koje ti to govore. Ne moraš ak ni vidjeti sme e. Svaki put kad vidiš napuklo ogledalo u hodniku, znaš da sme e ne e valjati."

"Vjerojatno ti pri inja zadovoljstvo pomagati tome da grad ostane ist."

"To me ushi uje", rekao je Buford.

"Kažu da je Sugar Ray Robinson najbolji boksa svih vremena."

Majka je bila na vratima i rekla mi je da je Amy posve sama. Otišao sam tamo i stao pored nje. John Retley Tucker nam je prišao. Pitao sam ga je li ikada upoznao moju dnigu sestru, a on je rekao da mu Jane nikada nije spomenula ikakvu sestru. Stajao je tamo razgovaraju i s nama, a kažiprst desne ruke bio mu je zataknut izme u ovratnika i stražnjeg dijela vrata. To je zna ilo da mu je lakat bio oko razine uha. Vidio sam da Amy bulji u mrlju od znoja pod njegovom rukom. John Retley bio je visok oko sto devedeset centimetara i težio je oko sto deset kilograma. Izgledao je kao policajac koji upravlja prometom u nedjelju popodne i kojem to uop e ne smeta. Ponovno nam je prišla Collierova i ja sam krenuo razgovarati s njom. Bila je u bež boji.

"Želim ti nešto re i", rekla je. "Sada si mladi i nema razloga zašto to ne bi trebao znati. Odrastao si gotovo do svog punog stasa. Imaš tijelo muškarca i apetite muškarca. Želim ti re i ovo. Žene vole da ih se voli."

"Da."

"Tko je muškarac iza tebe?"

"John Retley Tucker. De ko moje sestre."

"Ima ne eg nepristojnog u muškarcu s tako velikim prstima."

Trebalo mi je zraka. Rekao sam Amy da u malo iza i van. Rekla je da e po i sa mnom. Ostavio sam je na verandi na trenutak i otišao natrag unutra po dva pi a koja sam iznio. Nisam uklju io svjetlo na verandi.

"Piješ li mnogo?" pitala je.

"Prili no pijem. Pijem poprili no, da."

"Znaš li de ka koji se zove Dave Bell? On pije nevjerovatne koli ine alkohola. Radi to za okladu. Zbilja dobro podnosi pi e."

"Ja sam David Bell", rekao sam.

"Znam se zbuniti. Mislila sam Dick Davis."

"Frojdovski lapsus", rekao sam. "Kažu da, ako tako upotrijebiš ne ije ime zabunom, to zna i da ti se ta osoba jako svi a."

"Nemoj si nešto umisliti, frajeru."

"Samo sam se šalio."

"Tvoji roditelji su jako dragi."

"Kao i tvoji. Misliš li da sam zgodan, Amy?"

"Kakvo pitanje."

"Znam da je to ambivalentna stvar za pitati, ali uo sam da raspravljaš o bojama sa starim Andyjem Alexanderom i inilo se da imaš dobar ukus, pa sam se pitao što misliš. Siguran sam da se pitaš misle li ljudi da si ti zgodna. Misliš li da sam zgodan?"

"Da", rekla je.

"Želiš li znati mislim li ja da si ti zgodna?"

"Dobro."

"Mislim da skoro da jesi", rekao sam. "Koje je tvoje mišljenje o Burtu Lancasteru? Mislim da je on najve i svih vremena."

Henry Gossage izašao je na verandu. Duboko je udahnuo i udario se po prsima s obje dje je šake. Tada je vidio nas dvoje kako stojimo pored ograde i pretvarao se da se prepao, povla e i tijelo unazad i podižu i ruke u samoobrani. "Dvije grimizne sjenke na snijegu", zapjevao je. Nadao sam se da ne e ispri ati još jedan vic.

"Naša djeca su na kampiranju", rekao je. "Najstariji je savjetnik. Srednji poslužuje za stolovima, no bit e savjetnik sljede e godine. Najmla em je tek dvanaest godina, no ima on još puno toga pro i dok ne iza e iz kategorije kampera."

"Kako je Hank?" pitao sam.

"On je najstariji. Henry Junior. Dobro je. Hvala na pitanju."

"Pozdravite ga."

"Ho u. Prokleta lijepo od tebe, de ko. Prokleta fino, Dave de ko. Prokleta slatka stvar za re i. Gdje mogu povratiti?"

"Kod živice", rekao sam.

"U redu je. Mislim da više ne moram."

Amy je rekla da misli da bi bila dobra ideja vratiti se unutra. Svi su stajali razgovaraju i i jedu i. Na drugom kraju sobe Tod Morgan razgovarao je sa suprugom Petera Fishera. Gledao sam njegovo lice dok se smijao. Crte lica su mu se rastezale i podrhtavale. Izgledao je iznimno ružno. Zamišljao sam malu eksploziju u njegovoj glavi. Smijao se na pretjerani na in, prenapregnuto, stvaraju i smijeh kao da je keramika i gledao sam kako mu se glava odvaja u usporenom kretanju, razli iti dijelovi prevr u se zrakom, nos, uho, vilica s donjim zubima. Prošao sam kroz kuhinju i izašao kroz stražnja vrata.

Malena veranda s druge strane bila je puna praznih boca. Hodao sam rubom šume pored ku a Harrisovih, Torgesonovih i Weberovih. U Hanisovoj i Weberovoj ku i svjetla su bila upaljena. Prešao sam preko travnjaka i preko pet ulica došao do ulice Ridge. Du an je bio zatvoren. U slasti arnici je bilo etvero ili petero ljudi. Naru io sam sok i ekao da se Kathy Lovell pojavi, no nije došla. Gotovo sam otišao do kina potražiti je. Tada sam krenuo prema njezinoj ku i. Naposljetku sam se vratio u slasti arnicu i nazvao je. Javio se njezin otac i spustio sam slušalicu. Deset minuta kasnije bio sam na Ulici Green. Bilo je tamno i tiho. Osjetio se prvi dašak povjetarca. Stajao sam ispod brijesta i gledao ženu u ku i pokrivenoj

sindrom kako glava odje u. Nitko nije prošao ulicom. Bila je nedjeljna večer na početku rujna i moje je tijelo odzvanjalo tugom zbog ljepote i poruge svih tijela.

Samo je petnaestak ljudi ostalo kad sam se vratio kući. Činilo se da imaju previše prostora za kretanje. Nedovršena pišala bila su posvuda, a stolice i sofe su sada bile zauzete. Na podu se nalazio bijeli komadić puretine s otiskom cipele. Većina žena sjedila je zajedno na jednom kraju sobe. Muškarci su ulazili u kuhinju i izlazili iz nje. Činilo se da sad svi piju pivo. Prešao sam preko sobe smiješe i se. Otišao sam na kat i skinuo sako i kravatu. Mogao sam čuti glasove iz Janeine sobe. Stajao sam jako mirno. Jane je očigledno pokazivala svom dečaku obiteljski album.

"Tu je mama kao djevojčica", rekla je. "Ovo je njezin otac i njezin stric Jess koji je pisao pjesme i koji se ubio. Ovo sam ja kao djevojčica. Slikali smo se na Aveniji West End, gdje smo nekada živjeli. Ovo je snimljeno u Central Parku. Ovo je Old Holly i to je tata. Ovo je teta Grace u Alexandriji. Ovo je opet mama. Kao i ovo. Kao i ovo. Ovo je David kad je imao dvije godine. Ovo je tata u uredu."

"Jane", rekao je. "Jane."

Sišao sam u kuhinju i uzeo pivo iz hladnjaka. Harold Torgeson stajao je u uglu. Pio je kašičicu mlijeka. Bili smo sami.

"Uvijek sam želio biti pisac", rekao je. "Evo tu u toj sobi je većeras bilo četrdeset ili pedeset dobrih priča. Pokušavao sam pisati dok sam bio mlad, no nisam imao ustrajnosti. Započeo bih u naletu energije i dobre volje, a onda bih jednostavno izbljedio i umro. Istini za volju, rođen sam za prodaju osiguranja. No ta me stvar i danas muči, mali. Ponekad imam problema sa spavanjem i onda izađem iz kreveta, pripalim cigaretu i sjedim pored otvorenog prozora. I onda imam taj gorko-slatki osjećaj o svom životu i onome što sam napravio i što nisam napravio. Premlad si da to razumiješ. No ima nekih poeta i u sjedenju pored otvorenog prozora u ponoć dok pušiš cigaretu. Cigaretu je dio toga. Postoje sjećanja u pušenju cigarete. Samo sjedim tamo razmišljaju i o svom životu. Ubio sam tri Japanca u ratu, koliko znam. Pričam ti te stvari jer će ti jednoga dana koristiti."

Ray Smith je ušao usred Torgesonova monologa. Prišao mu je i stisnuo mu ruku. Tada je izvadio pivo iz hladnjaka.

"Moja priča počinje u Londonu u vrijeme rata", rekao je. "Tamo je bila medicinska sestra koja se zvala Celia Archer."

Još tri muškarca stajala su na ulazu u kuhinju slušajući. Prošao sam pored njih i otišao u dnevnu sobu. Činilo se da dame i nemaju mnogo toga za reći i jedna drugoj. Kroz prozor sam vidio oca vani na verandi. William Judge i ja bili smo jedini muškarci u sobi. Nitko nije ništa rekao. Majka je izgledala tužno. Tada su se Jane i njezina dečka spustili stepenicama. Netko je pitao što su radili gore i svi su se nasmijali. Smijeh je bio signal. Svi su čekali na njega. Svi su tada ustali i pošli odlaziti. Otac je ušao unutra i stao pored vrata, pokušavajući i ne izgledati oduševljeno. Majka je stajala na sredini sobe. Rukama je mahala naprijed pa natrag kao da pokušava pomesti svakoga s poda. Ljudi su odlazili i nakon nekoliko sekundi se vraćali po stvari koje su zaboravili. Na kraju su konačno otišli. Otac je pokušao gasiti svjetla i zaključavati vrata. Jane je već bila na katu. Uskoro sam ostao sam u dnevnoj sobi. Netko je ostavio gotovo punu kašičicu kafe na stolu. Ispio sam gutljaj, zatvorio oči, koncentrirao se, nisam mogao odrediti što je to i polagano sam ispio piće do kraja. Shvatio sam da otac nikome nije poželio laku noć. Isključio sam svjetiljku u hodniku i kućna je bila u mraku, izuzevši kuhinju. Krenuo sam u nju i zastao na vratima. Unutra je bila moja majka. Vrata hladnjaka bila su otvorena. Ona je imala samo jednu cipelu. Druga je bila na podu, crna cipela, okomito pored zida. Držala je posudu s ledom u ruci i pljuvala na kocke leda. Nestala je iza vrata hladnjaka i mogao sam čuti kako otvara zamrzivač i ubacuje posudu natrag unutra. Odmaknuo sam se kad je zatvorila vrata zamrzivača. Otišao sam gore u svoju sobu. Zatvorio sam vrata za sobom što sam tiše mogao. Skinuo sam košulju i cipele i legao na krevet. Znao sam da je prevruće za spavanje. Mislio sam na Harolda Torgesona kako sjedi pored svog otvorenog prozora i puši. Pitao sam se koliko si je romana izdiktirao na taj način. Nakon dugo vremena prešao sam u tanak san bez snova, manje stanje duha nego dislociranje osjetila. Kad bih se probudio iz tog sna na samo nekoliko sekundi, nisam znao gdje sam ni je li jutro ili sredina noći. Uznemirilo

me to što nisam znao gdje sam, a ipak sam sa zadovoljstvom ponovno skliznuo u rijeku koja uopće nije bila duboka ni varljiva, rijeku koja je jezik bez misli i za nekoliko sekundi, ono što se činilo poput nekoliko sekundi, ponovno sam se probudio i ponovno sam se pitao gdje sam, no nekako se nikada nisam pitao tko sam; to mi nije izmaklo. Tada sam bio posve budan. Ruka mi je bila na kop i remena i shvatio sam da nisam skinuo hlače. Ležao sam tako nepomično, svjestan da je san sada nemoguć. Slušao sam ne bih li čuo vlakove ili automobile, ali nije bilo ničega. Lijepo je čuti vlakove dok se kakaš na san. Zamišljao sam da je roman koji Torgeson diktira sam sebi tog trenutka ona vrsta romana u kojem mladi ljubavnici čuju vlak u daljini ili u kojem negdje laje pas ili u kojem smijeh uvijek lebdi preko travnjaka. Osjećao sam se napeto i nemirno. Moje je tijelo bilo budno, no ne i moj um. Pomislio bih na nešto i onda se pokušao vratiti na to i otkrio da je to nestalo. Nisam mogao zadržati misao. Ništa se nije povezivalo. Ustao sam i pogledao kroz prozor. Tada sam sišao u prizemlje. Kuhinjsko svjetlo je još uvijek bilo upaljeno, no ona je bila u sjeni. Jedva sam ju mogao vidjeti. Sjedila je na stolici pored golog zida koji je bio nasuprot vratima. S njezine obje strane nalazile su se visoke police pune boca, staklenki i kutija.

"Bilo je samo pitanje vremena", rekla je. "Bolje da ugasim svjetlo."

To je bila žarulja slabe snage i svjetlo je izgledalo gotovo smeđe u toj uskoj prostoriji punoj tamnih staklenki. Sada je stajala.

"Nema ništa osim vremena. Vrijeme je jedina stvar koja se događa sama po sebi. Trebali bismo naučiti pustiti ga da nas nosi. Ta Collier ženska je budala."

Nisam se pomaknuo. Osjećao sam da sam blizu nekom preplavljujućem trenutku. U slaboj svjetlosti njezina sjena progutala je moju. Znao sam što se događa i nisam bio raspoložen raspravljati s lijebnicima o tom saznanju. Neka bude. U njoj je bilo nešto rascijepljeno i sjajno, nešto što je možda bilo ostavljeno spiralnim prolaskom mogega tijela. Sada je stajala ispred mene, uzdignutog pogleda, i stavila je ruke na moja ramena. Osjećao sam napetost koju sam osjećao u svojoj sobi po kojoj je popuštati pred obe anjeme fantasti nog oslobodila. To će se dogoditi. Što god bi se moglo dogoditi. Kavez će se otvoriti, luda će ptica poletjeti i ja ću povikati u epskoj radosti i boli u oslobodilačnu jednog jedinog trenutka, po etka vremena. Tada sam čuo korak oboje bosih nogu na stepenicama. To je bilo sve.

Sjedili smo u *Aston Martinu* u garaži. Na vjetrobranu je još bilo nekih tragova snijega.

"Ime mog oca bilo je Harkavy Clinton Bell. Mene su nazvali Clinton Harkavy Bell. Zaradio je novac kasno u životu. Nije da nismo lagodno živjeli i ranije. No njegova je reputacija došla prva, prije nego što je poeo dobro zaradivati. Ispričao mi je tu priču u desecima puta. Vozio se u vlaku Union Pacific negdje između Omaha i Cheyenne. Sjedio je pored muškarca koji se zvao McHenry i koji je bio vlasnik tvornice pidžama McHenry Woolens. McHenry je izvadio bocu i on i moj otac su se dobro nalili. Ispričao je mom ocu da je na rubu bankrota. Onda mu je stari Harkavy rekao da je ono što treba reklamna kampanja koja je privlačna i lako se pamti. Imaš dobro američko ime, a ne koristiš ga u potpunosti. McHenry. Utvrđuje McHenry. Gdje je Francis Scott Key napisao *The Star-Spangled Banner**. Nakon tih riječi i moj je otac izvadio olovku i poeo raditi nacrt na polemi velike svijetlosti i kuverte. Nacrtao je scenu iz bitke, shvaćajući, brodove, rakete, utvrdu, stotine vojnika i veliku zastavu koja leži na kruništu bedema. Tada je na dnu skice napisao jedan jedini red teksta. *McHenry - Pidžama ukrašena zvijezdama*. Tada je - ovo je najbolje - rekao McHenryju da mora našiti četrdeset i osam zvijezda na svaku pidžamu koju proizvede da bi to zaista precizirao. To je riješilo stvar. To je bio najbolji reklamni štos desetljeća. Zbog toga je McHenry postao bogat, a moj otac slavan. Tako su nekad pisali reklame, mali - pijani ko zemlja u vlaku Union Pacific. Ispričao mi je tu priču u desecima puta. Mislim da u njoj ima krasne nevinosti. Mislim na čitavu ideju da se naroljša s neznancem. I sama reklama. Pidžame ukrašene zvijezdama. Ima u njoj krasne nevinosti. U stara vremena uvijek si je mogao dopustiti da bude nevin."

* * *

* *The Star-Spangled Banner* - himna SAD-a i zastava SAD-a (zastava ukrašena zvijezdama). Riječi su iz pjesme F. S. Keva o bici između Velike Britanije i SAD-a 1812. godine.

Oko tjedan dana nakon zabave Tommy Valerio i ja otišli smo na napušteno igralište bejzbola na rubu grada. Igralište je bilo okruženo šumom. Na njemu su ostali tek goli obrisi baza i humak za bacača, a ono što je trebalo biti središnji dio terena bilo je prekriveno korovom. Tommy je imao dugačku palicu i izmjenjivali smo se bacajući i visoke lopte jedan drugome. Dan je bio hladan za rujana, velikodušno plav, zapravo pravo vrijeme za ragbi i ja sam tražio preko igrališta ležerno hvatajući i pogrbljujući i rame i dvaput udaraju i u rukavicu kao Willie Mays i pokušavao sam se prilagoditi iznenadnoj promjeni godišnjih doba; nije mi bilo žao što je kraj ljeta, jer je jesen bila sva u znaku zlata i vina na poljima u New Hampshireu i ja u pohađati završni razred u St. Dymphni i lutati u sivim puteljcima u sportskom kaputu od tvida. Pa ipak je nešto završavalo, ne samo ljeto nego nešto poput ideje o tome što sam, o vremenu u kojem nastanjujem prostor, tom privatnom vremenu u kojem se uvijek kreće i razmišlja i zna pitanja. Vrijeme je bilo iskrivljeno i ja sam gledao unatrag prema prošlom tjednu i nisam se mogao pronaći. Tek godinama kasnije, u razdoblju ljubavnih veza, poeo sam se boriti protiv tog nestanka; ništa ne dati Jennifer Fine iz straha da ništa ne ostane za mene. Otraga sam do ruba šume i uhvatio dugačku visoku loptu.

"Idemo se zamijeniti", viknuo je Tommy.

"Nastavi udarati", rekao sam. "Želim ih uhvatiti još nekoliko."

Ostao sam tamo dugo vremena. Tommy se umorio od bacanja, no ja sam mu stalno govorio da udari još nekoliko lopti, još samo nekoliko. Nisam želio prestati. Lopta bi se podigla s palice i tada bih za uo lagani udarac kontakta i lopta bi poletjela prema nebu bez oblika, gotovo nestajuć, crna kad bi dosegla najvišu točku u zraku, a onda bi se spuštala bijela i prignjena, stara lopta sa zelenim mrljama od trave. Poeo sam ozbiljno igrati.

Upravo kad bi Tommy udarao, s nepokrivenom rukom na desnom koljenu, dok je ruka u rukavici visjela sa strane. Dok je lopta bila u zraku, brzo bih ustao, gledao samo prvu sekundu njezinog leta i tada potražio svom snagom prema mjestu na kojem sam znao da će sletjeti, mjestu koje je diktiralo sjenice na prvu sekundu i poznavanje vjetera i Tommyjeve snage i zvuka lopte na palici. Kad bih uhvatio loptu, bacio bih je natrag što sam ja i ravnije mogao, kao da je na trećoj bazi trka. Tommy bi pustio da lopta koju sam bacio odskoči s tla. Nastavilo se na taj način. Ja sam bio nitko. Bio sam instinkt i brzina i memorija koja se vraćala unazad, no ne više od nekoliko sekundi. To je bilo sve. Mogao sam tako nastaviti čitav dan. No Tommy se iscrpio i napokon rekao da je dosta. Otišao sam kući, nauljio rukavicu i spremio je za zimu.

Tenog izišao sam iz sobe i krenuo prema stepenicama. Prošao sam pored Maryne sobe i vidio majku u njoj, malenu i plavu, upitnik sklopčan na krevetu. Otišao sam u prizemlje. Neko sam vrijeme sjedio na stolici za ljuljanje. Tada me otac pozvao i spustio sam se stepenicama do podnima.

Jane je sjedila na stolici za rasklapanje i jela jabuku. Otac je stajao pored projektora. Klimnuo mi je i ja sam isključio svjetlo i onda sjeo pored Jane. Prva reklama trajala je dvadeset sekundi. Kuća je stajala na tihoj ulici u predgrađu i bila je noć. Unutra su se muškarac i žena svađali. Tinejdžerka je bila naslonjena na televizor i slušala ih. Bila je veoma mžna. Tada je nestala i nekoliko sekundi kasnije vratila se s malom bočicom neke. Muškarac i žena su se zagledali u bočicu, zagrlili i počeli pjevati. Sljedeća reklama trajala je minutu. Dječak s debelim naočalama vježbao je klavir. Palica za hokej bila je naslonjena na zid iza njega. U daljini su se mogli čuti uzvici i smijeh djece njegove dobi. Dječak je ustao, podignuo palicu za hokej i pojurio prema vratima. Žena se pojavila iz susjedne sobe. Držala je etikicu za zube u ruci. Potražio je za dječakom, mašu i etikicom i vidio je. Dječak je otvorio vrata i spotaknuo se. Pao je po stepenicama i nepomično ležao na kamenu puteljku. Naočale su mu se razbile. Krv mu je tekla iz velike rane iznad korijena nosa. Činilo se da je u nesvijesti. No Jane bila lijepa, hladna i jasna i gotovo jesenska. Vjetar je jurio kroz travu izvan visokog podrumskog prozora. Nebo je jauljalo zvijezdama. Mislio sam na starce koji sviraju violinu i na žene u bijelim kabrioletima koje me voze u Meksiko.

TRE I DIO

7.

Prolaze i pored njih na cestama dok su putovali prema vlastitim nutarnjim granicama lako bi se moglo dobiti nadahnu e za iskrivljavanje slavne prve re enice. Bila su to najgora vremena, bila su to najgora vremena. Putovali su pješke, u starim i novim automobilima, u skupinama motora, u kamionima i autobusima i kamp-prikolicama, mladi i vrlo mladi, ostavljaju i svoje srednjovjekovne gradove, visoke kamene tvr ave korupcije i kuge, ne beznadni u svome bijegu, ne manijakalni u svojoj potrazi, izgubljeni, prona eni, bezimeni, briljantni, napušeni, omamljeni i jednostavno umorni, izvikuju i svoju poštenu ljubav prema zemlji kroz iskidanu bijelu liniju, lica izgubljenih u nevjerici i kosi, bubnjar, mistik, fašist, povremeno žensko oko koje viri sa stražnjeg prozora, buka u stražnjem dijelu njezine glave kratka je pjesma miru.

Približavali smo se kraju prvoga tjedna, odlu ni ne zalutati ni na trenutak iza granica naše rodne zemlje, pažljivo izbjegavaju i bez krivnje sva ta velika jezera i spektar Kanade. Sullivanova je spavala sprijeda, u dijelu prikolice koja se širila nad automobilom. Pike je uglavnom kuhao. Brand je uglavnom vozio. Ja sam vikao i glasno itao karte.

S nama je itavo vrijeme bio Sullivan in hi-fi prijenosni radio s tri antene, beskrajni naleti dje jeg govora voditelja, reklama za smrt, instrumentalni Isus sa sjevera države i, dok smo se vozili kroz ludnicu djeteline i pored morbidnih sivih gradova, uo io sam da je sve u skladu, zapanjena zemlja hrani gr eviti radio, svaki djeli no i puca od kineti kog jedinstva, logika iza delirija.

Kada je kišilo, Sullivan bi navukla svoj stari baloner bez dugmadi ak i kada smo bili u prikolici. Kakvo tajanstveno i sakramentalno putovanje, mislio sam, tijekom kojega ve inu vremena ne znamo gdje smo i ovisimo o Pikeu da nas vodi od mjesta do mjesta. Svaki put kad sam vidio rijeku mislio sam da je to Mississippi. Svaki radnik na benzinskoj crpki s kojim smo razgovarali zvao se Earl.

Snimio sam mnoge od razgovora.

"Ova velika plava zijevaraju a zemlja", rekao je Brand uz sendvi e rano jedne ve eri. "Želim pisati po svakom drvu, kotrljati se nizbrdo, ganjati ze eve, penjati se na vrhove krovova, razapeti se na TV antenu. Želim susjedski pozdraviti svakoga koga sretnemo. To je lijepo. To je previše. Dušo, to je ludo. To je naj udnija, najlu a, najšašavija zemlja u povi-jesti. Davy, u ini da ostanem spokojan."

"Pri aj nam o svojem romanu", rekla je Sullivan.

"Pisci nikada ne pri aju o nedovršenom radu", rekao sam. "Nije li tako, Bobby? To uništava nužnu napetost. Da pri aju o tome, ne bi to više morali pisati. U osnovi ljudi pišu zato da bi razbili napetost. Je li tako, Brand? Ako se kreativna napetost prebrzo razbije, gubi se po etna motivacija. Iznena en sam da ti postavljaš takav zahtjev, Sully. Ti od svih ljudi."

"Radi se o muškarcu koji se pretvara u ženu", rekao je Brand. "On je bivši predsjednik SAD-a. Odradio je dva mandata, ali još uvijek je jako popularan i stalno drži govore na važnim banketima. U isto vrijeme pretvara se u ženu. Po inju mu rasti grudi i smanjuju mu se genitalije. Glas mu postaje visok i ženstven. Nosi steznik jer mu to potajno priinja zadovoljstvo. On je WASP*, bivši predsjednik. No novi predsjednik je crnac. Kreiran je po uzoru na Sonnyja Listona. Vrlo je moderan i aroban. Uzbu uje se svake no i i radi ono sa svim ženama i k erima južnja kih senatora, pa ak i s nekima od samih senatora. Roman e biti duži od tisu u stranica. Zvat e se *Coitus Interruptus*. Tema je što god želiš da bude jer je privid jedino što je bitno, ovje e. itava e zemlja povra ati krv kad to pro ita."

"Želim razgovarati o idejama koje imam za film", rekao sam.

"Pretvorili smo se u uho", rekao je Pike.

* WASP - White Anglo Saxon Protestant - bijelac, Angbsas i protestant ili " isti" Amerikanac

"Razmišljam o tome da napravim duga ak zbrkani film autobiografskog tipa, a dio bih htio snimiti ovdje na Srednjem zapadu, ako se tu nalazimo - duga ak neobuzdani film pun fragmenata svega što je dio mog života, možda će na kraju trebati dva ili tri litava dana više za projekciju i samo si ušni dio toga bih htio napraviti tamo. Odaberi neki uspavani grad i ispucaj malo filma."

"Koliko će to trajati?" pitala je Sullivan. "Kroz nekoliko tjedana snimat ćeš Indijance."

"Imamo vremena. Dio koji sada želim napraviti trajat će samo dva ili tri dana. Ili tri dana ili sedamnaest godina. Koristit ću dostupno svjetlo. Ne zanima me koliko je to tehnički primitivno. Osim toga, neću ja osobno snimati Indijance. Neću u zapravo rukovati kamerom. Moj je posao nadgledati i biti nadgledan. Film koji želim snimiti bit će posve drugačija stvar. Tek to pokušaj injem slagati u glavi. Smiješno kako mi je došla ideja za to. Vidio sam ženu kako šiša živicu. Gotovo istog trenutka to je postalo nešto drugo. I još uvijek se mijenja."

"Nisam dovršio priču o svojem romanu", rekao je Brand.

Pike je istraživao svoje uho s kalicom umotanom u papirnatu maramicu. Kad je dovršio, sjedio je naprijed na vozačkom sjedalu.

Sada je pao suton, iskrivljena rda prekrivala je zapadno nebo, moteli su sjali neonom, jednolična sumporna postava ulice ne rasvjete, krtija ostavljena na polju, pokrov motora podignut kao šilt kape za bejzbol, scena iz ruralnih tridesetih. Sullivan je pjevušila potpuno neobična što je zvučalo poput proturatnih pjesama. Brand je bio sklapan sa svojom mašinom za motanje britanske izrade i cigaretnim papirom Zig-Zag. Činilo se da sada prolazimo kroz područje ljetovališta. Tu je bilo bijelih kućica-igraćka s ružičastim roletama iz *Ivice i Marice* i benzinskih crpki u pokrajnjim ulicama malih gradova s jednom usamljenom crpkom i psom koji spava u prljavštini. Sjetio sam se isključiti kasetofon. Tada sam uključio radio. Ali Akbar Khan izvodio je većernju glazbu, tužna tekućina i radost izlijevala se sa žica njegova saroda i ja sam pomislio na slijepog Bengalca koji hoda po žici preko nje. Započeo sam u tami i nesumnjivo ću tako i završiti. No negdje između početka i kraja morat će postojati pokušaj objašnjavanja tame, makar samome sebi, bez obzira kako će izgledati oblik to objašnjenje poprimiti i bez obzira na posljedice. Možda je to bila njezina kosa. Možda na nju koji se kretala dok je šišala živicu, s prekrasno stiliziranim držanjem djeteta koje zna da ga se promatra. Sullivan je nastavila pjevušiti. Policijski helikopter pojavio se iznad drveća i proletio iznad nas u smjeru autoceste. Brand je usisavao dim duboko u sebe.

"Kuda je dovraga nestalo tvoje", pjevao je, požurujući riječi da bi se uklapale u melodiju.

Pike je skrenuo na pokrajnju cestu i naposljetku stao na parkiralištu supermarketa A&P, smjestivši vozilo između dva karavana koji su čekali da budu nakrcani. Ušli smo kroz velika staklena sveznajućna vrata koja su znala da dolazimo i sama su se otvorila. Brand i ja smo se odvojili od ostalih i slijedili tamnu atraktivnu ženu uz police prema breskvama i šljivama. Njezini su prsti prelazili preko bresaka testirajući ih i pipajućki i mi smo prošli pored nje, a naša su kolica gurnula njezina.

"Breskve", rekao je Brand.

Nije nam dala nikakav znak.

"Gledaj kako mi riječ izlazi iz usta sva vlažna i dlakava. Breskve. To je savršena riječ za savršenu stvar. Sada svi tu stojimo. Ako svi gledamo moje usne, svi ćemo vidjeti kako izlazi. Breskve. Što mislite, gospođice, ako se tako zovete. Bismo li trebali uzeti pola kile ili kilu? Mi smo samo dva zgodna dečaka s Istočne obale, pogotovo on. Slušajte, imam nešto trave vani u plastičnoj kuci."

Prišla je šljivama i mi smo je slijedili. Bila je visoka i bokovi su joj se sjajno ljuljali iza kolica.

"Dodi s nama do auta i malo se opusti. Jest ćemo šljive i pušiti travu. Pišem roman koristeći izravnu tehniku unutarnjeg monologa."

Pogledala je oko sebe tražeći spasitelja i ja sam proučavao šljivu u njezinoj finoj mediteranskoj ruci. To je bila onakva žena kakvu zamišljaš sresti u Port Saidu, starija, pametnija od tebe, pigmentirana od zemlje i napravljena od mnogih krvi, koju zabavlja tvoje

ponašanje plavokosog dje aka sa Sjevera, koja pruža razornu istinu u kratkim reenicama i ona je bila tu, nevjerovatno, među šljivama u Srednjoj Americi.

"Zrak nije vidljiv", rekao je Brand.

Ona je uskoro nestala. Ubacili smo kolica u rikverc. Police su bile dugačke i sjajne i ja sam pomislio na svojega oca. To je bila njegova arka ukrašena šljokicama, limenke šlaga s migoljavim šiljastim poklopcima, mitologija i munje, slabine zelenoga diva, vjedra mo i i bijelo povrh bijeloga, trauma u pravokutnicima evangelisti kog pisma. (Moraš micati robu s polica.) Beba je sjedila u kolicima za namirnice i plakala; majka joj je dala celer da se igra s njim i bila je zadovoljna. "Tko voli mamicu", rekla je. "Reci tko je voli, smrdljiva guzo. Beba voli mamicu. Da, beba voli mamicu. Reci to, smrdljiva guzo. Beba voli mamicu. Da, da, da." Žene uvlače glave u strašne zamrzivače i izlaze žive. Blagajnice mi u bokovima iza registarskih blagajni. Stara gospoda je pala.

S vremenom smo stigli u grad koji se zvao Fort Curtis. Bio sam sam na prednjem sjedalu, vozio sam polagano i imao sam svoje zelene naočale i stare kaki hlače s ogromnim stražnjim džepovima koji su možda bili kreirani za skrivanje užeta, baterijskih svjetiljki i rezača žice. Bilo je kasno popodne i bio je neuobičajeno topao dan, mušice posvuda po vjetrobranu, lijeni šum insekata dolazio je iz visoke trave pored rijeke. Što se mene tiče, rijeka je mogla biti Wabash ili Ohio ili Mississippi. Polagano sam vozio kroz sjenovite mrtve ulice grada. Kuće od cigle i drvene kuće stajale su pod velikim brijestovima. Na verandama su bili izrezbareni stupovi. U vrtovima su bili grmovi ljiljana, na dnu telefonskih stupova bilo je mahovine, a u parku na kraju grada bio je paviljon.

Vozio sam još malo i tada stao ispred trokatnog bijelog drvenog hotela. Trebali smo se okupati.

U predvorju je sjedilo četvero starijih ljudi koji su okretali stranice identiteta njihovog asopisa. Uzeo sam sobu s kupaonicom i tada se vratio u prikolicu. Brand i Sullivanova su spavali na ležajevima. Pike je sjedio za stolom u svojim kratkim hlačama iz Prvog svjetskog rata, pio burbon i njušio svoja pazuha. Probudio sam Sullivanovu. Stavila je neke stvari u torbu i otišla u hotel. Rekao sam deset minuta i zatim otišao u sobu. Dok sam podizao ruku prema kvaku, uočio sam kako voda teče u kadu. Vrata su bila otvorena. Nešto njezine odjeće bilo je na krevetu. Proučavao sam običajni kuhinjski pribor, predmet prikladan za korizmenu pokoru. Soba je bila obojena mrzovoljnozelenom bojom. Prašina, spjalice i komadi gipsa bili su pometeni u kut. Nije bilo televizora. Presvlaka na fotelji se istanjila. Uočio sam kako Sullivanova tone u kadi.

"Ti dragi starijaci u predvorju", rekla je. "Kako se zove ovo mjesto - Hilton Menopauza?"

"Kako si znala da sam tu?"

"Moja je tajna umrijeti sa mnom, Igore."

"Slušaj", rekao sam. "Kad opereš noge, hoćeš podignuti jednu nogu iz vode i sapunati je onako polagano i senzualno kao modeli u televizijskim reklamama?"

"Ne."

"Mogu li ući i gledati?"

"Ne, rekla je."

"Zašto ne? Mi smo odrasli ljudi."

"Upravo zato."

"Ako obećam da ću držati ruku preko oči, mogu li ući i nasapunati ti leđa?"

"Na kolu sjediš?"

"Na krevetu."

"Pogledaj možeš li pronaći moje cigarete."

"Nisu tu", rekao sam. "Hoćeš da si odnesem ti ih?"

"Ne moraš se gnjaviti."

Bacio sam cigarete i šibice pod krevet. "Sully, bi li ti smetalo da ostanemo u ovom gradu nekoliko dana?"

"Zbog tvog filma?"

"Pogledat ću uokolo večeras i onda odlučiti."

"Što je posebno u ovom mjestu?"

"Izgleda staro i jednostavno i dosadno."

"Ne smeta mi. Jesi li pitao ostale?"

"Mislim da će se oni složiti. Svi smo prilično iscrpljeni. Koristit će nam nekoliko dana odmora."

"Gdje smo uostalom?" pitala je.

"Mogli bi biti u Indiani. Ili u Illinoisu ili Kentuckyju. Nisam siguran."

"Valjda to nije važno. Ne znam zašto pitam, no što je zapadno odavde?"

"Iowa, mislim. Iako je možda Iowa dalje prema sjeveru. Pokušavam se sjetiti što je ispod Iowe."

"Nema veze. Nije važno. Ne znam zašto sam pitala."

Sjedio sam na krevetu i slušao ton sobe ili općenitu buku iz pozadine i snimao u umu liniju svjetlosti i sjene preko fotelje. Činilo se da je soba iznad vremena, u svakom slučaju iznad sadašnjeg vremena, po tonu, po izgledu, po samoj kvaliteti svoje svjetlosti i zraka. Mislio sam o njoj kao o sobi koja je prije nekoliko godina ili desetljeća imala malo namjena osim nekadašnji prodavača željeznarije i njegovo prepuštanje piću. Najvjerojatnije je soba tada izgledala jednako otrcano kao i sada. Možda je to tada bio san, dodir nagomilane požude, sada davno nestale, jer je nova slika probudila naše instinkte, mladenke i prostitutke i revolveraše Zapada, slika koja pristaje našoj asketskoj shemi, uspon jeftinog motela, urednog i čistog u epicentru, elektronski zec pored kreveta. Ruka i dojka visjele su s otvorenih vrata kupaoonice. Podignuo sam njezin ogrtač s kreveta i bacio ga prema njezinu zapešću. Raspoloženje sobe bilo je mrtvo. Bilo je mrtvo i nestalo već trideset godina ili više.

Te večeri uzeo sam svoju kameru i otišao u šetnju. To je bila 16-milimetarska kamera Canon Scoopic prilagođena da radi sinkronizirano s mojim kasetofonom, novim modelom Nagre. Kamera nije imala promjenjive objektivne, ali bila je lagana, s njom se lagano rukovalo i brzo je radila. Sve što sam prvotno želio raditi na ovom putovanju bilo je snimiti neki jednostavni film, bijela hrapava lica farmera menonita*, štedljivih Kanzašana u njihovoj odjeći i za crkvu. No sada su moji planovi bili malo ambiciozniji i pomalo su me plašili, barem u svojem neobrađenom obliku. Prvo sam zgrabio ručicu, položio kameru na desno rame i hodao tihim ulicama. Uskoro me poželja slijediti omanja gomila.

8.

Za divno čudo klupa nije bila zelena. Bila je svijetloplava i okrenuta prema žutom paviljonu. Prostor igrališta sa strane bio je po bojama čak još veseliji, možda kao ravnoteža tmurnoj odbojnoj prirodi većine opreme. Sjedio sam na klupi i gledao kako malena djevojčica pušta kutiju šibica da plovi u lokvi ispod fontane. Čekao sam i oni su se polagano približili, šest ljudi u odboru za dobrodošlicu u dvije lagane razdvojene ekipe po troje. Prvo su prišli starac i dvije postarije dame, tada tinejdžer s dva muškarca koji su izgledali kao da su zajedno stražarili na limenci negdje na moru (u četrdesetim godinama filmskog studija Warner Bros) i prišli oduvanu automobilske opreme koji će otvoriti kad se vrate u SAD. Naravno, zanimala ih je kamera, ta postlinearne teme razgovora i okupili su se oko mene postupno, predstavljaju i se, postavljaju i pitanja, iznimno prijateljski raspoloženi, tajno pripremaju i izljev bijesa za trenutak moje neljubavnosti. No ja sam ostao pristojan itavo vrijeme, gost na svetom mjestu.

Starac je bio gospodin Hutchins i rekao je da voli da ga se zove ili gospodin H ili Hutch, potonje ime je draže njegovim prijateljima na Floridi. Žene su bile njegova supruga i sestra, Flora i Veejean, i činilo se da su u šezdesetima, lijepe, nasmiješene i tihe, dvije ipkaste zavjese koje lepršaju na suncu. Hutch je jednom posjedovao *Argusa* kojeg je naravno. Rekao je da ga je itava stvar koštala samo stotinu i pedeset dolara - kamera, projektor, ekran na tronošću, kutija za kamenu, rola filma. Njegova snimka Evergladesa bila je prikazana u krcatom podrumu metodističke crkve.

Ostali muškarci bili su Glenn Yost i Owney Pine, a dječak je bio Glenn Yost mlađi koji je više volio da ga zovu Bud. Pokazalo se da svaka grupa poznaje onu drugu samo iz vijenja, jer

* menoniti - pripadnici protestantske sekte koja odbija vojnu službu

žive na drugim krajevima grada, a ovdje ih je okupio prizor kamere i dje akova radoznalost bila je ravna radoznalosti starca.

"Koliko košta kamera?" pitao je Bud.

"Tisu u dvjesto i nešto sitnog."

To je izmamilo zvižduk gospodina H.

"Ja u možda dobiti Super Osmicu ovoga ljeta", rekao je dje ak. "Nadam se Bolexu 155. Imamo klub u školi. Dosad nisam napravio puno jer je oprema koju imaju prili no ograni ena. No, da mogu dobiti Bolex, poludio bih. Kakav dioptrijski domet ima ta stvar?"

Njegov je otac stajao iza njega, zamišljen i mra an, lijevo mu je oko skakalo, glava mu je bila nagnuta u jednu stranu, gotovo naslonjena na rame i podsjetio me na prastarog baca a Hoyta Wilhelma kako stoji u humku i eka znak, prstiju zgr enih oko šavova lopte, igra i na Prvoj i Tre oj i nitko vani, nitko ne mari nigdje na svijetu. Na rubu paviljona sjedio je mladi s gitarom.

G. Hutchins se opisao, bez posebnog konteksta, kao ovjek kojem je jako stalo do to nosti. Tada su nas on i dame pozdravili jer je bilo vrijeme za gledanje Boba Hopea na televiziji i mi smo ih gledali kako prolaze pored ogromnog ogoljenog zamašnjaka i dolaze na ulicu. Bud i ja smo pokušali nadmašiti jedan drugoga i zastrašiti dvojicu starijih muškaraca svim vrstama suludih tehni kih podataka. Owney Pine je naposljetku stavio jednu od svojih debelih bijelih mku oko dje akove glave, guše i ga u šali, i tako ga je držao minutu ili dvije, kvaliteta uzajamne privrženosti ispunjavala je scenu dok je muškarac tiho gurkao, jedva svjestan opiru eg dje aka kojega nije moglo biti lako držati jer je bio izrasli petnaesto - ili šesnaestogodišnjak.

"Planirate biti tu neko vrijeme?" pitao je Glenn.

"Možda nekoliko dana. inisi se da je moja kamera zainteresirana za ovo mjesto."

"Jeste li vi jedan od onih ljudi iz masovnih medija?" pitao je Owney, još uvijek drže i Buda tako da se ne može iskoprcati.

"Ja sam nezavisni filmaš. Trenutno regrutiram mještane. Biste li se vi voljeli pojaviti na filmu?"

"Ideš!"

"Razmislite o tome", rekao sam.

Bud se tada ubacio s novim pitanjem i Owney ga je pustio. Još smo malo razgovarali. Mladi se spustio s paviljona i krenuo prema nama. Nosio je gitaru preko ramena i vukao ruksak po podu iza sebe. Izgledao je kao mršavi slomljeni klinac u odje i koja se raspadala i bio je nevjerovatno sretan zbog ne ega. Ostali su lagano uzmaknuli pred njegovim dolaskom - zapravo, etnološko povla enje koje sam prije osjetio nego vidio.

"Hej, što je to? 8 ili 16?"

"To je Scoopic 16. U osnovi je to kamera za vijesti."

"Hodam do Kalifornije", rekao je.

Stajao je tamo smiješe i se u košarkaškim teniscama do gležnja. Glenn Yost je rekao da on i Bud trebaju po i ku i i pogledati crve. Rekao je da je dje ak iskopao crve i prodaje ih kao mamce. Drži ih u velikim staklenkama u podrumu. On i Bud su voljeli svaku ve er oko sutona pogledati crve, jer se u to vrijeme najviše gr e, a i otac i sin su posebno voljeli gledati kako se crvi gr e, pogotovo masovno. Glennovo lijevo oko je opet zatrepalo. Nisam mogao biti siguran je li to neka lokalna vrsta sofisticiranog humora. Dje akovo lice bilo je rezervirano i pomislio sam da se možda igraju sa mnom, izvrgavaju i satiri uvjerenje stranca da je život u malom gradu prepuštanje baš takvim si ušnim smrtima, gledanju crva i masonskom rukovanju. (Ili su pokušavali negirati zmijsku mo duge kose, odvratiti mu pažnju s crvima dok mještani bakljama pale njegovu gitaru?) Owney Pine je rekao da e i i s njima. Upalila su se svjetla u parku.

"Po eo sam hodati prije tri mjeseca", rekao je mladi . "Krenuo sam iz Washingtona D. C. pa e to biti skoro hod od obale do obale. Pokušavam hodati po ravnoj crti, od Washingtona prema Friscu, no malo sam zastranio prema jugu. No valjda ima dovoljno vremena da ispravim smjer."

"Oko dvije tisu e milja. Ja sam Dave Bell. Kako se ti zoveš?"

"Richard Spector. Ponekad mi je teško prisjetiti se toga. Inisi se tako davnim kad je to nešto zna ilo."

Sjeo je pored mene, podignuo stopala na klupu i naslonio se na koljena. Bio je jako krhak i kosa mu je prekrivala ve i dio lica. Gledao je ravno u mene kad je govorio, no bez naznake izazova u o ima, bez osje aja da e se ideologije uskoro sudariti i osje ao sam da je izbacio te stvari iz sebe i skrasio se na položaju koji definira samo dužina svakog dana bolnih nogu.

"Ljudi se dobro brinu o meni", rekao je. "Hrane me i ponekad mi daju mjesto za prespavati. Isprva dobivam mnogo udnih pogleda što-je-to. No kad im kažem da hodam do Kalifornije, sve ih privu e ludilo toga. Ljudi su zbilja super ako ih uspiješ odmaknuti od detalja i navesti na nešto ludo. Zbilja se dobro brinu o meni. Ponio sam sa sobom svu svoju ušte evinu, oko sedam stotina dolara u gotovini i putni ke ekove, i u tri mjeseca morao sam potrošiti samo oko stotinu pedeset dolara za hranu i spavanje u hotelima kad je no u bilo previše hladno za spavanje vani, a nisam mogao prona i preno ište."

"Ne želim zvu ati obeshrabruju e, Richarde, ali izgledaš jako umorno i slomljeno."

"Trebao si me vidjeti prije nego što sam krenuo."

Obojica smo se nasmijali i tada je pitao može li primiti kameru u ruke. Maknuo sam mu poklopac objektivu i on je uzeo kameni i ustao, stavio oko na gumeni okular i polagano gledao park okre u i kamerom oko osi za 360 stupnjeva. uo sam kako auto naglo ko i, okrenuo se i prvo vidio lice mlade žene na prozoru putni kog sjedala, a onda glavu i ramena muškarca otprilike moje dobi koja su se uzdizala iznad krova automobila s druge strane dok se muškarac zagledao u našem smjeni. O ito zadovoljan injenicom da je bio u pravu što je stao, vratio se na voza ko sjedalo, ubacio auto u rikverc i brzo parkirao, obilježavaju i plo nik gumama. Izašao je, ponovno gledaju i prema nama, zatvorio vrata s odre enim prezirnim elanom i tada prošao kroz izlaz u park, i sada je bilo jasno da ne gleda ni u Richarda ni u mene - znatno olakšanje - nego u kameni u Richardovoj ruci. Djevojka ga je slijedila, prili no polagano, gipka plavuša od nekih dvadeset i pet godina, u tihom naponu života, i bila je lijepa i u iš ekivanju, ona koja e tek biti povrije ena, i uop e nije bila zaljubljena. Richard mi je pružio kameni. Muškar eve o i slijedile su kameru sve do mojih ruku.

"Pušta li ta stvar sinkronizirani puis?"

"Tako je", rekao sam.

"Zvuk", rekao je.

"Tako je."

"Ja sam Austin Wakely. Ova dama je Carol Deming. Vidio sam tu stvar iz auta i rekao da idem pobliže pogledati. Kakvu vrstu filma snimaš?"

"Ispod *undergrounds*", rekao sam.

"Ali sa zvukom."

"Nešto zvuka. Tu i tamo."

"Ja sam glumac", rekao je.

"On studira glumu", rekla je Carol.

Predstavio sam se, rekao im odakle sam i pozvao ih da mi se pridruže na klupi. Shvatio sam da je Richard Spector otišao. Tada sam ga vidio da opet sjedi na rubu paviljona.

"U im kod Drottyja", rekao je Austin.

"Tko je on?"

"On dolazi iz Minneapolisa. Tamo je radio s Guthriejem. No on je vrlo slobodna individua i postajalo mu je sve nepodnošljivije tmditi se i funkcionirati u strukturiranom okmžju. Zato je prešao u McCompex. To je novi institut pet milja isto no odavde. Nisi zasad za to uo na Istoku, ali ut eš. Puno ime instituta je McDowd Communication Arts Complex. Redovni semestar završava sljede i mjesec. Ja ostajem i preko ljeta. Prije nego što sam došao u McCompex radio sam razne poslove diljem zemlje. Dolazim iz Washingtona, mislim države."

Carol je sjedila izme u nas.

"To je pitanje toga tko sam i što želim biti", rekao je Austin. "Moram se s ne im povezati. Drotty je nedruštven. Puno sam nau io od njega. On je homoseksualac, naravno. Svi oni su. Ima svoje napetosti i tjeskobe i puno puši. Svi oni puno puše. Ali Drotty me nešto nau io, a to

je ovo. Društveni pritisak je žestok, ali uvijek imaš mogućnost restrukturirati se. Gluma je ljubav. Što je ono Nazimova rekla?"

Lagano sam pomaknuo nogu, djeli centimetra, i Carol i ja smo se dotaknuli. Sjedila je apsolutno mirno dok je Austin nastavio govoriti. Ponovno sam se pomaknuo i sada smo se dodirivali od bedra do koljena. Prigoda je bila beskonačno suptilna. Možda nije primijetila lagani pritisak moje noge; možda je primijetila ali joj to ništa nije značilo; ili je možda itavo vrijeme znala što radim. Pomaknuo sam ruku prema njezinoj. Austin je nastavio govoriti. Sada su nam se nadlaktice doticale, najslabiji povjetarac naše gole kože jedva u kontaktu, kože koja se doticala u to kama gotovo nevidljive srebrne kose. Još uvijek je bila nepomična i nije davala nikakve znakove. Čekao sam nekoliko minuta. Tada sam pomaknuo desnu ruku preko krila i stavio ju iznad desnog koljena. Carol je gledala ravno pred sebe. Bio sam iznimno nervozan. Sljedećih nekoliko sekundi pokazao je da je li znala ili nije i kako će reagirati. Nisam želio biti razočaran. Bilo je važno da mi da pravi znak. Pustio sam da mi ruka veoma polagano klizne u udubinu između naše dvije noge. Ostavio sam ju tamo. Oboje smo gledali ravno pred sebe. Tada sam osjetio lagani pritisak njezina bedra, laganu i ugodnu toplinu u vrhovima prstiju, najlaganiju naznaku prebacivanja težine, zatezanje mišića, njezino tijelo koje se nije micalo ali je ipak izražavalo pokret, iznalazeći i novu ravnotežu, pomičući se u unutrašnjosti i približavajući se meni. Uzvratilo sam pritiskom i tada se odmaknuo nekoliko centimetara. Austin je i dalje govorio i ja sam se počeo opušćati. Carol i ja smo gledali ravno pred sebe. To je bio moj prvi ego-trenutak od New Yorka.

Austin mi je rekao kako stupiti u kontakt s njim i da bi volio čuti više o mojim planovima. Prvi put sam shvatio koliko je on zgodan. Imao je tamnu kosu i oči. Ramena su mu bila široka. U njemu je bilo nekog sjajnog intenziteta. Svi smo ustali i Austin i ja smo se rukovali. Carol je stajala sa strane, s nikama prekriženim ispod grudi, uobičajeni stav domaće na dvorištu koja izmjenjuje tračeve i savjete o deterđžentima, no bokovi su joj bili nekako izbačeni prema naprijed, oči su joj bile zainteresirane i zamišljene i to je iskupilo trenutak i više od toga. Rekao sam Austinu da mi se sviđa njegov auto, zelena *Barracuda*, i u nekoliko sljedećih rečenica uspio sam naglasiti da moj crveni *Mustang*, koji je sad u Maineu, ima istu vrstu visokih sportskih sjedala i dualne retrovizore.

Dok su odlazili, klimnuo sam Richardu i on se spustio s paviljona i krenuo sa mnom prema prikolici. Neko vrijeme razgovarali s ostalima. Kasnije, u večeru koja se sastojala od konzervirane govedine i sangrije, Sullivan je objavila da će Richard Spector odsada biti poznat kao Kyrie Eleison. Posegnuo sam za kasetofonom.

"Bio sam raznosna pošta u Ministarstvu pravosuđa u Washingtonu", rekao je. "Osjećao sam da postajem proziran. Imao sam osjećaj da, nakon što pojedem večeru, ljudi mogu vidjeti hranu u mojem trbuhu. To je samo jedna od stvari koje su mi se događale. Počeo sam se bojati da će se komadi Vladinih zgrada odvojiti i pasti na mene. No mislim da je najgore od svega bilo hodati po ulici punoj ljudi. Znao sam kako ljudi manevriraju naprijed i natrag, brzi hoda i pokušavaju preteći one koji su spori. Uvijek ima mnogo naguravanja i brzi hoda i uvijek staju na noge sporih i skidaju im cipele. Ja sam bio brzi hoda. Uvijek sam žurio, čak i kad sam išao u besciljnu šetnju i smetalo me kad bi mi se spori hoda i našli na putu. Jednoga dana pokušavao sam zaobići starca koji je stalno skretao prema kolniku i blokirao mi put i odjednom sam se zatekao kako vičem na njega u glavi, vičem u sebi i tiho: PAZI! PAZI! Nikad to nisam zapravo izgovorio. Samo sam to mentalno vikao. Počeo sam to stalno raditi. PAZI! Govorio bih ljudima. MAKNI SE! MAKNI SE! I mogao sam vidjeti te riječi i u glavi ispisane velikim tiskanim slovima kao u stripu. Onda je jednoga dana žena naglo usporila i skoro sam se zabio u nju. Zatekao sam se kako vičem novu riječ u glavi: UMRI! Da sam to rekao naglas, ona bi vjerojatno umrla. To je bio zaista odvratni unutarnji vrisak i mogao sam vidjeti tu riječ u glavi ispisanu crvenim slovima s velikim usklikom. Počeo sam shvaćati da sam nenormalan. Ja sam bio osoba koja hoda po ulici i u glavi vičem nedužnim prolaznicima UMRI! Nakon nekoliko mjeseci toga, pokušao sam napraviti svjesni napor da prestanem to vikati. No bilo je prekasno. To bi mi samo automatski skočilo u glavi. UMRI! UMRI! Reći vam kakva sam osoba bio. Bio sam osoba koja se uvijek zaljubljuje u suprugu svojih najboljih prijatelja."

"Jesi li prestao vikati UMRI?" pitala je Sullivan.

"Prestao sam to vikati onoga dana kad sam dao otkaz na poslu i odonda to nisam uzviknuo. Odonda nisam ništa vikao. Re i u vam što sam još bio. Bio sam vrsta osobe koja uvijek ita popise mrtvih i nestalih nakon pada zrakoplova u novinama. Kompulzivno sam itao te popise. Ne znam što sam o ekivao prona i. Ime prijatelja? Vlastito ime? Duga ki popis imena mrtvih ljudi je najdepresivnija stvar koju možete pro itati. Neka od imena su nepotpuna, a uz neka ne stoji prebivalište. Tada slijedi popis nestalih. Kako itko može nestati nakon pada zrakoplova? Kuda mogu oti i? Re i u vam što sam još radio. udno sam se sramio izgovoriti imena ljudi, pogotovo imena dobrih prijatelja i ro aka. Iz nekog razloga nikada im se nisam mogao obratiti njihovim pravim imenima. Obi avao sam zvati ljude Max, Charlie, Guido ili Steve. To su bila etiri imena koja sam naj eš e koristio. Nisam koristio jedno odre eno ime za jednu odre enu osobu. Imena su bila zamjenjiva. Mogao bih jednoga dana nekoga osloviti Max, a drugoga Guido. To se moglo promijeniti od re enice do re enice. Izgleda da to nikome nije smetalo. Valjda je to isto kao kad se nekome obra a s prijatelju ili stari. Ne znam zašto sam odabrao imena Max, Charlie, Guido i Steve. Nisam imao problema sa ženama. Njih sam uvijek zvao pravim imenima. Zašto muškarce nisam mogao zvati pravim imenima?"

"Je li se i to promijenilo?" pitao sam.

"Sve se promijenilo", odgovorio je. "Više ne osje am tjeskobu zbog toga što ne znam govoriti francuski. To me brinulo. Moj otac jako dobro govori francuski. On uvijek poziva ljude na ve eru i razgovara s njima na francuskom. To je bio njegov na in zadržavanje mo i nada mnom. No sada mi više nije stalo do toga. Više se ne bojim. Postoji hrpa ljudi poput mene koji su se izvukli. Ne zanima nas mo za kojom teže stariji ljudi. Oni nas pokušavaju sputati time što govore francuski i znaju kako napraviti koktel od burbona i limunovog soka i nositi odijela s gumbima na mkavima koji se zbilja mogu otkop ati. No mnogo nas se izvuklo. Nije nas briga što ne znamo kako izgovoriti imena francuskih vina. Što fali kalifornijskim vinima, uostalom? Kvragu, ovo je Amerika. Loša kakva je, moramo nau iti živjeti s tim."

Kyrie je te no i spavao u hotelskoj sobi. Mi ostali smjestili smo se na ležajevima u prikolici. Neposredno prije nego što sam zaspao, zamislio sam da se tu em s Brandom. Udarali smo jedan drugoga nekoliko desetaka puta. Tada se nešto dnigo pomaknulo u mojem umu, vlasništva, stvari u mojem domu, obrisi predmeta koje nisam dodirnuo neko vrijeme, Olivetti Lettera 32, Nikon F, a onda djevojke u ljubi astim arapama koje se kotrljaju preko papirnate ravnice i kako James Joyce i Antonioni i Samuel Beckett sjede u mojoj dnevnoj sobi, šest nogu prekriženih u gležnjevima, Tana Elkbridge gola na Riverside Driveu dok njezin suprug ita *Business Week* na devet tisu a metara, a onda Jennifer gola u West Eighties, nešto dirljivo u njenim bokovima i Meredith gola u parku Gramercy i Sullivan gola u kadi. Tada smo se opet tukli. Izmaknuo sam duga kom udarcu desnicom i uzvratio ljevicom po jagodi noj kosti i brzim kratkim udarcem desnicom u vrh brade. Brand je pao na koljena i tako ostao krvare i. Udario sam ga u trbuh i zaspao.

Idu ega jutra doru kovali smo u restoranu. Muškarci u košuljama s kratkim mkavima su ulazili i izlazili. Oblikovao sam ruku u kandžu. Brand je sjedio za stolom i smijao se. Tada se Sullivan po ela smijati. Ljudi za šankom okrenuli su se i pogledali u njih. Brand se nagnuo nad stolom prekriženih ruku, a glava mu se ljuljala od smijeha. Sullivan je sjedila uspravno, okrenuta prema Brandu, i smijala se iznad njegove glave. Oblikovao sam obje ruke u kandže i skakutao gore-dolje na stolici. Lagano razdvojenih usana zaokrenutih u kutovima izbacio sam donje zube i zabio ih u gornju usnu. Znao sam da se ne smiju meni, a ipak sam nastavio izvoditi strašne grimase i kandžama parati zrak. Nisam volio biti izostavljen. Nisam znao zašto se smiju, pa sam se pretvarao da se smiju meni. Pike se po eo smijati. Okrenuo sam se prema ljudima za šankom i zagrebao njima iza leđa. Sada se Kyrie smijao. Konobarica je došla s našom hranom i Brand je pogledao prema njoj i gotovo pao sa stolice od smijeha. Moje kandže su ponovno postale ruke. Kyrie je pokazao na svoju kajganu, što je izazvalo novi val smijeha. Konobarica se nasmiješila dok je stajala pored našeg stola i ispisivala ra un. Brand je pokazao na njezinu olovku. Pogledala je u nju i po ela se smijati. Sve je bilo

smiješno. Bio je jasan dan u proljeće i odjednom je sve bilo smiješno. Otišao sam na zahod i pogledao se u ogledalu.

Smijali su se tijekom itavog doručka. Netko bi nešto pokazao i svi bi se smijali. Boca koje apa je bila urnebesno smiješna. Brand je stalno skidao naočale i brisao ih salvetom. Njegovo lice bilo je univerzalno lice s biltena bivših studenata nekog sveučilišta. Pomoćnik direktora tvornice u općem odjelu pjene, Teneco Chemicals, Istočni Rutherford, New Jersey. asnik za obuku i obrazovanje, Air University's Warfare Systems School, Maxwell AFB, Alabama. Mladi partner Brand. Mladi republikanac. Bio je oko dva centimetra viši od mene. Težio je nekih 95 kilograma. Oči su mu bile plohe umrljanog stakla, sive i vrlo udaljene. Sada je ustao i blagoslovio restoran, opet potpuno bezizražajnoga lica, desnom rukom rade i znak križa iznad glava okupljenih muškaraca i žena. Dovršio sam doručak i ostavio novčanicu od dvadeset dolara na stolu. Pike me slijedio van. Stajali smo na pločniku ispred hotela. Uoio sam da se hotel zove Ames House.

"Vidi možeš li odgovoriti na ovo", rekao je Pike. "Razmisli koliko dugo hoćeš prije nego što odgovoriš. Evo ga. Raspri trbuh kita ubojice i što misliš koliko ćeš tuljana i pliskavica vjerojatno naći?"

"Bolje me pusti da razmislim o tome."

"Dvadeset i četiri", rekao je.

Vrijeme odjavljivanja bilo je u podne. Otišao sam u sobu, nazvao recepciju i zatražio glas da me spoji s uredom u New Yorku. Kada se oglašila telefonistica iz Mreže, tražio sam da me spoji s Davidom Bellom. Bio je to neobičan osjećaj. Binky se javila.

"Nedostajem li ti?" pitao sam.

"Tko je to?"

"Osoba kojoj se najviše diviš na itavom svijetu."

"Prestani se glupirati."

"Dave Bell mi je ime, u kinematografiji nema zime."

"Davide, kako si?"

"Nedostajem li ti?"

"Da, tu je tako dosadno."

"I tu je dosadno."

"Gdje si?"

"Ugao Pedeset i prve i Lexa."

"Pogodi što? Kružiti traži da je Grove Palmer peder. Jody mi je rekla da je Sid Slote slušajno naletio na njega na Bermudskom otoku i da je bio s nekim jako ženskastim tipovima."

"Nije čudo. Uvijek sam se pitao o tom tipu."

"Pogodi što još?"

"Reci."

"Rekla sam da pogodiš. Harris Hodge? Prva zamjena koju je Weede zaposlio nakon masovnog silovanja i pogubljenja? Pojavio se jučer."

"Kako izgleda?"

"On je jako uredan momak, Davide. Strašan smisao za humor. I zbilja je sladak. Hallie misli da izgleda kao Paul Newman, samo mlađi."

"Koliko mladi? Želim znati koliko je to mlađi."

"Nisam uspjela još doznati."

"Kad bi povremeno digla guzicu."

"Nemoj se ljutiti."

"Što još?" pitao sam.

"Troci je ponovno udario."

"Kad?"

"Prije dva dana."

"Odlino, odlino. Mojim imenom je potpisao memo? Reka, želim pogoditi."

"Zaboravi", rekla je.

"Pretpostavljam da je otprilike vrijeme za potpis Giambattista Vico."

"Zaboravi, mili."

"Sino sam razmišljao o Beckettu. Je li bio Beckett?"

"Nikada ne eš pogoditi, pa ti baš mogu i re i. Bila je to osoba s tri imena. Otto Durer Obenwahr."

"Ovoga puta Trocki je zbilja izvukao jednoga iz šešira."

"Baš tako. Svi pokušavaju otkriti tko je Otto Durer Obenwahr. Ed Watchold je jutros poslao svoju tajnicu u knjižnicu. Ovo mjesto je u stanju manjeg komešanja."

"Što piše? Koji je citat?"

"Sa uvala sam ga za tebe. Spreman? *Budale! Budale! Napraviti etverokut od kruga je dje ja igra. Suprotno od toga vodi ka blaženoj viziji.*"

"Zanimljivo", rekao sam.

"Što misliš da to zna i?"

"Vrlo zanimljivo."

"Baš ti hvala."

"Slušaj, saznaj sve što možeš o tom gadu Harrisu Hodgeu. No naro ito koliko je star."

"U redu."

"Svi a li se Weedeu?"

"Sutra zajedno ru aju."

"Saznaj svi a li se Weedeu. Nazvat u te ponovno negdje izme u ovog mjesta i Navaja."

"U redu. Dobro se provedi."

" ujem se, Bink."

"Davide, skoro sam zaboravila."

"Da?"

"Teda Warburtona su morali odvesti u bolnicu."

"Kad je to bilo?"

"Ju er popodne. Srušio se za stolom."

"Do slušanja", rekao sam.

Nas petero smo sjedili u prikolici itavo popodne. Pike je pio *Old Crow* iz papirnate aše i povremeno režao. Ispred nas je bio Stjenjak, njegov uvar lav s kojeg kapa znoj, ije kandže grebu zemlju i spreman je na skok. Brand je bio izgubljen iza svojih nao ala, mislio sam da se vra a u neku bezvremenu sobu u središtu svojega bi a, skrpana sje anja na etiri zida i sivog vra a. Kyrie je grizao lanak desnog palca. Netko tko je parkirao auto lagano je udario u naš stražnji odbojnik i mi smo klimnuli. Ja sam na nogama imao svoje mokasinke Koman , zelene hla e od samta s vojni kim remenom i crnu sportsku košulju.

"Sully, tko je Otto Durer Obenwahr?"

"Stru njak za teku i kisik i visinske vjetrokaze."

"Ozbiljno, jesi li ikada ula za njega?"

inilo se da ona pokušava istrgnuti knjigove iz novina koje je itala. Kidala je knjigove i pnižala ih Kyrieu. On je sjedio na podu. Pružao je krugove Brandu.

"Idem u šetnju", rekao sam.

"Donesi Mars okoladica", rekao je Brand.

"Duguješ mi ostatak od dvadesetice", rekao sam. "Ostavio sam dvadeset dolara na stolu."

"Nemoj gledati u mene, Davy. Nisam ja platio ra un."

"Nisam ja platio", rekao je Kyrie. "Nemoj mene gledati."

"Netko mi duguje ostatak od dvadeset."

"Ja sam otišao kad i ti", rekao je Pike.

"Netko mi duguje ostatak. Ja za sve pla am."

"Donesi i želea", rekao je Kyrie.

Išao sam ulicom koja je odisala tugom svih ulica koje vode izvan grada, ulica bluz pjesama, nafta prolivena iz velikih kamiona, semafor koji se ljulja visoko iznad praznog križanja.

Prešao sam cestu do zgrade s neonskim znakom piva na pro elju. Pronašao sam telefon, nazvao McDowd Communication Arts Complex i zatražio Carol Deming. Koristio sam zidni telefon u stražnjem dijelu prostorije. Za šankom su bila tri automehani ara. Uo io sam flipper,

aparatus za kuglanje, džuboks i stolnu igru sa žetonima s tri željezna diska u kalofoniju. Tada sam za uo Carolin glas. "North Atlantic Treaty Organisation."

"Bok, nisam znao ho u li te dobiti. David Bell - iz parka."

"Žao mi je, dobili ste automatsku sekretaricu za NATO u Bnixellesu. Svi su vani. Želite li ostaviti poruku?"

"U baru sam u Ulici Howley."

"Buster's", rekla je. "To je nekada bio vatrogasni dom."

"Imaš li auto?"

"Mogu uzeti Austinov."

"Ne e li mu to smetati?"

"Naravno da e mu smetati."

Sjeo sam za šank i naru io viski. Pepeljara ispred mene bila je puna odrezanih noktiju. Ispijao sam tre e pi e kad je stigla. Od na ina na koji je hodala suknja joj se lagano njihala preko nogu i osje ao sam se sretnim i punim improvizacije, u glavi sam uo lijepu nemarnu glazbu i znao sam da je automehani ari gledaju, ali ne s prljavom i morbidnom žudnjom; prije s malom radoš u, mislio sam, si ušni skok tijela, lagani sretni osje aj pri prizoni lijepe djevojke s golim nogama koja prelazi prostoriju iza osmijeha koji kaže da voli biti žena koju gledaju. Pokušao sam ne izgledati tako zadovoljno. Bacila je pogled na moje pi e i naru ila isto.

"Nisam bio siguran živiš li i ti u McCompexu. Mislio sam da možda samo on živi tamo. Nisi ništa rekla o tome ju er. Jesmo li se ju er sreli?"

"Nema se mnogo toga za re i, Davide. To je samo nešto za raditi dok ekam razvod od svojega muža. Imala sam nešto ušte enog novca i uvijek sam željela studirati glumu. Pa sam došla."

"Odakle?"

"Iz Detroita", rekla je. "Je li to tvoj rodni grad?"

"Ja sam bila vojno derište. Živjela sam u devet država."

"Što si radila u Detroitu?"

"Svaki petak uve er išli smo na pi e u Zebra Lounge. To smo radili."

"Misliš ljudi iz ureda."

"Znaš kako je to u petak. Svi se žele opustiti uz pi e ili dva. Obi no su imali kanape sendvi e za stalne goste. Mi smo bili stalni gosti."

Pri ali smo i pili neko vrijeme. Osje ao sam se dobro i opušteno, na rubu nadahnutog dijaloga, pri pi u broj etiri, bljedi plamen se uzdizao. Carol je izvadila kutiju cigareta Gauloises iz torbice. Pripalio sam joj jednu i slatki zli miris ležao je na vise em dimu.

"Je li redovna ekipa stalnih gostiju u Zebri uklju ivala jednog ekstroverta koji se uvijek šalio s konobarom i koji je volio nam ivati egzoti na pi a?"

"Fred Blasingame", rekla je.

"Koja su bila neka od pi a koje je naru ivao? To je važno."

"Sje am se da je jednom naru io *Americano*. Sje am se da je drugi put naru io *Crnu Ruskinju*."

"Mislim da dolazimo do ne ega. Kad se kupaš, Carol, voliš li podi i jednu nogu iz vode i prati je nekako polagano i senzualno?"

"Ideš predaleko."

"Carol, što misliš o ratu?"

"Nekako se ne mogu uklju iti u to, možda zato što je itava stvar tako malodušna."

"Ljudi umiru."

"Znam. Nije li to strašno?"

"Možeš li identificirati tko je Otto Durer Obenwahr?" pitao sam.

"Nije li on svirao gitaru s bendom Grand Funk Railroad?"

"Dopusti da te pitam ovo. Što je danas najhitnija potreba u Americi?"

"Patriotizam", rekla je. "Naši sinovi moraju se vratiti majci. Ona eka raširenih nogu. Ubijanje svinjookih i kosoglavih mora opet postati nacionalni prioritet."

"Je li Zebra imala diskretnu snimljenu glazbu kao zvu nu kulisu? Molim brzi odgovor."

"Da", rekla je.

"Jesu li redovni gosti ikada vodili prijateljske rasprave o nazivu određene melodije?"

"To se stalno događalo. Carl Stoner, koji se bavio premijama, uvijek je raspravljao s Marthom Leggett. Martha Leggett bila je najsmješnija djevojka koju si ikada mogao vidjeti. Bila je niža od metar i pol i Freddy B. joj je obično davao dim svoje cigare. Okružili bismo se dimom i glasnom bukom. Tako smo odabrali živjeti. Spremna sam braniti to."

"Jesu li glasine o Carlu Stoneru i supruzi Freda Blasin-gamea bile utemeljene?"

"No hajde. Nije bilo takvih glasina. I u svakom slučaju nisi me čak ni pitao o sjenici."

Naravno sam još dva viskija. Nisam znao kuda smo krenuli i nije mi se žurilo saznati. Bilo je otkriveno da je finte i varke trenutka nisu ni najmanje zbunile. Njezini odgovori dani su gotovo preležerno. Glas joj se promijenio, pa čak i struktura njezinih rečenica, i kako smo nastavljali shvatio sam da ona nije samo studentica glume. Izgledala je savršeno opušteno, gotovo kao da se dosađuje, zadovoljna prepustiti mi pronalazjenje ritma i teme, mijenjaju i sprezanje od rečenice do rečenice, a ipak nikada ne napuštaju i temeljnu ironiju, stisnutu šaku Srednjeg zapada. Oni su joj isijavale brzo plavo svjetlo. Bila je daleko od najgore stvari koju bi mogao otkrivati da u pronađem u starom vatrogasnom domu u Iowi ili Missouriju ili Illinoisu.

"Jesi li kada bila u New Yorku?" pitao sam.

"Znali smo oti i na most u Ulici Gansevoort i gledati zalazak sunca. Znali smo jesti južnjačku hranu na Desetoj aveniji."

"Nakon nekoliko pića ili više od toga, je li bilo koji od muškaraca iz redovne ekipe u Zebri spustio ruke ispod stola i pokušao ti milovati bedra?"

"Pretpostavljam da je takvo što neizbježno ako misliš popiti nekoliko pića u miješanom društvu. No nikada nije bilo nikakvih problema oko toga. Mislim, sve što bih napravila bilo je pomaknuti malo stolicu i oni bi shvatili i to bi bio kraj toga."

"Je li si ušla Martha Leggett micala svoju stolicu?"

"Ne znam kako bih to znala."

"Plješem tvojoj lojalnosti."

"Ona je bila srčana, šaljiva mala cura. Ona i Fred Blasin-game bili su komičarski par. George i Gracie. Tako smo ih zvali. Moj se otac zvao George."

"To nas dovodi do sjenice", rekao sam.

"Visoka trava i limunada. Ta lijena popodneva kod tete Nell. Bila sam takva šašava vica s petnaest godina. Ovo je teško."

"Molim te pokušaj."

"Došao je iz baze posjetiti me, viši od trave, tako sjajan na suncu. Bio je u uniformi. Nell je napravila limunadu. Sjedili smo naprijed ispod visokog brijesta, samo nas troje i John Morning. Tata mi je donio zbirku pjesama, sonete koje je napisala dama s Juga. Ona je ljubavnik ubijen kod Vicksburga. Nell je ušla u kuću u napraviti večer. John Morning pjevao je duhovnu pjesmu i tada je otišao u staju. Tata mi je čitao sonete i ja sam plakala i samu sebe nazvala šašavicom i on se tiho nasmijao na taj svoj nježni način. Pili smo limunadu i gledali kako sunce zalazi nad velikim brijestom."

"Gdje je bio mladi Jamison?" pitao sam.

"Mladi Jamison utopio se u jezeru Loon samo tri tjedna prije toga. Tata je znao za to, naravno, no bio je dovoljno nježan i mudar da ne spomene tragediju. Nakon večere šetali smo po visokoj travi ispod mjesečine. Tada smo se vratili u kuću. Nell je napravila limunadu i John Morning nam je rekao da ždrijebe sasvim dobro napreduju. Tata je otišao u staju pogledati ždrijebe. Ja sam otišla u svoju sobu i on se kasnije popeo za mnom i tiho priča o tami rata i smrti, nježno me dodirujući i po nježnim mjestima. Nije spomenuo tragediju mladog Jamisona i nije ništa rekao o sjenici."

"U koje doba te probudio udan zvuk?"

"Večer je skoro bila zora kad me probudio udan zvuk. Digla sam se iz kreveta, odjenula jahaću halcu i zeleni džemper na kojem je nedostajao gumb. Još uvijek imam taj džemper. Nosila sam ga kad sam posljednji put vidjela mladog Jamisona, dvije noći prije nego što se utopio. Bili smo na verandi i pili smo limunadu. John Morning je pjevao duhovnu pjesmu."

Mladi Jamison me pitao ho u li ovaj put provesti itavo ljeto ili samo nekoliko vikenda kao i prije. Rekla sam da to ovisi o mojoj mami. Želio je znati istinu."

"Pa si mu ispri ala o sjenici."

"Da, ispri ala sam mu", rekla je. "On je bio jedini koji je znao strašnu tajnu. I dvije no i kasnije se utopio. Još uvijek imam taj džemper, zaklju an je u kov egu. Imaš li ikakvu ideju kako je ovo teško?"

"Carol, kad si prvi put shvatila da njegova smrt nije bila nesretni slu aj?"

"Kad me probudio udan zvuk. Zнала sam kakav je to zvuk i shvatila sam da je mladi Jamison bio ustrijeljen prije nego što se utopio. Odjenula sam crvenu satensku haljinu s dubokim dekolteom, haljinu koju sam nosila na sprovodu svoje mame. Nije potrebno re i da je zvuk dolazio iz sjenice. Hodala sam po visokoj travi, koja je bila mokra od rose. Sunce je izlazilo nad visokim brijestom. Otvorila sam vrata sjenice."

"Što si vidjela?"

"Bio je to tata. Bio je gol osim svoje uniforme."

"Što je radio?"

"Zbilja ne mogu nastaviti."

"Što je radio, Carol?"

"Ispaljivao je metke u utopljeno tijelo Johna Morninga."

"Što si vidjela u ruci Johna Morninga?"

"Medaljon. Mamin srebrni medaljon."

"Je li ijedan od muškaraca iz ekipe stalnih gostiju esto slamao svoj štapi za miješanje koktela s glasnim plasti nim praskom?"

"Bob Kirkpatrick."

"Savršeno", rekao sam. "Što nam možeš re i o njemu?"

"On izgleda kao drvo sekvoje."

"Možeš li identificirati guvernera Kalifornije?"

"Ne postoji takvo mjesto."

"Izvršno. Ako drvo sekvoje padne u napuštenoj šumi, proizvede li zvuk? Ili zvuk ovisi o bi u koje osje a?"

"Proizvodi zvuk."

"Kakav zvuk?" pitao sam.

"Zvuk jedne ruke koja plješ e."

"Ideš predaleko, Carol. No pokušat u ostati s tobom. Ranije si spomenula svojega supruga. Je li on bio dio ekipe stalnih gostiju?"

"Moj suprug nije dio nikakve ekipe, stalne, nestalne ili druga ije. On je crn. Najcrnje crn."

"Kažeš mi da je on crnac."

"Ono što se nekada nazivalo ameri ki crnjo."

Postajao sam pijan. Šanker je stavio još dva pi a pred nas. Pripalio sam joj još jednu cigaretu i ona se okrenula dok je uvla ila dim, a tada je polagano okrenula glavu i pogledala me sa žalobnim osmijehom. Tri mehani ara bila su pored flipera. etiri mladi a pila su pivo na drugom kraju šanka.

"Što radiš tu?" pitala je.

"Želio sam pobje i od redovne ekipe. Stvari su dosegle to ku u kojoj sam vidio duhove. Spavao sam u potkrovlju jedne no i. Bio sam umoran i pijan i zaspao sam. Sanjao sam o gradu u kojem sam odrastao. Kad sam otvorio o i, u inilo mi se da vidim duh svoje majke u sobi. No to je bila samo prikaza koju sam izvukao iz sna. Ono što sam vidio bila je žena ije je to potkrovlje bilo. iji studio je to bio. Ušla je i stajala je na vratima kad sam otvorio o i. Što, ako išta, zaklju uješ iz toga?"

"Davide, padam s nogu. Zbilja sam umorna. Ovo je bio duga ak dan. Ako nemaš ništa protiv, kre em natrag."

"Želim te u svojem filmu", rekao sam.

Kad sam se vratio u prikolicu, oni su ve eravali. Poslije ve eri Brand je napinjao i opuštao nadlakticu u ritmu tako da je izgledalo da se tetovirani psi mi u kako bi to Kyrie

mogao vidjeti. Stalno sam osjećao da se netko požali na naš boravak ovdje. Kyrie je zaspao ispod stola. Ponio sam Sullivan i radio u krevet sa sobom. Uključio sam ga, stišanog tona, i slušao u mraku. Svaki put kad bi Pike zahrkao udario bih u stranu prikolice i on bi prestao na neko vrijeme. Kako nisam mogao zaspati, slušao sam radio pola noći, mijenjaju i postaje, zemlje, hemisfere, prebacuju i se na kratki val i brodove na mom, tamo vani skupio se nitavno ni svijet, pomiješani jezici, glasovi u oluji strasti i statike, reklame, molitve, vijesti, pjesme, nogometni ispadi, prijetnje smrtni i ratom i revolucijom, smijeh s planina i apeli na razum iz širokih ravnica, demonstracije u La Paz, odron zemlje u Zurichu, atentat u Dakaru, požar u Melbourneu, zbrka u Tokiju, tragedija u Ateni. Tada sam zahtijevao poznati glas.

"Na zvuk gonga bit će to noć tri sata ujutro. Tri ubojita sata. Ovo je Beastley i još imamo dva sata pred sobom. Ne ovi, sljedeće vrijeme ne minute reći će sve. Vrijeme je za upozoravanje dječaka iz pupka. Vrijeme za glodanje nogu stolice. Znam da ste tamo vani u mamazemlji, deseci tisuća vas, sklupčani na podu jadikujući, ližu i hladni čelik cijevi svoje sa marice. Agonija počinje. Vrijeme je za vrištanje u jastuk. Vrijeme za prekrivanje zida mozgom. No, ako preživimo sljedećih deset minuta, preživjet ćemo noć. Tri ujutro i vukodlaci su se ušuljali u dnevnu sobu. Američko opasno vrijeme. Dođete kući i s posla i pronađete ženu u krevetu sa svojom sestrom. Za udno osvježavajuće. Ostanete gledati. Naravno, znam kako je to tamo vani. Jedno veliko slovo noć oko poskakuje na vašem jeziku. Kozje oko. Crno sjajno oko majstora jebača svih ovih stvari koje ste nabrojali u svom mokrom krevetu. Znam kako je to. Ja, Beastley, sam već propatio sve to unaprijed. Moje duhovne kapilare natjerale su me da predem nitavi put do Dublina da bih postigao prikladnu erekciju i trajnu moć. Molim i moju blumovsku nevjestu*. Majku dvojnih tjeskoba. Zaista znam vaše tajne. U protekla tri dana po nitavom vas je gradu slijedio divovski čelavi Malajac u kišnoj kabanici. Dali ste oglas u *Free Press* Los Angelesa. Pastusi, lezbijke i istrenirani kućni ljubimci zainteresirani za samouzbuđivanje. Malim slovima ste dodali molim, bez udaka. Koriste i broj za ponude koji označava dan, mjesec i godinu vaše prve prijestolice. Utapate se u pornografiji i morbidnim seksualnim maštarijama. Skinuta vam je maska i oduzeta muškost. Prekidamo ovaj program zbog vijesti. Predsjednik je ustao u podne, doručkovao s članovima kabineta, napao svoje kritičare, rukovao se s crncem, otišao u parnu kupelj, mario s Nguyenom Cao Dungom, bivšim poglavarom neobjavljene zemlje kojom je navodno upravljala CIA kao neprofitna organizacija. Ovo je Warren Beasley u Bijeloj kući i u Washingtonu i kaže ovo je Wanen Beasley u Bijeloj kući i u Washingtonu. Vraćamo se u studio. No ovdje osjećam tišinu. Ništa se ne miče, samo blijedi sivi lik šepa po autobusnim terminalima i željezničkim postajama. Usamljeni onanist u svojim ledenim proračunima. Gdje je milosrdno uho za moje neobuzdano blebetanje? Uvam svoje karikature da bi mi pravile društvo. Lord Greystoke, britanski avanturist, planira jedriti na kineskom smeću u samomcat izmeću u Malte i Krete kako bi dokazao da je Mediteran nekoć bio pokrajina Sinkiang. Znam da ste tamo negdje vani, svi vi hiroviti revolveraši, hodate po svojim podlim sobama, radite popise vjerojatnih meta svojim skriptomatskim kemijskim olovkama, s nevjericom misleći u svojoj melankoliji o otmjenosti državnih pogreba. Vruća oluja u vašoj glavi, svaki bubanj od Golijata. Ovdje Simon, zovem Petera u ime američkih konzervatora tune Bumbar i želim vam svima sretan i mentalno zdrav uzlazak u nebo. U dobrim ste rukama kod Boga Oca. Za klinca ne bih bio baš siguran. Pravi strunjak. No grub u stisku. Tri nakon tri, jadnici. Neprijatelj čelavi. Upravo dovoljno vremena za iznenadne vijesti. Izgleda da je Europa nestala. Ne zna se gdje je. Ipak, mornari na liberijskom tankem blizu Grenlanda navodno su uočili ili naftne mrlje i svakakve krhotine u stilu Louisa XIV. Vrijeme je da se pozabavimo stvarima osim vijesti. Vrijeme je da sjednemo na klopotavi Wurlitzer ispod ulica i kao onaj nevoljeni fantom iz nižih dubina ispustimo jednu suzu niz tvoje grubo, ali osjećajno lice. No prvo pomka našeg alternativnog testisa.

Žene, tu je iznimni novi način da klinču i njegovoj sestri osigurate prehranu kakvu trebaju u godinama rasta. Ubijete supniga i njime nahranite djecu. Voljele biste to, zar ne? Sve to mekano meso koje se rastapa. Svako neprijateljstvo u vašoj duši oprali bi njegovi enzimi bogati okusom. Kakve suptilne umake bi mogle napraviti od tih direktorskih bedara. Dosta i

* aluzija na Molly Bloom, ženski lik u romanu *Uliks* Jamesa Joycea

previše za sve tave u robnoj ku i Bloomingdale. Slatki valovi kisele struje. Piknik bi bio zgodan. Sa uvajte ružne dijelove za juniora. Da postane hrabar. Ukrasite peršinom. No, idem predaleko, ak i za ovo slušateljstvo jednostani nih organizama. Planiram skuhati vlastito lažno meso. Delirij. Postoji samo jedan ozbiljni filozofski problem a taj su izgledi postaje. Pijetao kukuri e. Sve je u brojevima. Brojevi i knjiga Mojsijeva. Gubim nit, no ostanite sa mnom. To je vaša jedina nada. etiri minute do smrti. Nema vremena za gubljenje, pa brzo slušajte. Ptica u satu kukavici po inje raditi grimase. Brzo - molite. Molite se za svježi sok koji možete ponijeti sa sobom u svoj neizbježni klimakterij. Molite za kratke i pitome zime. Molite za Upper East Side, sve te zgrade od bijelih plo ica pune usamljenih djevojaka koje citiraju lažne Perzijance de kima zaljubljenim u suspenzore. Molite za pojadransku Veneciju. Molite za nedostatak ežnje i lukavo kockanje. Molite za unutrašnjosti stvari, ljude i baterije, da budu obrijani do najmirnije preciznosti. Molite za zidove stvari, da osiguravaju stvari koje osiguravaju protiv protuzida. Molite za mošnje industrijalaca. Molite za pjesnike koji provode ljeto u Nantucketu. Molite za *Oldsmobile* dvotonce iz 1958. godine. Molite za Umbriaga, gradona elnika New Yorka i Chicaga. Ozbiljno molite za Australce jer ako oni ikada dobiju bombu bit e gadno za sve nas. Molite za elavoga orla i njegov nametljivi kljun. Molite da prestanemo iznova puštati naše živote u trakavici. Molite da ne nestanemo, o Gospode, u taj neprakti ni no ni um (iz kojeg smo došli) a da se prvo ne pripremimo za naglu promjenu ritma. Molite za izražajnost, da odbacimo svoje maske za varenje koje nosimo da bismo sakrili tugu i radost. Vulva! Vulva! Vulva! Cijedite se prema unutra i testirajte što je ostalo nasuprot no i. Budite uporni kao što ovjek s Jave nije bio. Zalijte svoju neandertalnu lubanju. Vratite se pretpovijesnom plodnom polumjesecu. Dar es Salaam! Abu Simbel! Chou-Kou-Tien! No, istina je, bojim se, da se bojim tamnih dana arapskih no i. Imam tugu Stephena Dedalusa, a dalek je put do Leopoldgrada. Crna panika u filteru mojih duga kih cigareta Kent. Probudili smo se iz no ne more povijesti. Zabodite logi nom vilicom u omlet s gljivama. Neugodno prekidanje smimju eg kontinuiteta. Nema presedana za pravni aparat. Nema pergamenata da ljudi na njih zapisu svoju povijest, svoju umjetnost, ja anje svojih vojski omotanih zastavama. Nema nastavka za filmoljupce u misle im spremištima. Zagonetni geni Japana, gledamo kako vaša pitanja kapaju na Zemlju. Iza ite svi i upamtite. King Kong je umro za vaše grijeha. Vrijeme je za kona nu molitvu jer se vrata s kukavicom otvaraju. Verzija Kralja Jamesa. Strateška zra na komando, koja jesi na nebesima, neka tvoji avioni budu progutani. Dodi kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja, kako na nebu, tako i u Omahi u Nebraski. Jad naš svagdanji daj nam danas i oprosti nam stroncij naš kako i mi otpuštamo onima koji stroncijem krenu protiv nas. I ne uvedi nas u uništenje, nego izbavi nas od krhotina, jer tvoja je mo i mo i mo , zauvijek i nikad, o ovje e."

Te sam no i sanjao zastrašuju e snove i ujutro mi je jedna slika posebice ostala u sje anju, plavi autobus kre e se po autocesti u pustinji i ta je slika bila toliko jasna u mojoj glavi da sam mogao još uvijek spavati i sanjati, odsjaj sjajnoga plavog metala preko pustinje poput lavlje kože. Prvi put u životu mogao sam biti siguran da sam sanjao u boji. Ne znam zašto, no to me iznimno oraspoložilo.

Nakon dom ka Kyrie je rekao da je vrijeme da on pode. Odvezli smo ga tri ili etiri ulice do Ulice Howley i parkirali ispred bara Buster's. Popili smo zadnju šalicu kave u stražnjem dijelu prikolice.

"Posve ujem ovo hodanje svom prijatelju Artu Levyju", rekao je Kyrie. "Bili smo dostavlja i pošte zajedno u Ministarstvu pravosu a. Hrpa odvjetnika tamo je osnovala motoristi ki klub. Naposljetku su dopustili inovni kom osoblju, pa ak i dostavlja ima pošte, da se u lane. Art je kupio ogoljeni rabljeni Harley i u lanio se u klub. Svi su nosili zaista udnu odje u - bandane, vojni ke tunike, safari jakne, vojni ke izme, gamaše, nogometne dresove, prsluke od kravlje kože. Odvjetnici i ostali. Ministarstvo pravosu a. Jednoga jutra došao sam u ured i jedan od njih mi je prišao i rekao da je Art izgorio. Nisam znao što misli time re i. Reкао je da je poginuo od vatrogasnih kola. Zaletio se u vatrogasna kola i zadobio frakturu lubanje i svakakve unutarnje ozljede. Umro je iste no i. I tako ja kažem svima koji mi pomažu da posve ujem ovo hodanje uspomeni na Arta Levyja koji je dao svoj život u neravnopravnom sukobu sa snažnim silama sadašnjosti."

"Što eš raditi kad do eš u Kaliforniju?" pitala je Sullivan. "Nau ite svirati gitari."

Izašli smo iz prikolice i stajali zajedno na Ulici Howley. Bilo je crno jutro, hladno i vjetrovito i mirisalo je na oluju. Sme e je letjelo s neo iš enih dvorišta tri ili etiri ku e u ulici i semafor se ljuljao na svojem konopu. Kyrie se nasmiješio i sve nas poljubio za oproštaj. Tada je krenuo ulicom, gitara i ruksak, izrazito chaplinovsko finale i vjetar mu je napuhao košulju i gotovo ga prevrnuo. Pokušali smo prona i dobar razlog da ne ostavimo prikolicu to no tamo gdje je bila; nitko nije mogao ništa smisliti, pa smo se vratili unutra. Pike je izvadio bocu iz svoje mornarske torbe. Tada je po elo kišiti, postojano plasti no žuborenje iznad naših glava. Pike nam je pri ao o pumi, o njezinoj brzini, lukavstvu i snalažljivosti, kako može presko iti visinu od deset do dvanaest metara, što je bolje od impale, iako ona dobiva sav publicitet, i pri ao nam je o ogromnoj energiji te životinje, citiraju i zabilježeni slu aj u kojem je jedna puma pobila 192 ovce tijekom jedne no i. Kasnije toga dana prehodao sam pola grada po kiši da bih nešto obavio u knjižnici. Po no i sam sjedio sam ispred prikolice i slušao insekte. Osje ao sam potrebu da odem odatle, da bu no odem duga kom autocestom prema Zapadu, da zaboravim na film i ono što mi je po eo zna iti, da se suo im s planinama i pustinjama, da razbijem svoj lik, prizmu svih mojih slika i napokon postanem ovjek koji živi od vlastite snage i mirisa. U Veneciji sam sreio starijeg gospodina u uredu American Expressa. Stajali smo u redu za unov avanje putni kih ekova. Komentirao sam da je krasan sun ani dan.

"Znaš kako zovemo ovakvo vrijeme u okrugu Pima u Arizoni?" rekao je.

"Kako?"

"Kiša", rekao je. "Mi to zovemo kiša."

Namignuo mi je i prosljedio prema šalteru. Crne ma ke Venecije drijemale su u uli icama. Italija, njezino mokro sunce i bijeli stolnjaci, kriške kokosa posipane na tržnici, zlokobni sve enici i oštrice noža posvuda. Tada sam otišao u Firencu i Meredith je pokazivala kamenje i vikala kako veli anstveno. Tada, sam, prema rdavom mrtvom Rimu. Njema ki turisti pozdravljaju jedni druge, svi ekaju da Fellini dode poskakuju i po Ulici Veneto s licem klauna i u plastu za operu, pra en djevicama, devama, Nubijcima i propagandistima. itavo to vrijeme progonila me ideja, vizija usamljenih šiljastih brda, udarac suhog vjetra, duge hladne sjene i konjska lica obješena na ogradama, Navajo Indijanci brinu se za svoje ovce, izbodena zemlja Arizone. Mi to zovemo kiša. No pogriješio sam što sam ostao u Ulici Howley.

Probudio sam se usred no i i osjetio miris pudinga od okolade, gusti, bogati, vrsti miris. Tada sam pomislio na plavu prega u svoje majke, stari ošte eni štednjak, tako strašno stvaran, na plavu prega u s cvjetovima, na in na koji je stajala tamo miješaju i puding, njezina ruka lagani mlitavi trijumf kontinuiteta i milosti, zahtijevanje reda u svemiru. Ujutro sam natovario kameru.

9.

Iluzija kretanja jedva da je bila bitna. Možda to što sam stvarao i nije bio film nego pergament, krhki komad papirusa koji se boji otkri a. Veterani filmske industrije zakleli bi se da je itava stvar prethodila Edisonovu kinetoskopu. Moj odgovor njima je jednostavan. Potrebna su stolje a da bi se izumilo primitivno.

Glenn Yost je otvorio vrata. Njegova duga ka umorna glava nagnula se ulijevo, a ludo je oko bljesnulo. Zamislio sam da su u nekom romboidnom zelenom pašnjaku njegovoga uma baze pune, a krupni željni po etnik tr i prema golu, ovjek-planina bogata drvenom gradom, zlatni konzument žitarica. Glenn je živio u bijeloj dvokatnici u ulici punoj vrlo starih ku a koje su gotovo sve bile bijele, a neke je trebalo oli iti. Poveo me dolje u podnim gdje je njegov sin ležao u kutu i gledao vestern s Kirkom Douglasom na televiziji.

"Žena koristi veliki set", rekao je Glenn. "Mislio sam da e tu dolje biti tiše, no vidim da nas je ovo stvorenje preteklo."

"Oko koje sve vidi", rekao je Bud.

"Meni ne smeta. Ionako sam htio razgovarati s Budom."

"Sjednimo."

"Ime zarađuješ za život, Glenn?"

"Partner sam u skladištu građevnog drva."

"Kako posao?"

"Mirovina baš i nije iza ugla."

"To nije ni tu ni tamo. Moje pitanje mislim. Samo sam bio pristojan i napravio uvod prije prelaska na pravi razlog mog posjeta. Koji je: biste li bili zainteresirani za pojavljivanje u stvari koju planiram snimiti na ovom području sljedeći tjedan? Ne bi vam oduzelo više od nekoliko sati. Sve što biste trebali učiniti bilo bi pročitati nekoliko redaka teksta pred kamerom. Zapravo pročitati iz scenarija, s komada papira. Nema učenja napamet, nema priprema. Samo se pojavite i pročitate. Znam da to ne zvuči kao najzanimljivija stvar na svijetu, pogotovo zato što vam ne mogu platiti ni deset centi, ali ne biste izgubili više od nekoliko sati svojega vremena i možda biste se zabavili. Znam jednu stvar. Napravili biste mi ogromnu, zbilja veliku uslugu. Bud, koliko imaš godina?"

"Za tri mjeseca napunit ću šesnaest."

"I ti", rekao sam. "Nekoliko sati."

"Ne znam ništa o čitanju teksta", rekao je Glenn.

"Sve iz tvojih usta je tekst", rekao je Bud. "Nikada ništa ne misliš. On nikada ne misli ništa. Kaže ljudima da je bio u padobranskoj jedinici podmornice u ratu. Iskakali su padobranom iz podmornice. Gore umjesto dolje."

"Dobro, pametnjakovi u."

"Koliko imaš godina, Glenn, ako smijem pitati?"

"Valjda četrdeset sedam."

"Osim skakanja iz podmornica, jesi li zaista služio u Drugom svjetskom ratu?"

"Bio je na maršu smrti Bataan", rekao je Bud.

Glenn je otišao gore po pivo i tada smo gledali film dok nije završio za nekih sat vremena. Svi ali su mi se krajolici, osječaj blizak izjednačavaju uvijek i prostora, kauboj okrenut prema tihim brdima; tamo je bilo to, prava tema filma, sam prostor, kako ga urediti i napuniti, vrijeme obješeno na prozor pustinje, kako pobijediti pijesak i kost. (To je samo kaubojski film, podsjetio sam se.) Tada je sišao Owney Pine, nizak i pomalo krivonog, širok, okrugle glave, kratke kose, sada se dovukao preko sobe i zaustavio s treskom, rastvorio mu se trbuh i iz njega su poispadali automobili.

Ujutro sam odnio kameru u hotel i rekao recepcionaru da želim istu sobu, ovaj put na neodređeno vrijeme. Na njegovom brku ostali su tragovi kihanja. Pogledao je u moju kameru, razmislio komentirati ili ne i tada mi jednostavno gurnuo ključ preko pulta.

Gore u sobi stavio sam kameru na krevet, sjeo na stolicu i gledao je. Puhnuo sam na vrhove prstiju. Otkopao sam obje manžete i zavrnuo rukave do točke oko tri centimetara ispod laktova. Micao sam ramenima naprijed pa natrag, pokušavajući i opustiti mišice. Izvadio sam privjesak za ključeve i otkinuo nokte ključem za poštu. Puhnuo sam na zglobove kažiprsta desne ruke. Drugom sam rukom žonglirao testise do osjećaja ugodne. Tada sam triput izdahnuo kroz nos.

Austin Wakely pojavio se točno na vrijeme. Na sebi je imao, kao što mu je naloženo, smeđe cipele, vojničke i ulaštene do sjaja, i iste ljetne kaki hlače. Hlače i košulju uzeo je iz garderobe u McCompeku; cipele je posudio. Austin je postavio deset ili dvanaest pitanja, a ja sam odgovorio samo na dva - ova stvar nije imala fabulu, čitavo vrijeme snimati u crno-bijeloj tehnici. Odgovori su ga uznemirili samo malo manje nego nedostatak odgovora.

"Priznajem da ne znam mnogo o tome", rekao je, "ali čini se da tu nema dovoljno svjetla."

"Želim da bude prirodno. Donio sam i neke visokovatne žamlje. Koristite samo njih i molite se da ne pregore osigurači. Mislim da će nam glavna svjetlost biti ova podna svjetiljka.

Čitava stvar je ono što je u nekim krugovima poznato kao nadahnuti amaterizam. Današnji mali zadatak je prilično jednostavan, neka vrsta znaka raspoznavanja koja će se koristiti i na početku i na kraju. Kad počne koristiti zvuk, dat će ti riječi i što je ranije moguće. To znači najviše dvadeset i četiri sata unaprijed. Nadam se da ćeš moći čitati moj rukopis."

"Pro itat u ga."

"Sad slušaj", rekao sam.

Dao sam mu kona ne upute, promijenio žamlje i namjestio kameru. Prilagodio sam okular. Austin je pro istio grlo iako nije imao teksta. Stajao je le ima okrenut prema velikom ogledalu, direktno gledaju i u kameru. Lagano sam ga pomaknuo u stranu. Koristio sam samo jedan položaj kamere i snimao ravno s podnožja kreveta nekih dvadeset sekundi, što je popularna dužina reklame.

Kad smo završili, postalo je jasno da se Austinovo raspoloženje promijenilo. S enmzjazmom je pri ao o filmu i svojoj nepoznatoj ulozi u njemu. Njegova je slika pohranjena u banci vremena i to je bilo dovoljno za ushi enje. Po prvi put otkad sam ga upoznao osjetio sam da stje em prednost. Tu ne e biti suptilnog krvoproli a ni duge kampanje za dominaciju nad drugom osobom. Držao sam kameru i to je bilo dovoljno.

Nakon što je otišao istuširao sam se i zatražio od glasa na telefonskoj centrali da me spoji s Mrežom.

"Gol sam", rekao sam.

"Kako uzbudljivo. Tko je s tobom?"

"Mormonski crkveni zbor."

"Blago njima", rekla je Binky. "Nisam mislila da eš tako brzo nazvati."

"Koliko godina ima Hanis Hodge?"

"Davide, ima dvadeset i šest. Nemoj se naljutiti. Izgleda starije."

"Dobro, kako je Ted Warburton?"

"Srušio se za stolom i morali su ga odvesti u bolnicu."

"To si mi ve rekla, dovraga, i mislim da si upotrijebila iste rije i. Kada si postala snimljeni oglas? Želim znati je li bilo kakvih vijesti iz bolnice."

"Ne znam. Raspitat u se."

"Zar Weede nije pokušao stupiti u kontakt s gospo om Warburton?"

"Ne znam", rekla je.

"Pa saznaj. Idu i put kad budeš u krevetu s Weedeom pitaj ga je li pokušao stupiti u kontakt s gospo om Warburton. Pitaj ga to no tim rije ima. Misliš li da možeš to u initi za mene, Binky?"

"Da."

"Žao mi je", rekao sam.

"I meni, Davide. Grozno se osje am zbog Teda Warburtona. Zbilja. Ako ho eš, mogu saznati u kojoj je bolnici, pa ga možeš nazvati."

"Ne, nemoj to u initi. Ako je Ted zbilja loše, radije ne bih razgovarao s njim. Ne podnosim razgovarati s ljudima koji su jako loše. Samo saznaj kako je, a ja u te nazvati sljede i tjedan."

"Dobro."

"Žao mi je zbog onoga što sam rekao o Weedeu."

"U redu je. Svi ionako znaju. Kad si rekao da si s mormonskim crkvenim zborom, je li to zna ilo da si u Utahu?"

"Da."

"Utah je to no iznad Arizone."

"Je li?" rekao sam.

"Tako da eš uskoro biti na lokaciji."

"To no."

"Svi su jako uzbu eni oko projekta."

"Nemoj tako govoriti."

"Jesi li zbilja gol?"

"Golcat."

"Žao mi je zbog Harrisa Hodgea."

Pomislio sam zatražiti Binky da prebaci moj poziv na liniju Tane Elkbridge. No tada bi ona posumnjala da smo Tana i ja ljubavnici, a kako je Tana bila udana, to nije bila dobra

ideja. Naravno, mogao sam joj dati Tanin ku ni broj i ne re i joj iji je, no ona bi to mogla saznati jednostavnim itanjem imenika Mreže. Bilo je bolje ne riskirati. Kada smo Binky i ja završili razgovor, prekinuo sam i ponovno zatražio glas da nazove Mrežu. Tražio sam Tanu Elkbridge. Javio se njezin šef. Odmah sam spustio slušalicu. Tada sam nazvao Meredith u ured.

"Gdje si?" pitala je.

"Tu na Srednjem zapadu. Što ima u parku Gramercy? Bombe, štrajkovi, neredi, kuga?"

"Sve je u redu, no ula sam neke uznemiruju e vijesti iz Turske. Mama je u bolnici u Ankari. Opet je po ela piti. Mislim da je zbilja loše. Pala je na stepenicama."

"Volio bih da mogu biti s tobom."

"I ja, Davide."

"Nedostaješ mi."

"Da."

"Mislim da smo oboje postali zreliji", rekao sam.

"Je li ti put bio ugodan?"

" itavi novi vidici."

"Prije nego što zaboravim, Davide, prije nekoliko dana vidjela sam svoju sestri nu Edwinu. uo si da pri am o njoj. To je ona sestri na kod koje sam odsjela kad sam bila u Londonu. Njezin muž je tu poslovno i proveli su tri dana u New Yorku. Sad su u Bostonu, a onda idu u Toronto, pa u Chicago. U Chicagu e provesti samo dva dana i mislila sam da bi ih mogao oti i posjetiti ako si blizu. Edwina tamo nikoga ne poznaje, a Charles e itave dane biti na sastancima."

Zapisao sam detalje i još malo suosje ao s njom zbog zdravlja njezine majke. Pitao sam ima li kakvih uzbudljivih novih muškaraca u njenom životu. Bila je neodre ena.

"Slušaj", rekao sam. "Pogodi što. Sanjam u boji."

"Jesi li siguran?"

"Neku no sanjao sam veliki plavi autobus na pustinjskoj autocesti. Kad sam se probudio, bio sam apsolutno siguran da je autobus bio plave boje. To je bilo prvi put da sam bio siguran da sam sanjao u boji."

"Davide, to je divno."

"Da."

"Pazi na sebe. Dobro se provedi. Sretno s Indijancima. I probaj oti i u Chicago."

"Bilo je lijepo popri ati s tobom, Merry."

"Lijepo što si nazvao, Davide."

Tajnica mojega oca rekla je da je on na sastanku. Rekao sam joj da zovem izdaleka i da je stvar hitna. Rekla je da e ga prona i.

"Što ima, kompa?"

"Kako si, tata? Naporno radiš?"

"Upravo smo dobili neki posao s P&G-om. Izbacili su itavu novu liniju toaletnih potrepština. Ova zemlja je orijentirana na toalete. To znaš jednako dobro kao i ja. Provodimo sve naše vrijeme u zahodu. Tamo radimo sve osim pišanja i sranja. Maxine, idi istipkaj ovo izvješ e. Zahod je sveto tlo. Razumiješ o emu pri am?"

"Zvu i kao dobar klijent."

"Što ti je na umu, Dave? Gdje si, do avola?"

"Tu sam na Srednjem zapadu."

"Ako trebaš novca, re i u Maxine da ti odmah pošalje brzojavno."

"Ne, ne, nazvao sam samo da te nešto pitam."

"Pitaj."

"Nikad ne pri aš o svojim ratnim iskustvima. Znam samo da si služio na Pacifiku i nekoliko puta bio ranjen i da si dobio nekoliko medalja za hrabrost. Samo sam se pitao možeš li mi re i malo više o tome."

"Ne pri am o tome", rekao je.

"To svi kažu. No na kraju uvijek pri aju o tome."

"Ne ja, kompa."

"Zašto ne?"

"Nema se što za re i. To je gotovo. Ako želiš znati kako je bilo, ima mnogo knjiga o toj temi."

"Želim znati kako je bilo tebi, ne drugim ljudima. To je za nešto što pišem."

"Pokopao sam živoga ovjeka", rekao je.

"Gdje je to bilo, tata?"

"Na nekom odvratnom otoku. I nemoj zvuci tako žalosno."

"Ne u te više ispitivati o tome. Žao mi je. To je bilo za nešto što pišem. Jesi li se uo s Jane?"

"Dijete je bolje. A Jane je opet napumpana."

"Pitam se ima li Mary djece."

"Nemoj priuci o Mary. Mary ne postoji."

"Sje aš se što si mi rekao o zmaj-duši? Ono što je mama rekla kad je bila trudna s Mary? Da je ona zmaj-duša njezine majke? Mislio si da ima ne eg orijentalnog u toj frazi. Na neki na in bio si u pravu. Fraza dolazi iz jedne od dje jih knjiga koje je mama držala u spava oj sobi. Knjiga je bila tako stara da se raspadala. Slu ajno sam je listao jedan dan i našao sam tu frazu. To je bio prijevod knjige za japansku djecu. Lijepo ilustrirana."

"Ti se voliš držati malih informacija, zar ne? Što još znaš, a što ja ne znam? Re i u ti nešto, mali - znam više nego što misliš. Mnogo više."

"Da", rekao sam.

"I bolje ti je da vjeruješ. Što to pišeš?"

"Filmski scenarij."

"Opet te to drži, zar ne?"

"Valjda."

"Puštam bradu", rekao je. "Dobro napreduje. Još je nisam poštucao. Pustit u da mi naraste bijela griva. Ima puno sijedih vlasi, ali izgleda dobro. ekaj dok se vratiš. Dotad e mi biti po itavom licu."

"Zašto puštaš bradu?"

"Svaki muškarac želi pustiti bradu prije nego što umre. To je jedan od na ina da svima kažeš da odjebu. Gledaj, blizu sam ciljne ravnine. Želim bradu. Razveseli me samo je pogle dati u ogledalu. Ne u je podrezivati još barem dva tjedna. Ako u uop e. Ako u uop e."

"Ne mogu te zamisliti s bradom."

"Zbog ega zvuci iš tako uzrujano?"

"Ne znam, tata. To se jednostavno inidno. To mijenja stvari. Ne mogu to objasniti."

"Gledaj, moram se odvu i na taj sastanak. Nazovi me kad se vratiš u grad. Ru at emo."

"Dobro, tata. Nemoj prenaporno raditi."

"Hvala na savjetu", rekao je.

Izvadio sam adresar iz nov anika i pokušao prona i neku vrstu broja Kena Wilda. Pronašao sam broj telefona i adresu njegovih roditelja koji su živjeli u predgra u Chicaga. Dobio sam njegova oca i rekao mu da sam stari Kenov prijatelj s fakulteta koji želi stupiti s njim u kontakt. Rekao mi je da Ken živi u Chicagu i dao mi njegov ku ni broj i broj ureda. Rekao je da mu je drago uti svakog Kenova prijatelja. Rekao je da navratim i koristim se bazenom svaki put kad budem u River Forestu. Nazvao sam Wilda u ured.

"Ljubazno ste pozvani na crnu misu u svoj lokalni Martello toranj*. Rimski ovratnik. R.S.V.P."

"Oh Isuse", rekao je. "Ne može biti."

"Može."

"Gdje si?"

"Blizu, mislim. Barem relativno. Tražio sam tvoje ime, Wilde. Odbor za Pulitzerovu nagradu bio je udno tih."

"Pokazalo se da je moja muza lezbijka."

"Šteta", rekao sam. "Što radiš?"

* Martello toranj - mali okrugli toranj za obalnu zaštitu, nazvan prema rtu Mortetli na Korzici gdje je britanska vojska zarobila takav toranj 1794. godine

"Ja sam voditelj projekta industrijske systemske ekipe svoga oca."

"Baš sam razgovarao s tvojim ocem. Rekao je da mogu koristiti bazen."

"Krivnja", rekao je Wild. "Koliko je prošlo? Šest ili sedam godina, zar ne?"

"Sedam", rekao sam. "Jesi oženjen?"

"Rastavljen."

"I tako si ti voditelj projekta."

"Tajno veselje u tvojem glasu. Što ti radiš?"

"Snimam filmove", rekao sam. "Napravio sam nekoliko dokumentaraca. Nekako napredujem prema cjelove ernjem. Sve radim u nezavisnoj produkciji. Tek-Howard distribuirao moje stvari. Sad sam na lokaciji i možda u morati do i tamo za nekoliko dana podi i neku opremu. Zbog toga sam se sjetio nazvati. Možda bi se mogli na i."

"Odlino", rekao je. "Veselim se tome. Zbilja."

Dugo se nisam tako dobro osjeao. Ponovno sam nazvao Mrežu. Tražio sam Weede Denneya. Posegnuo sam, izvadio maramicu iz džepa hla a i stavio je preko slušalice. Tada sam uo vje no prijekorni glas gospode Kling, model za postupak opoziva.

"Ured gospodina Denneya. Njega nema na vidiku."

"Ovdje SDS. U vašem aparatu za vodu nalazi se nevidljivo teku e sredstvo koje je programirano da eksplodira one sekunde kad spustite slušalicu."

Prekinuo sam, ponovno pogledao u adresar i pronašao broj fakulteta Leighton Gage. Tražio sam da me spoje sa Simmonsom St. Jeanom.

"Jesi još tamo, Simmonse? Ovdje David Bell. Sje aš me se?"

"Svakako. Što želiš?"

"Ovih dana snimam filmove. Snimam Šesnaesticom. Nekako napredujem prema Trideset petici."

"Možeš li brzo govoriti? Odlazim u Marakeš za nekoliko minuta."

"Kako si, Simmonse? Još uvijek uvažavaš svaki primjerak *Cahiers du Cinema*? Slušaj, jesi li vidio novoga Bergmana? Depresivnije nego ikada. Pogledao sam ga neposredno prije nego što sam otišao iz New Yorka. Tu sam na Srednjem zapadu i radim na svojem filmu. To je veoma osobna izjava."

"Bergman je najbolji primjer filmaša kao pogrebnika. Njegovi filmovi pate od mrtva ke uko enosti. Nisam gledao ništa njegovo od prvog spominjanja boga-pauka. Nova komedija-vestern studija Paramount vrijedi koliko i nekoliko Bergmanovih no nih mora tuma enja Svetoga pisma."

"Isti stari Simmons. Lijepo je popri ati s tobom, Simmonse. Sje aš se Wendy Judd? Sada živi u New Yorku. Prava divlja ma ka u krevetu. A sada na razlog zašto sam nazvao. Sje aš se scene snijega u filmu *Ikiru*? Starac ima rak. Odlazi na igralište i sjeda na ljulja ku. Po inje padati snijeg. Mislim da je to najljepša scena koja je ikada stavljena u film. Želim saznati sljede e. Prvo: je li Kurosawa snimao starca odozdo? Drugo: je li snimao itavu scenu bez rezova? Tre e: je li se starac ljuljao na ljulja ki ili je stajao na mjestu? Gledao sam *Ikiru* tri puta, no zadnji put sam ga gledao prije gotovo pet godina. A scena o kojoj govorim je tako lijepa da je uvijek zaboravim prou iti, vidjeti kako ju je napravio. Mislio sam da, ako itko zna, to eš biti ti."

"Nisam gledao *Ikiru*", rekao je.

"To je nemogu e."

"Što se ti e Wendy Judd, o njoj sam više mislio kao o divljem mišu nego kao o divljoj ma ki. Time mislim da je voljela grickati, zar ne?"

"Simmonse, lažeš. Ti si lažljiva vre a govana, Simmonse. Što planiraš raditi u Marakešu - posjetiti arapski festival crtica?"

Prekinuo sam i odrijemao. Kad sam se probudio, prošlo je pet sati. Nazvao sam recepciju i dao im broj Jennifer Fine.

"Jennifer, David je. David Bell."

"Naravno", rekla je naposljetku.

"Nisam bio siguran živiš li još na istom mjestu, no odlučio sam nazvati pa što bilo, što me košta. Ja sam tu na Srednjem zapadu. U slu aju da me ne uješ dobro, to je razlog."

"ujem te."

"Nadam se da ništa ne prekidam. Možda nisam trebao nazvati. Samo sam te htio pozdraviti. Ništa posebno. Gol sam i nazivam ljude diljem itave zemlje. Samo sam htio re i da znam kako sam se loše ponio prema tebi kad smo bili zajedno. Nazvala si me fašistom. Sje aš se? To je na neki na in bila smiješna no . Barem se sada ini smiješnom, iako onda uop e nije bila. Mislim da sam mnogo sazio odonda, Jennifer. No nisam mislio govoriti o tome. Nisam imao poseban razlog da te nazovem. Samo razgovarati. Nekad preko telefona rije i jednostavno iza u."

"Moja je ma ka uginula", rekla je.

"Pretpostavljam da nisam znao da imaš ma ku. To je loše. Znam kako se ljudi nekad vežu za životinje. Zbilja mi je žao to uti. Ja ovdje snimam film."

"Sigurno je uginula danas popodne. ista ica je bila tu ujutro i nije me zvala u ured, pa je sigurno uginula popodne. Došla sam s posla i bila je mrtva."

"To je zbilja grozno."

"Još je na podu. Ne mogu podnijeti da je dodirnem."

"Jennifer, mislim da bi bilo najbolje da prekinem, tako da možeš nazvati nekoga da ti dode pomo i. Žao mi je zbog svega. Javit u ti se kad se vratim u grad. Ru at emo. Sada u prekinuti. Do vi enja."

Spustio sam slušalicu i potražio ku ni broj Weedea Denneya. Ponovno sam stavio maramicu preko slušalice. Weede se javio.

"Ovdje Ted Warburton", rekao sam. "Samo sam htio da znaš da si arogantno blebetalo. Ti si jebeni elavi glupan."

Prekinuo sam, zatražio glas da me spoji sa službom informacija u Westchesteru i tražio broj Valerija, Old Holly. Telefonist je rekao da ima brojeve za dva Valerija, Annette i Josepha. Annette je, prisjetio sam se, bilo ime Tomyjeve mame. Zapisao sam broj. Muškarac se javio.

"Je li tu nekada živio Tommy Valerio?" pitao sam. "Pokušavam stupiti u kontakt s Tommyjem. Mi smo stari prijatelji."

"Stupiti u kontakt s Tommyjem?"

"Možete li mi re i gdje je?"

"Tommy je mrtav ve tri godine."

"Što se dogodilo?"

"Poginuo je u ratu."

"Što se dogodilo?" pitao sam. "Mislim, kako se to dogodilo?"

"Što vam mogu re i? Poginuo je u akciji. Bio je drugi poru nik. Imao je sve te ljude pod sobom. Annette, koliko je ljudi Tommy imao pod sobom? U svakom slu aju, predsjednik je poslao pismo. Predsjednik osobno je poslao pismo Tommyjevoj majci."

"Kako je gospo a Valerio?"

"Dobro je. Usred ve ere smo."

"Vi ste sigurno Tommyjev ujak. Mislim da smo se sreli jednom ili dvaput. Moje je ime David Bell. Tommy i ja smo bili prijatelji."

"Ne sje am se da je spomenuo nekog Davea Bella. Usred ve ere smo, ali možda možete razgovarati s njegovom mamom. Ona je tu. To je netko tko se zove Dave Bell."

"Što?" rekao sam.

"Razgovaram s njom. Kaže da je Tommyjev prijatelj. Ona je baš tu. Sa ekajte."

"Ne morate se truditi. Recite joj da se ne mora truditi. Prekidam vas u ve eri."

"Ona je tu."

"Moram sada i i. Recite joj da mi je žao."

"Kaže da mu je žao."

"Do vi enja."

"Želi znati zašto vam je žao."

Nazvao sam Wendy Judd u njezin stan.

"David je. Pitat u te nešto. Želim izravni odgovor. Jesi li ikada spavala sa Simmonsom St. Jeanom u stara vremena u Leighton Gageu?"

"Tko je on bio?"

"Filmska teorija i kritika."

"Blijedi atraktivni tip sa sablasnim o ima?"

"Valjda je to to an opis."

"To se tebe zbilja ne ti e, zar ne, Davide?"

Prekinuo sam i nazvao Carol Deming u McCompeu. Potrajalo je nekoliko minuta da se javi na telefon.

"Što kažeš na pi e i ve eru?" pitao sam. "Možemo se na i u Busteru. Ne znam gdje možemo na i polu pristojnu hranu u ovom gradu, ali možda ti možeš predložiti restoran. Kakvi su ovdje plodovi mora? Umirem za prženim škampima."

"Upravo sam vidjela Austina. Izgleda oduševljen s onim štogod da ste radili danas. Kad je moj red?"

"Možemo razgovarati o tome."

"Davide, to slušam itave dane ovdje. Kazalište i *jest razgovor*. Motivacije, osje aji, govori, interpretacije."

"Slomljeni vrat abecede."

"Upravo tako", rekla je.

"Još razra ujem stvari u pogledu toga za što te trebam. Hajdemo na ve eru pa emo raspravljati o tome."

"Davide, ne želim razgovarati. Zbilja ne želim. Ni s kim. Samo mi daj da nešto glumim. Ideju, ulogu, maskeradu. Nešto što e kamera razumjeti, ak iako nitko drugi ne e. Pokušavam biti izravna."

"Gledaj, par pi a, to je sve. Jedno pi e. Ja sam u hotelu Ames House u centru grada. Mogu pješke do i do Bustera za petnaest minuta."

Popio sam etiri pi a, a ona se nije pojavila. Napokon sam prešao preko ceste do prikolice. Brand je bio sam unutra, ležao je na jednom od ležajeva s rukama ispod glave.

"Doga a se", rekao je. "Mogu to osjetiti u lubanji. Staro nasilje. Mislio sam da je nestalo, ali mogu osjetiti da se vra a. Ispravno ili ne, povezujem neutralnost s nenasiljem. Zato želim biti neutralan. Koristiti neutralne rije i. Raditi neutralne stvari. Pokušavao sam ne potaknuti stare instinkte. Možeš ih potaknuti rije ima, uglavnom rije ima slenga. Možda se ta teorija ini glupom. U najboljem slu aju nedokazanom. Ali za mene je to na. A stvar se vratila. Stari nagon. Bolje pripazi na mene."

"Stalno se pojavljuješ i nestaješ", rekao sam. "Uvijek si bio takav. Nikada nisam to no znao tko si. Uvijek si mi se svi ao, Bobby. Barem mi se svi a ve ina razli itih oblika koje poprimaš. Ali onda odeš i vratiš se druk iji i ja se moram prilagoditi. Na kojeg od vas da pripazim?"

" ini se da je najlakše na svijetu posti i neutralnost. Fizi ki sam tamo. Uspio sam. Izgledam kao milijun drugih ljudi. Deset milijuna. No unutar moje glave, akcija je stalna. Prešao sam na teške stvari da ju usporim. Pušim travu da ju usporim. Ali više ju ne mogu usporavati. Staru akciju. Upucaj te neprijatelje. Davy, ne znaš kako je to spustiti 20 bombi na selo. Vidjeti kako se raspada. Spustiti se nisko i ga ati iz zraka pecam ili dvije. Tvoje kante napalma. Tvoji topovi. Tvoje rakete. Jednom sam zasko io tipa na biciklu. Vozio se izvan sela. Znalo se da je selo neprijateljsko. Spustio sam se iza njega, dosta iza njega i slijedio ga cestom neko vrijeme zaista nisko lete i. Kad sam se našao oko sto metara iza njega, otvorio sam paljbu oko njega. Rasuo se kao šalica za aj. Vidiš, postoji iskonska radost u ga anju objekta u kretanju. To je jedno od najstarijih zadovoljstava koja postoje. Nešto se mi e, *bum*, pogodiš to. Životinja, ptica ili ovjek, oboriti to je prava stvar. To je iskonsko, Davy. U im kako živjeti s tim."

Pošte en nervozne motorizirane genijalnosti oka svoga oca, Bud Yost je izgledao tipi an na svaki na in, uživatelj moralno solidnog odgoja, blagog vremena i uravnotežene prehrane. Bio je pomalo krupan za svoju dob i u njegovim je kretnjama bilo drhtanja kao da stoji na

stolici za ljuljanje. Izašao je iz prolaza na prazni pod školske sportske dvorane u svom košarkaškom dresu koji je bio bijele boje sa zlatnim obnibima i slovima. Zamolio sam ga da, ako je moguće, nosi broj devet, moj stari broj iz škole, no devetka je pripadala deku koji je imao metar i osamdeset i sto dvadeset kilograma, pa je Bud obukao svoj dres s brojem jedanaest i zlatnim slovima natpisa *Ft. Curtis High* na prednjici. Napravio sam procjenu i rekao mu da na igralištu radi što god želi i da ne obraća pozornost ni na kameni ni na mene. Prvo sam ga snimao odozgo, sa sjedala visoko iznad igrališta. Sam na klizavom i žutom podu dvorane, lagano krivudaju i po terenu, zavaravaju i mijenjaju i brzinu, bacio je lagano loptu. Tada je prešao na skokove, prvo izbliza, zatim nekoliko metara dalje, pa još dalje, a lopta je neobično zvučala kad je udarala u pod ili obni ili ploču ili kad je prolazila kroz mrežu koša i dok se jeka pretapala u duplikat prvotnog zvuka. Nakon nekog vremena sišao sam do razine igrališta i spustio se iza koša na jedno koljeno i snimao ga izravno. Ubacio je loptu četiri puta, promašio dvaput, bacao još dvaput iz kornera. Bio je dobar. Imao je dobro oko i bio je manje nespretan dok je trčao ili bacao nego kad je samo hodao. Nisko pogubljen, s izba enim lijevim laktom driblao je po igralištu i ubacio s udaljenosti od šest metara. Prestao sam snimati i skinuo cipele i košulju. Igrali smo jedan na jedan, izmjenjuju i se u napadu i to se nastavilo oko sat vremena, a da nismo razmijenili ni jednu riječ. Bio je prebrz za mene, a moje ga anje je bilo jako loše. Bio sam gotovo u suzama kad sam napokon zatražio stanku, nagnuo se pokušavaju i do i do daha, gotov u dvadeset i osmoj godini i pomiren s budućnošću u zgužvanih komada papira i kahi košara za smeće u sobama smećih hotela. Sjeo sam na pod i pokušao vezati cipele.

"Nadam se da ste dobili što ste htjeli", rekao je.

"Trebalo bi biti u redu. Ova kamera je dizajnirana za sportove, prirodu, vijesti, za takve stvari. Možda u te trebati još jednom."

"Mogu li nešto pitati?"

"To je sve za danas, gospodo."

Nasmijao se tome i pružio mi ruku da mi pomogne pri ustajanju.

Pike je spavao u stražnjem dijelu prikolice. Brand i ja smo bili u prednjem dijelu i čekali smo Sullivanovu na parkiralištu supermarketu. Vidio sam grupu žena koje su stajale pored karavana. Bilo ih je sedam i gurale su kutije i vrećice u bunker. Stabljike celera i kutije Gleema virile su iz vrećica. Uzeo sam kamem s krila, podignuo je do oka, malo se nagnuo s prozora i namjestio je prema njima kao da snimam. Jedna od njih me vidjela i odmah lagano gurnula ženu pored sebe, no nije skinula oči s kamere. Mahnule su. Reagirale su jedna po jedna. Sve su se smiješile i mahale. Izgledale su izrazito sretno. Možda su osjetile da mašu same sebi, mašu u nadi da će se jednoga dana moći prizvati trenutak u kojem su stajale na blještavom trgu na suncu i u kojem su registrirane na prozirnoj plastenoj traci, ako se bude tražio dokaz o njihovom putovanju kroz vrijeme, ako to budu zahtijevale njihove vlastite sumnje; i za trideset godina, na dan kad će taj dokaz biti potreban, postoji nada da će njihov film biti prikazan negdje na nekom ekranu i tamo će one stajati, potvrđene u kemijskoj reinkarnaciji, mašu i vlastitoj starosti, smiješe i se uminuju e desetlje ima, rasa vje njih hodoasnika na tržnici u maglovitom sutonu, sedam niku podignutih u fantastičnom pozdravu zaboravnosti postojanja. Ima li boljeg dokaza (ako je dokaz ikada potreban) da su zaista bile žive? Mislim da se njihova sreća sastojala od toga, iščekivanja nepobitnog dokaza, i to nije imalo ništa sa sadašnjim trenutkom, koji će proći i zajedno sa svim drugima i prije i u ono što je suprotno od vječnosti, ma što to bilo. Pretvarao sam se da i dalje snimam, kupio njihovo potpuno svjetlo, puštao da njihovi osmijesi uđu u kameru i micao kameru traže i arobni kalem, želatinu koja zadržava sliku, film koji se provlači kroz vrata ekanja. Sullivanova je izašla iz supermarketu i ja sam spustio kameru. Nisam mogao ne osjetiti da je ono što sam ovdje otkrivao bila neka vrsta moći.

Navečer smo sjedili u prikolici u Ulici Howley i slušali radio. Na programu je bio sažetak ratnih zbivanja. Nisam slušao vijesti, tek puste riječi i poznate nesnosne fraze. To je bilo poput

sivog govora na televiziji - ne ono što nešto zna i, a često i posve suprotno od toga.

"Tko želi biti u mom romanu?" pitao je Brand. "Koštati te vas pedeset dolara, a u poziciji sam da mogu zajamčiti besmrtnost."

"Ja želim biti neurokirurg", rekao je Pike.

"Onda osamdeset dolara."

"Ljubavnik", rekao sam. "Napravi od mene velikog ljubavnika."

"Za sto pedeset dolara možeš u krevet sa ženskim likom po svom izboru."

"Jesi li ti u knjizi?" pitao sam Sullivanovu.

"Svi vi ste u njoj", rekao je Brand. "Svi su u njoj."

"Onda me zapiši za sto pedeset."

"Tražit ćeš ostatak", rekla je Sullivanova.

"Ne mislim tako."

"Zato što sam imala ljubavnu vezu u romanu nekog drugog prije mnogo godina. Moj partner nije bio zadovoljan. On je bio mornarički asnik s gomilom iskustva. Naravno, onda sam bila samo djevojka."

"Napravi od mene neurokinirga s nesigurnim rukama", rekao je Pike. "Oko takve teme možeš graditi napetost."

"Napetost više nije bitna", rekao sam.

"Glupost", rekao je Pike. "To je glupost."

"Lagano", rekla je Sullivanova.

"Pikeova srdžba doseže razmjere planine", rekao sam, vrlo zadovoljan sobom.

"Glupost."

Rije i glatko teku s inteligentnog lica (bez sumnje), protječu u pored neke obrnute granice tolerancije i uskoro se čine da stvaraju vlastito postojanje, da zahtijevaju nezavisnost, da žive u silueti značenja koja je suptilnija i lukavija nego što to inteligencija koja ih je uzgojila ikada može znati. Tiho smo slušali neko vrijeme. Spiker je rekao da je zabunom pročitao jučeršnje vijesti.

"Maštam o tome da se zaljubim u vijetnamsku djevojku", rekao je Brand. "No tada ona umre od neke udne bolesti i ja provedem ostatak života tugujući."

Sjeverni monsunski oblaci su se uzdizali. Ekipe ubojica su čistile sela. No u se ponekad moglo vidjeti tragove svijetle municije kako lete iznad zona u kojima se nije pucalo. Spremnik ima dvadeset metaka.

"Ameriku može spasiti samo ono što pokušava uništiti", rekla je Sullivanova.

Proveo sam veći dio sljedeća dva dana u knjižnici istražujući i, razmišljajući i, brinući i, pišući i monologe i dijaloge. Kasno popodne drugoga dana otišao sam do prikolice i našao Pikea samog. Ispričao sam mu o svojim planovima da posjetim Chicago. Tada sam ga nagovorio da me vozi gore-dolje po jednoj od tih starih ulica u gradu dok sam snimao materijal s prednjeg prozora. Dao sam mu uputu da vozi brzinom hoda ili čak nižom. Nisam imao štikaljke kojima bih mogao pritrčati kameru na okvir vrata, a želio sam što je moguće manje kretanja. Isto tako svi čula mi se ideja da izvučem nizove kula, proširim ih s vremenom, shvaćajući da su važnije po svojem izgledu nego po glasovima i tugama koje sadržavaju. To je bio razgovor na novom jeziku. I bez ljudi na vidiku mogao sam snimati brzinom većom od uobičajene, smanjujući i vibraciju i produžujući i scenu još više. Kretali smo se cestom centimetar po centimetar, svaki tihi i ljupki dom kao polagani spomenik nekog oštrog unutarnjeg trenutka kojega vrijeme nije utišalo.

* * *

U srcu svakog vijeka postoji motel. Tamo gdje autoput počinje dominirati krajolikom, iza granica velikog i podvostručenog grada, blizu glavnog mjesta odlazaka i dolazaka: tamo je najvjerojatnije smješten. Razglednice samoga motela na stolu. Stotinu hermetičkih soba.

Četiri godišnja doba u raspršivaču ima u ormariju u prve pomoći. Dok se beskonačno ponavljaš na putu do svoje sobe, lako možeš zaboraviti tko si; možeš sjediti na svojem krevetu i postati

ovjek koji sjedi na krevetu, apstrakcija koja se može natjecati sa samom beskonačnošću; iz takvih mjesta i trenutaka moderni se kaos uzdiže do razine iste matematike. Usprkos svojoj ogromnoj veličini, motel izgleda privremeno. Taj osjećaj može proizići i jednostavno iz saznanja da tu nitko ne živi duže od dana ili dva odjednom. Također, tada može biti objašnjen lokacijom motela, tom vjetrovitom naznakom tajanstvenosti koja okružuje usamljenu zgradu smještenu tamo gdje je neko bio moćan; hladni vjetar puše s jezera ili zaljeva, svjetlost sunca stvara pukotine na krajevima krila udaljenih zrakoplova, patke lete uvis i nigdje nema traga ovjeku koji hoda. Čini se da je motel sagrađen isključivo od pločica za kupaočnicu. Plahte su hladne i lagano vlažne. U ormaru ima previše vješalica, kao da uprava nastoji nadoknaditi tajnu nedostatnost koja je previše otužna da bi se mogla zamisliti. Iz malenih rešetki u zidu dolazi postojani i gotovo nepodnošljivi šapat ventilacije. No usprkos svom duhovnom siromaštvu, to nije najgore od svih mjesta. Ono utjelovljuje ponavljanje tako uporno i neodoljivo da je oslobođenje moguće, ako ne i sloboda, oslobođenje; opsjednut kaosom, seliš u tanje sfere, postižeš profinjenost, matematičku integritet i postaješ, ako to odabereš, ovjek na krevetu u susjednoj sobi. Lovačka kućica u šumi, apartman svijetloljubi astih soba, jeftino prenoćište iznad zalagaonice, posuđeni stan - sve previše osobno, trenutak koji se ne vraća. Ljudi vrsto uvaju taj motel u srcu; u njemu te čeka san o združivanju putovanja i seksa.

Edwina Meers je odsjela u takvom motelu blizu zračne luke O'Hare, približno dvadeset i pet kilometara udaljenom od centra Chicaga. Meredith mi je dala ime tog mjesta i nazvao sam Edwinu i Charlesa i najavio se. Tada sam posudio automobil Glenna Yosta, sivi spazmodični *Pontiac* i krenuo prema sjeveru u noć. Bilo je dobro ponovno biti na cesti, izazivati logiku bijele crte. Mnogo kamiona s prikolicama prošlo je pored mene s registracijama desetak saveznih država i automobil se ljuljao od naleta vjetra koji su proizvođeni. Bio sam dio trgovine, romanse duge teretne vožnje, epske pjesme vodiča za putovanje u izdanju autoklubova.

Bilo je devet ujutro i Edwina je izašla na vrata u suknji cvjetnoga uzorka s prednjim zatvaračem i uskoj potkošulji.

"Ti sretni ste, posve sam sama. Ujutra Charles je već odjurio na sastanak. Naša prtljaga je razbacana posvuda, pa ćeš morati sjesti na krevet. Smeta li ti ako ostavim televizor uključeno? Vijestima u ovoj zemlji ne može se vjerovati."

"Zašto niste odsjeli u gradu?"

"Charles se usprotivio toj ideji. Dragi ovjek apsolutno je opsjednut točnošću, pa je odlučio da bi bilo najbolje da smjestimo naša vruća i mala tijela što je moguće bliže zračnoj luci, jer izgleda da se naš raspored temelji na tome da u djeliću u sekunde budemo spremni onako kako bi odgovaralo raketnom sustavu. Upravo se smrtno boji toga da zakasni na ukrcavanje. To je sve vrlo seksualno, pretpostavljam."

"Možemo se odvesti na ručak ako hoćeš. Bio sam u Chicagu na poslovnim putovanjima i mislim da se mogu dobro snaći u njemu."

"To je jako lijepo od tebe, Davide. Zbilja mi je drago što si mogao doći. Meredith mi je toliko prišla o tebi. Ona je super cura, zar ne misliš tako? Tako nekako svježija i homogenizirana."

Edwina je imala okruglo neugledno lice, lagano posuto pjegama, poput palačinke. Vjerojatno je bila u srednjim tridesetima i činilo se da je oduševljena svime time; napetosti mladosti sada su bile sigurno iza nje, možda je smatrala da je dob iznad tridesete njezino najbolje osobno vrijeme, zlatno doba njezine strasti i duha. Na televiziji se prikazivala reklama. Žena u kadi prala je noge sapunom. Jednim koljenom izvan vode, polagano je navodila sapun po listu, tada preko koljena i prema bedru dok je slika polako nestajala. Sada je stajala na podu prekrivenom pločicama, dugačka snimka laganog fokusa, žena glave nagnute prema unatrag polako prelazi ni komom preko trbuha i bedara. Edwina se naslonila na komodu.

"Zbunjen sam", rekao sam. "Nekako sam stekao dojam da si ti Amerikanka."

"Jesam, Davide."

"Kako dugo živiš u Engleskoj?"

"Smiješno, ali u dan to no deset godina. Charles i ja vjen ali smo se u Philadelphiji i otišli. Prije nego što sam se udala za Charlesa imala sam ljubavnika iz Južne Afrike i on je samo htio raditi bebe. Bio je nekako primitivan i grozan. Charles je imao homoseksualnu vezu prije nego što me sreo. Njegov ljubavnik bio nam je vjenani kum."

"Jesi li već ranije bila u Chicagu?"

"Ne, kao ni Charles. Sletjeli smo jučer popodne i unajmili auto. Tada smo se smjestili tu i odvezli u grad. Bili smo pozvani na zabavu debelih poslovnih ljudi koju je organizirao tip koji se zove ili Lawrence Thomas ili Thomas Lawrence. On je uvijek kojeg je Charles došao vidjeti poslovno. To je zapravo bilo strašno slatko od njega, tako se potruditi samo da bi Charles upoznao neke od lokalnih bogatuna. No moram reći da je to bilo daleko od najduhovitije zabave na kojoj sam bila. Muškarci su razgovarali o elinim legurama i bojama, a žene su bile čak i dosadnije, ako je to moguće. Znaš li da postoji tvrtka koja se zove American Metal Climax Inc.? Bože, tko li je to smislio. U svakom slučaju, Davide, za večeru su poslužili pijetla u vinu u kojem je omjer vina i pijetla bio deset prema jedan. Nakon toga su mi stalno davali voćni koktel s mnom koji se zove Uspavani vulkan. Ne treba ni reći da sam uskoro bila pijana kao zemlja. Tada nas je taj tip Thomas ili Lawrence odveo na drugu zabavu u fantastični stan s jedanaest soba koji pripada uvijek koji navodno *posjeduje* Venezuelu. Ne bi vjerovao što je visjelo na zidovima. Braque, Chagall, Mondrian, Renoir - ne mogu ih ni nabrojati. Ne sumnjam da su jadnika prijevarom naveli da kupi krivotvorine, no moram priznati da je to bio fantastičan prizor, svi ti zidovi koji odišu novcem. Uvijek, koji se izgleda zove Arno Tumbler, bio je na svom privatnom otoku na Karibima gdje je u isto kako postati francuski impresionist. Sama zabava je bila odvratna. Prvo me taj tip Lawrence Thomas praktički silovao dok smo plesali. Onda je stigla čitava hrpa umrljanih lica, svi s obojenim licima i u najogavnijoj mogućoj odjeći. Hrpa oduzetih glupana ako mene pitaš. Jedan od njih pokazao mi je svoje genitalije. Sve što sam napravila bilo je komentirati Charlesu da mislim da ni ekipa kraljice ne bi mogla odrediti spol nekih od tih bičeva, a sljedeće što sam vidjela bio je grozni mali uvijek koji me gledao ravno u oči i smiješio se, a visuljak mu se klatio među bokovima. Zbilja, Davide, bi li mi takve stvari trebale biti zabavne? Tamo je bila hrpa ljudi koji su skakali naokolo u svojim ogrtačima i perju. Osjećala sam se kao da sam u središtu pažnje samo zbog toga što sam bila tako iznimno obična."

Morao sam se stalno podsjetiti da je ona Amerikanka. Poput preobraćenika na novu religiju, bila je posvećenija nego oni koji su pjevali psalme dvije tisuće godina. Pitao sam se što njezin muž Englez misli o njenom kišovitom klepetanju.

"Kad odlazite?"

"Sutra popodne", rekla je. "Letimo u Omahu, Denver, Little Rock i Atlantu. Bože, kako zamorno. Baš prije nego što smo otišli iz Londona poele su stizati hrpe razglednica od gotovo svih koje poznajemo, svi su na odmoru u super mjestima. Gwyllam je u Sardiniji gdje fotografira bandite i švercere. Dilys je navodno na rubu toga da ga izbace iz Portugala zbog istog i očitog hedonizma. A dobri stari Harry i Nigel su ponovno na Madagaskaru, pišu svoje zajedničke memoare i smrtno dosuđu jedan drugome. Nije da se ja žalim na mjesta poput Little Rocka, znaš. Zabavno je biti ponovno u svojoj domovini. Ali zbilja, Davide, ta spektakularna prljavština. Mislim, uvijek čita o Srednjem zapadu i otkuje da će vidjeti svakakve pripadnike sekta i menonite kako jure okolo s metlama i etikama. No vrijeme je odlično, zar ne? Voljela bih da je takvo u Londonu. A koliko znam odresci su tamo apsolutno vrhunski."

Nekoliko minuta kasnije bili smo u krevetu. Otvoreni kovčeg kliznuo je na pod. Stalno je prišla o svom mužu. Udario sam je i zašutjela je. Gola je bila još neuglednija i glad koju sam otkivao od nje nije se pokazala. Usmjerio sam nešto poput očaja prema njezinoj neutralnosti i šutnji. Bio je to stari fašizam. Rat, sadizam, samoponiženje, to je bilo sve to. Ona je to prihvatila - no ne za stalno i ne za sebe. Mislio sam da će se željeti gostiti na mojem tijelu. Bio sam ubačen u san o motelu prilagođen za televiziju, u zadovoljstvu toga da budem drugi i nitko. Visio sam u tom snu, u stvari iz moderne fikcije u kojoj lijepoga djevojačka pljačka vojvotkinja u raspadu. Otkivao sam da u veoma uživati u tome, u njezinoj pohlepi i jeziku i pretraživanju njezinih maštarija. No ona je ušla u krevet kao stari postolar i osjećala sam da

sam preoptere en dijelovima - njezinim, mojim, dijelovima sna - a inilo se da ona ne razlikuje ono što je autenti no i ono što je ružno i bmtalno. Možda je kona na pregrada pala.

"Nebesa, što bi Meredith mislila o nama. Misliš li da smo po inili neki srednjovjekovni oblik incesta? Tre e koljeno ili takvo što? To je sve tako prekrasno mu no, zar ne? No ti sigurno misliš da sam ja laka, dragi. I prezireš na in na koji govorim. To je u redu, Davide, nisi prvi. Imala sam duga ki niz ljubavnika i svi su prezirali zemlju po kojoj hodam i svi su me neizbježno molili da ih uzmem natrag kad sam ih odbacila iz iste dosade. Vidiš, moji muškarci misle da im dosa ujem, kad je zapravo upravo obratno istina. Nikada ne shvate, jadni miši i, dok njihov progon nije dovršen. Trebaju me, vidiš. Trebaju praznu sobu u kojoj mogu odmotati svoja tajna dobra. Vjeruješ li u život poslije života?"

"Za koga?" pitao sam.

"Za koga zaista. Prili no dobar odgovor. Možda su sveti ljudi i dosadni ljudi nekako pomiješani i bez diskriminacije poslani u raj ili pakao, dok mi ostali ne idemo apsolutno nikud. To mi zapravo ne bi smetalo. Uzvišeno ništavilo. U im hindski. Krugovi i krugovi postojanja. Vicky Glinn i ja idemo na instrukcije kod swamija koji živi u bijedi u si ušnom stanu u etvrti Battersea. Taj ovjek je vrlo impresivan, prava stvar po mom mišljenju, no širi najgrozniji smrad. Mislim da sad ne bi ništa voljela više od dva sata dragocjenog sna. Predlažem da odeš, Davide. Tako u se ja odmoriti, a ti eš mo i slobodno analizirati itavu ovu epizodu. Ti si takav tip, zar ne? Vidiš, ja nisam posve glupa žena. Imam svoje trenutke prosvjetljenja. Podigni kov eg, ho eš li? I Davide, kad do eš do svoje seanse duboke analize, pokušaj biti dobar prema nama oboma."

U automobilu sam ju mogao okusiti na stražnjem dijelu ruke. Stao sam nato iti gorivo i nazvao Kena Wilda u ured. Tada sam se odvezao u grad i pronašao du an s opremom za kamere. Kupio sam film Kodak Tri-X, filter za zrak i lagani metalni tronožac s glavom za okretanje kamere oko njezine osi. Sat kasnije Wild je ušao u restoran približno tri ulice udaljen od hotela Drake. Malo se udebljao i elo mu se podiglo za nekih pet centimetara. Stajali smo pored šanka i naru ili pi e.

"Snimanje filmova", rekao je. "To je izvrsno. Pri aj mi o tome. Mrzim svoj život. Došao sam do to ke da želim slušati o životima drugih ljudi. To je kao prebacivanje s fikcije na biografije. Po etak kraja."

"Teško je govoriti o onome što radim. To je nekako stvar u prvom licu jednine, no mene nema u tome u fizi kom smislu, osim povremeno, ne baš na Hitchcockov na in, ali ipak kratko osobno pojavljivanje, moja slika u ogledalu u svakom slu aju. Isto tako i moj glas kad koristim zvuk. To je posezanje unatrag za nekim stvarima. No ne samo to. To je i pokušaj objašnjenja, konsolidacije. Isuse, ne znam. Bit e to djelomi no san, djelomi no fikcija, djelomi no filmovi. Pokušaj istraživanja dijelova moje svijesti. Ne baš autobiografski na na in Jonasa Mekasa. Rekao sam djelomi no filmovi. Time mislim odre ena suprotstavljanja filmova i stvarnosti, odre ene slike koje su ostale u meni, kao i odre eni utjecaji. Mislim, možeš zapo eti ni sa im drugim nego sa svojom minornom stvarnoš u i završiti s približavanjem umjetnosti. Duhovi i sjene posvuda u tehni kom smislu. Bresson. Miklos Jancso. Ozu. Shirley Clarke. Tehnika intervjua. Monolog. Antifilm. Jedan položaj kamere. Bezizražajni glumac. Snimak proširen u vremenu do krajnjih granica. Upravo sam se slu ajno poševio."

"Zbilja navaljuješ", rekao je Wild. "Nemam nikakvu ideju o emu dovraga pri aš, no zvu i izvrsno, zvu i zbilja snažno, zbilja požrtvovno."

"Osje am da to moram u initi. Isto tako radim dokumentarne o Navajo Indijancima za televiziju. To e se snimati u Arizoni i oko nje. Tamo gdje je rezervat."

"Ali ti ne radiš za nekoga."

"Nezavisna osnova", rekao sam. "Ne želim da itko odlu uje za mene. Ne bogatim se, doduše, no držim se. Kad sve ovo bude gotovo, možda u napraviti nešto za švedsku filmsku industriju. U Švedskoj. Mislim u Stockholmu. Na Bergmanovu terenu. I tako si ti rastavljen. Žao mi je to uti."

"Ona je bila ku ka. Ja sam bio gad. Bolje za nas oboje da smo se riješili jedno drugoga. Mrzim svoj život. Zbilja mrzim svoj život. A što je s tobom - oženjen?"

"Zapravo, živim s Vijetnamkom", rekao sam. "Brak je izgubljena umjetnost. Možda ako se odlu čimo imati djecu. Ako ne, stvari su u redu onakve kakve su."

"Njihove žene su lijepe", rekao je Wild.

Ispili smo pi a i dobili stol. Wild je o ito bio dobro poznat ovdje. Šalio se s konobarom i naru io tjeskobu na raženom kruhu. Tada je naru io još dva pi a.

"No ti dobro zara uješ, zar ne?"

"Dobro zara ujem", rekao je.

"Kladim se da imaš divan stan sa svakakvim predivnim stvorenjima za biranje."

"Ovo je zemlja ze eva", rekao je. "Oba uha i rep za najšlampavije ubijanje."

Popili smo bocu vina uz ru ak i još dva konjaka poslije njega. Tada smo otišli do šanka i naru ili koktele s likerom od mentola. Wildu se nije žurilo vratiti u ured. Bilo je oko tri sata. Vozio sam dobar dio prošle no i i osje ao sam se omamljeno i umorno. Tiho smo pili pola sata.

"Mi smo konzultanti vladi i industriji", rekao je Wild naposljetku. "Želiš znati o sustavima proizvodnje? Rukovanju materijalom? Centraliziranom procesiranju i distribuciji? Automatizacija kakvu znaš nije nužno odgovor. Prvo prou avaš poslovanje. Tada analiziraš sustav u pogledu troškova i funkcionalnih elemenata. Možda automatizacija uop e nije odgovor. Možda trebaš selektivnu automatizaciju. Jedna ili dvije male promjene mogu riješiti stvar. Prebacivanje pokretne trake na drugo mjesto. Kreiranje posebne komponente. Previše ljudi misli da je automatizacija odgovor na sve. To je zabluda. Radim s dobrim ljudima. Oni obavljaju svoj posao i vole to što rade i nikada se ne bune. Jednom sam izlazio s k eri jednoga od njih nekoliko mjeseci. Sva je bila u sisama. Svi ala mi se. No stalno je koristila rije koju nisam mogao podnijeti. Uvijek ju je koristila. Odvukla sam se do muzeja. Odvukla sam se kroz park. Odvukla sam se po Ulici Rush. Automatizacija nije lijek za sve. Mi u ekipi moga oca to razumijemo. Sistemsko planiranje je prava ameri ka umjetni ka forma. Više od *Jazza*, za ime svijeta. Mi briljiramo u održavanju. Mi razumijemo me usobne odnose. Mi inimo da sve funkcionira, od ulaska paketa u tvorni ku distribuciju do odre ivanja ruta kamiona i pravljenja rasporeda. Mi to no znamo kuda treba staviti avao koji drži metlu. Mnogo zemalja to ne zna. Ne znaju kako. Prakti ki nitko u Europi ne zna gdje staviti avao. Znaš onog Francuza koji je napisao onu knjigu, znaš što je rekao? Postoje tri velike gospodarske sile na svijetu. Amerika. Rusija. I Amerika u Europi. Mi im moramo pokazati gdje da stave avao. No Rusi još uvijek zaostaju. Zaostaju u industrijskom istraživanju, u kompjutorizaciji, u automatiziranim sistemima. Zaostaju. Mi znamo kako planirati stvari, poput sveobuhvatne korporacijske politike, poput upravljanja inventurom, poput distribucije, poput prikladnosti lokacije. Mi smo stru njaci za kontejnerizaciju, utovar, elektronsku obradu podataka, studije izvedivosti. Mi znamo kako se to no usmjeriti na cilj. Što u tome ima tako strašnog?"

Nekih petnaest minuta kasnije rekao je:

"Talent je sve. Ako imaš talenta, ništa drugo nije važno. Možeš strašno zeznuti svoj privatni život. Pa što onda. Ako imaš talent, on je tu u rezervi. Svatko s talentom zna da ga ima i to je to. To te ino onim tko jesi. Kaže ti da si ti zaista ti. Talent je sve; duševno zdravlje nije ništa. Uvjeren sam u to. Mislim da sam jednom imao nešto. Obe avao sam, zar ne, Dave? Mislim, imao sam nešto, zar ne? No bio sam previše razuman. Nisam mogao isko iti iz vlastite duše u dušu svemira. To je skok koji su svi oni napravili. Od Blakea do Rimbauda. Ne pišem ništa osim ekova. itam znanstvenu fantastiku. Idem na poslovna putovanja u South Bend i Rochester. Onaj u Minnesoti. Ne Rochester u New Yorku, nego Rochester u Minnesoti. Nisam mogao sko iti."

Sunce je zalazilo kad sam otvorio o i. Bio sam na brodu. Mogao sam vidjeti tornjeve Marine. Bio sam na brodi u za turisti ko razgledavanje na rijeci Chicago, toj šašavoj rje ici koju je moderna tehnika natjerala da te e unatrag. Rebra na lijevoj strani su me jako boljela. Bio je suton i nekako sam izgubio nekoliko sati. Tada smo pristali i krenuo sam prema hotelu Drake, pokušavaju i se prisjetiti gdje sam parkirao. Stao sam u ljekarni i nazvao Wilda u stan.

"Što se dogodilo? Upravo sam se probudio. Bio sam na brodu za turisti ko razgledavanje."

"Ti kurvin sine", rekao je.

"Bili smo u baru. To je sve ega se sje am. Probudio sam se prije deset minuta. Što se dogodilo u me uvremenu?"

"Moj prokleti vrat."

"Moja rebra", rekao sam.

"Ne bih trebao ni razgovarati s tobom."

"Bili smo u baru. Pili smo koktele."

"Po eo si se sva ati s Chinom Poom."

"Tko je to?"

"Chin Po je tip koji je sjedio pored tebe. Ja sam ti sjedio s jedne strane, a on s druge."

"Dobro", rekao sam. "I onda?"

"Po eli smo nazdravljati. Ti i ja i Chin. Ispili smo nekoliko zdravica ang Kai-šku."

"Divno. Zbilja krasno."

"Tada si ti zapo eo sva u. Ti i Chin."

"Oko ega smo se sva ali?"

"Oko života poslije života", rekao je. "Postoji li život poslije života ili ne."

"To je nevjerovatno. ak ni nemam neko mišljenje o toj temi. Koju sam stranu zauzeo - za ili protiv?"

"Ne znam. Taj mi je dio mutan. Samo se sje am da ste se ti i Chin žestoko sva ali oko života poslije života."

"I onda?"

"Onda si zamahnuo prema Chinu."

"Bože."

"Sre om si ga samo okrznuo i, prije nego što je on imao priliku uzvratiti, ja sam se umiješao i pokušao te smiriti."

"Što se onda dogodilo?"

"Uhvatio si me ukoštac."

"Isuse, Ken."

"Uhvatio si me ukoštac i nisam se mogao osloboditi. Držao si mi glavu ispod pazuha i jedva sam mogao disati."

"Zbilja mi je žao. Jednostavno nisam znao što radim."

"Tada sam se onesvijestio", rekao je. "Nisam se mogao osloboditi i jednostavno sam se onesvijestio. Kad sam se osvijestio, šanker te udario u rebra da me pustiš, a stari Chin je ponovno sjedio na barskoj stolici i mirno pušio cigaretu."

"To je nevjerovatno."

"Šanker Frank te nastavio udarati u rebra sve dok me kona no nisi pustio. Otišao sam ravno na zahod, srušio usput neke stolice, došao tamo, zamaglilo mi se, polio sam lice hladnom vodom i samo sjeo na pod. Kad sam izašao nakon otprilike pet minuta, tebe nije bilo. Nisam siguran, ali mislim da si ušao u zahod na sekundu i rukovao se sa mnom. Ali nisam siguran."

"Ken, ne znam što bih rekao. Zbilja mi je žao."

"Bilo bi ti puno više žao da te se Chin Po dograbio."

"Zašto?"

"Frank mi je rekao da ima crni pojas u karateu."

"Bože."

"Slomio bi ti dušnik bez problema."

"Bože, znam."

"Debeli stari Chin. Osakatio bi te doživotno."

"I još uvijek ne znam što se doga alo zadnjih dva ili tri sata. Bože, to je zastrašuju e. Zbilja mi je žao, Ken. Nekako u ti to nadoknaditi."

No nije mi bilo žao. Ako sam išta osje ao, onda je to bio ushit. Wild je bio vrst i kršan; pucao je od snage. A ipak se nije mogao osloboditi iz mog zahvata.

"Zaboravimo na to", rekao je. "Slušaj, naporno sam radio i prili no puno pio i mislim da mi treba odmor. Možda odem negdje detoksificirati se od alkohola. Rekao si da ideš u

Arizonu ili negdje snimati dokumentarac. Možda se možemo tamo na i. Kad trebaš biti na lokaciji?"

"Sutra", rekao sam i to je bila istina.

10.

Požurio sam prema hotelu, džepova punih komadi a papira, indeksnih kartica, uredno složenih stranica, zalijepljenih komadi a, ba enih komadi a koji su bili poravnani i izgladjeni rukom, kakvo sme e i radost, zrnati dan, dijete Godarda i Coca-Cole.

Upitao sam recepcionera, ovoga puta starca ije je lice bilo ljubi asto od puknutih kapilara, može li prona i prijenosni televizor negdje u zgradi. Trebao mi je na sat vremena i bio sam spreman ubaciti diskretno preklopljenu nov anicu od pet dolara u prednji džep njegove vrste košulje naru ene poštom. Kasnije se pojavio nose i televizor, glomaznu Motorolu, kao da je ranjenik, pa jedva eka da ga negdje ostavi. Uklju io sam ga, stišao zvuk do kraja i podesio na tronošcu.

Uskoro je stigao Glenn Yost. Zahvalio sam mu što žrtvuje svoju stanku za ru ak, objasnio mu da moramo snimati rano popodne kako bismo dobili pravu televizijsku emisiju i reklame i tada sam ga zamolio da pro ita stranice koje sam pripremio za njega. itali bismo i snimali moja pitanja i njegove odgovore; u ovom segmentu ne bi se pojavio pred kamerom. Brzo sam pri ao da ne bi imao vremena razmisliti.

Na televiziji se prikazivao kviz, mladi oženjeni natjecatelji i ugla eni voditelj; reklame su bile u estale, uobi ajeni dnevni gr evi u korist deterdženata i higijene usne šupljine. To sam snimao nekih osam minuta, televizor, dvaput sam prekinuo radi promjene filma. Glenn i ja smo itali iz zgužvanog razbacanog scenarija kad kamera nije bila uklju ena. Glenn je itavo vrijeme govorio monotono.

"Govorit emo o uzorcima i sjenama. Odre enim oblicima tame. Mali ugao dvadesetog stolje a."

"Ja imam sve odgovore."

"A ja imam sva pitanja", rekao sam. "Po injemo jednostavno, s muškarcem koji gleda televiziju. Vrlo je mogu e da ga televizija izlu uje, polagano, u fazama, emisija po emisija, prekid za prekidom. Ipak gleda. Što ima u toj kutiji? Zašto gleda?"

"Televizor je paket koji je pun proizvoda. Unutra su deterdženti, automobili, kamere, žitarice za doru ak, drugi televizori. Program ne prekidaju reklame, nego je suprotno od toga to no. Televizor je elektronski oblik pakiranja. To je tako jednostavno. Bez proizvoda nema ni ega. Obrazovna televizija je vic. Tko bi u Americi želio gledati televiziju bez reklama?"

"Kako uspješna televizijska reklama utje e na gledatelja?"

" in i da on želi promijeniti na in na koji živi."

"Na koji na in?" pitao sam.

"Mi e ga od svijesti prvog lica u tre e lice. U ovoj zemlji postoji univerzalno tre e lice, ovjek koji mi svi želimo biti. Reklamiranje je otkrilo tog ovjeka. Koristi ga za izražavanje mogu nosti koje su otvorene potroša u. Trošiti u Americi ne zna i kupovati; to zna i sanjati. Reklamiranje je sugestija da san ulaska u tre e lice jednine možda može biti ostvaren."

"Kako se televizijska reklama razlikuje od filma? Filmovi su puni ljudi koji želimo biti."

"Reklamiranje nikada nije ve e od života. Ne pokušava prije i daleko od granice mašte; zapravo, esto se izruguje razli itim temama maštanja povezanim s filmovima. Gledaj, nema razloga zašto ne bi mogao letjeti s tvrtkom Eastern u Acapulco i provesti dva tjedna seksa i avanture s daktilografkinjom iz Iowa Cityja. No reklamiranje nikada ne tvrdi da to možeš napraviti s Avom Gardner. To može izvesti samo Richard Burton. Ti možeš promijeniti svoj imidž, no ne možeš promijeniti imidž žene s kojom ideš u krevet. Reklamiranje je tu razliku pretvorilo u trgova ku robu. Iskoristili smo ograni enja snova. To je naše najve e postignu e."

"Što in i dobrog oglašiva a?"

"On zna kako maknuti robu s polica. To je tako jednostavno. Ako reklamiranje sutra propadne, oti i u u robnu ku u Macy's i na i posao kao prodava muškog rublja."

"Vratimo se na imidž. Uzimaju li ljudi koji stvaraju reklame u obzir svijest treće lice o kojoj si govorio s takvom uvjerljivošću i zanosom?"

"Oni samo rade umjetničke filmove u trajanju od dvadeset sekundi. Treće lice je izmislio potrošač, velika fotelja, sanjar. Reklamiranje je otkrilo vrijednost treće lice, no izmislio ga je potrošač. Sama zemlja ga je izumila. Došao je na *Mayfloweru*. Rekam da me pitaš o antiimidžu."

"Što je to?"

"To je gerilski rat koji se vodi između granica imidža. To je slika uništavajućih duhovnih grozota. Savršeni primjer anti-imidža u reklamiranju je reklama tipa slike iz života. Prepoznatljiva scena u domu u predgrađu bilo gdje u SAD-u. Nekakav dijalog između tate i sina ili između Madge i članova bridž-kluba. Problem: Madge pati od neredovite stolice. Rješenje: Popij ovo i muze će ući. Opravdanje za ovakvu vrstu reklame je da se potrošač identificira s Madge. To je pogreška. Potrošač se nikada ne identificira s antiimidžem. On se identificira samo s imidžem. Marlboro muškarac. Frank Gifford i Bobby Hull u svojim kupcima. Reklame s prizorima iz života obično se bave depresivnijim područjima života - smrdom, ranama, starošću, ružnoćom, boli. Na sreću, imidž je dovoljno velik da može apsorbirati i antiimidž. Nije da se ja u na elu protivim antiimidžu. On ima svoje mogući nosti: možda nije daleko vrijeme kad ćemo se umoriti od sna. No antiimidž predstavlja previše doslovno. Stare teme. Stereotipni dijalozi. Treba mu dodir strave, nekakav ludi smijeh s groblja. Uskoro će neki pametni pisac tekstova za reklame uočiti pravi unutarnji misterij Amerike i razviti ogranak prizora-iz-života. Prizor iz smrti."

"Jesi li proveo već dio života odrasle osobe u poslu reklamiranja?"

"Nitav, osim četiri godine."

"Što si radio te četiri godine?"

"Proveo sam ih u vojsci za vrijeme rata."

"Gdje?"

"Na Pacifiku."

"Gdje na Pacifiku?"

"Na Filipinima."

"Gdje na Filipinima?"

"U Bataanu: snimili su dva filma o tome."

"Osje li kad nelagodu u pogledu svojega mjesta u stalno rastvarajućoj bestjelesnoj shemi stvari?"

"Samo kada pokušavam prisvojiti istinu."

"Što to znači?"

"Jedan od mojih klijenata je korporacija Nix Olympica. Oni proizvode nitav niz proizvoda za tijelo. Depilatore, meleme, puder za stopala, stipse u štapiću za brijanje, vodicu za usta, štapić za uši, dezodoranse za pazuha, dezodoranse za muške i ženske prepone, kreme protiv akni, lijek za sinuse, sredstvo za čišćenje zubala, laksative, flastere. Pripremali smo kampanju za njihov odjel Dentex; to je prvenstveno vodica za usta. Dobro, usmjerimo se na jedan od osnovnih sastojaka, QCP - kvazi-sinamaldehyd-plus. Idemo tvrdom linijom prodaje. Dentex uz pomoć QCP-a ubija otrove u ustima i ne isto je koje stvaraju zadah trideset i dva posto brže. Budite precizni. Držite se činjenica. Dajte obe činjenice. Dobro, neki mali gad mi kaže na sastanku: trideset i dva posto brže od čega? O čemu, ja mu odgovorim: trideset i dva posto brže nego da Dentex nema QCP. Činjenica da sve vodice za usta sadrže taj sastojak nije bitna; mi smo bili jedini koji smo pričali o tome. To je poznato kao prisvajanje istine. Kreativni ljudi čine odbor za stvaranje priče. Krenite s trkačim automobilom formule jedan, broj šest, Watkins Glen. Akcija, buka, gomila, smanjivanje gasa, udarci, eksplozije. Broj šest stiže prvi. Mišica trči prema autu, nagnjena se da poljubi vozača, a onda se okreće od njega s gašenjem. Zadah iz usta. Ona ga ne želi poljubiti. Rez na medicinski laboratorij, tip u bijeloj kuti. To je dramatisacija - grafikoni, dijagrami, statisti, QCP je trideset i dva posto brži. Vraćamo se na prvotnog tipa, broj šest, druga utrka. Spuštaju se karirane zastave, on pobjeđuje, vijenac oko vrata, mišica ga ljubi, slika nestaje uz prizor pobjedničke zabave na kojoj oni plešu, ljube se, šapću, plešu, ljube se. Izložili smo ideju Dentexu. Svidjela im se. Izložili smo je upravi u Nix

Olympici. Svidjela im se. Bili su oduševljeni. Odobrili su nam snimanje. Nabavili smo aute i voza e i statiste. Otišli smo do Watkinsa Glenu. Koristili smo helikoptere, pomi ne kamere, usporeno kretanje, zaustavljanje akcije, zumiranje, široke kutove, namjestili smo dva manja sudara i jednu strašnu eksploziju u kojoj se auto prevrtao i gotovo pobio pola ekipe. Sazvao sam posebni sastanak agencijine uprave za planiranje i pustio im kona nu verziju. Svidjela im se. Kad sam im rekao da je koštala kao i film *Kleopatra*, proporcionalno, bili su oduševljeni. Imat e nešto za re i ženama te ve eri. Sljede ega dana prikazali smo reklamu Dentexu. Svidjela im se. Bili su oduševljeni. Odnijeli smo je upravi u Nix Olympici. Glatko su je odbili. Novac ih nije uznemiravao; bili su impresionirani novcem; imat e nešto za re i ženama. No odbili su je glatko. Naložili su nam da ponovno snimamo obje sekvencije u krugu pobjednika."

"Zašto?"

"Zbog jednog orijentalca. Zbog starca koji je stajao na rubu grupe statista koji su se okupili oko pobjednika oba puta, prvo kad je mišica odbila poljubiti broj šest i onda kad ga je poljubila. On je oba puta bio tamo, maleni stisnuti muškarac, taj orijentalac. Tko je on bio? Tko ga je unajmio? Kako je dospio u gomilu? Nitko nije znao. No on je bio tamo i Nix Olympica ga je uo ila. Svi drugi statisti bili su mladi, zdravi, blistavi muškarci i žene. To je reklama za vodicu za usta; trebaš zdravlje, sre u, svježinu, privla na usta. A tamo je lebdio taj starac bolesnog izgleda, taj zbilja deprimantni orijentalac. Gledaj, ja volim taj posao. Uživam u njemu. No ne mogu ne pitati se jesam li potratio život jednostavno zbog starca koji je uništio reklamu za vodicu za usta. Jedne proljetne ve eri prije mnogo godina, kad je moja supruga bila jako bolesna, kad se bližila samome kraju, hodao sam ulicom i skrenuo na Park Avenue i tamo je bila zgrada Pan Ama, milju visoka i pola milje široka, sva svjetla su gorjela, nemogu a gromada kamena isklesanog u kocke uzdizala se iznad mene i zasjenjivala sve ostalo, ak i nebo. Izgledala je poput Boga. Nikada nisam vidio zgradu Pan Ama s tog odre enog mjesta i nisam bio pripremljen za to ogromno iznena enje, na in na koji je zasjenjivala nebo, taj golemi stup svjetlosti. Kunem ti se da je izgledala poput Boga Oca. Što pokušavam re i?"

"Ne znam."

"Ni ja. Valjda je to ono što dolazi od pokušaja prisvajanja istine."

"Koja je uloga komercijalne televizije u dvadesetom stolje u i iza njega?"

"U mojim najernjim raspoloženjima osje am da izaziva kaos za sve nas."

"Kako nadvladaš ta raspoloženja?" pitao sam.

"Okupam se u blagoj i nježnoj kupki Palmolive, operem zube pastom Crest, progutam dvije tablete Sominex i o ajni ki pokušavam zaspati na svojem madracu Simmons Beautyrest."

"Hvala."

Istuširao sam se, a onda sam nazvao Mrežu i tražio sebe, pitaju i se što bi se dogodilo da se javim.

"Ured gospodina Bella", rekla je Binky.

"Ovdje Charles iz Ritza. Naš ruž mjeseca je boje lososa."

"Davide, gdje si ti dovraga?"

"Daj mi deset sekundi. Sjetit u se."

"Hajde, nemoj se zezati, gospodin Denney je bijesan. itava ekipa je u rezervatu i ne mogu ništa napraviti dok ti ne do eš. Dobro, gdje si sad?"

"Oko dvije tisu e kilometara dalje od mjesta na kojem bih trebao biti."

"Ja to ne vjerujem. Ti si lud. Dobit eš otkaz."

"Reci Weedeu da pošalje tamo Harrisa Hodgea. On je mlad i voljan. On to može. uo sam dobre stvari o njemu."

"To je tvoj projekt, Davide. Moraš biti tamo."

"Ne idem u Arizonu, Binky. Barem ne sad. Radije bih bio tamo nego tu. Ali moram završiti ovu stvar koju radim."

"Koju stvar?"

"Jedini razlog zbog kojeg sam te nazvao bio je da ti javim da sam dobro. Mislio sam da eš možda brinuti ako ništa ne uješ."

"Zabrinuta sam, Davide. Koju stvar?"

"Prelazim mo varu. u, kako je Warburton?"

"Umro je", rekla je.

"Valjda sam to znao ve nekoliko zadnjih dana. Nadam se da e biti sahranjen u Engleskoj. Je li Freddy Ludonja napisao memorandum?"

"Tko je to?"

"Weede", rekao sam. "Je li napisao memo o Tedu Warburtonu."

"Ne bi ga smio nazivati šugavim imenima. Dosad je bio jako dobar u pogledu tvog nepojavljivanja u Arizoni. itavo vrijeme te brani. Rekao je Livingstonu da je sigurno došlo do nekog neizbježnog kašnjenja. Do nesre e ili ne eg takvog. Davide, morat u mu re i da si nazvao i da ne planiraš oti i tamo."

"Što je pisalo u memorandumu? Je li pisalo da je Ted bio odani prijatelj i dugoro ni suradnik i da nitko nije otok?"

"Nešto takvo, valjda."

"Warburton je bio Trocki", rekao sam.

"Davide, ne."

"Nemoj nikome re i. Neka sami zaklju e za sebe, gadovi. Nema više memoranduma. To je bila jedina stvar koja je to mjesto inila vrijednim i ega."

"Treba li ti novac?"

"Imam dovoljno putni kih ekova za deset dana ili tako nešto. Ne u tu biti dulje od toga."

"Ho eš li se vratiti u New York?"

"Ne znam, Bink."

"Što eš napraviti u pogledu novca?"

"Ne znam. Nisam mislio o tome."

"Što s tvojim stanom?"

"Nisam mislio o tome."

"Ho eš li mi javiti gdje si i što radiš? Obe ajem da ne u nikome re i."

"U redu je, Binky. Sve je u redu. Nedostajat eš mi. Ti i Trockijevi memorandumi. Jedine stvari zbog kojih je to mjesto išta vrijedilo."

"Hvala ti prokleta mnogo", rekla je.

Starac je došao po televizor. Tada je stigla Carol Deming u crnim hla ama, crnom džemperu i bez šminke. Dao sam joj poslovni poljubac u obraz, gesta koju je prihvatila praznim osmijehom upu enim kameri. Sjela je u fotelju, podvinula noge ispod sebe i ponovno pogledala u scenarij. Namještaju i tronožac, obratio sam joj se iz redateljskog u nja. Ugrizla se za savijeni prst, starleta u za aranoj svjetlosti. Kamera i kasetofon bili su spojeni i spremni za sinkronizaciju.

"Prvi dio ovoga treba biti jednostavan, izravan, široko otvoren. U drugom dijelu po inješ se povla iti. Želim se osje ati kao da slušam stranca u magli. Dvije žene su jako razli ite. Možda si gledala *Personu*. Tamo su dvije žene, medicinska sestra i pacijentica, veoma razli ite, koje se polagano po inju spajati, gotovo kao da jedna drugoj lebde kroz osobnost i ponovno se pojavljuju s ne im dodanim ili oduzetim, nisam siguran koje od toga, no to je velik film, neponovljen, o prirodi smanjuju eg postojanja. Skre em s teme."

"Kako želiš da sjedim, Davide?"

"Baš kako sjediš. Želim itavu stolicu. Gledaj direktno u kameru. Veoma malo glasa. Neka gluma bude nevidljiva. Tada emo prekinuti i prije i na drugi dio."

"Bojim se."

"Svi se bojimo."

"Ali mislim da znam što želiš."

"Po ni", rekao sam.

"Na po etku smo morali posu ivati od njegova oca, no nakon nekog vremena zbilja smo bili na svojem. Bio je to brak zabavnoga tipa. Imali smo mnogo prijatelja i uvijek smo ih bez

razmišljanja nazivali i pozivali k sebi. Svaki put kad bi nam ponestalo stvari koje bismo mogli re i jedno drugome, jednostavno bismo podigli slušalicu i nazvali prijatelje. Ako oni ne bi mogli do i, išli smo u kino. Išli smo u kino tri ili etiri puta tjedno. Gledali smo film *Do posljednjeg daha* svaki put kad je igrao, barem šest puta. Njemu se svi ao. Ne sje am se ni eg drugog što smo gledali. Zajedno smo išli kupovati odje u i ponekad bih ja kupila stvari za njega, a ponekad on za mene. Voljeli smo biti vi eni zajedno. Svuda su nas pozivali i uvijek smo išli. Vikendom smo zajedno otkrivali grad. Bilo je sjajno. Tada je došlo razdoblje kad je on po eo raditi udne stvari. Jednom me udario. Tražio je da ga gledam dok radi ono što rade de ki. Jednom je u Hamptonsu nestao na dvanaest sati. Kad se vratio, rekao je da je bio na putovanju kroz doba ovjeka i da je usput sreo sebe. Tijekom tog razdoblja puno smo zvali prijatelje. Zvali smo sve više i više prijatelja i pozivali ih. Kupila sam mnogo šešira. Željela sam bebu. Vidjela sam ga u Centru Rockefeller s djevojkom u zelenom baloneru. Gledali su koturaljkaše. Sigurno se smrzavala."

Carol je otišla do prozora i provjerila scenarij. Bez rije i je bacila stranice na pod, pripalila cigaretu i vratila se na fotelju, ovoga puta je sjela s nogama na fotelji, jako raširenih uzdignutih koljena, pogubljenih le a, tako da su joj koljena uokvirivala lice, ispuhuju i dim iz tog tijela-kolibe prema oku kamere koje je ekalo. Po eo sam snimati. Carol je zastala, okružena dimom, vrlo inteligentno, na punih deset sekundi, prije nego što je po ela.

"Njegov osje aj za vrije anje bio je porazan. Ako je netko izgovorio prostu rije u mojem prisustvu, zahtijevao je trenutna nu ispriku. Uvijek ju je dobio, naravno, s obzirom na svoju reputaciju. Bio je spreman ubiti, posve doslovno ubiti, ne bi li osvetio ast nekoga koga je volio. Uvijek se zaklinjao na grob svoje majke. U njegovu muškom društvu nije bilo ve eg obe anja ili dokaza asti nego zakleti se na grob svoje majke. Mogao si posuditi bilo koji iznos novca, dobiti bilo kakvu uslugu ako si se zakleo na grob svoje majke da eš vratiti dug. Ispri ao mi je o svom prijatelju koji se zvao Majka Cabrini. Cabrini je jako dobro iskoristio grob svoje majke sve dok se nije saznalo da mu majka nije mrtva. Dok je to pri ao, uspio je bjesniti i zabavljati se u isto vrijeme. Svi su oni bili djeca, naravno, no ne na isti na in kao što smo mi ostali djeca. Mi smo nau ili ne bojati se mraka, ali smo zaboravili da mrak zna i smrt. Oni to nisu zaboravili. Još su uvijek u brdima Sicilije ili Korzike ili otkud su ve došli. Oni slušaju svoje majke. Oni ne idu u mra ne podruma da ne o ekuju da e ih tamo zadaviti neki zombi. Stalno se blagoslivlju. A mi, što mi radimo? Mi gledamo televiziju i igramo Scrabble. I tako je to, djeca svjetla i mraka. Postoji samo nekoliko na ina umiranja, a ja sam upravo imenovala dva. Više nisam mogla podnositi na in na koji sam umirala, pa sam odlu ila riskirati s njim. Prvi smo put vodili ljubav na stražnjem sjedalu njegova *Cadillaca* na ne ijem kolnom prilazu u deset sati nave er negdje izme u Bostona i New Yorka. U to vrijeme nisam baš bila djeвица i to ga je uznemirilo. Nije mogao razumjeti kako devetnaestogodišnja djevojka iz dobre obitelji i tako dalje. Živjeli smo zajedno, s prekidima. On bi otišao na jedno od svojih poslovnih putovanja i ja bih se pitala koliko priroda njegova posla zna i za našu vezu. Nisam mogla ne sumnjati da je izmislio itavu tu stvar, moju potrebu za njim, samo da bi izbjegao ono što sam ja smatrala alternativom. To je jedna od mojih iritantnih karakteristika. Ne mogu sjesti i pustiti da nešto izraste iz vlastitog zamaha i s vremenom pokaže svoju istinu ili stravu. Ja moram ispipavati od po etka. No što je tu je, uzmi ili ostavi, i ja bih bila sama u krevetu pitaju i se treba li mi on uop e, bi li itko drugi bio jednako dobar, itko tko provodi svoje no i blizu nasilne smrti. Mora postojati granica potrebe da se pobijedi dosada. Mora da sam prešla granicu pobje uju i ju. Trebala sam smrt da bih vjerovala da sam živa, atmosferu smrti mnogo stvarniju i osobniju nego bilo što što mogu ponuditi novine. Nisam željela da on napusti svoj posao. Mislim da bih ga bila ostavila da je to u inio. I tako smo bili tada dijete tame i dijete koje bježi od svjetlosti, on sa svojim sicilijanskim nožem koji sjaji u pe ini i ja s rukom izme u nogu u etiri ujutro u iš ekivanju njegova prokletog povratka. Koliko sam no i provela razmišljaju i o ljepoti njegove smrti? Ustrijeljen u Utici, unajmljeni ubojica. Okre e se na brija koj stolici prekrivenoj krvlju. Ta mogu nost bi me napalila. Zamišljala sam svoju tihu, divnu tugu. To bi bila najljepša od smrti, što bi me ispunila životom. On je bio visok i jako zgodan, izrazito glavna muška uloga iz tridesetih godina. Kretao se kao što bi se mogla kretati ponosna, gotovo nepodnošljivo ponosna

životinja, životinja ija je bit seks i smrt. Bojao se mraka. Dizao je utege ne bi li ostao u formi, rekao je, no zapravo iz taštine prema svome tijelu. esto je dolazio za stol na ve eru u donjem rublju. Križao se kad bi prolazio pored crkve. Vjerovao je u duhove i vragove. Pokušavao je nikada ne govoriti proste rije i u mojem prisustvu i bio bi šokiran i oduševljen kad sam ja psovala. esto je odlazio na utrke i mnogo je gubio. Kupio mi je bundu od nerca i odveo me u Copu. Bio mi je sve, muškarac koji nije bio više od filozofije, i udno je, nije li, da je netko poput mene, s mojim odgojem i obrazovanjem i vjerojatno dobro istreniranim intelektom, mogao imati nešto zna ajno zajedni ko s tim muškarcem. Bio je to njegov instinkt da smrt nema zna enja ako nije nasilna."

Sullivanova je otrešla pepeo s cigarete u salatu koju je miješala.

"Znali smo sjediti u našoj nastambi nakon napada", rekao je Brand. "Tamo su bili Thaw, Hoppy, Bookchester i onaj klinac Eldred Peck koji je išao na neki nepoznati fakultet dolje na Jugu gdje je napisao magistarsku radnju o svastici u povijesti. Znaš, datirao ju je sve do ranih budista, daleko unatrag, gotovo sve do zore ovjeka. To mu je bila omiljena fraza. Zora ovjeka. I Eldred je izumio tu igru koju smo igrali sjede i u nastambi nakon napada. Osim što to zapravo i nije bila igra. To je zapravo bio osebujan oblik razgovora, gotovo religijsko jednoli no recitiranje. To je ak imalo ime. Zvalo se Božesa uvaj. Eldred je uvijek zapo injao. Bio je mladi od svih nas i imao je kosu koja je bila više bijela nego plava, toliko bijela da je bila gotovo ruži asta, mršavi de ko koji je gotovo nestao svaki put kad bi odjenuo svoje pilotsko odijelo za velike visine. Božesa uvaj 94 žene i djece koje sam izbrisao jutros, rekao bi. I mi bismo svi nastavili za njim. Božesa uvaj slijepog redovnika kojeg sam spalio napalmom, rekao bi Hoppy. Božesa uvaj vrti koji sam pretvorio u fini pepeo. Božesa uvaj stara ki dom koji sam raznio topom. Božesa uvaj 328 knjižni arki od kojih sam napravio švicarski sir. Božesa uvaj ekipu neutralnih promatra a koje sam posve spalio. Božesa uvaj grupu misionara razli itih vjera na sedamnaestodnevnom izletu koji nikada nisu saznali što ih je pogodilo. Nakon nekih mjesec dana Eldred je poboljšao na in recitiranja. Napravio ga je ortodoksnijim, kru im; pro istio ga je. Natjerao nas je da svaki put recitiramo iste rije i. Svatko je imao svoju vlastitu recitaciju i to je bila jedina koju je smio koristiti i išli bismo redom, prvo Eldred, onda Bookchester, Thaw, Hoppy pa ja, ponavljali smo božesa uvanja ponekad po dva sata i duže, istih pet re enica, jedna za svakoga od nas. Božesa uvaj oporuke našeg sve stvarnijeg svijeta. Božesa uvaj sirotu kopilad na našoj strani koji se rasprostranjuju u prožimaju i duhovni teret naših dobronamjernih bombi. Božesa uvaj naše voljene kod ku e i neka se njihove vagine šire i cvjetaju. Božesa uvaj zoru ovjeka, koja je ponovno neizbježna u cikli kom na inu vremenskog obrata. Božesa uvaj Boga. To je bila moja re enica. Božesa uvaj Boga. To je bilo poput religijskog obreda, no s puno ironije koje ne možeš prona i u ve ini religija. Ponekad bismo se smijali itavo vrijeme recitiranja. Eldred je bio udan de ko. Bio je nešto nalik ovome kakav sam ja sad. No bio je daleko ispred svog vremena. Predvidio je povratak stvarnog svijeta. Stvari postaju stvarnije proporcionalno nestvarnosti individualnih života. Svijet nikada nije bio stvarniji nego što je sad. To nisam nau io na Yaleu. To sam nau io od Eldreda. Nebo ga je proždrlo. Bio je prvi koji je stradao. No to nije bio kraj za Božesa uvaj. Samo smo izbacili njegovu recitaciju i promijenili Thawovu. Božesa uvaj Eldreda Pecka i njegov mali ruži asti visuljak. Onda su Bookchester i Thaw stradali na isti dan. Neprijateljski avion. Loši de ki. Božesa uvaj Boga, ponavljao sam te no i. No Hoppy se samo nalijevo pivom."

"Ho eš da smotam jednu?" pitala je Sullivanova.

"Hvala, gospodo. No, možda kasnije."

Pojeli smo ru ak i tada su Sullivanova i Brand odlu ili oti i pješke do grada i prona i mjesto gdje mogu kupiti pribor za šah. To me malo oneraspoložilo jer uop e nisam znao igrati šah. Nakon što su otišli gledao sam kako Pike zabacuje glavu i guta, a lice mu puca dok se viski goru e spušta.

"Možemo krenuti za Colorado za tjedan dana ako ho eš."

"Zašto?" rekao je.

"Želiš se suočiti s pumom prije nego što umreš, zar ne? Bez željeznih rešetaka koje smetaju. Oti i emo gore na Stjenjak."

"Dodaj mi pepeljaru."

"Želiš i i, zar ne? Zato si i krenuo na put, zar ne?"

"Jednom sam u Baltimoreu vidio sve vrste životinja i ptica, a da nisam izašao iz sobe. Bio sam mrtav pijan dva, tri tjedna. Kome treba Stjenjak? Život nije toliko velik da ne bi stao u bocu."

"Sully mi je rekla da si joj jednom spasio život. Je li to doslovno mislila?"

"Ona sve misli doslovno. Nemoj se zavaravati u pogledu te dame. Ona sve misli doslovno."

"Kako si joj spasio život?" pitao sam.

"Muha joj je izjedala mozak. Ta si ušna mušica zapela joj je u uhu i onda nekako upuzala u njezinu glavu. Zujanje ju je izlučivalo. Tada joj je mušica počela jesti mozak. Mogla je čuti kako ga unutra žvače. I onda smo otišli u njezin studio i ja sam izveo delikatnu operaciju mozga usprkos svojim nepostojanim rukama. Muha je bila samo beba mušice kad je ušla, no do onda kad sam joj otvorio glavu i izvadio je nakon svega što je pojela bila je otprilike veličine povege puža."

"Tko plaća sav alkohol koji popiješ? Ne mogu vjerovati da si toliko zaradio u životu."

"Prestani, Jack."

"Zovem se Dave."

"Jack. Odjebi. Magarac. Šakal. Šakal koji se hrani mrtvom pumom. Šakal B. DeMille. Što ti znaš o snimanju filmova?"

"Proveo sam dvadeset i osam godina u filmovima", rekao sam.

Austin Wakely bio je glumac žutokljunac i nije bilo toga što ne bi poduzeo da bi zadovoljio ego kamere. Dobio je samo četiri sata da nauči svoj tekst, ali je izjavio da nikada nije bio spremniji. Igrao sam se s ogromnim tipkama kasetofona.

"Znaš, ova tehnika intervjuja nije ništa novo."

"Ja izmišljam prvotno", rekao sam. "Ostali, u svojoj napetosti, samo su se spoticali na određene pseudoarhaične oblike. Ja sam napravio nešto slino za televizijsku emisiju koju sam smislio. No to je bila televizija."

"Možeš li pratiti okretu i kamerom oko osi s tim tronošcem?"

"Ne veras."

"Zar nemaš mikrofona koji mogu staviti?"

"Ne."

"Znaš, postoji stvar koja se zove difuzijski filtri koje možeš koristiti da omekšaš lice glumca u kadrovima izbliza."

"Austine, pusti terminologiju i idemo vidjeti možemo li napraviti aroliju ove travanjske veeri. Ne e biti snimanja izbliza. Želim da staneš uz taj prazni komad zida. Usput, je li Carol udana?"

"Ako jest, za mene je to novost."

"Zanimljiva djevojka", rekao sam.

"Drotty misli da je previše revna. Želi da eksteriorizira."

"Dobro, spremni smo. Probaj izbjeći i teatralne stanke. I neka modulacije glasa budu minimalne."

Namjestio sam kameru prema Austinu nasuprot zida i počeo snimati, moj glas je bio veseli stroj kreiran za ispitivanje zbunjenih i dislociranih.

"Brašno stanje."

"Rastavljen."

"Djeca."

"Nijedno."

"Slijepo crijevo."

"Izvaneno."

"Što misliš o ratu?" pitao sam.

"Vidio sam ga na televiziji. Sponzorira ga instant-kava, me u ostalim. Reklame su veoma doli ne u skladu s ozbiljnom temom sadržaja programa. Neke od reklama su rasno integrirane. Kako sam sedam godina radio kao zaposlenik televizijske Mreže odgovoran za ratna izvješća, u položaju sam da mogu istaknuti da su Mreža i agencija udružile snage kako bi uvjerile sponzora da su integrirane reklame poželjne. Njihov argument bio je da je i sam rat integriran. Balansiranje programa uvijek je bio jedan od glavnih ciljeva Mreže."

"Status za novu enju."

"Odmah nakon fakulteta išao sam na liječnički pregled. Nestabilno koljeno. Neizljeziva perut. Onda su bili stroži."

"Koliko si dugo bio oženjen?"

"Oko tri godine."

"Možeš li reći kameri zašto nisi imao djece?"

"Prvo smo se htjeli zabavljati. Odlučili smo da djeca mogu čekati dok zabava ne završi, nakon Europe, nakon što se sredimo."

"Jeste li otišli u Europu?"

"Ne dok se nismo razveli. Sreli smo se u Firenci i popili sok od narandže. Ja sam odsjeo u palači iz trinaestog stoljeća. Jedne večeri u blagovaonici zapodjenuo sam razgovor s veoma atraktivnom djevojkom koja je, kako se pokazalo, bila Njemica i bila je šepava. Proveli smo dio noći u njezinoj - ne mojoj - sobi i ujutro sam sreo svoju bivšu ženu na Ponte Vecchio i satima smo hodali gradom. Do rane večeri poela je lagano šepati i ja sam shvatio da više ne želim biti s njom."

"Tko je izazvao razvod?"

"Moj imidž je poeo tamniti. To je postao problem za nas oboje. Ipak, i dalje smo bili jako dragi jedno drugome. Razvod je predivan izum, mnogo bolji od produžene razdvojenosti ili ubojstva. Uništava napetost. Oslobađa mnoge zdrave emocije koje su bile tiranizirane od raznih mentalnih okrutnosti. Razvod je najobrazovaniji put do dubokog razumijevanja između dvoje ljudi. To je drugi i najvažniji korak da bi se stiglo do zaista blistavog oblika ljubavi koja daje sebe. Brak je, naravno, prvi korak."

"Roditelji."

"Majka pokojna."

"Otac."

"On je živ zakopan, ali još uvijek diše. Baš se i ne veselim njegovoj smrti. No priznajem da bi donijela olakšanje."

"Zašto?" pitao sam.

"Sjeam se zvuka njegovih bosih nogu na stepenicama. Nikada nije nosio papuče, moj otac. Ljudi su mu uvijek poklanjali papuče za Božić. No postoji određena vrsta američke muškosti koja ne dopušta nošenje odjevnih predmeta koji možda mogu otupiti u inak bmtalne istine najbližeg okruženja osobe."

"Kamera ne voli izbjegavanje. Kao što kaže gospodin Hitchcock, flešbek se ne smije koristiti za zavaravanje. Na što si ponosan, ako si ponosan na išta?"

"Snimio sam kratke filmove ove ili one vrste. Vikend-filmove. Orgijice. Stvari s prijateljima, bez radnje. Više od hobija, ali ne mnogo više. Sve do sada, naravno. I bio sam ponosan na jednu od stvari koje sam napravio. Napravljena je u Central Parku tijekom obreda nakon jednog od ubojstava. Stari crnaci par stajao je na za elju gomile. Muškarac je bio visok i vitak i imao je lice poput grebena koji pokazuje prema mom. Na sebi je imao crno odijelo i bijelu košulju s visokim, uštrkanim ovratnikom, zaobljenim pri rubovima, i crnu kravatu zavezanu tri centimetra ispod najgornjeg dugmeta košulje. U ruci je držao crni šešir. Žena je bila gotovo jednako visoka kao i on i njezino je lice na svoj način bilo jednako snažno, no nekako mekše, ne kamen, nego zemlja. Riječ dostojanstvo ne može se izbjeći. I iz nekog razloga osjećao sam da oni nisu muž i žena, nego brat i sestra. Štogaod da su bili, izgledali su kao stupovi crkve baptističke crkve. Stajali su slušajući i govoreći i glazbu, stajali su apsolutno uspravno, apsolutno nepokretno i ja sam podigao kameru i poeo snimati. S vremena na vrijeme otišao bih među gomilu ili usmjerio kamenu na jednog od govornika. No

uvijek bih se vratio starom crna kom paru. Mora da sam pogledao taj komad filma pedeset puta. To mi je mnogo zna ilo. Bio sam ponosan na to. To nije bio samo dan u parku ili nešto što vidiš na vijestima u sedam. Ta dva lica inila su se izdržljivijima od same republike. Film je zapo eo s njima i završio s njima. Oni su uokvirili osje aj zbrke. Barem sam ja tako mislio. Dugo mi je trebalo da uvidim koliko sam bio u krivu. Kamera name e zna enje tamo gdje zna enja nema. Nisam slavio tog brata i sestru. Ismijavao sam ih. Iskoristio sam njihovu tugu. Pokušao sam ih u initi dijelom poruke nade prigodom govora naciji. Biti crn zna i biti glumac. Biti bijel zna i biti kriti ar."

"Ima li išta drugo što želiš re i kameri?"

"Jednostavno pozdraviti. Pozdraviti sebe u udaljenoj budu nosti, kad u ovo gledati u strahu i tami. Pozdraviti tu Ameriku, štogod ona mogla raditi ili razvrgavati. Nadam se da si napokon postao dio svog vremena, Davide. Uvijek si bio pomalo iza njega, zadržan zastarjelim osje ajima."

"Imaš li neku odre enu ambiciju u životu?"

"Iza i iz njega živ."

"Hvala", rekao sam.

Isklju io sam svu opremu, traku i film, i još smo malo pri ali o temama koje nijednog od nas nisu zanimale. Tada je Austin otišao i ja sam izvadio prazan komad papira, zgužvao ga u vrstu lopticu i po eo ju bacati u koš za sme e. Pretvarao sam se da sam Oscar Robertson i da igram protiv Jerryja Westa. Sat kasnije ubacio sam koš izdaleka i otišao u krevet. Bila je osma godišnjica smrti moje majke.

Kupio sam šešir, prvi koji sam posjedovao od djetinjstva, sivi šešir sa škotskim uzorkom koji sam nosio s arobnom dje jom vjerom u beskona nost obi nih stvari. Tijekom vožnje od New Yorka do Mainea ponekad sam nosio kaki radni ku kapu koju sam posudio od Pikea, no on ju je uzeo natrag i zakopao u svojoj mornarskoj vre i; ratne igre s njegovom privatnom borbenom opremom nisu bile dopuštene. Na hotelskom krevetu odmorio sam se s kapom preko o iju. Puno jutro provirilo je kroz spuštene rolete. Fellini, majstor šešira i nosova, razumije filozofsku prirodu odje e. Mojih dvadeset i osam godina u filmovima. Stvaranje života tako lako da šešir na glavi može postati ovjek. Šešir je nosio mene. Stiže Zampano: prikolica i cesta, njezino ošte eno dje a ko tijelo najavljuje snagatora, a on je u lancima i urli e. Zubi su mi škljocnuli u tami kina Blecker Street dok su plesali preko neba, ogrlica od šahovskih figura, ruke združene u sjevernoj zori. Zatvorenih o iju, udisao sam industrijsku sumornost iz mekane podstave šešira. L. S. Stratford d.o.o., prizor u kojem Finney pada po stepenicama. Gledao sam izme u pukotina u tami. Burt Lancaster briše prsa ru nikom: (a mi živimo ovdje, ruju i, u porama). Bell gleda u poster Belmonda koji gleda u poster svrsishodnog Bogarta. Starac na ljulja ki, Watanabe pjeva svojem nevi enom djetinjstvu. Prošetao sam oko kreveta i nedostajale su mi ustajale sobe na West Endu, lijepo spolno neodre ene na svoj na in, dodir otrcanog glamura koji dopire iz parka Needle, blijedi suženi muškarci koji žive za filmove iz tridesetih. Shane jaše prema neokaljanim planinama.

Otišao sam do Ulice Howley, u hladnoj no i sa zamrznutim zvijezdama. U prikolici je gorjelo svjetlo i, dok sam se približavao, ono je u mom truhu pobudilo dje a ki divni osje aj da sam izvi a koji se približava neprijateljskom teritoriju, kre u i se kroz mrak prema predstraži gdje neprijatelj, ništa ne sumnjaju i, sjedi i puši samo nekoliko sekundi udaljen od tihe stru ne smrti.

"Danas mi je ro endan", rekao je Brand. "Pokušavamo smisliti kako proslaviti."

"Koliko imaš godina?"

"Trideset."

"Dvije si godine stariji od mene. Kakav je to osje aj napuniti tridesetu? Prijatelj mi je rekao da su mu se tri stvari dogodile kad je navršio tridesetu. Udebljao se oko struka. Prestao je itati romane. I itavu godinu mu se stalno vra ao san o trakavici u truhu koja postaje tako velika da ga doslovno nadraste. Hrani se njegovim vitalnim organima, postaje sve ve a dok on postaje sve manji i slabiji, sve dok naposljetku ne uspije iza i kroz njegova usta, usput mu pojede desni i zube i teška je oko devedeset kilograma, ve i dio njega, a od njega ostaje samo

petnaest kilograma kosti i prozirne kože i pada na pod i vidi ogromne slinave ralje trakavice oko svoje glave dok se budi. Tu pri u mi je ispri ao Warren Beasley, voditelj s radija."

"Kako to misliš prestao je itati romane?" pitao je Brand.

"Tako mi je rekao. Ne znam što je time mislio."

"Vadim sav sleng iz svoje knjige. Izmišljam novi sleng."

"Sully, jesi li možda gledala film *Ikiru*?"

"Sa ekaj minutu, Davy, pri amo o romanima. Planiram izvaditi sleng i zamijeniti ga novim oblicima, novim na inima. Možda u eliminirati i sam jezik. Možda je mogu e izna i posve nov na in. U posljednje vrijeme razmišljam o tome. Volio bih tvoje mišljenje."

"U mom malom ku nom filmu, toj stvari koju radim, nisam uop e umanjio vrijednost jezika. Zapravo sam je poja ao. Smanjio sam kretanje, onu vrstu kretanja koja pri a pri u ili stvara sklad. Želim da se jezik razvija iz stati kih formi. Film je neka podvrsta *undergrounds*. Ono što sad snimam je samo mali segment onoga što e s vremenom uklju iti op enitiju problematiku - sprovode, gužve u prometu, namještaj, stvarne doga aje, žene, vrata, prozore. Autofikcija. Glumci, ljudi koji igraju sebe, stihovi poezije. Kad završim, volio bih staviti itavu stvar u zamrziva i izvaditi je za trideset godina."

"Meni e onda biti šezdeset", rekao je Brand.

"Ja u biti prah", rekao je Pike.

"Sully, pitam se bi li bila voljna pojaviti se u filmu. Ne e dugo trajati. Možemo to snimiti sutra. Kratku scenu. Znam da nisam provodio mnogo vremena tu u zadnje vrijeme, ali to je samo zato što sam bio jako zaposlen. Jako sam zahvalan što se nitko ne žali zbog broja dana koje smo proveli ovdje. Pa onda, ho eš li to u initi? Razgovaraj sa mnom, damo iz nizine tužnih o iju."

"Naravno, Davide. Sve za tebe."

Brand se želio natjecati u obaranju ruke. Uхватili smo se za ruku i izmijenili eli ne poglede. Nisam znao je li ozbiljan ili nije. Po eo je pritiskati i ja sam spustio glavu i koncentrirao se, pokušavaju i zadržati uspravne laktove na stolu. Nekoliko minuta smo se naprezali, malo daju i i malo uzimaju i. Podlaktica mi je bila napeta, miši i su zujali i dao sam sve od sebe u jednom klju nom napadu, svu snagu, vena mi je isko ila u zglobu i njegova je ruka po ela popuštati, lakat mu je gubio podlogu; tada se odjednom ukrutio i opet smo bili u jednakom položaju i Sullivanova je stala iznad nas drže i udnu obojanu lutku od drveta i žice.

"Ovo je tvoj poklon za ro endan", rekla je. "Napravila sam ti je danas popodne. To je lutka-božanstvo Indije. Zlokobno opako hermafroditско božanstvo."

"Mislim da je se bojim", rekao je Brand.

Trava je bila mokra i eli ni potpornji ljulja ke iza paviljona u parku bili su jednoli no srebrni u jasnom jutru. Toga se sje am iz dvanaeste godine, dje aka na saonicama kroz gazu u usporenom kretanju, njihovih okruglih lica s kojih se diže para i koja blijede u snijegu, velike ljubavi koju sam osje ao prema svojim teškim izmama i njihovih r avim kop ama; dolaska zime, iste i prazne, morskog stvorenja (mozak) koje pulsira u staklenki za kekse, umjetnosti i znanosti na ralicama, postojanog udaranja stolice za ljuljanje po ku i, njenih ruku koje se vrsto drže naslona, bijelih zglavaka, i pitao sam se kako je to funkcioniralo, je li krv ostajala u venama ruke ili se micala po ruci ekaju i da ruka popusti stisak, ljuljanje u njezinoj tami dok snijeg nježno pada. No sad nije bilo snijega i morat u snimati u svjetlosti dana. Sullivanova je stajala iza jedne od ljulja ki, pitanja nisu bila postavljana niti su nu ena objašnjenja, žena, lik u krajoliku iako je snijeg bio nemogu i bolest nije harala njezinim stanicama, glumica, usprkos svemu žena ija je snaga otimala kameri nešto od njezine mo i, sre om slabe i ono što je za mene bio trenutak prevelikog nadvijanja. Ptice su se odmarale na dimnjacima nekoliko ku a, pal i i ili kralji i, novi pterodaktili koliko sam ja znao, Iowa koliko sam ja znao, Aleksandrija, Kamakura i kroz kameru sam vidio da ona prolazi pored plavog kamiona na kojem je jedna jedina rije , Smith, bila ispisana bijelom bojom preko itave strane. Tada bliže Iowi i nemalo olakšanje. Osam sati ujutro. Okrenuta kupola paviljona. Drve e i mokra trava. Pijesak nabijen u pješ aniku od sino nje kiše. Jarak od

izba ene noge. Otisak etiri prsta. Savršeni krug vjedra. Prilagodio sam filter za vjetar i ona je sad sjela na ljulja ku, nauti ka škripa karika lanaca koje je lagano dodirivala vrhovima prstiju. Po ela se dizati prema meni, u njezinim o ima nije bilo ni ega.

"Vidim se u velikoj kamenoj ku i na oregonskoj obali", rekao je Brand. "Imam to no šezdeset godina. Sagradio sam ku u sam, kamen po kamen. Vidim sebe kao jednog od onih jedinstvenih starih pisaca koje još uvijek poštuju zbog njihovih smjelih ideja i stila. Mladi sljedbenici hodo aste da bi me posjetili. Penju se do moje ku e nose i ruksake i primjerke mojih knjiga. Nema cesta u tom podm ju. To je kao Big Sur, samo usamljenije i udaljenije. Ku a je ravno iznad oceana i mogu vidjeti morske tuljane kako se sun aju na kamenju i velike mršave morske ptice kako lete iznad valova, povremeno ak i morskog psa, peraju velikog lijepog morskog psa koja sja na suncu. Morski pas je moj osobni simbol. Na pole ini svih mojih knjiga je otisak morskog psa, baš kao što je vu jak na knjigama Alfreda A. Knopfa. Valovi udaraju o kamenu obalu. Vjetar se uzdiže s vode i puše pored naše ku e i odlazi zvižde i kroz šumu iza ku e. Vidim sebe mršavog i grubih crta. Mladi sljedbenici dolaze iz svih krajeva svijeta. Ponekad dolaze u grupama, hrpa mladih Francuza i njihovih djevojaka nose pozdrave slavni starih francuskih filozofa i pisaca, tipova s kojima sam bio na simpozijima i s kojima sam potpisivao peticije, slavni francuski intelektualci koji se nisu odrekli svojih revolucionarnih ideja i koji još uvijek vrše zna ajan utjecaj na francusku vanjsku politiku. Mladi sljedbenici obi no ostaju tjedan ili tu negdje. Vodimo tihe razgovore i še emo po plaži. Pitaju me o mom životu i mislima. Ponekad dolazi lualica, mlada sljedbenica koja je došla ak iz Švedske o vlastitom trošku i uz velike napore. Ona je mlada i plava i lijepa. Švedski eksperiment nije uspio, kaže mi. Idemo zajedno u krevet. Možemo uti vjetar i galebove. U sobi nema ni ega osim etiri kamena zida i kreveta. Poslije mi kaže da sam kao upola mla i muškarac. Samo rijetko razgovaramo. Ona mi kuha jednostavna švedska jela. Še emo plažom. itam joj prvo poglavlje mog trenutnog rada i ona mi kaže da je to najbolje i najistinitije od svega što sam napisao. Pita me za moju ženu. Bio sam oženjen prije mnogo godina za prekrasnu Vijetnamku koja je umrla od rijetke plu ne bolesti. Ne kažem ništa Šve anki. Samo je uhvatim za mku i vodim do kreveta. Dva tjedna kasnije kažem joj da mora i i. Moj rad zahtijeva napetost usamljenosti. Ona razumije. Vra am se radu. Sve je teško i isto. Valovi udaraju u stijene. Mjesec dana kasnije ljupka Australka crvene kose penje se po strmoj kamenoj stazi. Nosi ruksak i moju zbirku pjesama."

Popodne sam otišao u knjižnicu. Tada sam odšetao do Ulice Howley, gotovo ne primje uju i sjaj i mirno u dana, drve e u voljnosti laganog spuštanja i miris viših predjela. Odjednom sam požalio mirno u dolina na razini mora i pomislio da bi se svi moji iskreni planovi mogli lako zakopati u vjetar kad bi ovo bio planinski predio. U nemilosrdnom ludilu prirode iznad granice drve a nije potreban nikakav drugi rasplet nego onaj rijeke koja mijenja boju dok te e dolje prema vlastitom obe anju i prošlosti. Pike je bio sam u prikolici, lagano je lajao u snu i nije bilo nikoga u bam preko puta.

Proveo sam šesnaest sati uzastopce bacaju i bijelu boju na tmurne zelene zidove svoje hotelske sobe i tada, koriste i manju etku, napisao sam dvije tisu e rije i sljede eg dijela scenarija crnom bojom preko bijele.

Završio sam rano ujutro. Otišao sam do prikolice, gdje sam proveo ve i dio dana spavaju i ilj gledaju i kako Sullivanova i Brand igraju šah. Nave er sam se vratio u hotel. Glenn Yost je došao u moju sobu i pogledao zidove. Rekao sam mu da me to koštalo dva poprili na mita i obe anje da u platiti li enje kad se odjavim. Njegovo ludo oko bilo je veoma aktivno. Rekao sam mu da e tijekom snimanja stajati pored fotelje i itati rije i i re enice kako su ispisane po sobi. On e biti u kadru s prekidima; s vremena na vrijeme okretat u kameru i snimati jedan od zidova, možda u skladu s tekstom koji ita, možda ne, kamera i ovjek itat e u suprotnim smjerovima. Ponekad u prete i scenarij. Isto tako

snimat u dijelove koje je ve pro itao. Dao sam mu vremena da pro ita itavu stvar, pokazuju i mu to no gdje se nastavljaju odre eni odjeljci koje su prekinuli prozori ili vrata. Lijevo je oko sko ilo. Rekao sam mu da bude smiren, jer ništa od toga nije ni najmanje bitno.

"Stojim ovdje u udu."

"Oko zbilja ska e", rekao sam.

"Ne znam, ali mislim da bih radije bio kod ku e i popravljao vrata."

"Fellini kaže da je desno oko za stvarnost, a lijevo je oko mašte. Kad god si spreman, Glenn."

"Kvragu, idemo."

Stao sam iza tronošca i dao mu znak rukom.

"Naša je sre a te godine bila slaba. Bilo nas je oko deset tisu a. Ostali su bili doma i. Bili smo raštrkani po itavom južnom dijelu poluotoka, predavali smo se svakome tko je slu ajem naišao, svi su pri ali o sedamdeset tisu a vojnika, Amerikanaca i Filipinaca i Japanci su nas morali izvesti otamo tako da njihovi vlastiti ljudi mogu u i i pripremiti se za veliki napad na Corregidor. Bili smo na putu, što je bio nov osje aj za nekoga tko se smatrao prili no dobrim strijelcem, a svoju je zemlju smatrao jedinom nepobjedivom silom na svijetu. Prvo što su htjeli od nas bilo je da se okupimo u mjestu koje se zvalo Balanga. Trebali smo do i tamo sami iz bilo koje ete ili voda ili komandnog mjesta u koje se pucalo oko nas, izgladnjeli, izmu eni dosadom ili boleš u natjerani na pokoravanje. Bilo nas je devet koji smo po eli hodati preko unaprijed o iš enog podru ja vatre prema Balangi. Balanga se nalazila samo dvadeset ili dvadeset i etiri kilometra od mjesta na kojem smo bili. Nisu nam dali nikakvu hranu, no to nije bilo ništa novo. Postupali smo prema proceduri maksimalnog stresa ve neko vrijeme i slijedili smo primjer mjesnog osoblja i jeli pse i majmune i guštere. Jednom sam vidio jednoga od njih, Filipinca, kako jede meso pitona. Nikada nisam jeo pitona i nikada nisam jeo majmuna nakon što sam ga jeo prvi put. Guštera možeš probaviti, ali meso majmuna je kao da jedeš nešto što je doskakutalo i doljuljalo se iz samoga pakla i bio sam voljan i i samo toliko daleko s mtinom maksimalnog stresa. Druga stvar bila je malarija koju su svi imali. Brali smo še ernu trsku u poljima i jeli je, a pili smo iz potoka. S nama je bio pukovnik i on je imao propusnicu koju mu je dao neki vijetnamski asnik kad smo se predali. Pokazivao je tu propusnicu svakome koga smo sreli na cesti i nitko nas nije previše gnjavio. Pretražili bi nas i uzeli nam prstenje i satove i bilo što drugo što bi našli, poput mog Zippo upalja a, za kojim sam po eo žaliti dvadeset godina kasnije jer bi bio dobra reklama u kampanji koju smo radili, autentini svjedo anstvo vlasnika preko pune stranice u crno-bijeloj tehnici. **OVAJ ZIPPO PREŽIVIO JE BATAANSKI MARŠ SMRTI.** Stigli smo u Balangu te no i. Prešli smo tu udaljenost u jednom danu bez ikakvih napora. Tada smo uli da je neprijatelj pogubio oko etiri stotine mjesnih vojnika, asnika i do asnika. Filipinci su bili na putu prema Balangi kao i mi ostali kad su ih zaustavile neke vijetnamske budale koje su bile dio reakcijskih snaga. Oni su pustili sve osim asnika i do asnika, koje su postrojili u nekoliko redova i vezali ih za ruke telefonskom žicom. Tada su izvukli svoje ma eve i bajunete i pobili ih. uli smo da su ve ini odrubili glave. Nisu koristili nikakvo vatreno oružje i trebalo im je oko dva sata da pobiju svih etiri stotine. Mora da je to bio prizor za vidjeti.

uli smo da je to bila osveta za nešto što je mjesna vojska u inila, no nitko nije znao o emu se radilo. Iskreno re eno, mislim da nikoga nije ni bilo briga. U situaciji u kojoj smo bili, koja je bila totalna, potpuna i posvemašnja vru ina i dosada i razmišljanje o tome koji e puze i šugavi insekt biti tvoj sljede i obrok, injenica da je etiri stotine Filipinaca ostalo bez glave bila je tema za ugodno skupno avrljanje, nešto o emu se moglo kratko raspravljati s blagim strahopoštovanjem i gotovo divljenjem prema Vijetnamcima jer su barem imali smisao za spektakl i na neki smo na in bili zahvalni jer nam je to skrenulo misli s naših vlastitih problema. Balanga je bila nezaboravna. Tisu e muškaraca slijevalo se u grad. Stavili su neke od nas na pašnjake. Ostale su držali u malenim dvorištima iza bodljikave žice. Svi smo bili nagurani zajedno i bilo je nemogu e sjesti i itav je grad smrdio po izmetu. itav grad. Rekli su nam da koristimo jarak, ali on je bio pun leševa i smrad mrtvih i umiru ih odvratio je ve inu nas. Muškarci s dizenterijom nisu se mogli kontrolirati i morali su vršiti nuždu tamo gdje su stajali. Ostali su samo padali i umirali. itavo vrijeme dok sam stajao na pašnjaku u

Balangi i kasnije dok sam pokopavao neke od mrtvih pokušavao sam misliti na svoju ženu i dvije malene keri, na normalnost, dom i krevet, njezine grudi i usta i ljupke mke, no ona je stalno nestajala i ja sam bio previše otupio ili previše ispražnjen od osjeća da bih zaista mario mogu li je dozvati natrag, prizor nje kako stoji gola u zamračenoj sobi, a na zemlji pored mene, muškarac za kojeg sam mislio da je mrtav je onanirao, leže i na leđima, u tihoj mahovitosti. Vijetnamci su nam dali kopije klauzule o nedjelima prema ugovoru iz Sporazuma Cape Town. Tada su nam dali da jedemo rižu i poslali nas na sjever. Ovoga puta bilo je stražara. Išli smo u mjesto koje se zvalo Orani. Putem smo vidjeli mnogo leševa na cesti. Neki mještani koji nisu bili vojnici dali su nam hrane, a pili smo zagađenu vodu iz potoka ili lokvi. Nismo smjeli istupiti iz reda, ali ipak jesmo. Morali smo piti vodu. Vrijedilo je pokušati, tu nije bilo dvojbe. Mnogo ljudi je ubijeno ili probodeno bajunetom dok su uzimali vodu. Jedan od stražara pjevao je pjesmu, hodao je pored nas pod vrelinom suncem i pjevao pjesmu. Poručnik po imenu Ritchie, strukovnjak za eksplozive u antitransitnoj uniformi, tada je istupio iz reda, zaskočio stražara odostraga i bacio njegovo oružje u jarak. Tada ga je zajahao i pokušao mu kidati grkljan. Mislim da nije posebno želio ubiti stražara. Samo je želio ući u njega, otvoriti ga inspekcije radi. Tada su došla druga dva tipa i upucali Ritchieja u leđa. Došli smo u Orani i tamo je smrdilo čak i gore nego u Balangi. No pred samim gradom, oko kilometar i pol od njega, vidio sam nešto toliko čudno da sam mislio da je to možda privid, nešto do čega su doveli glad i malarija. Ispod nekog drveća a na rubu praznoga polja bila je ljuštava kopa, oči gledno domaće izrade, samo daska i dva užeta pričvršćena za drvo. Na ljuštavi ki je sjedio kosooki asnik i možda je to bilo zbog bljeska sunca ili možda jednostavno zbog udaljenosti, ali izgledao je kao veoma star uovjek, gotovo prastar, no u isto vrijeme sam bio siguran da na sebi ima uniformu vijetnamskog asnika. Gledao je u nas, veoma polagano se ljuštaju i nekoliko centimetara naprijed, nekoliko centimetara natrag, male noge bile su mu dosta odmaknute od zemlje, gledao je u nas i pjevao pjesmu. Isprva nisam shvatio što pjeva, no mogao sam čuti kako pjesma dopire preko polja, polagano i činilo se veoma tužna pjesma. Možda je to bila moja mašta ili samo moje neznanje jezika, no činilo mi se da je to ista pjesma koju je pjevao stražar prije nego što ga je Ritchie zaskočio. I samo je sjedio tamo, krećući se po nekoliko centimetara u oba smjera, pjevajući i tu lijepu polaganu pjesmu i tada je napravio gestu rukom kao da nas blagoslivlja, no kružnu kretnju, uduvan blagoslov. Ako je to bilo privid, onda je bilo masovno jer smo svi gledali prema njemu dok smo prolazili cestom. No nitko nije ništa rekao. Samo smo gledali u njega i slušali pjesmu. Malo dalje prošli smo pored jednog od seoskih depacifikacijskih centara koje je uspostavio Tech II i Psihološka operativa prije nego što je neprijatelj ukinuo čitavi koncept. U Oraniju smo bili jedan dan. Onda smo hodali u drugi grad gdje su nas ugurali u skladište. Moralo nas je biti tisuće tamo naguranih, gurali smo se laktovima, ludeći. Nitko nije mogao spavati. Umirao sam za vodicom za usta. Vjedra vodice za usta za svih, zelene i pjenaste. Svi smo bili zaključani zajedno i smrad je bio gori nego ikada jer smo bili u prostoriji. Otamo smo hodali do željeznog centra gdje su nas čekali vlakovi. Neki od nas su tamo dobili hranu, neki nisu. Svi smo se radovali vlakovima, neki prigušeni dio mozga koji je još funkcionirao mislio je o tko zna kojem vremenu iz djetinjstva koje smo proveli u vlakovima, Twin Cities Zephyr ako si bio sa Srednjeg zapada ili San Francisco Chief ili Hiawatha; neka zamagljena vizija odlaska preko Great Plains u vlak Union Pacific i sve je ogromno i divlje i tajanstveno jer ti je deset godina i Amerika je prostrana kao čitav svijet i dvaput toliko nepobjediva. Veselili smo se vlakovima, no toga puta trebali smo znati da se nemamo čemu veseliti. Stavili su nas u zatvorene teretne vagone. U položaju u kojem si se našao kad si bio ugruran u teretni vagon vozio si se čitavim putem. Nije bilo prozora, a vrata su bila zatvorena. To je ponovno bilo skladište, ovoga puta na kotačima. Nekoliko minuta nakon što je vlak krenuo netko je pokušao mukati. To nas je pokrenulo. Uskoro smo svi mukali i brektali, proizvodeći i zvukove poput ovaca, krava, konja, svinja. Ljudi iz Psihološke operative nikada nam nisu pričali o ovakvoj vrsti reakcije na okružje. Nitko se nije smijao. Nismo se zezali. To nije bila komična proslava neslomivog ljudskog duha. To nije bio protest protiv neovjnosti. Sada smo bili stoka i to smo znali. Samo smo govorili sebi da smo stoka i vikali smo muu i baa apsolutno ozbiljno i u posvemašnjoj mržnji prema sebi. Bili smo stoka. Kako je to itko mogao poricati? Što bismo

drugo bili nego stoka, zaklju ani kao što smo bili u teretnom vagonu stoje i u lokvama vlastitog bolesnog teku eg izmeta. Nismo mrzili Vijetnamce. Oni nas nisu uvalili u to. Mi smo, naši generali su, ili naša zemlja koja je cijenila žrtve svojih sinova, radila parole od njihovih smrti i prodavala ratne obveznice s parolama ili sapunom koliko smo mi znali. inilo se da je vožnja trajala godinama. Kao da smo prešli preko itave Azije. Kad smo sišli s vlaka, hodali smo do kampa za ratne zarobljenike, gdje su nas obradili s jednim od naših modularnih simulatora. Marš je bio gotov i ja sam se pokušao vratiti malenoj bijeloj ljepoti njezinih grudi i ljepoti dviju malenih djevoj ica tako predivno mekanih da su mi se prsti željeli rastopiti kad bih ih dodirnuo. I tre em djetetu koje se tek trebalo roditi. No nisam se mogao vratiti. Avenija West End. inilo se da svi koji tamo žive uzimaju glazbene poduke. Harkavy, seoski zemljoposjednik koji pije *Jack Daniels* s ledom u svojoj pidžami sa zvijezdama i prugama. I moja majka (kako li se zvala) koja briše prašinu u staroj ku i kao udovica faraona koja svaki etvrtak ujutro dolazi o istiti grobnicu. Aleksandrija. Naše vjen anje na travnjaku. Sve je to bilo u tamnom dijelu mog mozga i morao sam se vratiti tamo, jer su nas u Balangi prisilili da zakopamo mrtve. U Balangi su nas prisilili da zakopamo mrtve. U Balangi su nas prisilili da zakopamo mrtve i ja sam bacao zemlju na tijelo Filipinca kad se on odjednom pomaknuo. Jadni maleni lokalni filipinski vojnik krvava lica. Kada se po eo dizati iz jarka. Deseci mrtvih oko njega ve prekriveni crvima, posve pokriveni tako da se inilo da se zemlja mi e, trule a tijela posvuda i itav rov spreman da bukne. Kad se podigao na lakat. Bacio sam lopatu i nagnuo se preko ruba rova, sve te milijarde ružnih stvari koje plaze u usta mojih mrtvih drugova i vrstog smedeg mjesnog vojnog osoblja. Kad mi je pokušao pružiti ruku. Nagnuo sam se i osjetio udarac u rebra. To me stražar gurnuo bajunetom na lagani, ležerni, pokroviteljski i gotovo superiorni na in kao prokleti britanski asnik u 11. dragunskoj eti koji gurka malenog Indijanca jaha im bi em. Kad je pokušao ustati. Pokazao sam na njega kako pokušava ustati i tada je i stražar nešto pokazao. Pokazao je bajunetom na lopatu na zemlji i tada na de ka u jarku. To je bila prili no vješta nedore enost, mislio sam. Želio je da ipak pokopam malog uro enika."

"Zašto staješ?" pitao sam.

"To je sve što ima", rekao je Glenn.

Nakon što je otišao potražio sam broj Owneya Pinea u mjesnom telefonskom imeniku. Rekao je da e sve jednom probati i dogovorili smo se za sljede i dan.

Kad bih mogao izraditi kazalo svih lebde ih sje anja koja mi se tako uporno najavljuju dok sjedim među odvrta anjima još jedne ve eri samoistraživanja (modeli brodova, knjige, zadnji ostaci konjaka), složio bih kazalo ne prema dobrim ili lošim sje anjima, djetinjstvu i odrasloj dobi, nevinosti ili krivnji, nego prema dvije veoma široke i jednostavne kategorije. Susretljiva i nesusretljiva. inilo se da su neka sje anja zadovoljna time da ostanu izolirane jedinice; ona glatko ulaze na ispravno mjesto i ne daju naznaku nastavljanja. Druga, nesusretljiva, ustraju na izbjegavanju, kamuflaži, rastapanju u neželjene slike. Kada zapovijedam snijegu da ponovno pada po ulicama Old Hollyja dok ruke moga oca obuhva aju lopatu, ne mogu biti siguran da u dobiti to no onaj trenutak koji želim. Sekunda prerano i tu je moja majka koja sjedi u stolici za ljuljanje; prekasno je i sje anje se dijeli, jedan dio bježi u maštu: tupi nož izme u mojih zubi, puzim poput psa kroz džunglu, truh mi se vu e i idem prema ku i doktora Webera. Mi jesmo ono ega se sje amo. Prošlost je tu, u crnom satu, varljivija od no i ili magle i odre uje kako vidimo i što doti emo u ovom nezamjenjivom trenutku u vremenu.

"Kako dugo ste se bavili medicinom, doktore?"

"Da vidimo, radim to dvadeset i etiri godine. Slaže li se to s vašim podacima?"

"Nije važno", rekao sam. "Gdje ste stažirali?"

"Prvo u Brooklynu, oko, uho, nos i grlo. Onda u Pelhamu, stare osobe, onda u mrtva nici u New Yorku, u Blaženoj Veronici porodništvo. Nakon toga kratko vrijeme na obali u Pasadeni, Neurozemlja Pasadena, i u Roy Rogersu, duže ležanje. Smeta li Vam da zapalim?"

"Ni najmanje, doktore. A nakon stažiranja?"

"Privatna praksa u Westchesteru. Tamo sam bio omiljen. Možeš to provjeriti kod bilo koga u gradu. Voljeli su me moji župljani. Mislim, moji pacijenti."

"Porazgovarajmo o bolesti koja je danas svima na pameti."

"Veliki R. Rado."

"Možete li reći i kameri razlike na koje se ta bolest može manifestirati?"

"Pazite na krvge bilo koje vrste. Pazite na neredovito krvarenje iz bilo kojeg otvora na tijelu. Pazite na promjene u boji madeža ili bradavica. Pazite na stalni kašalj, bol u kostima, lošu probavu, gubitak težine. Pazite na proljev. Pazite na onaj iscrpljeni osjećaj umora. Pazite na bolno mokrenje i uvajate se kad iskašljavate krv ili sluz. Pazite na rane na usnama. Pazite na bolove u križima. uvajate se oticanja. Ako vam se odjednom po ne gaditi meso, onda ste u nevolji. Pazite na krvavu stolicu, zadržavanje vode, krvge u grlu, pljuvačka s mrljama krvi, iscjedak iz bradavice, krvge pod pazuhom. uvajate se otekline, tumora, polipa, madeža koji se šire. Svi to imamo u izvjesnoj mjeri. O da. Širenje stanica kad podivljaju. Banditske stanice. Masirajte prostatu. Zavrtite mokra u sirotog gada velikom brzinom. Bombardirajte žrtvu zvukom valovima - osam stotina tisuća a ciklusa u sekundi. Zvuk ubija banditske stanice i izlazi u žrtvu. O da, o da. No miloš u Eskulapa, boga liječnika, pomjesti meo Veliki R i uiniti Ameriku sigurnom za bebe i druge stvari koje rastu. Radijacija i/ili kirurgija. Reži i pali, reži i pali. Dobacite mi tu kutiju cigareta."

"Je li ijedan od vaših pacijenata prezirao zemlju po kojoj hodate?"

"Sigurno se šalite. Mene su moji pacijenti voljeli. Dok sam obavljao kućne posjete u proljetno jutro, klimao bih im na ulici i oni mi klimali meni. Mnogo su puta oni klimnuli prvi."

"Cerviks."

"Vrat maternice. Ostruzi površinu vagine traže i tekućinu. Ili je izvadi epruvetom. Napravi bris, jedan od mojih najdražih testova. Osuši tekućinu na stakalcu. Oboji je. Predaj je patologu. Izreci molitvu liječnika. Daj mi snage i vremena i volje da povešam svoje znanje. Naš rad je značajan i uvijekovremeno stalno teži dalje. Ti si me odabrao u svojoj milosti da nadgledam život i smrt Tvojih stvorenja. Ispuniti u svoje dužnosti. Vodi me u ovom silnom radu tako da mogu koristiti ovjenu anstvu, jer bez Tvoje pomoći i ni najmanja stvar ne može uspjeti. Svi nam se dio o vremenu."

"Interni pregled, doktore."

"Ispipaj i istraži. Traži i nadi. Napravi testove. Velika zemlja i miris mora izlazi u vjetru. Promjena plime. Sandalovina i začini. Vrijeme žetve u Flandriji. Volim se malo zezati, to ih opušta."

"Smrt, doktore."

"Nikad ne kažim umri, to ja kažem. Ubrizgaj glicerol u sustav cirkulacije. Stavi tijelo na led u plastičnoj vrećici. Smjesti ga u vakuumsku kapsulu punu tekućeg nitrogena. Ohladi na tri tisuć i dvadeset stupnjeva ispod nule. Kad jednom dokućimo kako otopiti gadove, imat ćemo masovna uskrsnuća od obale do obale."

"Vrijeme nam je isteklo", rekao sam.

"To iznosi stotinu i pedeset dolara."

Svaki opis glavne ulice Fort Curtisa može započeti i završiti unutar ove rečenice. Izvan nje mogu naći samo višak. Iste četiri riječi i identificiraju stvar koju opisujemo i služe kao njezin opis. Glavna ulica Fort Curtisa.

Tamo sam lutao s mojim besciljnim glumcima, Austinom Wakelyjem i Carol Deming, svatko od nas ispunjen protustrujama ljubavi koja se izmjenjuje među suradnicima u tajnim djelima, stvarateljima, tumačima, obrtnicima, crtačima karti, tkalcima brzine svjetlosti. Ljudi na ulici prolazili su pored nas, udaljeno, ne znajući i za našu predanost, prilično velik broj ljudi u toj toploj večeri, ljudi koji idu u kino, u kupovinu sezonskih stvari - boje, zastora, laganih cipela. Vjetrić je mirisao na trgovinu, na kožnu robu i ispušne plinove, veoma ugodno na neki način, na grčke smokve iz djetinjstva. Ta je ulica u potpunosti bila američko mjesto, spomenik kolektivnoj nostalgiji i mi smo čitali znakove nad dušama naglas i gledali u sjajne

reklamne fotografije iza stakla pred kinom. Nitko nije znao tko smo i mi nismo znali jedni druge.

Bili su fascinirani zidovima moje sobe. Podignuo sam platu da sakrijem rije i u podru ju gdje e oni sjediti. Uskoro smo bili spremni. Austin je bio u boksericama i sjedio je na stolici ispred plahte. Carol je imala crno rublje bikini tipa. Sjedila je pored Austina na identitnoj stolici s naslonom. Tu sam postajao veoma zamršen, nisam samo petljao s prošloš u, malo mijenjaju i njezine boje, nego sam miješao dijelove zajedno i završavao barem djelomično s filmom o filmu. Strašno zamršeno. No glumci nisu postavljali pitanja. Rublje je humoristično i samo nedemokratski um propituje humor.

De ko: Razgovarajmo o bliskoj budućnosti.

Djevojka: Ti po ni.

De ko: Mislim da bismo se trebali vjenati. Možemo oti i na obalu zajedno na moju četvrtu godinu. Bit će jako zabavno. Tamo ima svakakvih sportova na vodi.

Djevojka: Voljela bih naučiti skijati na vodi. No brak je tako veliki korak.

De ko: Voliš li me?

Djevojka: Ne znam. Mislim. Valjda.

De ko: Auto mi je tu vani. Možemo se odvesti u pustinju. Možda možeš biti u mom filmu. Snimat u film. Možemo raditi gotovo sve što hoćemo tamo. Možemo skinuti odjeću i pokušati biti slobodni. Kad pomisliš na sve ljude na svijetu koji se slobodno odijevaju i koji ne moraju satima raspravljati kad požele skinuti odjeću, to je zapanjujuće.

Djevojka: Ovo je moj najdraži komplet rublja.

De ko: I moj isto.

Djevojka: Koliko je tamo slobodno? S koliko si djevojaka radio one stvari?

De ko: Nisam vodio knjige.

Djevojka: To je veoma britanski i zabavno.

De ko: Iskustvo je važno.

Djevojka: Iskustvo je nešto što bih voljela imati a da se ne moram potruditi da ga steknem.

De ko: Kako ja to vidim, zašto se ne bismo vjenali. Mi se jako svi amo jedno drugome. Gajimo uzajamno poštovanje za ukus u odijevanju. Volimo raditi mnogo istih stvari. I svi kažu da smo atraktivan par.

Djevojka: Zar ne treba razmotriti i druge stvari?

De ko: Uvijek ne vodi knjige o tome.

Djevojka: To je zbilja zabavna primjedba.

De ko: Obećajem ti jednu stvar. Ako se vjenamo, definitivno ću te staviti u svoj film. Trebali bismo koristiti studente kao glumce, ali siguran sam da ću u ovom slučaju napraviti iznimku. Ako ću imati i zvučni zapis.

Djevojka: Mogu li odjenuti ovo što imam sad?

De ko: Možeš odjenuti što god hoćeš. I možeš reći što god hoćeš.

Djevojka: To će biti ludo. To će biti super. To će biti upravo previše.

Kada se Austin odjenuo, zamolio sam ga da ode i rekao je da će čekati vani u autu. Carol je obukla jednu od mojih košulja i tiho čitala sljedeći prizor. Pokušao sam ne gledati ju krišom dok sam se igrao s kasetofonom. Osjećao sam da je važno zadržati stvari na strogo profesionalnoj razini i želio sam dati ležernu primjedbu, nešto tehničko o zvuku ili osvjetljenju, no ništa znanstveno nije mi bilo na vrhu jezika. Tada se pojavio Brand, za udno na vrijeme. Carol je otišla u kupaonicu, a Brand se skinuo do bokserica, dugačkih bijelih sa zelenim budilicama. Ona je izašla u spavaćicu do bedara i krenula prema krevetu ne gledajući nijednog od nas. Pogledi pažljivo pripremljeni tako da ne ukazuju na ništa više od blagog zanimanja izmijenjeni su između Branda i mene kad smo ušli ili nježno poskakivanje njenih grudi. Carol je stajala na krevetu s rukama na bokovima i gledala oko sebe kao da se želi uvjeriti da je set otvoren od svega osim nužnog osoblja, a tada se spustila na jastuk, gdje je sjedila omotana vlastitim udovima, mjesto posve ozbiljnog humora, jedna razina osobnosti već u ulozi i zahtijeva poslušnost druge, koja možda počinje mrziti kameru. Brand je sjeo na drugi jastuk. Rekao sam mu da skinu naočale. Tada smo raspravljali o onome što će uslijediti.

Iako me Brand uvjeravao da je upamtio svoj tekst, ustrajao sam na improviziranoj sceni, prvo zato što mu nisam vjerovao, a drugo zato što mi se nije sviđalo ono što sam napisao. Rekao sam im da zadrže duh stvari i zaborave na detalje. Carol je buljila u plave pse od tinte na Brandovoj ruci, pse koji se ševe. On je zatreptao nekoliko puta i posegnuo za naočalama, no ja sam ih maknuo izvan njegovog dohvata. Namjestio sam kameru i tronožac kod podnožja kreveta.

Muškarac: Bio je crveni mjesec.

Žena: Schenectady je slavan po svojim mjesecima.

Muškarac: Odmah po inješi. Ionako je bolje da ne znaš. Ne bih ti trebao ništa reći, no ti me uvijek natjeraš da ti kažem.

Žena: Kažeš mi gdje, no to je sve.

Muškarac: To je dovoljno. To je previše. Ponekad se pitam o tebi. Uvijek ispituješ. Nije li bolje da ne znaš? Previše te zanima. Ne bi te trebalo zanimati.

Žena: Ti si moje srce. Želim znati što radiš na poslovnim putovanjima.

Muškarac: Nije u redu da želiš znati. Nešto s tim nije u redu. Ponekad se pitam o tebi.

Žena: Ono što je fascinantno u ljudima poput tebe je vaš goru i smisao za moralnost. Vaša odanost konceptu mjesta za sve i svega na mjestu. Kad dođeš do toga, to je ono što moralnost zna i moralistu. Zna i pucati da ubiješ, ali ne u bolnici u kojoj zoni. Mogao bi probuditi pacijente.

Muškarac: O čemu pričaš? O čemu ona priča?

Žena: Pričaš o tvom rublju. Jesi li kupio te bokserice u Schenectadyju? Je li to bilo prije ili nakon što si ispunio ugovor? Nikada ih prije nisam vidjela. Predivne su. Više su nego egzotične, one zalaze u neko privatno područje metafizike. Svi satovi pokazuju devet i četrdeset pet. Misliš li da je to ujutro ili navečer? Nekako se to čini strašno važnim. Moraš mi dati ime dužnika da ih mogu nazvati i pitati. U međuvremenu želim da mi kažeš vrlo precizno jesi li imao na sebi te bokserice kad si izvršavao ugovornu obvezu.

Muškarac: Vratimo se na ono o čemu smo pričali.

Žena: Ti se čak ni ne sjećaš o čemu smo pričali. Sad mi odgovori na pitanje. Jesi li imao na sebi te bokserice kad si ispunjavao uvjete ispisane sitnim slovima?

Muškarac: U redu, imao sam ih.

Žena: Sad mi reci točno u koliko sati si ga ubio.

Muškarac: Znaš da ne pričam o tome. Dovoljno je loše što sam ti rekao gdje. Detalji uzrokuju nevolje. To naučiš u ovom poslu. Detalji uzrokuju nevolje.

Žena: Reci mi koliko je bilo sati. Kako to ikako može naštetiti?

Muškarac: Bilo je jedan i deset.

Žena: Ponovi to.

Muškarac: Bilo je jedan i deset ujutro.

Žena: Tako sam i mislila. Znala sam.

Muškarac: Kako si znala?

Žena: Ispisano je po tebi. Doslovce piše na tebi. Ti satovi na boksericama su dobar znak.

Muškarac: Satovi pokazuju devet i četrdeset pet.

Žena: Upravo tako. Upravo se o tome radi. Moraš ih spaliti što je prije moguće. Možemo se odvesti do Nelli i spaliti ih tamo.

Muškarac: Vidi, ako moraš točno znati kako sam to uradio, reći ću ti.

Žena: Ne zanima me.

Muškarac: Zadnja predstava je završavala. Šalter za prodaju karata bio je zatvoren. Reklama nad ulazom bila je zatamnjena. Izašlo je samo desetak ljudi. Izašao sam iz auta i prišao mu. Ispružio sam ruku kao da se želim rukovati s njim. Prirodna reakcija kad tip tako ispruži ruku kao što sam je ja ispružio je rukovati se. Znao sam tko je on, ali on nije imao pojma tko sam ja. Nikada me prije nije vidio. No ipak je ispružio ruku. To je prirodna reakcija. Svatko bi u principu isto. Stajali smo tamo rukujući i se i ja sam imao široki osmijeh na licu i oslovio sam ga imenom. Želio je ispustiti moju ruku, no ja sam i dalje vrsto držao njegovu. Tada sam stavio lijevu ruku u jaknu, još uvijek ga držeći drugom rukom, izvadio .38 i ispalio tri puta u džep na grudima njegove košulje. Prikazivao se ratni film.

Žena: Kako je to zvučalo?

Muškarac: Kakve veze ima kako je zvučalo?

Žena: Je li to izazvalo prasak? Je li zacviljelo? Je li zvuk bio zvuk lomljenja, odjek, prasak ili zvižduk?

Muškarac: Zvuk je bio poput paljbe topa od 20 milimetara. Kao polijevanje zone slijetanja dvadeseticama. Evo opet slenga. Evo ga.

Žena: Kako si se kasnije osjećao?

Muškarac: Kako bi se ti osjećala? To je bila bolna zona.

Žena: Prekršio si kardinalno pravilo.

Muškarac: Skršio sam kardinalova leđa. Vozio se na biciklu, budistički kardinal, kad sam ga pregazio.

Žena: Kakvi su bili njegovi politički stavovi, srce?

Muškarac: Malo ulijevo od Boga.

Žena: To bi od njega učinilo Taftova republikanca.

Muškarac: Koji Taft?

Žena: Koji Bog?

Muškarac: Onaj koji je napravio male zelene satove.

Žena: I male bijele dječake da ih nose.

Muškarac: Poštovanje prema tvom mužu.

Žena: Ti nisi moj muž. Moj muž je crn. Crnji. Najcrnije crn.

Austinov automobil napustio je pločnik u provali histeričnih guma. Znao sam da ne mogu i spavati neko vrijeme, pa sam otišao do Ulice Howley s Brandom. Išli smo ulicom, dijelom trčevati, poput boksača na treningu, izbacuju i oštre udarce lijevom i desnom rukom dok smo trčali-plesali, okreću se za 360 stupnjeva bez gubljenja koraka, rokuju i poput svinja. Usporili smo do šetnje.

"Iznenađen sam da ste vi odlučili ili ostanite", rekao sam. "Mislio sam da ćete se umoriti od ovog mjesta. Nisam mislio da će ova stvar koju radim toliko dugo trajati."

"Nitko nije odlučio ostanite", rekao je. "Nikada nismo raspravljali o tome. Nismo raspravljali ni o emu i nitko nije donio nikakvu odluku koliko ja znam. Jednostavno smo ostanili."

"Ali niste li umorni od ovog mjesta?"

"Nikada nisam razmišljao o tome. U svakom slučaju, kud bismo išli bez tebe? Ti vodiš ovu ekspediciju."

"Zapravo mislim da to više nije slučaj. Samo nisam mislio da će tako dugo trajati da napravim ovo što radim."

"Nitko nije prišao o polasku", rekao je. "Što je s tvojom knjigom?"

"Nema knjige, Davy. Ima jedanaest stranica, a sedam od njih nema riječi. A ne tvrdim mnogo ni za preostale četiri."

"Mislio sam da si stalno pisao sve vrijeme koje si proveo u Maineu. Kako si dugo bio tamo?"

"Gotovo godinu", rekao je.

"Što si radio tijekom tog vremena?"

"Ne znam. Zbilja se ne sjećam baš puno toga. Valjda sam većinu vremena bio ušlagiran. Mislim da sam pregorio ili nešto takvo. Glava mi je postala mrtva. To je jedini način da to izrazim. Nešto unutra je pregorjelo i zamrlo. Postalo mrtvo."

"I bio si u garaži tijekom godinu. I nisi ništa radio."

"Radio sam nešto. Ubijao sam svoju glavu."

"Dobro", rekao sam. "Pike laje u snu. Nije ga briga gdje je dok god ima bocu pored lakta. Ti nemaš nikakav roman u radu i ne žuri ti se vratiti u Maine ni bilo gdje drugdje. Što je sa Sully?"

"Morat ćeš pitati nju. Mi smo veoma šutljivo društvo."

"Koliko dugo možeš izdržati novac?"

"Dama plaća račun zadnjih deset dana ili tu negdje."

"Nisam to znao", rekao sam. "Volio bih da ti mogu posuditi nešto novca, no ni ja ne stojim baš najbolje. Valjda sam sad ve i nezaposlen."

"Pitao sam se o tome. Na tvom mjestu razgovarao bih s damom."

Još smo malo tr ali, upijaju i hladni zrak, upijaju i ga i izbacuju i iz sebe, udaraju i vjetar. Tada smo svi etvero sjeli za stol u prikolici izvode i tihe zvukove stopalima i laktovima.

"Pitala sam se o tome", rekla je Sullivanova. " inilo mi se da se sje am da si trebao sti i na Jugozapad negdje tijekom prošlog tjedna, ali nisam bila sigurna. Nisi ništa rekao."

"Bio sam zaposlen."

"To je bio dobar posao, Davide."

"Zara ivao sam dvadeset etiri i pol. Gledaj, trebam te još jednom za moju stvar."

"Bit u tu", rekla je.

"On mi je skinuo nao ale i smjestio me u krevet", rekao je Brand. "Nije bilo onako zabavno koliko sam mislio da e biti. Ta Carol, kako-se-preziva, Deming. Bila je malo udna na kraju. Koja je svrha itave te stvari uostalom?"

"Idi se igraju sa svojom lutkom", rekao sam.

Austin se odjenuo isto kao i za prvu sekvenciju. Ja sam imao kri avozelenu najlonsku dol evitu i prugaste platnene hla e.

"Onda je šepava djevojka u Firenci bila stvarna", rekao je.

"Tako je. To je smanjilo napetost susreta s mojom bivšom ženom. Nagoviještali smo jedno drugome mogu e pomirenje. No šepava djevojka izazvala je neobi nu promjenu u mojem razmišljanju. Teško je to objasniti. Roditelji moje bivše žene bili su u Njema koj u to vrijeme. Šepava djevojka bila je Njemica. Tada je pri kraju dana moja bivša žena po ela šepati. Ništa od toga nije ništa zna ilo. Ali nekako me zbunilo. Pokušao sam sve to povezati. No nije se dalo povezati. To je bilo dovoljno da poremeti stvari. Šepava djevojka bila je ružna i to nije pomoglo."

"Kažeš mi neke stvari, a neke ne. Na primjer, zašto sam opet u ovoj odje i?"

"Je li Fred Zinnemann rekao Burtu Lancasteru?"

"Naviknut sam raditi što mi se kaže u McCompeXu", rekao je. "No nema razloga zašto ti ne bi mogao biti malo manje neraspoložen."

"Stani uz zid, seronjo."

To je bila njegova završna scena. Namjestio sam ga da stoji pored napisanih crnih rije i. Tada sam izveo naraciju, smišljaju i je putem.

"Godina je 1999. Gledaš filmske novosti iz ranijeg vremena. Muškarac stoji u sobi u Americi. To si ti, Davide, manje ili više. Što vas dvojica možete re i jedan drugome? Kako možeš isprazniti desetlje a izme u vas? Mogu e je staviti ruku na filmsko platno i dobiti osvjetljeni djeli sekunde, na primjer kako taksi skre e iza ugla, i to e biti ravno na tvom prstu, etrdeset i deveta ulica i Avenija Madison. Možeš govoriti ekranu i on može odgovoriti. Jedva se sje aš muškarca kojeg gledaš. Pitaj ga bilo što. On zna sve odgovore. Zato šuti. Došao je kroz vrijeme da bi odgovorio na tvoja pitanja. Mirno stoji, ali se kre e. Tih je s odgovorima. Imaš dvadeset sekundi za postavljanje pitanja." (Zaustavljam kameni na Austinu Wakelyju koji nepomi no stoji pored zida, bezizražajno, i tiho odbrojavam sekunde - od jedan do dvadeset.) "Sada dolazimo do kraja snimljene tišine."

Austin i ja podijelili smo bocu tople Cole.

"Slušaj", rekao sam. "Možeš li nešto u initi za mene?"

"Što?"

"Dovedi mi Drottija. Želim Drottija na sat vremena."

* * *

"Zašto je ubijen?"

"Napravio je administrativnu grešku. Pomiješao je neke manje detalje. Detalji uzrokuju probleme. Znao je to re i."

"Kako je ubijen?"

"Kako se ubijaju poslovni ljudi? Srca im otkazu i padnu na tepih. Imao je srani udar s manjim varijacijama. Nitko ne može reći da je njegova smrt bila besmislena."

"Što ćeš sada raditi?"

"Idem u Topeku u Kansasu."

"Zašto tamo?"

"Uvijek sam željela sjediti u praonici rublja u Topeki u Kansasu. Mislim da to ima veze s prenatalnim sjedanjima."

"Planiraš li stupiti u kontakt sa svojom obitelji?"

"Bolje da se gorina otegne. Svaka vrsta kontakta u ovom stupnju samo bi sve zbunila."

"Jesi li sigurna da su još uvijek ogorčeni?"

"Svi osim mog brata. On nikada nije tako osjećao prema meni."

"Hoćeš li onda stupiti u kontakt s njim?"

"Ne."

"Zašto ne?"

"Bojim se vidjeti što se dogodilo s njim dosad."

"Kamera cijeni vašu voljnost da se pojavite u ovako teškim okolnostima."

Dosad sam pokušavao izbjeći bilo kakva velika otkrića o profesionalcima u mojoj glumačkoj postavi. Carol i Austin za mene su bili kombinacije. Nisam siguran kad sam to nošao shvatio da bi mogli biti od koristi, no znam da je ideja izrasla, u jednom ili drugom obliku, iz prvog dojma. U Austinovu slučaju, izgled i dob bili su od vitalne važnosti; činjenica da je bio glumac nije ništa značilo. činilo se da Carol, i preplavljena i iritantno prazna, posjeduje talent za zasjenjivanje svakoga trenutka, bila ona glumica ili ne, talent za kretanje kroz mentalni krajolik osobe poput zadirkujućeg uzorka sunca i oblaka; to je bio težak talent koji se opirao analizi i kojeg je bilo frustrirajuće gledati sve dok se nije prikazao pred kamerom, sitni avijak neurotični talent za prikrivanje stvari koje nije vrijedno prikriti, ili za pretvaranje da se prikriva ili pretvaranje da se otkriva ili za nabacivanje aluzija ili lukavo spuštanje trepavica, drugim riječima prava napast i savršena.

Ako su se dosad to dvoje ljudi činili udaljenima, čak i nedokučivima, pogotovo djevojka, treba razumjeti da ih ja nisam želio previše dobro razumjeti. Za mene su oni bili kombinacije, živi ljudi koje kvalificira (možda prošireno) moja vlastita prošlost, moje maštarije, traženje ogledala, časti, sramote i oni koje sam volio ili nisam uspio voljeti. Kad bih ih predobro poznao, to bi zbunilo predmet i drugi predmet i nevjestu predmeta i sestru predmeta. I tako sam pokušavao postaviti ih onako kako sam ih poznao ili ih nisam uspio poznavati.

Sada, gledajući unatrag i ukratko, mislim da mogu reći da je Carol bila jednostavno izgubljena djevojka koja je pokušavala najbolje iskoristiti nevidljivost. čak se i njezina kosa činila upitno plavom. Vrijedi napomenuti da sam onoga trenutka kad se prvi put pojavila pred mojom kamerom prestao mariti o njenim drugim ulogama, o svim tim dvojbama koje su se isprva činile tako privlačnim, a tada tako uznemirujućim ima one no i kad me pri anjem oborila pod stol u baru Buster's. Kamera je prožvakala te dijelove i ispljunula ih van. Carol je bila najbolji izvođač među postavom jer je najpostojanije bila nevidljiva.

S Austinom Wakelyjem bilo mi je laganije zadržati zanimanje na minimumu. Nisam uopće bio radoznao o Austinu, ni prije nego što je postao moj glumac, ni kasnije. Imao je dobru, snažnu bradu i sjajne zube. Da je bio rođen s crvenim, bijelim i plavim madežem u obliku zastave, ipak bih pred kameru stavio njegovo lice.

Carol je sjedila u fotelji, zatvorenih oči, izlaze i iz jedne tanke atmosfere i ulaze i u drugu. Ta je scena bila njezina daleko najlakša, a ipak je izgledala iscrpljeno. Prišao sam prozoru. Muškarac je stavljao kovanicu u aparat za naplatu parkiranja. Upravo je bilo podne i ulica je bila prilično krcata. U dućanu cipela imali su rasprodaju. Automobil se zaustavio pred semaforom.

"Upravo sam shvatio kako sam malo crnih lica vidio otkad sam došao ovamo."

" ak su i Biblije u ovom gradu bijele", rekla je.

"Kakav je ovo grad, kladim se da ljudi u njemu ak ni ne znaju što se doga a diljem itave proklete zemlje."

"Vide to na televiziji. To je kao gledanje Mjeseca kroz teleskop."

"Sve se doga a, a ipak je dosadno", rekao sam.

Njezine su o i ostale zatvorene. Gotovo sam krenuo prema njoj. Sjetio sam se klupe u parku u gradu, ego-trenutka kad su naša tijela jedva bila u dodiru. Sjedili smo tako, na stolici i dasci prozora, dugo vremena. Ništa dobro, ak ni privremeno dobro, ak ni na sporu sekundu, nije se moglo dogoditi između u nas. Nisam znao zašto, no bio sam siguran u to. Možda je ona jednostavno bila predaleko unutra. Ponekad sam volio tako misliti o sebi i možda sam osje ao da se od nje ništa ne može ukrasti zauzvrat za ono što bi se moralo predati da bi se stiglo do te privatne svijesti. Osim toga, nisam znao što misli o meni. Kako to nisam znao, nisam mogao znati koji bi oblik zauzeli zajedno. Tu je bila i injenica da su joj o i bile zatvorene.

"Izgledaš umorno", rekao sam.

"Po ovom vremenu, tako punom života i slatkih mirisa. Borba je preživjeti ovakvo vrijeme. Volim planirati svoje postojanje na grafikonu temperature u glavi. U New Yorku po vlažnom vremenu obino se podizalo, a jednom u Montani na dvadeset stupnjeva ispod nule gotovo je isko ilo s grafikona i mislila sam da u umrijeti od previše života. Valjda je takva stvar uglavnom autosugestija. Mogu samu sebe nagovoriti na bilo što. Kad umrem, nagovorit u se da udem u drugu utrobu i po nem ispo etka. Tako to rade na Tibetu - ljudi koji se ne bi uspjeli upisati na Princeton ulaze u svježe utrobe kao ljudi."

"Kroz vrata od utrobe."

"Tako je", rekla je. "A ima dobrih utroba i loših utroba."

"Nisam to znao."

"Apsolutno."

"Jesi li gladna?" Pitao sam. "Ja sam gladan. Hajdemo nešto pojesti."

"Moram sti i na probe."

"Moraš li odmah oti i?"

"Bojim se da moram, Davide."

"Nismo imali mnogo prigode za razgovor od no i sjenice."

"Ljudi imaju sve manje i manje toga za re i kad razgovaraju sa mnom. Nadam se da smanjuju e postojanje nije zarazno."

"Prije je pandemi no. Volio bih da otvoriš o i."

"Imam li što za vidjeti?"

"Možda ne."

" ak su i Biblije bijele", rekla je. "Znali smo odlaziti do Ulice Gansevoort u sumrak. Te vlažne ve eri u tom jalovom dijelu New Yorka gdje sam živjela gotovo s one strane življenja. I Roy mi je jednom rekao da sada znam zašto je New Jersey tamo gdje jest, a ne pored Alabame gdje vjerojatno pripada. Tako da sunce može zaci nad njim."

Drotty je na sebi imao crnu svilu i bljedo zeleni samet. Bio je bodež od muškarca, maleno nazup ano neraspoloženje koje svjetluca u kutu. Ipak je cigaretu pušio gotovo nježno, svaki pokret njegove ruke bio je mekani i krajnje namjerni dio orkestracije. Nisam o ekivao da e biti tako mlad. Zapravo nisam o ekivao da e se uop e pojaviti. No izgledao je savršeno voljan da se priklju i onome što mu se moralo initi neusporedivo ležernim, ako ne i barbarskim, oblikom kazališta. Ovaj scenarij nije bio uvezen, ova hotelska soba nije bila zvu no izolirana, ovaj režiser nema mnogo toga za re i, ovaj kasetofon je sociološka kletva, ovaj film je osu en na propast. Drotty nije spomenuo ništa od toga; samo je pušio i nježno se kretao po sobi u crnim španjolskim izmama, a odre eno goropadno nasilje bilo je vezano uz svaki korak. Njegovo lice, maleno lice, jako se trudilo biti bezizražajno.

"Vjerojatno su ti Austin i Carol rekli da su dio ovoga od po etka."

"Ne smeta mi da moji ljudi rade sa strane dok god to ne smeta njihovu radu u kazalištu."

"Nadam se da ne smeta."

"Ne smeta", rekao je. "Inini se da im je zagonetno to što radiš. Možda bih trebao biti ljubomoran."

"Inini se da im je mnogo zagonetnije ono što ti radiš. Stalno pričaju o tebi."

"Postaje im dosadno. Na kraju regionalno kazalište svima dosadi. Ljudi dolaze iz osje ajaduznosti. Pokušavamo ih šokirati, no oni su u stanju šoka već godinama. Znaš što? Za pet godina otavameri ko kazalište, uključujući i ono što je ostalo od Broadwaya, bit e subvencionirano od Vlade i postat e polureligiozna institucija. Nešto nalik na Nacionalni park Yellowstone. Znakovi NE BACAJ SME E bit e posvuda."

"Dobre izme", rekao sam.

"Dala mi ih je profesorica romanskih jezika iju je jedinu kopiju njezine sedme neizvedene drame u mom kaminu spalio Afroamerikanac koji je rekao da se zove Abdul Murad Bey. Strahovao sam re i joj to, no, kad je trenutak stigao, inilo se da joj je laknulo i ne mnogo tjedana kasnije poklonila mi je ove izme. Nedavno sam uo da je Abdul Muray Bey bio djelomi no odgovoran za palež *Philadelphije*, njegove vlastite neizvedene drame."

Završio je anegdodu pooštrivši crte lica koje je postalo još bezizražajnije nego prije. Nisam znao trebam li se smijati ili ne, pa sam samo ispustio nešto zraka kroz nosnice, u nastojanju da to ispadne veseli zvuk. Shvatio sam da nijedan od nas još nije oslovio drugoga imenom ni prezimenom. Taj propust opsjedao je po etak i kraj svake primjedbe. Naravno da to nije bio samo propust.

Razgovarali smo o njegovu tekstu. Stavio je cigaretu u pepeljaru, polagano otišao do fotelje i sjeo. Morao sam ugasiti cigaretu umjesto njega. Tada smo bili spremni za po etak.

"Film mora ostaviti emocionalni talog. Retencijski aspekt je jedini istinski kriterij. Što oduzimam od filma i što od toga zadržavam? Nešto više od rublja, nadam se. Mislim da u ovoj fazi moraš rastegnuti svoju estetiku. Moj je zadatak pomo i svojim ozbiljnijim studentima u razvijanju neke vrste filmskog životnog stila. Priznajem da imam marginalni interes za tvoj film. Privla i dijete u meni. Volim budalaštine. Volim budalaste ideje. Mnogi veliki filmovi su u osnovi budalasti i filmski junak je gotovo uvijek budala. Brando je, na primjer, glumio budalu za budalom. Kao i Belmondo, kao i O'Toole, kao i Toshiro Mifune. To je sve pitanje razina. Premingerova vulgarnost je na poslijediplomskoj razini; tvoja je na razini više škole. Kako je ovo naš posljednji sastanak, mislim da je potpuna iskrenost primjerena. Izrazito mi se ne svi aš. Nikad mi se nisi svi ao. Odavao si malo ili ništa poštovanja za mene. Ponovno i ponovno si u prisutnosti studentica pokušavao narušiti moj položaj profesora i ljudskog bi a. Žarko želiš znati sve o mojoj vezi s odre enom mladom damom koju obojica poznajemo. Žudiš za lošim vijestima, porazom, kaznom. Poraz je uvijek veli anstven na filmu. Gubitnik je oplemenjen patnjom i smr u. Nijedna kamera ne može odoljeti muškarcu kojem se sprema poraz. On zapovijeda svakim mehanizmom i privla i sva iju pažnju. Možda se vidiš kao heroj filmskog ekrana. Posve sam zaboravio što trebam re i sljede e."

Supruga Glenna Yosta bila je krupna, prijateljski raspoložena žena, koja je vjerojatno po ela nositi ku ni ogrta u dobi od tri godine. Bila je osoba koja dodiruje i koja se zadirkuje i dva Glenna su je o ito voljela, tip žene koja je sjajna na piknicima - smije se i pri a šale, lagano udara le a muškaraca, štipka djecu, druž i se sa ženama dok se ogromna fronta toplog vremena pomi e preko ravnice. Nisam volio imati ju u svojoj blizini.

Predstavio sam Sullivanovu obitelji i tada nam je gospo a Yost, Laura, rekla da su ekali s desertom dok ne do emo, s pitom od bresaka i sladoledom od vanilije i svi smo sjeli jesti i pri ati. Yostovi su stalno pri ali smiješne pri e jedno o drugome. Bilo je ne eg iznimnog u njihovoj ljubavi, nešto šaljivo u najboljem smislu te rije i; inilo se da svatko idolizira druge, komi no remek-djelo gafova, umišljenosti i strašnih hobija. Laura je najviše pri ala, kre u i se od blagovaonice do kuhinje u svom žutom ku nom ogrta u, to e i kavu preko rubova šalice. Bio sam tu da bih dovršio nerealni posao, dovršio najgori dio prijelaza, i stvarnost sve te nenamještene topline nije mi pomagala. Ni moja kamera nije bila zainteresirana za oralnu tradiciju. Pogledao sam u Sullivanovu. Ona je razdvajala mrvice pite noktom.

"Možemo li prije i na stvar, Glenn?"

"Smo nica je tamo", rekao je.

"Možda Bud i Sully i ja možemo oti i ravno tamo i završiti s tim. Trajat e samo nekoliko minuta."

"Ne e li biti previše tamno?" pitala je Laura.

Smo nica je bila odmah do kuhinje. Glenn je upalio svjetlo i maknuo se s puta. Brzim pokretom stavio sam jednu od kuhinjskih stolica uz udaljeniji zid smo nice. Dao sam uputu Sullivanovoj da sjedne na nju. Gledao sam ju na trenutak. Tada sam shvatio da Bud stoji pored mene drže i kameru. Brzo sam je uzeo od njega, fokusirao na Sullivanovu na stolici i po eo snimati. Kad je to bilo gotovo, pet ili šest sekundi kasnije zamolio sam je da stane uz zid i namjestio sam Buda u smo nicu nasuprot nje, le ima okrenutog kameri. Tada sam ponovno stao na vrata. Glenn i Laura su bili odmah iza mene. Morao sam ih maknuti otamo. Na prstima mi se lijepio med, a ja sam trebao okus octa, ocat i teško soptanje vru eg željeza na jeziku, ako sam ikada mislio to napraviti. Zamolio sam ih da odu. Rekao sam im da iza u iz kuhinje. Tada sam snimao još dvadeset sekundi Sullivanovu i dje aka kako stoje, moja vlastita reklama, život u životu. Tada sam ponovno prestao i rekao joj da pride bliže dje aku i stavi ruke na njegova ramena. On se okrenuo i zagledao u mene, ili zato što nije razumio zašto sam poslao njegove roditelje van ili zato što se ovo znatno razlikovalo od igranja košarke u sportskoj dvorani škole i trebao je moj pogled, rije , nešto. Tada sam vidio da njegove o i u svojoj gorkoj svjetlosti drže u ravnoteži mamu i tatu; to je bilo na njegovom licu, taj ranjeni pogled zbog bratove male izdaje, bez razumijevanja za ono što ja moram uraditi, a ipak se nisu micale, držala ih je kamera u mojoj ruci ili ona, uistinu ona, mršava tamna ptica; naravno, bilo bi nemogu e izvu i ramena iz hladnog stiska tih mku, okrenuti leda takvom prisustvu. Svjetlo u smo nici bilo je loše. Sve sam radio prebrzo i znao sam da bi samo pukom sre om ovo ikako moglo prona i život, uhvatiti srebrni kristal i po eti rasti. Mogao sam to unaprijed vidjeti, nedovoljnu ekspoziciju, njihova nepotpuna tijela, njezino lice poput gnijezda raspršenog sutona, zamršenu sivu svjetlost na rubovima ekrana i tada sam se zapitao ho u li to ikada gledati, to ili bilo koji dio toga, i pitao sam se zašto ovaj nijemi solilokvij žene i dje aka treba zna iti išta više, ak i meni, od onoga što jasno jest, lica jedne i glave drugoga, i pitao sam se bi li ova reklama prodala proizvod. Ponovno sam fokusirao, njezine ruke na njegovim ramenima, udan, vrlo udan izraz, nešto poput radoznalosti koja prati ovjeka iz sobe, posve nekarakteristi ni pogled u njezinim o ima. Nisam osje ao nikakvu snagu za ovaj na in rada. Svjetlo je bilo lošije od lošeg i nisam napravio probu s itanjem. Išao sam prebrzo. Nisam namještao kameru. Prebrzo sam završavao snimke. No morao sam to napraviti i završiti s tim i možda je to bio najbolji na in, izbrisati sje anje time što ga izrugujem, bez ikakve snage, bacaju i sjeme u neuhva enu svjetlost. Tada sam po eo snimati posljednju sekvenciju i otkrio da ne mogu stati. Kroz tražilo na kameri vidio sam ih, nepomi ne, beskrajno strpljive, postojane, njezini dugi prsti vidljivi iznad njegovih ramena, njezino lijevo oko gleda iza njegova uha u kameru i snimao sam dvije ili tri minute, izgubljen negdje, pogrbljen na dvadeset i pet vata smedeg svjetla, slušaju i zvuk iza sebe i od svih stvari o kojima sam se pitao te ve eri posljednja je bila koliko ona zna.

Laura nije bila u blagovaonici. Glenn je sjedio za stolom i nije podignuo pogled. Zahvalio sam mu na svemu. Rekao sam mu da je nažalost ponekad nužno napraviti odre ene stvari koje se ine iznimno nagle. Sullivanova me ekala na vratima. Rekao sam mu da ljudi pod pritiskom ponekad kažu ili naprave stvari koje se tada ine nužnima, no kasnije se pokaže da su glupe i neoprostive. Bud je bio na vratima kuhinje i ja sam mu zahvalio i ispri ao se. Tada sam otišao do stola i pružio ruku. Glenn je podigao pogled, prihvatio ruku, nasmiješio se, stisnuo ruku i tiho me opsovao. To je bilo slatko napravljeno, krasni komadi Hollywoda ovdje, dobre godine i zauzvrat je osvojio osmijeh. Pustili smo ruke i ja sam se odmaknuo. Tada su kapilare u njegovu ludom oku planule, tanke šap u e žile, nagovještaji hladnog dakonskog bijesa, ona vrsta hladno e koja gori, hladno a koja se zadržava na rukama, bijesno hladno svjetlo koje proklinje moju dušu, te arkti ke žile, te vene u kocki leda u njegovu oku.

Stajala je na plo niku i gledala kako silazim s verande. Nije joj bilo nalik da eka. O ekivao sam da e ve biti na pola ulice i onda sam se sjetio na ina na koji je buljila u mene

tijekom posljednje sekvencije, te dvije ili tri minute kad nisam bio siguran gdje sam. Sada je nešto nježno nestalo s nje. Uli na rasvjeta bila je upaljena. Na desnom sam ramenu nosio kameru.

"Voljela bih se okupati", rekla je. "U prikolici se peremo spužvom. Kad je dovoljno toplo, idemo do rijeke. Isprva je to bila samo gnjavaža. Sad je gnjavaža koja prijete postati na in života."

"Jesu li te ostali vidjeli bez odje e?"

"Jako smo takti ni, Davide. Razradili smo složene rasporede. Pike je majstor za takve stvari. Intendant zapravo. Po eo je lijepiti svakakve rasporede, programe i inventure. Uvjeravam te, sve se radi jako diskretno."

"Hajdemo u motel", rekao sam. "Možemo i i taksijem."

"Je li to nužno?"

"Mislim da ne vole kad muškarci vode žene u svoje sobe u hotelu. Prili no su, znaš, teški."

"Olakšat emo im."

Sullivanova je provela gotovo sat vremena u kadi. Sjedio sam i gledao djelomi no otvorena vrata kupaonice, pokušavaju i ne misliti ni na što. Tada sam stao na vrata. Podignula je jednu nogu iz vode, kao što sam znao da ho e, i pomicala ruke po listovima i pogledala me preko ramena. Tada je doprla rije iz oka akona Yosta. Opa ina. Vratio sam se na krevet i sjeo. Pogledala me ne bi li vidjela jesam li zadovoljan. Sjedio sam ekaju i. Tada sam upalio svjetiljku pored fotelje i ugasio svjetlo na stropu. Izašla je iz kade. Brzo sam ušao i gledao kako se briše velikim ru nikom s monogramom. Tada sam joj prišao bliže i polako stavio ruke preko ru nika na njezinom tijelu. Ništa nismo rekli. Slijedio sam ju prema krevetu, slijedio sam osje aj nezamislivog zadovoljstva i znao da je to stara jenkijevska krivnja, sol i papar. Zidovi su bili bijeli i crni i ona je bila u krevetu. Opa ina.

Sada je bila pokrivena, ak i grudi, i ležala je uko eno, poruka da je ovo kraj kitice i da e sada ekati promjenu mog reda. Koliko je znala o tom trenutku i koliko me nau ila u svojem apsurdnom skrivanju; da prava i najbolja požuda, drugim rije ima ona najružnija, nije ništa doli ednost tako fanati na da ne može podnijeti micanje iz straha da bi se mogla dotaknuti. Razodjenuo sam se stoje i pored kreveta kao što sam u inio one no i u Maine, onda u tami, pitaju i se može li me vidjeti, raskalašeni djevi anski Maine, druga vrsta sobe. Gledala me kako stojim iznad nje i pokušao sam ne misliti ni o emu. Bila je apsolutno mirna gledaju i me, bez tra ka pokreta, otvaraju i nove sobe sustavnim zaklju avanjem vrata. Kako je to znala, nije posizala, niti se primicala, niti odmicala od mene kad sam legao na krevet. Rastegnulo sam se na plahama. Uvijek sam bio ponosan na svoje tijelo.

"Ne boj se", rekla je. "Reci mi što želiš da u inim."

"Još ne znam. Ostanimo ovako na trenutak. Sje aš li se no i koju smo proveli u Maine u onoj staroj ku i? Ispri ala si mi pri u za laku no ."

"Ne boj se, Davide."

"Ne bojim se."

"Tamo si bio prestravljen."

"Da", rekao sam.

"Ne smiješ se bojati. Pomo i u ti. Napraviti u sve što ho eš da napravim."

"Prvo, prije bilo ega drugoga, želim da mi ispri aš pri u. Kao u Maine. Poput pri e koju si mi ispri ala te no i prije nego što sam zaspao."

(Tako spremna, tako raskalašena i voljna je bila Sullivanova, tako vješta umjetnica zadubljena u svoju vještinu da nije ak ni zastala pri ovom zahtjevu, a kamoli prasnula u valove spasonosnog smijeha.)

"I to je bio duboki san", rekla je.

"Pri u. Pri u za laku no ."

"Imam baš pravu. Radi se o mojem zlom starom stricu i nevjerojatnom iskustvu koje smo podijelili u malom amcu maglovitog dana u Somesu Soundu."

"Ho eš li to izmisliti?"

"Pri a je stvarna", rekla je. "Podsjetio si me na nju kad si spomenuo Maine."

"Ispri aj mi onda."

"Imala sam omraženog i zastrašujućeg i prokletog strica Irca", rekla je Sullivanova. "U dobi od osamnaest godina on je otišao iz Dublina u Belfast i odrekao se crkve, države, obitelji i preljubničke sjene Parnella. On je bio brat mog oca, najcrniji od bivših katolika, bogohulnik militantnog i tvrdog tipa, nimalo veseo i dobro udan i šaljiv kao moj pokojni otac. Mnogo godina poslije došao je u ovu zemlju i naposljetku se smjestio u Maine, u malenom gradu nedaleko od Bar Harboura. Jednom sam ga otišla posjetiti, u želji da ispravim staru obiteljsku nepravdu. To je bio tihi jednostavni grad, prikladno mjesto za strica Malcolma. Došao je na vrata, a ja sam gotovo bila zaboravila kako divlje i zlokobno on izgleda - elav, vrst, nabit, stvaran kao bačva piva. Oči su mu bile tamne, dva pilotska svjetla koja gore, i pogledao me kao da sam papina najdraža prilježnica. Mrzio je katolike. Mrzio je mog oca kao kugu, kao tamjan. Bili su braća, krma i pramac, Shem i Shaun, vrsti Dublin i još vršnici u Belfastu. U pismu nisam naznačila svrhu svoga posjeta. Sjeli smo na verandu. No nije bila obasjana mjesecinom. Na travnjaku su stajali kipovi domoljuba. Iz pabova se nisu čule pjesme i nigdje na vidiku nije bilo tamnog hmelja za Guinness. Nije bilo pabova; samo kipovi. Kao što znaš, ja izražavam ujem kipove, a ti su me kipovi sledili, Davide. Takvo kršćanstvo. Takav nedostatak Krista. Izgledali su kao ravnatelji škola, pedofili koji se pretvaraju da je iza njih samo ugao stola. Ima neke milosti u ratu; u našoj je revoluciji zasigurno bilo. No samo slijepac s vrlo zdepastim prstima našao bi nešto milosti u tim kipovima. Ništa demonsko, nije bilo komešanja tunike, ni lova, ni ružnih snova, ni hrabrosti. Ravni, ukočeni i izjebani. (Gospode, oprosti mi). Ipak kršćanstvo. Doba Omdurmana. Perverzija Krista. Dijete Praga na komandnoj ploči i koje blagoslivlja kutiju papirnatih mp i a na stražnjem sjedalu. Sve enici ustajalog daha bu no zahtijevaju moju dušu u mrklom mraku ispovjedaonice, nastavljaju i zavoj regenerativne milosti svojim uspavanim prstima. Stric Malcolm i ja sjedili smo na stolicama za ljuljanje. Ljuljali smo se u ritmu. Nije pitao zašto sam došla. Samo je gledao u kipove u zamagljenoj svjetlosti kao da misli da domoljubno kamenje ne donosi ništa našem poimanju povijesti osim ako poiva ispod jezika; šutjeti u šutnji kamenja je poetak veze s prošlošću. No možda je samo mislio o svom brodiću. Jer to je sljedeće spomenuo. Posjedovao je šalupu tipa Hinckley i ona je bila usidrena u dragi zaljeva Harbor, što je značilo da je udaljena samo dvadeset minuta vožnje automobilom od te verande."

"Ovo postaje dosadno", rekao sam.

"Moraš mi dopustiti barem djeliću anja vlastitim zahtjevima koje rezerviraš za vlastite umorne ciljeve. Ne želim zvukati grubo. Ali suraivala sam s tobom dosad i voljna sam nastaviti do bilo koje točke do koje nas odabereš dovesti. A tražio si priču za laku noć."

"Žao mi je. Molim te nastavi."

"Važni predmeti po ete se manifestirati iz dosadnog skupa pijeteta koje ovdje razvijam. Ovo mi nije lak posao."

"Jesi li uvježbavala išta od ovoga?"

"No u u krevetu esto razgovaram s velikim povijesnim li nostima engleskog govornog područja. Mislim da ti to mogu priznati. Razvijam filozofije, legende, autobiografske bilješke, djeliće ženske mudrosti, anegdote i laži. Onda ih prezentiram nekome poput Swifta ili Blakea; tada ih komentiram ili kritiziram kao Swift ili Blake. To je možda iluzija, no čini se da moj um najbolje funkcionira prije spavanja. Vodila sam neke briljantne dijaloge sa sobom, mislim; ili, što je to nije, s velikim li nostima iz prošlosti. Tako da je tvoj instinkt sasvim točan. U nekom smislu uvježbala sam priču. Zapravo sam je ispriala mnogo puta, poboljšavajući je, uredujući i, dotjerujući i, približavajući i se sve bliže strašnoj istini. No nikada nisam otkrila istinu. Nikada nisam ispriala itavu priču, ni Coleridgeu, ni Melvilleu, ni Conradu. Nikada nisam razotkrila tajnu posljednjih sati tog dana prekrivenog maglom na šalupi duga koj deset metara u Somes Soundu - ni živoj ni mrtvoj duši."

"Jednu sekundu, molim", rekao sam. "Želim ugasiti svjetlo."

"Stolice za ljuljanje micale su se naprijed-natrag u savršenoj vojnoj formaciji. Stric je gledao taj mrtvi povijesni prizor, gledao je Yorktown, Shiloh i bezglavi Kartum. Tada je rekao da planira i i na jedrenje sljedećeg jutra i pozvao me da mu se pridružim. Trzaj izme u obrva. No ja sam, naravno, prihvatila poziv. To je bio trenutak biblijskog suočenja. Odbiti

takvu ponudu zna i lo bi prokleti one stvari koje su natjerale strica da pobjegne u Belfast i ljude poput mog dragog tate u birtiju na kriglu najgor eg. Proveli smo ostatak no i u tišini. Skuhao nam je neki gulaš koji je poslužio u dvije različite zdjelice, ime je čak i tako nezainteresiranom društvu kao krvnom srodniku objavio dubinu i tvrdoglavost svog života neženje. Spavali smo na suprotnim krajevima kuće. Moja je soba bila pomalo nalik ludilu kapetana Ahaba - prazna, frigidna, nagnuta poput palube; bez znaka ljubavi prema vlastitom odabranom elementu, bez komada bijelosti, bez šalice, podmetača, grafike škune ili otiska nadgrobne ploče - prazna, hladna, sjeverna, vlažna poput maglovite zvijezde. Bio je hladan cik zore kad je pokucao na moja vrata. Sišla sam na doručak koji se sastojao od melase i zgrušanih proteina, poput ideje nekog starog mornara o potrebi da se kosti zacementiraju iz straha da ih vjetar odnijeti. Za pola sata hodali smo po doku prema njegovu kabinu i u izveslali smo kroz maglu prema najslabijem traženju svjetlosti i tada se pojavio njegov brod, visoko na vodi, zeleni i bijeli brod koji se lagano ljuđao na valovima plime i čak i u toj zamagljenosti mogla sam vidjeti da na brodu nema ništa od njegovog. Popeli smo se na njega i ukratko mi je rekao gdje su stvari i čemu služe i kako zategnuti ovo i otpustiti ono. Brod se zvao *Marston Moor* i bio je najdotjeranija stvar koju sam ikada vidjela. Bio je lagan i izgledao je brzo. Svaki centimetar broda je sjao. Bila je to lijepa stvar, Davide, s brutalnim imenom, što se moglo i očekivati. Stric je podignuo trokutasto prednje jedro. Odgurnuli smo se i tada je podignuo glavno jedro i krenuli smo prema jutru s neodgovorenim pitanjima koja su ostala nepostavljena. Svjetla su jurila. Zvona su zvonila. Galebovi na plutaćama. Brodovi za lov na jastoge u magli, njihove trube su mukale i jedan ili dva zamotana lika gledala su nas s paluba, tako tihi, tako strateški tihi, prokleta oko mornara koji sanja svoje kosti u dubini i ne voli uljeze jer uljezi nisu zaslužili taj odreni dio mora. Ti lovci na jastoge mora da su nas smatrali strašnim budalama što plovimo po toj magli. Stric je pogledao preko malog kormila u kabinu kompasu ravno ispred sebe. Kompas, kormilo i glavno jedro bili su njegovi. Ja sam rukovala trokutastim prednjim jedrom. Gotovo ništa nismo rekli jedno drugome. Za dva sata magla se počela dizati i mogli smo vidjeti borove šume otoka Mount Desert i tada, s vremenom, podnožja planina i tada široke smetane vrhove planina Cadillac i Pemetic. To je bio prizor. Magla se još zgušnjavala iznad golih dijelova obronaka. Niski zeleni borovi i uski puteljci. Valovi su rezali izbočine i gromade kamenja. Francuzov zaljev. Donošenje naloga kraljevske Europe. Do podneva dan je bio drugačiji, topliji, vjetrovitiji, posve plav, svjež i škiljav, sunce nas je počelo rastapati do dobre volje. Jer to je bio Božji svijet, Davide, i u um nije mogla ući nijedna misao koja to nije priznavala. To je bio prizor. Plavetnilo te vode bilo je aneosko plavetnilo. Bijeli svjetionici stajali su na izbočinama tla. Vidjeli smo galebove i kormorane. Pliskavice su se propinjale iz mora i zvonila su crna zvona. Postojao je osjećaj nebeskog svoda, neograničenog svijeta iznad nas dotaknutog tek jednim jedinim oblakom. Svjetlost sunca bila je kao mračna nad vodom. Tamo nije bilo ničega što je bilo promijenjeno i čim osim sobom. Bog. Stvoreno od Boga i netaknuto rukom. Čak i naš brod, ljupka stvar kakva je bio, koji se naginjao na jednu stranu od vjetra kroz tu zelenu svjetlost, čak je i *Marston Moor* bio blagi virus koji je reducirao naš komad mora na status lijepe fotografije. Stric je pokazao na Isle au Haut, taj lijepi otok koji je izgledao kao da stoji, dok ostali otoci sjede ili drijemaju, kao posljednja visoka stvar, posljednji ostatak drveća i zemlje prije prostiranja Atlantika. Mislim da ni u jednom trenutku nismo bili izvan vidika zemlje. Neki od otoka bili su veliki, prekriveni smrekom ili borovinom i iznad perimetara kamenja bila su malena sela. Ostali su bili maleni i nenaseljeni, neki tek masa granita. Sada smo bili jako nagnuti i ja sam pogledala u strica. Još uvijek je imao svoju opremu za loše vrijeme, desnom rukom držao kormilo, a lijevom namještao jedro. Jahao je taj brod, a ne jedrio na njemu, kao da je jahao dupina ili ženu, mlado propinjuće biće koje možda nikada neće biti ukroćeno. Bila sam izgladnjela i čim se vjetar spustio, otišla sam dolje u kabinu i skuhalo nam ručak na kerozinskom štednjaku. Zahvalio mi je. Tijekom ranog dijela popodneva nismo nijednom ostali bez vjetra, no stric je morao tražiti namreškane dijelove mora da bi pronašao malo vjetra. Činilo se da nijednom nije razmotrio mogućnost korištenja motora. Gledala sam otoke dalekozorom. Vidjela sam ženu koja je nosila košaru s mbljem, dječaka koji je trčao i muškarca koji je stajao pored bijelog oblog svjetionika. Ta otkrića činila su se nevjerojatnima,

komadi rijetkog minerala, kopneni mornari koji su nau ili da ravne linije ubijaju. I manji otoci. Samo plavi naj iš i granit. Bez ljudske duše. No ne i tihi. Ne, imali su slavu glasa. Krikove morskih ptica i beskona ni urlik valova. Nakon nekog vremena preuzela sam kormilo i stric je otišao dolje pogledati karte. Vjetar je postao svježiji i nakon duge zakošenosti jedra prema zalasku sunca spustili smo jedro i upalili motor, pa smo krenuli u dragu koju su inila dva si ušna otoka, tek komadi i tla, jedan gotovo sami kamen, a drugi malo ve i i prekriven drve em. Stric mi je dao sondu i ja sam ju bacila i izviknula dubinu, pokušavaju i dodati malo nauti kog pjevuckanja svom beznadnom glasu. Zatim smo bacili sidro i sjeli na palubu gledaju i zalazak sunca. Tada smo vidjeli jedrenjake, njih tri, kako nam prilaze iz te strašno lijepe rane u nebu, imali su križna jedra i plovili su s vjetrom, sjali od nebeskog joda, prošli su pored manjeg od naša dva otoka, prošao je jedan, pa dva i, kada je posljednji od njih nestao, ponovno se pojavio prvi, križevi jarbola visoko iznad granita, dostojanstvo tih brodova, njihov spaljeni put od crvenog horizonta do plavetnila i sada tame, dolazak Magija. Stric je rekao da su dupkom puni turista iz Camdena. O da. Nakon što su otišli, ve erali smo ragu i jaja u bron anoj ljuljaju oj svjetlosti. I napokon sam mu rekla zašto sam došla. Zavada je bila stara, vukla se ak dublje od žestokih ratova Naran astog i Zelenog. Prije smrti - u bolnici Sv. Vincent u New Yorku - otac mi je rekao da je stric Malcolm, nakon što je napustio Dublin, uspio nepravednim sredstvima ste i vlasništvo nad obiteljskim komadom zemlje na zapadnoj obali Škotske iznad Lochcarrona. Zemlje koju je obitelji ostavio neki daleki predak koji je, kako pri a kaže, bio u krvnom srodstvu s prastarim klanovima. Zemlja je stolje ima bila u vlasništvu vojnih voda, posjednika, grofova, odabrane elite. I tada naposljetku - povijest se okre e kao spremnik pištolja - u vlasništvu trgovaca, budala i odbjeglih sinova. Sve to bilo mi je novo. Neki centimetar Škotske u mojoj krvi. Naravno, podrijetlo je izgubljeno, a mješavinu krvi možda je mogao znati samo onaj ovjek koji se spustio sa škotskih brda i preplovio Sjeverni kanal, nesumnjivo do Belfasta, možda vode i sa sobom nevjestu koja mu je možda rodila sinove koji su se možda, barem neki od njih, vratili u zemlju predaka, a možda se neki od njih, lutaju i sin, smjestio u Eireu i zapo eo novu lozu iz koje su proizišli otac mojega oca i on i njegov brat, moj stric Malcolm, duša plja kaša stoke. I dok mi je to govorio, manje ili više, moj otac kao da je o ima izostavljao dijelove. Povrati zemlju. Budi snažna tamo gdje sam ja bio blag. Sredi sve ra une, osveti sve povrede, zadovolji uspomenu na svoju mrtvu majku koja je isto znala kako nisko taj ovjek može i i. Tvoja jadna draga majka. Jadno an eosko janje. Kriste, smiluj se. Trebala sam zahtijevati ono što je bilo moje pravo ro enjem. Djeli škotskih brda. I tu je bio klju . Sve moje bogate mržnje i ugodne nesnošljivosti svodile su se na to. Škotska Irkinja! Amerikanka! (Neminovno, gospodine Faulkner; suvremenik, gospodine Joyce.) Nekakav nagli posrtaj u mom krvotoku. Široki ma i gajde. Objješeno vime škotske crkve. I prvi sam dio ispri ala Malcolm - zemlja iznad Lochcarrona. Rekao je da je zemlja njegova, da je asno ste ena i da ne želi uti više o tome. Kakve je onda planove imao s njom? Tamo e proživjeti posljednje godine svog života, rekao je, i bit e pokopan na tom tlu. Oporuka je bila sastavljena. Stvari su ispravno riješene. Imala sam njegovu rije . Popeo se na palubu i ja sam pošla za njim. Sve je bilo mirno. Proveli smo sat u tišini, slušaju i poreme ene krikove ptica u šumi. Belfast i Maine. Tamnice tišine. Tone i eoni tišine. Nau iti da povijest ne može podu iti našu krv sve dok je ne po nemo slušati. Tajne kamenorezaca Nove Engleske. Svi ti vrsti gradovi ponosni na svoje Bulfinch tornjeve i zvona Paula Revere*. ije su mornarice izgra ene na tišini Belfasta. I nema li u Americi osamnaest Belfasta? I nije li Ulster** opremio kolonije? Ljudi, kmpiri i kolovrati. Irski protestanti, a ne Zeleni, umirali su u našoj revoluciji. No moja je mržnja mogla preskakati vodopade s ludilom lososa koji traži svoju lokvu ro enja i istine. Tada mi je otpjevao pjesmu, tamo na palubi u tami, jedva izgovaraju i rije i, tra ak Irske i Škotske i ak Shakespearea u njegovu naglasku i mislim da ak nije ni znao da pjeva naglas.

* Paul Revere (1735.-1818.)-ameri ki pu ki junak poznat po tome što je u no i 18. travnja 1775. ujahao u grad Concord u Massachussettsu da bi upozorio ljude da dolaze britanski vojnici. Sljede ega dana po ela je ameri ka revolucija

** Ulster - drugo ime za Sjevernu Irsku

*Došao je sa Sjevera i govorio je malo
No glas mu je bio blag i srce mu je cvalo
I znala sam po njegovim o ima da u njemu nije prijevara
Pa sam legla s mojim muškarcem iz zemlje sa Sjevera*

Ponovio je stihove nekoliko puta, glas mu je bio uspavanka i tada je sišao. Spavala sam u kabini. Stric se smjestio u krmi, sklup an poput konopca. U snu je pri ao na gelskom.

"Je li to sve?"

"Ujutro smo krenuli natrag u sivoj rosulji i daleko kod crte oceana gledala sam kako se magla uzdiže i kotrlja, sme kasta prijete a stvar, i uzalud sam ekala da stric ponudi neku rije umirenja. No on je pri ao o svemu osim o magli. Pri ao je, da, kao da bi samo nekakav test, nekakav udarac opasnosti mogao otpuhati magle u njegovoj duši. Na moru je bilo nekoliko brodova, no oni koje je vidio nadahnuli su ga na odrješite govore o kategoriji i zna ajki. Harpunska oprema. Ili napredovati protiv vjetra. Ili sponjasto. Ili zakošenost jedra. Ili gledaj kako je sada strana broda izvrgnuta vjetru. Ili plava jedrilica iz Darkhabora. Prokleti ravnateljski Ošišanac*. Plovili smo itav dan prema polaganoj rosulji, hladno a mi se uvukla duboko u kosti i u samu gradu broda. A ispred nas se nadvila magluština. I s njom još uvijek neodgovorena pitanja, i nepostavljena.

Ovo je, Davide, kao što eš vidjeti, u osnovi pripovijest o duhovima. Zašto me pozvao da mu se pridružim na ovom besmislenom krstarenju? Je li znao da sam došla u Maine znaju i za zemlju? I moj otac. Moj ruži asti nježni pivopijski lulopuše i otac. Kakve je sitne detalje zaboravio spomenuti iz svoje samrtne postelje? Tišina u londonskoj Kuli. Tišina na seoskim travnjacima. Sjeverno oko vjetra. Rijeke sjevernja ke krvi uništavaju izglednjeli tamni jug. U ime Krista psi rata. Plja kaš koji se sprema oplja kati zemlje i božanstva. Zaista, Engleska i Božja crkva uživali su veliku milost Gospodina u velikoj pobjedi koja im je dana; to nije ništa doli ruka Božja, i samo Njemu pripada sva slava. Puška na fitilj i kožni prsluk s rukavima. Kopljonoše u sredini, mušketiri sa strane. I kako to završava, ova molitva s *Marston Moora*? Cromwellova odmbljena glava trep e na kolcu na gubilištu u Tyburnu. I je li se stric tada sa svojom tkaninom s uzorkom Škota i Puritanaca i Ulstera samo želio vratiti na neki sveti sjever? Zemlja iznad Lochcarrona. Valjati se u strašnoj svjetlucavoj blatnoj lokvi Boga i zemlje. Crni Nož, koji sjedi kao panj u mjese inom obasjanoj no i visoko u Dakoti, bio je jeka mojih najdubljih mržnji. I kona no pitanje u koje se tek trebalo zadubiti kad se otok Mount Desert pojavio na vidiku i stric je prestao brbljati i skrenuo prema uš u Somes Sounda, autentnom fjordu, deset kilometara duga ka rasjekotina medu visokim strmim obalama otoka. Je li pomislio da e tu na i uto ište ili još ve u opasnost za ve u slavu? Brda su stajala iznad nas s obje strane i bili smo oko tri kilometra od zvuka kad sam se okrenula i vidjela da dolazi, sada samo nekoliko metara udaljeno, i tada smo bili u tome i tišina se sreća sa svojom tamom. Bila je to nordijska magla, hladna, vlažna i tamna, najsjevernija to ka, i on je došao do ruba tajne i odjedrio dalje u fjord, iz o iju mu je tekla magla i vatra, jašu i taj brod kao muškarac u groznici vjerske vatre koji jaše slabine žene i bila sam prestrašena, Davide, izvan svoje irske pameti od straha, bojala sam se magle, njega, kona nog pitanja koje se sada, i tek sada, po elo odgovarati. Jer oni su se sreći još jednom, sjetila sam se, moj otac i stric, dugo nakon stri eva odricanja od svega što se smatra svetim u apostolskim gnidima; sreći su se nedugo nakon što je moj otac oženio ljupki, krhki ljiljan koji je bio moja majka. Našli su se u Derryju, u New Hampshireu - gdje je stric tada živio, u solidnom irskom gradu - u jalovu pokušaju da se povrati sklad. A neke dijelove toga rekla mi je moja majka godinama prije svoje smrti, da su njihove sva e i bjesovi gotovo zapalili ku u, i nešto blijedo u njezinim prisje anjima, neka nedovršena stvar mogla me sada dovesti do samrtne ke postelje moga oca - pratiš li? - i njegovih takti kih propusta, i mogla me dovesti do stri eva spominjanja oporuke i njegovih rije i da e zemlja, njegova vlastita samrtna postelja, biti pravilno riješena oporukom. I tada je oštrica srebra rasjekla tamu, vikinški ma po nakovnju, i ugledali smo obalu. Stri eva strast doista je bila usmjerena prema raj u ili paklu i inilo se da nismo u

* Ošišanac (Roundhead) - nadimak pristaša parlamenta i protivnika monarhije u engleskom građanskom ratu od 1642. do 1649. godine

opasnosti da se nasu emo. Opet sam ekala da progovori. Odjednom su došli vjetrovi i motka na dnu jedra po ela se podizati i ljuljati - inilo se da vjetrovi dolaze iz svih smjerova i udaraju oko nas u buci sli noj onoj bojne tniplje, zaista zastrašuju e, malo podižu i maglu, no nose i naš mali brod sve dok nisam bila sigurna da emo se svakoga trenutka prevrnuti. Vjetar je dolazio ravno s vode iz izvora zvuka i mora duboko ispod. Vjetar iz svih smjerova koji nas je opasno bacao na desnu stranu broda, onda na lijevu, jarbol se naprezao, motka ljuljala, otvor palube odletio mi je iznad glave dok sam pokušavala izravnati motku. Tada je ak i stric po eo gubiti svoju krš ansku smirenost. Jer ti su vjetrovi bili biblijski, glave olujnih oblaka gnjevnoga Boga kojeg nije sreo ni u jednoj crkvi ni drvenom vjerskom okupljalištu. Jedrilice mrze neodlu nosti i stric nije znao što da radi."

"Sully, ne svi a mi se ova pri a."

"I prvi an eo se oglasio trubom. I vjetrovi su zapuhali i tre ina stvorenja koja je živjela u moru je umrla i tre ina brodova je bila uništena. I kroz srebrni i sivi dim pojavilo se svjetlo na obali kod posljednjih granica zvuka. I lik je držao svjetlost. I to je bio neznanac. Stric ga je vidio i progovorio. Isus me treba. *Isus me treba*, rekao je. I svjetlo je bila svjetiljka i lice je bilo kao samo svjetlo. I tada e ljudi tražiti smrt i ne e je prona i; i željet e umrijeti, a smrt e bježati od njih. I stric je došao do kraja tajne, koja je: ovjek dobiva svoje postojanje kao što ga je dobio Krist, u nježnoj maternici žene, iza ogromnih i tihih vojski, iza nagriženog kamena postavljenog preko neosvijetljene prošlosti; koja je: sve energije se istroše, sav život pro e, sve osim sile u nama svima ili svijetlog svjetla munje; koja je: lik koji drži svjetiljku bio je lik djeteta. I iz tog saznanja on se okrenuo i prezreo svoj brod i bombasti no govorio protiv njega. Jer gdje je bio Krist tigar u tom protestantskom svjetlu? I tada su sve tajne trebale prona i svoju beskrajnost i sve jeke su trebale odgovoriti vlastitim glasovima. Još uvijek smo bili u sili vjetrova i ja sam ga molila da spusti jedro i on je pogledao u mene i zaurlao. *Proklete bile tvoje o i, k eri*. I to je bio odgovor na kona no pitanje. Blistava majka podala se najcrnjem Ircu. 'Pa sam legla s mojim muškarcem iz zemlje sa Sjevera.' Eugene prokleti O'Neill. I tada i u meni. Bubnjevi Ulstera. I opet je povikao. *Proklete bile tvoje o i, k eri*. Mislim da mi je nekoliko gran ica prepuklo u mozgu. I tada su vjetrovi prestali puhati i mi smo stigli neozlije eni i krenuli ku i. Jednom sam se okrenula, ali nisam mogla vidjeti svjetiljku, ni dijete, ni šumsku pticu. I tada sam znala da se rat ne vodi izme u Sjevera i Juga, crnih i bijelih, mladih i starih, bogatih i siromašnih, križara i nevjernika, ratobornih i pacifista, Boga i vraga. Rat se vodi izme u strica Malcolma i strica Malcolma."

Probudio sam se usred no i. Sullivanove nije bilo. Vjetar je otpuhao komadi papira preko kreveta i ja sam ustao i zatvorio prozor. Tada sam osjetio miris kola a koji se peku.

11.

Muškarci vole uti o porazu, neuspjehu, padu, propasti drugoga muškarca; to ih ini snažnijima. Žene trebaju takve vijesti o nestalim dušama zato što im to daje nadu da postoji netko velik i žaloban kome treba maj inska ljubav. Suosje anje po iva u žlijezdama; dojka je arolija. Naravno, to ni najmanje ne objašnjava što se dogodilo nakon što je Sullivan završila pri u za laku no .

Upalio sam svjetlo i polagano odmaknuo plahu s njezina tijela. Još jednom sam stajao iznad nje na trenutak i ona me gledala. Kleknuo sam na krevet i zagledao se u nju. Uzeo sam njezinu ruku i stavio je na svoje lice i grizao sam i lizao njezine prste koji su imali okus sapuna bez arome. Stavio sam naše desne ruke na njezinu desnu dojku. Moja je ruka vodila njezinu prema njezinim vlastitim usnama i po njezinom tijelu i do unutrašnjeg dijela mojega bedra i do mojih prsa i usta. Ona je bila umjetnica i pitao sam se smatra li da je moje tijelo, koje nikada nije uistinu vidjela do ove no i, lijepo. Stavio sam joj ruku me u noge, koje su bile priljubljene poput lascivne umjetnosti. Legao sam na krevet i grizao i lizao njezine prste, koji su sada imali okus kupke i laganoga znoja. Pogledao sam u otvor. Igrao sam se s mekom kožom i ispredenom kosom. Ljubio sam joj prste, kažiprst i srednjak koji su sada bili savijeni oko visoke rupe, a tada je njezin srednjak bio u mojim ustima i sisao sam zglavak i zamahnuo lijevom rukom blizu njezina lica i pronašao usne kažiprstom i ona ga je grizla i lizala. S

glavom i ušima silom sam joj razdvojio bedra i ona su popustila polagano, nerado, s velikim umije em i raskalašenoš u, a tada sam jezikom zaplivaao u svojem bi u prema porazu tako zadovoljavaju em da nijedan užitak samih ula ne bi mogao biti primije en ni zabilježen. Opet sam bio na koljenima, visoko iznad nje, i spustio sam se do njezinih dojki i lizao ih i mirisao, igraju i se s njima, lagano udaraju i bradavice prstima. Tražio sam je da stane uza zid okrenuta prema podnožju kreveta. U inila je to. Ležao sam na sredini kreveta široko raširenih ruku i nogu. Pogledala me. Sve što sam trebao u initi bilo je lagano podi i glavu i pogledati u srednji dio svoga tijela. Približila se polagano, kao što se svi lascivni prilasci moraju izvesti, kleknula na rub kreveta i uzela moje gležnjeve u ruke i, dok su joj se ruke podizale, moje su se noge po ele spuštati s o itom namjerom, pantomima stvorenja koje je kopalo ispod zemlje stolje ima. Sada su joj ruke bile tu i izvele su kratku malu sve anost obožavanja falusa i tada je on bio u njezinim ustima i ja sam po eo uvijati se i izvijati. Uskoro sam se natjerao da je tražim da prestane i tada sam opet bio na koljenima, a ona je ležala na le ima i gledala me. Ovoga puta glava joj je bila na podnožju kreveta i jednostavna injenica te opreke, tog zaokretanja osi, inila se nevjerovatno raskalašenom. Još sam se malo igrao s njezinim dojkama. Poljubio sam je u usta. Opa ina. Ponovno sam uvijao jezikom izme u njezinih nogu i opet sam ju poljubio u usta sanjaju i kota e u bijelim sobama i tada sam ušao u nju, izvode i osnovnu topografiju, i ulaskom u nju ona me nastanila, još jedno zaokretanje osi, naopa ke na krevetu, vojsku je okupirao grad. Opa ina. Po eo sam misliti njezine misli ili ono što sam zamišljao da su njezine misli. Postao sam tre a osoba u vlastitom umu. (Ili njezinom umu.) I onoliko duboko u njoj koliko sam mogao biti, snažno i divlje koliko sam mogao, slušao sam što ona misli. Mali mamini sinovi. On se želi probuditi sam. Michelangelov David. Osa* s Divljeg zapada. Napokon je kod ku e.

Osje ao sam miris kola a koji se peku. To je potrajalo samo nekoliko sekundi. Ponovno sam utonuo u krevet i to je bilo kao bojno polje na kojem se odre eni broj vojnika pravi mrtvima, zamjenjuju i svoj miris mirisom zemlje i osjeaju i slast kakvu nisu osje ali još od igara u djetinjstvu. Tada sam ponovno zaspao. Kad sam se probudio, nisam bio ak ni zapanjen lako om s kojom sam stavio prošlu no na stranu. Mnogo je jednostavnije zakopati stvarnost nego se riješiti snova. Istuširao sam se i obrijao. Zaobljenim škaricama podrezao sam dlake u nosu. Nisam loše izgledao, uzevši sve u obzir, jer je filmski segment bio dovršen i istrgnut iz mene (krv i o i), crna je želja ispunjena (sa svom popratnom panikom takvog trenutka), imao sam jako malo novca u džepu i nisam morao nigdje posebno i i.

1) New York me nije e kao s mikrofona i flotom limuzina s vrpcama, slatka stara babilonska kurva od grada koja zijeva kao Mae West.

2) Mreža je do sada ve bacila moje korporacijske ostatke u neki metalni ormar za kartoteku s oznakom *u iš ekivanju povratka duše iz limba*.

3) Ostati u Fort Curtisu nije dolazilo u obzir; grad je sada bio jednostavno zbroj svojih nesnimljenih monotonija.

4) inilo se da je i samo vozilo s prikolicom zabranjeno. Što bismo Sullivan i ja rekli jedno drugome? (Što smo ikada rekli jedno drugome?)

No u ogledalu nisam izgledao loše, uzevši u obzir sve te stvari. Uistinu sam ostao David Bell. Oprao sam zube, odjenuo se i otišao sjesti na fotelju i rezati nokte. Možda bih mogao oti i u Montanu i zaljubiti se u konobaricu u bijelom restoranu. Kanada bi mogla biti zgodna, zapadni dio, jer je to bila jedna od posljednjih ne-krivih regija na svijetu. Mogao bih pušiti hašiš godinu dana u e i ispred Plave džamije u Istanbulu. Tada je ušla žena u raskop anom ogrta u iznad hla a i džempera. Nikada ju ranije nisam vidio. Promijenila je plahte, nekoliko puta udarila po krevetu, a zatim je izravnala jastuk rubom ruke na karate na in. Kratko me pogledala na onaj analiti ki na in na koji svi zaposlenici hotela procjenjuju biografije gostiju. Nastavio sam rezati nokte, gledaju i kako mali srebrni polumjeseci lete u zrak. Završila je s namještanjem kreveta i bacila rabljene plahte u hodnik. Tada je posegnula iza do vratka i uvukla usisa . Odmah sam skupio noge.

Pokrenula je aparat i po ela usisavati, usmjeravaju i usisa jednom nikom dok je drugom pokušavala maknuti kosu s o iju. Na nogama je imala debele bijele arape i mokasinke. Na

* osa, na engleskom wasp - igra rije i s kraticom WASP

ogrta u nije bilo pojasa i bio je ogroman, vjerojatno je pripadao njezinom suprugu. Aparat je progizao pored mene, pojeo moje nokte i ja sam podignuo stopala na stolicu. Spustila se na koljena i upravo htjela po istiti prostor ispod kreveta kada se okrenula i pogledala me. Mogao bih oti i u Texas.

"Tu su cigarete i kutija šibica. Želite li ih ili ne?"

"Ne", rekao sam.

Usisala ih je. Nisam imao pojma koliko je sati. Moji nokti u aparatu. Dlake s mojeg trbuha i testisa zakovrane u plahutama u hodniku. Pri vrstila je malu etku na cijev i o istila rolete.

"To je Vaculux, zar ne? Oni su bili klijenti mojega oca. To je bilo davno. Sada pušta bradu. Od same pomisli na to nelagodno se osjeća."

"Samo radim svoj posao", rekla je.

Tada je tiho otišla, još jedna nevažna stvar koja ne e pro i nezapameno. Stopala su mi još uvijek bila na stolici. Neaktivnost je po etak one vrste znanja kojoj je na samome kraju shvaćanje da nikakva aktivnost nije potrebna. Ona sama djeluje prema naprijed i onda se vraća i nema ni eg što više opušta ni ni eg sla eg. Sobarica je ostavila otvorena vrata i Sullivan je stajala tamo u svojem ciganskom baloneru. Nasmiješili smo se jedno drugome. Da sam dovoljno dugo ostao na toj stolici, svi bi oni došli do mene, kancelari, prefekti, povjerenici, uglednici i svi bi htjeli znati ono što ja znam što bi moglo biti od koristi.

"Došla si pogledati truplo?" pitao sam.

"Mogu li sjesti?"

"Izvoli."

Sjela je na uzglavlje kreveta, na jastuk, oponašaju i karakteristike mog vlastitog položaja, podignutih koljena i ruku podvijenih preko njih. Iznad nje na zidu - jaz izme u tiskanih rije i - bila je litografija koja je prikazivala Indijanca koji vesla u kanuu na planinskom jezeru. Mnogo ranije rekao sam da u u opisivanju Sullivanove pokušati izbje i analogije, no trenutno je izgledala kao da je i sama Indijanka, osvetni ka *squaw* koja e se spustiti s planine nakon borbe i iš upati jezike mrtvih vojnika tako da ne budu u stanju uživati u mesu bizona u svijetu duhova. Izgledala je kao k erka Crnoga Noža, majstorski primjerak ubojstva.

"Nadam se da ti nisam nedostajala jutros, Davide. Nisam spavala, pa sam otišla do prikolice. Mislila sam da ti ne e smetati."

"Što se dogodilo? Što se odigralo ili desilo? inisi se da sam to smetnuo s uma."

"Prestalo je kišiti i maštarije su izašle na javu. Tvoj doma i film doveo te do stanja tjeskobe. Pokušala sam te utješiti. Želiš biti natopljen grijehom, pa sam se potrudila pomo i ti u tome. Stari prijatelji imaju obveze jedni prema drugima. Davide, ja te zbilja volim i mrzim. Volim te zato što si lijepa stvar i dobar de ko. Neviniji si od poljskoga miša i ne vjerujem da u tebi postoji ikakvo zlo, ako je to mogu e. A mrzim te zato što si bolestan. Bolest do neke mjere izaziva sažaljenje. Iznad te mjere postaje mrska. Postaje poput osobne uvrede. Dobiješ želju uništiti bolest uništavanjem bolesnika. Ti si tako dragi kliše, ljubavi, i nadam se da si pronašao središte svojega grijeha, iako moram re i da mi se ništa što smo sino radili ne inistrašno udnim."

"Poljubi me u guzicu", rekao sam.

"Trebaš li novca?"

"Je li ti Brand rekao da me to pitaš?"

"Rekao je da nemaš mnogo. Ja imam nešto. Sigurno emo se opet sresti. Onda mi možeš vratiti."

"Mogu iza i na kraj, Sully."

"Kuda ideš?"

"Prema zapadu, valjda."

"Mrzim pomisliti na to da eš tamo biti posve sam, Davide. Iskreno, zbilja te volim na svoj paukovski na in. Ne eš imati s kim razgovarati. I ne eš se imati s kim igrati igrice. A udaljenosti su ogromne. Parkirani smo odmah preko puta ulice. Po i s nama."

"Kuda?"

"Natrag u Maine. Onda ku i."

"A što je s Brandom? Hoće li on ostati u Maineu?"

"Nije odlučio", rekla je. "To sve ovisi o njegovoj teti Mildred. Ako mu da nešto novca, mogao bi iskušati Meksiko. Inače se vraća natrag u garažu. Njegova jedina stvarna nada je vratiti se u borbu. Predložila sam mu da se ponovno prijavi u vojsku. Uvjerena sam da je to jedini način da preživi. Tu i tamo se svatko mora suočiti sa svojim demonima. Je li tako, poručnice?"

"Mene ne muče nikakvi demoni", rekao sam. "Moj je problem ogroman, kao što to oboje znamo, no strogo etnički. Nemam prijatelja Židova. Kako to da toliko toga znaš o Brandu?"

"On mi govori."

"Je li ti govorio o svom romanu? Veliki američki snop praznog papira."

"Šapnuo mi je tužne detalje."

"Kad je to bilo?" pitao sam.

"Odmah prve noći u Maineu."

"Ne sjećam se da ste vas dvoje bili sami u bilo koje doba te večeri."

"Došao je u sobu."

"Onu u kojoj smo spavali ti i ja?"

"Da."

"Shvaćam."

"I kleknuo je pored mogog kreveta i šapnuo mi stvari. Tužne male stvari. Želio je da znam istinu. Valjda je mislio da će to uiniti put sretnijim. Naravno, dala sam mu odriješnje."

"I tada si se pomaknula i pustila ga da legne s tobom u krevet."

"To no", rekla je.

"A ja sam bio preko puta u sobi. To je bio zbilja duboki san. I vas dvoje ste se odonda ševili?"

"Tu i tamo."

"Shvaćam", rekao sam.

"Da", rekla je ona.

"Ono što ne razumijem je logistika. Kako ste to uspjeli?"

"Iskoristili smo svaku kratku mogućnost. Bilo je to poput proljeća i ljubavi koja ne može čekati. Dok smo bili na cesti, nije uopće bilo lagano. Stvari su se popravile kad smo stigli tu."

"A što je s Pikeom?"

"Stražarska dužnost", rekla je.

"A prvi put je bilo te noći u Maineu i ja sam bio u istoj sobi preko puta."

"Bilo je zbilja jako zabavno, Davide. Hrkao si kao Lyndon Baines Johnson."

"Ja ne hrčim. Jebeno ne hrčim."

Ono što je uslijedilo imalo je aspekte burlesknog humora, tračak stiliziranog sadizma, djelić starih šatorskih šou programa i pite u lice. Prebacio sam noge preko naslona fotelje i odgurnuo se preko njih na pod. Sullivanova je ustala s kreveta i sada smo oboje stajali. U svojem uprljanom poderanom baloneru izgledala je kao da spada u demonstraciju koja kasni trideset godina.

"Čekaj tu", rekao sam. "Želim se pozdraviti s ostalima. Rukovanje muževnih drugova. Nazdravit ćemo sudbini."

"A čemu ćemo ti i ja nazdraviti?"

"Mom zdravlju, naravno."

Popeo sam se u stražnji dio prikolice. Pike i Brand su igrali remi. Pike je prišao odingo psima u Australiji i nije podigao pogled kad sam ušao. Stao sam iza njega, stavio mu ruke na ramena i snažno stisnuo. Napokon je prestao prišati.

"Dama te traži."

"Zbog čega?" rekao je.

"Soba 211. Bolje požuri, pukovniče."

Polagano je ustao i izašao i ja sam uzeo njegovu stolicu na rasklapanje i okrenuo je tako da su moje prekrížene ruke bile na njezinom naslonu kad sam se okrenuo prema Brandu koji je sjedio za drugim krajem stolice. Na sebi je imao vojničku kaku jaknu. Ja sam imao zgužvane hlače od samta i plavu radnu košulju.

"Rekla mi je", rekao sam.

"Što ti je rekla?"

"Sully mi je rekla da ste se vas dvoje igrali doktora i sestre."

"Pa što."

"Za to je trebalo imati petlje s obzirom na to da smo mi stari prijatelji, ti i ja, a ona je bila sa mnom ako ne službeno, onda zasigurno neizravno."

"Petlja pomaže", rekao je.

"Poznajem ju godinama. Ne možeš se samo tako ubaciti."

"Poznavao si ju godinama, a ja sam ju poznavao nekoliko minuta. To se svodi na isto. Takve stvari treba procijeniti u svjetlu vje nosti."

"Da ti nešto kažem. Uhvati se za to. Slušaš li? Pustila te u svoje ga ico samo zato što se bojiš biti pisac. Jesi li to shvatio? Moj ti je savjet da se ponovno prijaviš u vražje zrakoplovstvo. Naš oružani sustav nije potpun bez tebe."

"Barem sam letio, prijatelju. Ti si bio nekakav šljaker ili inovnik."

"Ja nisam ak ni bio u vojsci."

"To sam mogao i misliti."

"To si mogao misliti, je li?"

"Prokleta to no", rekao je.

"Hajdemo iza i van gdje emo imati prostora za kretanje."

"Pri e su jeftine."

"To je vrlo originalan komentar", rekao sam.

Prošli smo uskim kolnim prilazom do parkirališta iza hotela. Tamo su bila tri automobila iji su prednji odbojnici bili pored duga kog brvna. Brand je skinuo jaknu i bacio je na zemlju. Bacio sam se na njegove istetovirane pse na ruci i po eo štipati. Izgledao je iznena eno, a tada je zavikao. Tada me uštipnuo za stranu vrata. Tako smo držali jedan drugoga, štipaju i i pokušavaju i ne raditi grimase i ne vikati. Jako me boljelo. Znao sam da ne u mo i dugo izdržati i pustio sam ga i udario u nogu. Povukao me za kosu. Tada smo stali okrenuti jedan prema drugome.

"Zašto se tu emo oko te ružne ku ke?" pitao sam.

"Ona nije ružna."

"Onda neugledna."

"Nije ak ni neugledna i ti to znaš."

"Ona je neugledna."

"Nije", rekao je.

"Zar ne eš skinuti nao ale?"

Po eli smo se hrvati i on me ugrizao za rame. Uhvatio sam ga za prsa i prebacio na zemlju preko kuka. Nisam ga udario po rebrima iako bi to bila najlakša stvar na svijetu. Tada, na zemlji, on me žestoko pogledao i zgrabio se za prepone. udna gesta, ne znam što je trebala zna iti.

Pomogao sam mu da ustane i onda smo se vratili. Rukovali smo se i rekao sam mu da može uzeti moj auto ili ga prodati i zadržati novac; u svakom slu aju je njegov. Tada sam otišao u prikolicu i ukrao Sullivani in radio. Ostavio sam ga kod recepcionera i popeo se do sobe. Rekao sam im da ih Brand eka i poželjeli smo sre u jedni drugima. Pike i ja smo se rukovali, Sullivan me poljubila u obraz. Kad su otišli, spakirao sam stvari u kov ega, uklju uju i kameru koja je težila samo tri kilograma, kao i sve role filma i trake. Odlu io sam ostaviti tronožac i kasetofon, kao i odijelo, sportski kaput i dva para cipela. Pozvao sam recepcionera gore i rekao mu da je sve to njegovo i da je to više nego dovoljno da se plati li enje sobe. Otišao je zbunjen. Tada sam masturbirao na istim plahtama, osje aju i udnu i ispraznjuju u radost, hladno nemarno zadovoljstvo onih vremena kada ništa nije predvi eno i sve što se ostavlja iza sebe ini se tolikim balastom za službu nižeg sve enstva. Sišao sam i ugurao radio u jedan od kov ega. Tada sam se uputio na prvi dio drugog putovanja, velikog istraživa kog skoka u dubine Amerike, san o divljini svih pjesnika i voda skautskih odreda, prema zapadu, prema našoj jasnoj sudbini, prema suverenom crvenom drvu i obojenim

pijescima, prema planinama preobraženima zlatom, prema zapadu da bih uskladio sjene svojega imidža i sebe samog.

ETVRTI DIO

12

Tiho padam kroz sebe. Duh se smanjuje s prestankom svake strasti, bez obzira radilo se o boli ili ljubavi i, dok pripremam posljednje stranice, osje am da klizim u komu, san bez posebnog straha, a ipak prili no uzak i bez dna. ini se da je ostalo malo mene.

- 1) Intenzivna samo a postaje nepodnošljiva samo kad nema ni ega što želite re i drugome.
- 2) Sveci razgovaraju s pticama, no samo lu aci dobiju odgovor.

Dosegao sam to ku u kojoj se izmišljanje aforizama ini vrlo vrijednom zamjenom za dobro dmštvo ili ludilo. Ova pri a zasigurno nije ni jedno ni drugo. Previše je toga bilo iskrivljeno u ime simetrije. Naši su životi bili najkra a udaljenost izme u dvije to ke, ro enja i kaosa, no ono što se pojavljuje na ovim stranicama predstavlja, u svojim urednim proporcijama, gotovo oslobo enje od kaosa. Previše je toga zaboravljeno u ime sje anja. Ne spominje se ožiljak na mom desnom kažiprstu, bijeli lijek koji sam uzimao kao dijete, eterne vizije nakon va enja krajnika. U mojem umu odjek tih udaljenih stvari je prava oluja, koja nadživljava besmrtnu knjige, duge i kratke ratove, putovanja na druge planete. Ukratko, nisam bio dovoljno lukav. Krenuo sam srednjim putem, ni rajem ni paklom, i nikakva koli ina sebi nog istraživanja ne može me uvjeriti da lukavstvu ne rastu najoštrije kandže u najve im krajnostima svijesti. Nije da je taj rad bio izveden bez svrhe. To je dragi predmet. Volim ga gledati, uredno složene stranice, stotine njih, njihove razli itosti skrivene od oka. Svako malo mi em rukopis iz jedne sobe u drugu da bi me iznenadio kad udem u tu sobu. Nikada ne podbaci u tome da bude dirljiva stvar, knjiga na stolu od borovine, poetska u svojoj usamljenosti, posve mirna, podsje a na Cezannea u bezvremenoj svjetlosti koju isijava, jednostavna stvar, ekvivalent rola u obliku kutije, rola koje su smještene u mojem malom klimatiziranom skladišnom sefu.

U zadnje vrijeme prou avam snimljeni materijal, sat za satom. U nekim dijelovima ima osaka ene ljepote - Sullivanova na ljulja ki, sjene i prijetnja, duga ka tamna aplja koja se gega kroz ne iji prazni san. Epizode iz Fort Curtisa su samo mali dio onoga što e s vremenom postati film u tišini i tami. itava stvar traje gotovo tjedan dana, necenzurirani rad od nekoliko godina. Kad se gleda redoslijedom kojim je snimljen, film postaje tamniji i tiši kako napreduje. Tu su segmenti iz Fort Curtisa. Tu su demonstracije, govori, parade, neredi. Tu je odmor koji sam proveo u Vermontu, i ljudi koji ulaze u moj stan i odabrani dijelovi ljubavne veze. Tu su duge nemontirane scene u kojima prijatelji i neznanci bombasti no govore u kameru o svojem ludilu. U ovoj to ki oslobodio sam se zvuka. Tu su ku e, sve vrste ku a, svugdje gdje sam išao. Tu su kiosci s novinama, izlozi du ana, autobusni terminali i ekaonice. Tu su asne sestre, njih stotine, tako veoma crne i bijele, savršena tema u svojoj duga koj procesiji, bezvu ne poput krunice koja prolazi kroz ruku. Nakratko sam se vratio pojedincima -žene i dje aci u bolni kim hodnicima, gluhošnjem ljudi koji igraju šah, ljudi u tunelima. Prava drama nije se mogla prona i u kazalištu. Prava drama bili smo mi i mi smo trebali sjene na kojima emo kredom nacrtati svoju svjetlost, brzinu da pobijedimo slijed, beskrajno malene rupe u koje emo zasaditi svoju svijest. Po eo sam ih premalo eksponirati ne bi li postale grublje, uništavaju i oblik i svjetlost, pokušavaju i riješiti tamu posve ulaze i u nju. Pred kraj filma tu su muzeji, prizori snimljeni u mramornim dvoranama, praznima, nalik na podmornicu, koje satire tama što se širi s rubova ekrana, kraljevi od kamena

vapnenca koji su jedva vidljivi, ugodne flamanske dame u etvrtastim okvirima i tada, napokon, dugo vremena nema ništa. Sam se kratko pojavljujem na samom kraju, odražen u ogledalu dok držim kameni tijekom prve od scena iz Fort Curtisa. Tih dvadeset sekundi filma isto tako služe kao po etak.

Film u najboljem slu aju funkcioniira kao krajnji shizogram, vježba u dijametriki koja pokušava rastaviti zna enje. Volim dodirivati film. Volim ga gledati kako se mi e kroz projektor. To je moj uspjeh. Sullivanova i Brand, u svojoj kirurškoj iskrenosti, nau ili su me da se bojim umjetnika i zavidim mu. (Brand je, naravno, kao što se kasnije pokazalo, bio pisac praznih stranica. Tako mislim o njemu, definitivno romanopisac, svakako zanatlija velikog talenta - no onaj koji bira rije i boje papira na kojima su napisane.) Želio sam postati umjetnik, kao što sam vjerovao da oni jesu, pojedinac voljan da se bavi složenostima istine. Bio sam jako uspješan. Završio sam u tišini i tami, mirno sjede i, stvaratelj objekata koji oponašaju moju pristranost.

S ovog prozora mogu vidjeti ocean, daleko ispred, kako se ljulja u tom praznom bijesnom sjaju kojeg loše vrijeme postavlja na sve vode. Kasnije u šetati plažom oko sat vremena. Ako se dotad pro isti vrijeme, mo i u vidjeti obalu Afrike, veliku sme u oblinu ekvatorske slabine. No sada je zadovoljstvo predvi ati ponovni (sljede i odjeljak) ulazak u razdoblje moga života koje je bilo znatno vrednije od filma.

Ne e biti vatrometa na prijelazu stolje a. Ne e biti agonija u vrtu. Sada kad no domahuje, prva svjetiljka koja e se upaliti pripadat e ovjeku koji ska e s litice i u i letjeti, koji se uzdiže prema Sun evoj obratnici i širi ruke s prsa da zagrlj vatru. ino se da je zvuk oceana izgubljen u vlastitij eksplozivnoj strasti. Na sebi imam bijele hla e od flanela.

Clevengerov paleolitski ljubi asti *Cadillac* imao je klimu, mekane tepihe, podstavljenu komandnu plo u, stereo sustav i protuprovalni alarm. Za volanom je izgledao kao džokej veteran koji nema ni najmanje strahopoštovanja prema veli anstvenosti vlastitih boja. Imao je oko pedeset godina, maleni muškarac s vratom od gline ispresijecanim širokim, dubokim usjecima. Clevenger je bio Teksašanin. Pokupio me negdje u Missouriju gdje je bio u posjetu sestri i njezinoj obitelji. Kad sam mu rekao da nisam krenuo nigdje posebno, nasmiješio se i rekao mi da udem. Smiješio se ve im dijelom Kanzasa i mogao sam samo pretpostaviti da je u mladosti imao neku tajnu povezanu s danima autostopiranja i s teretnjacima i no ima provedenim s ljudima bez pjesme uz sklup ano svjetlo vatre. Odsjedali smo u najskupljim motelima i Clevenger je jeo odreske i pržene krumpiri e za doru ak. On je bio glavni nadzornik probne staze za automobilske i kamionske gume blizu grada u Zapadnom Texasu koji se zvao Rooster. Ovo je bio posljednji tjedan njegova odmora i obavljao je neke privatne poslove koji su o ito bili veoma unosni i zasigurno jako rašireni. Nakon Kanzasa presijekli smo kutni dio Colorada i prešli New Mexico. Putovanje je bilo jako dosadno. Stalno smo se kretali prema šavu zemlje i neba, no nikada nismo stigli tamo i ništa nije bilo neotkriveno i vrijeme je bilo zbunjeno. Instruktori vožnje aviona prelazili su preko planina i pustinje. Prošlost se vra ala u plastici. Ekološke ravnoteže bile su poljuljane i inilo se da stvari baš i nisu zbrojevi svojih dijelova. Pripadnici teritorijalne policije nabrekli su od oružja. Bilo je zgodnih obrata u tijeku povijesti i zemljopisa; jelovnik u restoranu u stilu Divljeg zapada sadržavao je kratku obavijest da je glavna blagovaonica kopija glavne blagovaonice uvenog Cattlemana u etrdeset i petoj ulici u New Yorku. Ljudi su lovili ribu, išli u lov, vodili sinove u posjet novoj vojnoj postrojbi i pri ali o mjestima kao što su Phoenix i Vegas kao da se sje aju nekog teleskopski udaljenog trenutka, nekog maglovitog zelenog letka djetinjstva na planetu Zemlji. Svi ti dani zapravo nisu bili daleko od ideje o životu u Mjese evoj koloniji; svugdje gdje smo išli Indijanci su se postrojavali diljem krajolika poput radnika žednih kisika, muškarci poslani da mi u kamenje na mjestu koje nije ništa osim kamena. Kenneth Wattling Wild (iz Chicaga, River Forest, ameri ki marinci, fakultet Leighton Gage, Chicago, Nesanica i, nesumnjivo, ponovno River Forest) jednom je napisao:

Smrt dolazi u parovima no u

s viskijem osvete u dahu.

Naši karabini leže pored rijeke.

I to, tada, Mjesec i obojeni poniji, inilo se poput dolaženja i odlaženja vremena oslobo enog svega što ga veže. Književnost je ono što smo prošli i ostavili iza sebe, osim ljudi i kaktusa. Godinama me vrsto držala velika odmataju a tajna ove duboke moralne kaljuže od zemlje, debeli odjeljci i nametljive fotografije, galopiranje zadihanih pridjeva, prerijska istina i ista ubijanja orlova, pustinja omotana slikama Navajo Indijanaca, prizori iz nadrealisti ke kinematografije, klijetke vezane uz pumpe, meksi ke gra evine i obješene gitare, plu a crkvenih orgulja i škriļje-vac carstava, koralj u ovom udnom mjestu koji upu uje na relikvijarno more i na blaženi lik Boga na praznovjernim planinama. Bez obzira jesu li romani i pjesme prisvojili zemlju ili su uzeli nešto istinito od nje, to i nije glavna stvar, koliko ovo: da je ono ime sam se bavio bio tek književni pothvat, pokušaj pronalaženja uzorka i motiva, napraviti od ne eg divljeg gadljivu tezu o biti duše nacije. Formulirati. Tražiti veze. No vjetar je izgarao preko korita rje ica, jedva mi u i zemlju, i nije bilo ni ega što bih si mogao najaviti u smislu povijesnog otkri a. ak i sad, dok ovo pišem, mogu priop iti malo od onoga što sam vidio. *Cadillac* je u prosjeku išao blizu stotinu i etrdeset kilometara na sat i prozori su mu bili obojani u zeleno u korist Clevengerovih suncem sprženih o iju.

No nikada se nije umarao od vožnje. Stajali smo samo radi hrane i spavanja. Obavio je dosta telefonskih poziva, tu i tamo se sretao s nekim ljudima, a nekoliko je puta parkirao na trenutak na ulasku u grad i procjenjiva ki gledao brojne nekretnine. No ti su zastoji bili tempirani tako da se poklapaju sa stajanjem zbog hrane ili spavanja i uvijek smo se brzo ponovno našli na cesti. Clevenger je volio cestu. Ona je bila ravna linija ozna ene dužine i ograni enja i po njoj se moglo napredovati samo najizravnijim od svih na ina; neki puti koji vijuga po visinskom dijelu Bavarije uništio bi njegov um. Tek iz puke formalnosti dopustio bi mi da sjednem za volan. Kad nije vozio, jedva da je uop e pri ao i mislio sam da bi volan mogao biti njegov tajni porok, jedini krug u njegovu životu, i bio je gotovo izgubljen bez njega. Vrijeme je klizilo naprijed i natrag i priroda je bila izvan središta i ja sam slušao radio. Prebacili smo se s radija u automobilu na kasetofon, pa na Sullivani in prijenosni radio koji je smanjivao svijet. Ponekad bih uspio napraviti živahnu mješavinu, pa bi državnici ili najavlji va i reklama govorili ispod zvukova *soul-rocka*. Clevengeru se to svi alo i onda bi dao gas i naslonio lakat na podstavljena vrata. Ve inu vremena slušali smo prijenosni radio i auto je bio ispunjen zvucima *beata*, *gospela*, *geto soula*, zatvorskih bendova, malaksalog, gotovo šepavog studentskog rocka, elektri nih opscenosti i propasti, divljih gusli iz Nashvillea, tamburina i ežnjivih bubnjeva i tada bih no u mijenjao stanice i tražio *jazz*, a uz malo sre e uhvatio bih djeli govora katatoni nog redovnika ili bi se Sun Ra sudario s antitvari i neka bi nota spojila djeli e prostiru e no i i sve bi na trenutak imalo smisla, lude harmonije donosile bi ve inu onoga što je razumno onima koji su tr ali sa smr u i krenuli bismo u zaljev rane svjetlosti s tom crnom glazbom koja je prelazila preko mene i osje ao bih se poput stranca u svojoj ljubavi prema njoj, jer ja nisam tr ao ni sa im.

Za vrijeme doru ka Clevenger je gledao konobaricu, ženu sporih kretnji u bijeloj uniformi i bez arapa, ženu koja je dobro poznavala napon vlastitog tijela, njegove to ke vrsto e i elasti nosti i kako izvu i najviše od hodanja i stajanja tako da je nakon nekoliko minuta uniforma postajala više ili manje suvišna. Clevenger je naru io dobro pe eni odrezak i palcem i kažiprstom prošao itavu cigaretu prije nego što je pripalio.

"S nekim ženama legneš", rekao je. "Neke žene ševiš, neke jebeš, neke tucaš. Onda postoji kraljevska ševa i pol. To je jahanje na devi visoko iznad razine mora. Veza za jednu no a onda moraš po . A onda postoji karanje."

"To da nema arapa me raznježuje", rekao sam.

"Samo je jedna stvar bolja od nedostatka arapa. To su arape. One te pokrenu. Ovo je dobri stari svijet sve dok malene djevoj ice nastavljaju rasti."

"Kad se moraš vratiti?"

"Za tri dana", rekao je. "Prvo moram svratiti u Phoenix. Podi sa mnom, Dave. Ženi e biti drago imati društvo. Ona tamo zna biti usamljena. Kojoti i Meksikanci. Ona je iz San Antonija i ako sve ispadne dobro, možda nas uspijem vratiti u San Antonio. To je zbilja krasan grad. Ženica se ne slaže s mojom sestrom, a, da se slaže, morao bih je povesti na ovu

našu turneju. Sve ispadne najbolje ako dovoljno dugo ekaš. Pogledaj te noge. Famosne su. Ona je famozna."

"Mislim da ne u i i s tobom previše daleko. Ve sam iskoristio tvoju gostoljubivost."

"Prokletstvo, ne brini zbog toga, Dave."

"Prakti ki sam švorc. Moram nešto poduzeti."

"Ja ti mogu pla ati neko vrijeme. Prokletstvo, možeš voziti. Podi dolje sa mnom i pogledaj probnu stazu. Ne eš mnogo zaraditi, ali eš zaraditi barem nešto gotovine dok ne odlu iš koji e ti biti sljede i potez."

"Možda u to u initi."

"Nema tu možda. A odsad, drži svoj novac u džepu. Nema potrebe da pla aš. Imam sve riješeno. Dobro emo se još nasmijati prije nego što ovo bude gotovo."

Na putu prema zahodu rekao je nešto konobarici i ona se nasmiješila, punim ustima i suženim o ima, krasni topli otpra aj, možda i vragolasta ulaznica za povratak. Tada smo ponovno bili na cesti i Clevenger nikada nije bio sretniji. Ta žena je potaknula neki kružni tok krvi u njemu, fino izjedna avanje na rubu njegova raspoloženja, i govorio je sve do popodneva, voze i blizu sto šezdeset i nagnut naprijed oko volana tako da mu se stražnjica lagano podignula, pa je sjedio na bedrima. Rekao mi je da se dvaput rastao, nagingju i glavu i pokazuju i znak pobjede. Prva supruga bila je djelomi no Meksikanka, djelomi no Apaš, djelomi no Velšanka i mrvicu francuska Kana anka. Imao je devetnaest godina kad ju je sreo i bila je najljepša žena koju je ikada vidio. Njihovi problemi zapo eli su kad mu je pokušala odgristi desno uho tijekom sva e o drugom muškarcu. Clevenger je pokazao na desnu stranu glave i ja sam se nagnuo da bolje pogledam; na uhu nije bilo ni eg uo lživog, no ja sam ipak klimnuo glavom. Njegova druga žena bila je prodava ica. Nikada ga nije gnjavila. itave dane provodila je u jeftinom du anu prodaju i igra ke i stvari. Nave er je kuhala, istila, gla ala i krpala. Clevenger ju je po eo tu i.

Na glavi sam imao svoju arobnu kapu sa škotskim uzorkom. Clevenger je ušao u Arizonu. Pitao sam ga gdje je veliki rezervat Navajo Indijanaca i on je rekao da smo dosta daleko od njega u smjeru juga, što mi je sasvim odgovaralo. Ru ali smo u plavom restoranu i ja sam otišao na zahod i pogledao se u ogledalu. Moja kosa, koja nije bila ošišana otkad sam otišao iz New Yorka, bila je znatno guš a i svi alo mi se kako se gomilala iza i ispod kape, koju sam nosio nabitu na elo i malo nagnutu na jednu stranu. Nisam se bri-jao dva dana, no lice je izgledalo dobro. Zapravo, nekoliko su mi puta u prošlosti rekli da je plava dvodnevna brada prili no atraktivna. Provjerio sam perut. Sutradan smo krenuli prema Phoenixu.

"Moraš ih smiriti", rekao je Clevenger.

"Koga?"

"Svakoga tko ti se primakne."

Prošli smo pored mladi a na cesti, no on nije nosio gitaru i u svakom slu aju bilo bi nemogu e da je Kyrie došao tako daleko u tako kratkom vremenu. Iza vjetrobrana itava je zemlja bila bljedozelena voda, kao da je nešto krenulo po zlu sa suncem i ova invalidna civilizacija bila je potopljena svjetloš u vode. Dobre utrobe i loše utrobe. Zemlja se uvijala. Tada sam vizualizirao svoj stan, prazan i taman i tih, namještaj Johna Widdicomba, odijela F. R. Triplera ij. Pressa, knjige o umjetnosti iz Rizzolija, tepisi iz W&J Sloanea, potrepštine za kamin iz Wm. H. Jacksona, pribor za jelo iz Bonniersa, kristal Steuben, cipele Banister, džin House of Lords, košulje Gant i Hathaway, stereo linija Garrard, Stanton i Fisher, kravate Countess Mara, ru nici Fieldcrest, sitnice iz Takashimaye. Ru ali smo u ogromnoj staklenoj kafeteriji koja se nalazila odmah do autoceste; desetak kamiona s prikolicama bilo je parkirano ispred nje. Nakon što smo pojeli, nazvao sam broj svog stana, na ra un nazvane osobe, i slušao kako telefon zvoni u praznim sobama. To je bilo tužno i lijepo iskustvo i mogao sam vidjeti prašinu kako se skuplja na stolovima i knjigama i daskama prozora. Sve je bilo mirno i mogao sam pro i po sobama, dotaknuti rub kamina, okrenuti stranice knjige koja je ostala otvorena na stoli u za kavu. Kažiprstom sam ostavio debelu crtu u prašini na radiju. Puhnuo sam u zastor za tuširanje i pogledao u ogledalo iznad umivaonika i slušao kako zvoni telefon. itao sam tu knjigu prije ne baš mnogo tjedana i inilo se mogu im da je na njoj ostalo još malo etera, što je inilo vje ni trenutak od onoga što je bio vlažni prst koji okre e

stranice. Tada su sobe ponovno bile prazne, ak i u mojoj glavi. Nisam bio tamo i ništa se nije micalo. Tamo je postojao samo zvuk telefona.

Voza i kamiona sjedili su uz svoje šalice kave u nekoj vrsti suzdržanog delirija, muškarci koji su tisu u puta napravili ono što se mora napraviti, koji to i predobro razumiju. Ponovno smo krenuli. Clevenger, za volanom, pokazao je na grupu od deset ili dvanaest malih nastambi smještenih u plitkoj dolini oko tri stotine metara udaljenoj od ceste. činilo se da su to drvene i glinene kolibe. Usporio je automobil i stao.

"Tu su dakle", rekao je. "Prije godinu dana bilo ih je možda tri ili četiri. Sada ujem da ih je do dvadeset."

"Tko su oni?"

"Hrpa klinaca. Mladih od tebe. Žive tu s Indijancima. Prokletstvo, ne znam što smjeraju. Ujem da traže nekakvu vrstu agrarnih prava naseljenika. Na Vladinoj su zemlji, pa je to samo pitanje vremena."

"Mislim da bih volio pogledati. Smeta li ti?"

"Ovo je slobodna zemlja, de ko."

"Možda bih trebao uzeti svoje stvari. Dovoljno sam dugo bio na teret."

"Evo što ćemo", rekao je. "Idi dolje i pogledaj. Ja ću skoknuti do Phoenixa i pokupiti te što prije mogu. Izguraj dva židovska deka. Ne će mi trebati više od nekoliko sati. Onda ćemo krenuti dalje."

"Dovoljno sam dugo bio na teret, gospodine Clevenger."

"Odvuci guzicu dolje, sinko. I navikni se da me zoveš šefe. Tako me zovu de ki na poslu."

Spustio sam se po nasipu i prešao preko polja od ravnog kamenja i grmlja pelina. Kolibe su bile složene u uzorku koji nije bilo moguće odgonetnuti i nije se činilo da postoji ikakvo središte trga ili ikakav trg. Nekoliko ljudi je sjedilo na podu - dva mladića, bijela djevojka koja je držala indijansku bebu. Sjeo sam pored jednog od mladića. Nije imao cipele ni košulju, a hlače su mu bile žućkastosmeđe i platnene i bile su odrezane iznad koljena.

"Dave Bell", rekao sam. "Samo gledam."

"Ja sam Cliff. Ovo je Hogue. Ovo je Verna, a bebino ime je Tommy. Ili Jeff?"

"To je Jeff, rekao je drugi mladić."

"I tako vi živite s Indijancima. Kako je to?"

"To je totalna stvar", rekao je Cliff. "Daleko nadmašuje sve druge situacije. Svi živimo kao osobe. Tu ima puno ljubavi, iako ponekad postaje monotono."

"Jesu li to Navajo ili neki drugi?"

"Tu su Apaši. Prognanici iz apaškog plemena oko stotinu i pedeset kilometara odatle. Manje ili više neprilagođeni. Odbili su postati rančeri kao ostatak njihova naroda. Tu ih ima samo jedanaest, no otkujemo da će ih doći još. Voljeli bismo kad bi njih bilo više nego nas. To je emocionalni faktor."

"Ne želim zvukati kritično na samom početku jer ste vjerojatno iskusili dosta toga, ali baš ne razumijem što otkujete da ćete postići."

"Ne otkujemo da ćemo išta postići. Samo ne želimo biti dio festivala smrti tamo vani."

"Dolazi Jill", rekao je Hogue.

Ona je bila jako mršava i činilo se da dolazi prema nama sa strane lagano poskakujući. Nije mogla imati više od sedamnaest godina. Kosa joj je bila crvenkastosmeđa i oko nosa je imala nekoliko desetaka prigušenih pjega. Nakon uvoda i daljnjeg komentara, ponudila se da me provede po selu. Svi ću mi se kako joj se vide desni kad se smiješi.

"Ja sam iz Trentona u New Jerseyu", rekla je.

"Ja sam iz New Yorka."

"Susjedi!"

Na sebi je imala mušku bijelu košulju, krajeva zavezanih oko struka, i traperice odrezane iznad koljena. Ušli smo u jednu od koliba. Imala je zemljani pod s tepihom. Unutra je bilo nekoliko slamnatih prostirki, vrećica za spavanje, nekoliko smotanih deka, grafika Matissea na zidu i to je bilo to. Muškarac plave kose spavao je na jednoj od prostirki. Bilo je toplo i tamno. Sjeli smo na pod.

"Jesi li sretna?" pitao sam.

"Svi smo mi sretni. Ovo je naj sretnije mjesto na svijetu. To zbilja ozbiljno mislim."

"Jesu li Indijanci sretni?"

"Teško je reći. Ne govore mnogo. No sigurno su sretniji nego što su nekada bili ili bi se vratili na ranije."

"Ti si prilično mlada za ovakav život, nije da kritiziram. Jesi li pobjegla od kuće?"

"Moj tata i ja smo pobjegli. Mama nas je izlučivala. To je bila psihodrama dvadeset i četiri sata na dan. Valjda je volim, ali postalo je prilično gadno. Samo je pila i pušila i urlala preko telefona na tatu dok je bio u uredu. Pa je prestao dolaziti kući s posla. Onda je nakon toga došao i otišao po mene u školu i krišom smo uzeli moje stvari iz kuće dok je ona bila u dušinu i ušli u auto i pobjegli. Moj tata je sad u Tempeu i pokušava pokrenuti kemijsku istionicu. Dolazi ovamo vikendom vidjeti me."

"Ne dosadi li ti?"

"Sve je bolje nego raditi za stroj smrti. Ovdje se svi pokušavamo jednako odijevati. Jednostavno i lijepo. No to nije poput uniformi. To je samo dio jedinstvene svijesti zajednice. To je kao da su svi ti i ti si svi. Seks je uglavnom sa samim sobom. Možeš gledati kako netko radi nešto sa sobom i onda oni mogu gledati kako ti radiš nešto sa sobom. Tako je bolje jer je zaista išta i to je jedna stvar koju možeš raditi s različitim ljudima a da nitko ne odjuri po pušku kao što je to u tvornici smrti. Ponekad nije sa samim sobom, ali uglavnom je, a kad je dvoje ljudi, to je uglavnom zato što je udvoje još uvijek najljepše. Ne znam što rade Indijanci."

"Vidi, Jill, ja nisam novinar ili nešto takvo, pa mi ne moraš govoriti stvari koje su osobne ili osjetljive."

"To je u redu", rekla je. "Rekla bih ti bilo što jer me podsjeća na mog brata. Njega je ubila policija."

"Žao mi je što to čujem."

"U redu je. Jako sam ga voljela, ali nisam bila tužna. Moraš to nadrastiti."

"Tko je ovaj tip tu?"

"To je Nevjerojatni Smanjujući uvijek. Spava svaki dan u ovo doba. No u odlazi u pustinju. On je započeo itavu ovu stvar. Ima mnogo ljubavi u sebi. Uskoro će i njega ubiti. On vjeruje u istinitost znanstvene fantastike. Kozmos je ljubav. Nešto je tamo vani i kad jednom naučimo pozdraviti to umjesto da se toga bojimo, saznat ćemo da je naša misija ljubav. Njegovo ime je ime starog SF filma. No u odlazi u pustinju tražiti NLO. Vidio ih je mnogo. Svi smo ih vidjeli. Ovo je dobro mjesto za gledanje. To je jedan od razloga zašto je ovdje zasnovao zajednicu. Vidljivost je izvrsna. I onda će ga ubiti zato što propovijeda ljubav."

"Ja vjerujem u leteće tanjure."

"Gotovo svi vjeruju", rekla je. "No ljudi se boje priznati si stvari. Ako naučimo kako pozdraviti umjesto bojati se, itav će svemir odisati ljubavlju. No festival smrti stalno traje. To stvarini teškom nekim ljudima."

"Poznavao sam dečka na fakultetu koji je napravio isto što i ti. Napustio je školu i otišao živjeti s Havasupai Indijancima. Izgubio je dvadeset ili dvadeset i pet kilograma."

"Oni su sjeverno odavde. Mislim da su farmeri i plantažeri."

"Pitam se je li on još uvijek s njima. Leonard Zajac. Veoma briljantan dečko."

"Ovo je jedina zajednica koja je orijentirana prema znanstvenoj fantastici."

"Poznajem drugog tipa koji pješaci do Kalifornije", rekao sam.

Nevjerojatni Smanjujući uvijek pridigao se na lakat. Na sebi je imao bermude sa škotskim uzorkom. Bio je preplanuo i veoma mišičav, no davao je nejasni osjećaj pothranjenosti. Kosa mu je dopirala gotovo do ramena. Ustali smo rukovati se i shvatio sam da je visok dva metra, širok u grudima i vitak u struku. Stisak ruke mu je bio nježan. Shvatio sam da pritišćem rukom. Tada smo ponovno sjeli.

"Imate tu zanimljivu stvar."

"Mještani nas se boje", rekao je. "Ne shvaćaju da smo mi konzervativniji od njih. Mi se želimo držati starih stvari. Ovo je veoma konzervativno naselje. Zemlja. Običaji. Riječi. Ideje."

Nažalost, divljina će uskoro biti tek uspomena. Tada će se tanjuri spustiti i naša će djeca morati prigrliti novu tehnologiju. Ako ne budu spremni, ako ih mi ne pripremimo, bit će strašno puno zbrke. Moramo naučiti prihvatiti inženjere tehnologije bez emocija koje ona stvara, impuls smrti. No uskoro će velika vlada preuzeti ovu zemlju od nas i instalirati silose i rakete i lasere da NLO-i ne bi mogli doći. No Vlada na kraju sve otkida. Histerija rukuje svim oružjem. Svodnici i pera i mozga zadobivaju moć. Odgovor je nerazpoznatljivost. Postati nerazpoznatljiv od svojeg susjeda i njegovog susjeda i njegovog susjeda. Cirkus smrti dolazi u grad i benigni totalitarizam je jedini mogući odgovor."

"Nisam novinar", rekao sam.

"Tko god da si, dobrodošao si. Svi su dobrodošli. Ljubav živi u svojoj vlastitoj galaksiji. Pjevamo u devet."

"Jill kaže da si vidio mnogo NLO-a u pustinji."

"On ih zove predmeti ljubavi", rekla je.

"Vidio sam mnogo puta. No ne stvari ispunjene ljubavlju. No oni se ne mogu spustiti dok ne bude vrijeme za to. Stvar je tamo vani. Jupiter i iza beskonačnog."

"Imam vlastitu teoriju o NLO-ima", rekao sam. "Oni uopće nisu iz dalekog svemira. Oni su iz oceana. Dubina naših vlastitih oceana."

"Tko upravlja njima?" pitala je Jill.

"Dupini."

"On se samo šali", rekla je Nevjerojatnom Smanjujućem uvijek.

Ona i ja smo nastavili obilazak. Nekoliko Apaša kartalo je u jednoj od koliba. Djevojka po imenu Verna još uvijek je držala indijansko dijete. Grupa od osam mladih i djevojaka, koji su svi izgledali starije od Jill, sjedili su na zemlji i igrali se lopticom. Djevak od nekih trinaest godina, Indijanac, klekao je pored grupe; na zemlji pored njega bile su dvije rukavice i lopta za bejzbol. Podignuo sam jednu od rukavica, veoma stari model Luke Applinga. Pljunuo sam u dlan i udario ga nekoliko puta. Djevak je ustao i polako smo otišli do posljednje kolibe i pokušali dobiti loptu. Isprva smo stajali na razdaljini od samo devet metara i lagano bacali loptu, razgibavajući se. Tada smo udvostm ili razdaljinu i pokušali malo je baciti. Zatim se odmaknuo još tri metra i pokušao baciti svom snagom. Bilo je suho i veoma vruće na rubu pustinje. Osjećao sam se divno. Djevak je imao snažnu i točnu mku. Rukavica je bila mekana od upotrebe, nije bila onako dobro podstavljena kao kasniji modeli i ruka me pokušala piti. On se odmaknuo još dalje i ja sam mu dobio nekoliko visokih lopti, koje je udario i vratio na crtu. Skinuo sam košulju. Sunce je bilo ugodno i lice i vrat i torzo su mi se jako oznojili. On se kretao po zemlji i korovu, udarajuć i nogom po prašini, namjerno odgađajući i svoju stanku za uzimanje lopte kako bi mogao izvesti hvatanje preko ramena ili iza leđa. Ruka me sada jako boljela i nisam se mogao sjetiti kad sam se tako dobro osjećao. Nastavio sam bacati visoke lopte, prvo u jednu stranu, onda u drugu i djevak je skretao i presijecao i trčao unatrag, uvijek siguran u svoj teren, izbjegavajući veće kamenje a da nije skinuo oka s lopte. U pupku mi se skupljao znoj i brisao sam ga desnom rukom i onda trljao mku u prašini i brisao je na hlaćama i tada bih puhnuo na mku, još više ju sušivši, i tada bih se naslonio i bacio još jednu dugačku loptu da poleti u usta sunca. S lopte su davno nestali svi tragovi slova.

Vratili smo se u selo. Stavio sam košulju oko vrata. Jill nam je prišla i djevak je otišao. Sjedili smo na zemlji i ona je stavila prst na moja prsa i tada dotaknula moje usne s njim. Na trenutak smo gledali jedno u drugo.

"Zašto boji kosu u plavo?" pitao sam.

"Taština."

"U koju svrhu?"

"U svrhu taštine", rekla je. "Smiješno je da osoba zatambljuje vlastitu taštinu. Ako vodiš ljubav sa svojim tijelom, ubijaš smrt unutar sebe."

"Tu ima određeni nedosljednosti."

"Mislim da je njegova kosa lijepa. Zašto ne bi imao plavu kosu ako to želi? Osjećao si li da te to na neki način ugrožava? A sad zbilja ozbiljno, kakvu štetu on čini? Ako si dopustiš da budeš ono što želiš biti, fizički i duhovno, možeš ubiti mnogo smrti unutar sebe."

"Volim kad me pou avaju jako mladi. To upu uje na to da još uvijek nisam izgubljen slu aj."

"Ja te nikada ne bih mogla pou avati", rekla je. "I nikad se ne bih mogla naljutiti na tebe. To ak i nije samo zbog onoga s bratom. Ti si tako lijep."

"A to je po tvom mišljenju važno."

"Mladost i ljepota su uvijek važni. To policija smrti najviše mrzi. Oni nas žele ubiti i poševiti u isto vrijeme."

"Priznajem da je on upe atljiva figura. Pretpostavljam da Indijanci misle da je božanstvo."

"Indijanci misle da je on peder", rekla je, malo se zahihotala, a onda se za kaznu udarila po zapeš u.

"Kad se smiješiš, vide ti se desni", rekao sam. "To mi pruža gotovo ubita no zadovoljstvo."

"Sva sam zadrhtala kad sam te prije dotaknula."

"Dotakni me ponovno."

"Bolje ne", rekla je.

"O i su ti svijetlosmede."

"Želiš li ostati s nama?"

"Ne znam. Možda bi bilo bolje da nastavim dalje. Pokušavam pobje i samome sebi."

"Je li to poput suicidalnog razdoblja?"

"Mislim da ne."

"Ako jest, moj tata bi vjerojatno mogao pomo i. On je sjajan tip. Pa ga je tako moja vrištava mama gušila."

"Jesi li me gledala dok sam se dobacivao s de kom?"

"Nevjerojatno."

"Bejzbol je lijep i lijen. To je naša verzija kavanskog života. Sjediš tamo i ništa se ne doga a. Zbilja ga volim. Sezona je ve po ela. Da smo u 1955. godini, mogao bih sjediti na otvorenim tribinama na starom stadionu Polo Ground i gledati kako Giants igraju protiv CUBSA. Svuda oko mene bili bi starci bez košulja s upalim ruži astim prsima i hla ama podvrnutim iznad koš atih koljena. Kako je to? To je poput obale na kraju vremena. Jill, tvoje svijetlosmede o i me uništavaju. Lijepo je sjediti tu. Malo avrljanja uz naš prašnjavi aj. Umor je takav luksuz ovih dana."

"Trebao bi ostati", rekla je.

"Netko dolazi po mene. udim se da se ve nije pojavio."

"Ovo je dio svijeta", rekla je, "u kojem se ljudi ne pojavljuju uvijek."

Otišli smo natrag do kolibe. Nevjerojatni Smanjuju i ovjek stajao je ispred nje, gotovo jednako visok kao i koliba, na sebi je imao samo bermude, a tijelo mu je bilo meke boje kovanice od centa, plava kosa je visjela, a duboki miši i pružali su se duž mku. Bio je to zapanjuju i prizor i, dok smo prilazili, spustio sam košulju preko vrata i navukao je. Kasnije je apaški dje ak došao po mene i zajedno smo se oprali spužvom iza njegove kolibe i tada su se svi okupili oko nekoliko vatri na hamburger i kukuruz i djevojka je svirala gitaru i pjevala neke zapadnja ke balade i Clevenger još uvijek nije dolazio. U tami na rubu okupljenih ljudi poljubio sam malu Jill i dotaknuo njezine nježno pulsiraju e grudi i ona je stavila prst na moje zapeš e. Nevjerojatni Smanjuju i ovjek otišao je u pustinju na gozbu svoje beskona nosti, k bijelim patuljcima i plešu im dvojtstvima, prvi fikcionalni centimetri odiseje u svemiru. Hogue, Jill i ja smo se smjestili na spavanje u kolibu s Mattiseom. Gorjela je vatra. Hogue je pri ao o svom životu u Kanadi i Meksiku, potrazi za zlatom, tada o Bogu, tada o savršenom vakuumu; njegov djed je tražio zlato blizu ovoga mjesta, revolveraš kojem nije bilo odbojno meso mazge, no njegov otac, prestidljivi izdanak iz dana ispiranja zlata u pijesku, završio je u željeznariji. Nas troje ležali smo odvojeno. Uskoro se vatra ugasila i pomislio sam da e do i k meni u tami, pjegava indijanska djeva koja miriše na kožu i pelin. No ona nije došla. U zoru sam se probudio i ugledao Nevjerojatnog Smanjuju eg ovjeka kako se naslanja na kolibu, njegovo golo tijelo umrljano krvlju egrtuše koju je držao u ruci. Jill je ustala i krenula prema njemu i tiho su otišli prema onom mjestu kud su ve išli na pranje kasnog i ranog ovjeka.

Cadillac je ekao. Upravo smo dovršili ruak i Jill je pošla sa mnom prema cesti. Clevenger je stajao izvan automobila u novim izmama i puše i *cigarillo*. Jill se pozdravila u podnožju nasipa i zamolio sam ju da sa eka trenutak. Izvadio sam kov ege iz prtljažnika, ispraznio oba i tada jedan napunio gotovo svom svojom odje om i spustio ga dolje k njoj.

"Možeš prodati te stvari i kupiti hranu."

"Nemoj i i", rekla je. "Ružno je tamo vani."

Po prvi put otkad sam sreo Clevengera išli smo prema istoku, jugoistoku i, ako se inilo da je manje sretan, možda je to bilo samo zbog tijesnih novih izama. Zatražio je da mu izvadim sun ane nao ale iz pretinca za rukavice. Unutra je bio revolver, stvar duge cijevi, vjerojatno kalibra .45 i pitao sam se koliko je esto vježbao ga anje ili u mislima pucao iz auta u punoj brzini, ruše i kojote, crvenokošce, malene strane automobile. A sada je bio dvostruko zašti en iza umrljanog vjetrobrana i sun anih nao ala, nisko pognut u svojoj hladnoj crkvi, i znao sam da je to razlog zašto sam ja bio s njim, zbog traženja krajnjeg ekstrema, Biblije kao oružja, jalovi lov bogobojažnog ovjeka na dijete koje je zaprepastilo starije od sebe. Clevenger je vozio jednom rukom.

"Trebalo bi ih odvu i u pustinju i išibati."

"Nikome ne smetaju", rekao sam.

"Na zemlji su koja pripada Vladi."

"Pa što onda."

"Hej, de ko, razljutio si se, zar ne? No, no. Dao sam sve od sebe da se ju er vratim po tebe, ali mešetari su poslovali, a poslovnjaci mešetarili. Bila je to prava zbrka. A tamo je bila i ta žena."

"U redu je", rekao sam.

"Sad me zovi šefe."

"U redu je, šefe."

"Tamo je bila ta žena. Strašno mrzim što se moram vratiti. Vražja probušena plu a Amerike. No to je u redu. Imat emo zabavu, nas dvojica. Hej, vidiš onu vododerinu tamo?"

"Nikad nisam bio u Texasu."

"Ono gdje mi idemo zapravo i nije Texas. To zapravo nije ništa. Vidiš tu vododerinu pored koje smo prošli? To je dio lokalne povijesti, to mjesto. Oraspoloži me kad samo pomislim što se tu dogodilo. Naravno, neki ljudi ne bi smatrali da je to baš tako prokleta smiješno."

"Slušam", rekao sam.

"Bila je ta cura stara dvadeset i jednu godinu. Slatka mala studentica. Provela je no s oženjenim muškarcem. Sljede i dan otišla je ku i i rekla mami i tati. Ne pitaj me zašto. Možda samo da im to nabije na nos. Oni su zaklju ili da joj treba održati lekciju. itava obitelj odvezla se u pustinju, baš na to mjesto pored kojeg smo prošli. Njih troje i curin pas ljubimac. Tata kaže curi da iskopa plitki grob. Mama se spusti na nike i noge i drži psa za ovratnik. Kad je cura bila gotova s kopanjem, tata joj je dao revolver kalibra .22 i rekao da si puca u psa. Zbilja dirljiva obiteljska scena. Bila bi krasna slika na kalendaru koji bi neka vjerska skupina dijelila. Cura stavi revolver na sljepoo nicu i ubije se. Pa onda, nije li to ganutljivo prokleta pri a? Vra a vjeru u gotovo sve."

"Ovo je jedina zemlja na svijetu koja ima smiješno nasilje", rekao sam.

"I za što misliš da su roditelji bili optuženi? Što misliš? Hajde, pokušaj pogoditi."

Ubojstvo iz nehata?"

"Vraga ubojstvo iz nehata! Okrutnost prema životinjama. Za namjeru da ubiju, osakate ili na drugi na in ozlijede, ili puste da bude ubijen, osaka en ili ozlije en prokleti pas. To me razvaljuje. To je živu a slijepa ulica."

Tada je zauralao, iscrpljeni povik buntovnika, dvosložni zvuk koji je bio poziv, bojni pokli , lavež spašene duše na molitvenom sastanku. Nisam razumio Clevengera. U njemu je bilo nijansi koje su zamagljivale sve što sam o ekivao prona i. Književnost. Filmovi. Prešli smo preko ljuskave zemlje i inilo se da ona klizi jezikom me u kostima mazgi i pohlepe i svi su znakovi upu ivali prema nacionalnim spomenicima, prema mjestima kao što su Organ Pipe, asa Grande, Saguaro, Chiricahua, Gila, White Sands, nježni pokušaji da se balzamiraju duga ke zagonetke stanovnika planina i kretali smo se prema ve eri, na stražnjem nam je

prozoru bila griva sunca, nježna prijetnja naše zemlje, repati šišmiši u letu iznad šaputavih koliba mistika i svaka nepisana smrt pjevala je u brdima. Književnost. Pri ao sam Clevengeru o Nevjerojatnom Smanjuju em ovjeku, njegovoj velikoj visini i snazi, energiji njegove prisutnosti.

"Još nisam vidio ovjeka od kojeg se odbijaju meci."

U neko doba no i bez sna, dok sam stajao pored prozora koji je gledao na plavi bazen, sjetio sam se kako sam jednom prošao pored Waldorfa i St. Bartholomewa i zgrade Seagram i pogledao preko puta i vidio ljupku djevojku u laganoj zelenoj boji kako stoji pored izložbenog prostora Mercedes-Benz u Pedeset i šestoj ulici. Bila je ljetna ve er, petak, i grad se po eo prazniti. Prešao sam na pješa ki otok i zastao na tren gledaju i ju. ekala je nekoga. Ljubi asti suton na Park Avenue kliznuo je preko visokog stakla. Promet se usporio i blago blejanje truba podiglo se za pola tona ežnje u teškom sumraku. Osje ali su se tropi, putenost i ubrano vo e, isto tako i more, obe anje koje se razotkriva u plimama vode posoljene rijekama i zaljevima, i mreže za ljuljanje i ogromne zelene biljke, muškarac i žena gledaju kako se grad spušta u glazbene kraterne svojeg ro enja. I ona je stajala pored izloga, ne baš okrenuta prema meni, skladna i lijepa, i ta elegantna brzina uskladištena iza nje, skrivene torzije i ko nice, ravnoteža sjajnog stroja i njezino tijelo, nježno okrenuto, kao da se topi u namreškanom staklu. To je bilo sve što je bilo i to je bilo sve.

"Nadrapat emo ako ne krenemo", rekao je Clevenger.

Navla io je izme u mraku. Spavao je samo dva sata nakon što je vozio gotovo šest stotina kilometara i još je uvijek bila duboka no kad smo krenuli dalje. Rekao je da prošle no i uop e nije spavao, da mu treba samo topli ru nik i brijanje, a onda zagristi hrustavu cigaru da bi mu osjetila bila budna. Uklju io sam prijenosni radio i slušali smo Vele asnog Toma Thumba Goodloea, pjeva a *country* glazbe i propovjednika koji je izvikivao El Paso. Clevenger se po eo smješkatati.

"Adams kažem. Aldrich kažem. Andrews, Armstrong, Bancroft, Burton, Bennett, Box, Brown, Bryan. Daj mi Cart-wrighta, Cassidyja, Colea, Coopera, Curtisa, Dalea, Dixona. Želim Elliota u svojoj ekipi. Fowler zvu i kao moj ovjek. Želim Benjaminu Cromwella Franklina. Želim Calvina Gagea. Želim Alberta Gallatina. Želim Ganta, Gillespija, Graya, Greena, Halea, Hamiltona, Hawkinsa, Hunta, Ingrama, Jacksona, Jenningsa, Jonesa, Kenyona, Kinga, Lambertu, Lanea, Lawrencea, Lewisa kažem. Lightfoota kažem. Lindsaya i Logana. Love, Marshall, Martin. Maxwell kažem. McClelland, McCoy, McKay, Mercer, Mitchell, Moore, Nabers, Nash, Orr, Pace, Parker, Patton, Phillips. Želim uti prezimena koja ispravno zvu e kao Powell, Proctor, Reed i Reese. Želim uti Rhodes, Robbins, Rockwell, Russell, Sanders, Scott, Slayton. Želim uti stara imena kao Smith, Stilwell, Taylor, Thompson, Tindale. Želim dobre ljude na svojoj strani. Trask, Turner, Tyler, Wade, Walker, White, Williams, Yancey, York, Young. Svi su bili tu, svi do jednoga, podižu i standard usamljene zvijezde. I, Bog mi je svjedok, bio je tu i Goodloe. Robert Kemp Goodloe. I ja nisam bio stranac u svojoj vlastitoj zemlji."

"O emu se tu radilo?" pitao sam.

"On voli iš itavati neka od imena koja su urezana na jednom od spomenika na vojnom groblju u San Jacintu. Rat s Meksikancima. Sam Houston. Armija Republike Texas. Voli izostaviti sva imena koja zvu e strano."

"Obi an govor o obi nim ljudima. Samo mladost, ali mladost s pjesmom. Samo siromašni doma i sin, no sin s crkvenom pjesmom u srcu. Poljoprivrednik i svira bendža, ali svima je Texas dom i ja u njemu nisam stranac."

"Sad se zagrijava", rekao je Clevenger.

"Ako ne možeš izgovoriti ne ije prezime, onda je on stranac, a ako te ne pogleda u o i, onda je opasan."

"Ništa osim pakla, zar ne?"

"Mekani bijeli nezašti eni dio. Proširi te rije i i reci svojim dobrim susjedima neka nastave dalje. Reci im da si uo te rije i iz usta Toma Thumbu Goodloea, pono nog evangelista, dvadeset i šest godina starog i na svojem putu prema stazi slave. A koje su te rije i? Te su rije i meke, bijele i nezašti ene. Proširite ih okolo, prijatelji. Mi smo previše

nježni i previše slatki i mi ćemo svladati sve one ljude koji hule našu kršćansku naciju svojim podrugljivim povicima i svojim brbljanjem poput islamske sekte iz filmova. Moramo ih brzo poraziti, prijatelji. Moramo poslati na njih svoje igraće obrane. Isus nije bio stranac u vlastitoj zemlji. On je znao jezik. On je jeo klopu. Osjećao se kao kod kuće. A naš fini inženjer, gospodin Dale Mulholland, pokazuje mi da je vrijeme za pjevanje i pozivam svakoga od vas da mi se pridruži, u svojim krevetima i u svojim kuhinjama gdje pripremate kasni obrok ili što god vam radi. Dođite u odaju. Oni koji znate, podignite svoje glasove sa mnom. Oni koji ne znate, trebali biste znati. No prvo ćemo zastati tako da mogu pročitati reklamnu poruku."

Nisam znao što je bilo toliko smiješno, no Clevenger se vozio posvuda po cesti i udarao je po volanu od smijeha. Promijenio sam postaju, preplavio me val iscrpljenosti i utonuo sam u sjedalo. Deset minuta kasnije DJ koji je govorio španjolski odjavio se u mješavini statičkih zvukova i nekoliko sekundi nakon toga drugi je glas putovao u dugoj noći.

"Budale, sanjari, farizeji i lopovi. Ovdje je Beastley s konačnim satom emisije Smrt je iza ugla. Nešto filozofskog avrljanja. Šetnja po stazi lobotomije. Povremeni mjehuri mrtvog zraka. Upravo mi je sinulo, kao glazbenom automatu i šovinistu, da vam ne bude još dugo trebati moj osobiti oblik istine. Planirano je da droge zamijene medije. Monotono mračno zadovoljstvo zamijenit će goru i strah vaših noćnih i ranih jutra. Možete se veseliti iskustvu oslobođenja od napetosti, tuge i sreće izazvanih drogom. Svi endoparaziti moraju se držati granica utrobe samoga vremena. No ja ću nedostajati. Tablete i aromne vrećice nisu zamjena za tranzistorsku ljubav koju izmjenjujemo u okrutnoj noći. Blijedim od bolesnih predviđanja. No naprijed, grubijani opijeni kloroformom, u tajne i nered. Danas sam naletio na starog prijatelja, Lothara Noboa, koji je nekad bio George Jefferson Carver Eleanor Roosevelt III. Nema sumnje da je novost došla čak i do onih od vas koji ste najdublje u barikadama da je Lothar Nobo trenutno glavni nacionalni glasnogovornik za crnu muškost i ponos, u iščekivanju objavljivanja top-ljestvice prvih četrdeset za sljedeći mjesec. Prvi put sam sreću Lothara prošle godine na trgu J. Edgara Hoovera u Zapadnom Berlinu kuda smo obojica došli na meunarodni sajam spaljivanja knjiga. Ako se dobro sjećam, on je dao nekoliko prilika podcijenjenim izjavama novinara o privatnim organima našeg poštovanog šefa države, H. C. Pornyja. No ne želim govoriti o tome. Odjednom mi je draže raspravljati o nježnijim stvarima. Dosta opscenosti. Moj život je preplavljen otkupljujućim puritanskim vrijednostima. Gdje god idem vidim cvjetanje rada svojega susjeda. Sad kad me povijest oslobodila, i to žestoko, mislim da bih volio otići i jako daleko - do Aranskog otonja, u Saharu, u neko selo na Himalaji. Tamo smjestiti svoje ustajalo tijelo i dobro plaćeni um nasuprot divljih pasa prirode. More, pustinja i planine. Kakav novosvetački eldorado samo je. Kakvo je učenje na mojem licu kad izađem iz tijela prekrivenog zemljom i umjesto smjerne stare gospode i voštanih dama Šezdeset i četvrte ulice vidim nekakvog visokog prastarog jaka koji se gega kroz nanose snijega. Okrećem svoje molitveno kolo Harry Winston. Ili stojim iznad bijesnoga mora, uglaćeni uvijek Arana pljuje mi u lice. Temporalno spasenje. Sam bih mogao zadržati jednu ili dvije ozbiljne misli. Ista matematika pustinje. Otići iz radioaktivne lokve. Koža mi postaje suha i ljuskava. Jezik mi je prekriven izotopima. Moji udovi, svi, postaju plavi. Sve su tajne sadržane u pustinji. Linije se presijecaju u pijesku. Gdje si i što si? Beduizam u svom prizemnom humoru. Irski Arapin živi u mom unutarnjem uhu, najavljuje vijesti, prognozu i sport. On se obrazovao kod jezuita i nosi najbolje što dogma može kupiti. Govore i o odjeći, svi eunusi koji uo avaju trendove trebali bi biti zainteresirani saznati da kad sam danas popodne vidio Lothara Noboa u Pedeset i trećoj ulici ispred Muzeja moderne trgovine, on je nosio lavlju grivu upletenu u pletenice u salonu Sassoon, točnu kastu vjetrovku od leopardova krzna i povišene cipele od kraljevske kobre. Smanjena glava nekadašnjeg policajca iz Oaklanda njihala mu se s perlica oko vrata. Lothar i ja smo se toplo rukovali i onda me pozdravio najnovijim pozdravom crne moći, zakvačivši mali prst i palac s mojim prema dolje, vrsta pozdrava koja prevladava među članovima nomadskog plemena u južnom dijelu središnjeg Alžira koji obožavaju mistično oko na poleđini američkih dolara. Bez daljnjih komentara sada ću pročitati ceduljicu koju mi je Lothar tada dao. Citiram. Volio bih iskoristiti ovu prigodu i podsjetiti bijele silovateljske imperijalističke genocidne ratne huškarice željne moći da imaju to no dvadeset i četiri sata da izađu u iz Afrike, Azije, Južne i Srednje

Amerike, Kariba, Australije i Novog Zelanda. Ako se ne pokore ovoj naredbi, rezultat će biti orgija krvoprolića a diljem svijeta prema kojoj će Drugi svjetski rat izgledati kao kvekerski piknik u mjestu New Harmony u Indiani. Kraj citata. Džungla i pustinja se grade, frazu po frazu, u tamnom svitanju zore. Udaraju se ta brončana imena. Poznati i kao: Ahmed Abu Bekir. Halil Rassam. Shafik Bej. Imam el-Mahdi. Kwame Mwanga. Majid Said. Hassan Karami. Rashid Nimr. Muhamed Lateef. Mustafa el-Atassi. Dugumbe Ujiji. Ismail bin Salim. James Lumumba. Abdul-Rahman Alami. Jakub Mahmud. Plovili smo po zaljevu Shafik/ kad nam je buka iz luke/ oduzela dah. Mali moji neopisivi, trolovi i trogloditi - mislite da ima plemenitih zvuka među tim imenima pustinja. Rogozi i krive sablje. Prsa mi lagano drhte smijehom angliziranog Saksonca. Što i jesam. Trostruko meso stupnjevano rečeno. Sažetak smrtne skrivene misli. Dijete evidencije registrirano u dijelu lanca. Slika koju prenose brojčano osjetljive vrijednosti. Standardizirana primjena kodiranog tabulatora. Ja sam nezamislivi Mandrake. I vidim da moramo stati zbog snimljene najave od ključne važnosti za svakoga do koga dopire moj glas. U međuvremenu, nemojte raditi ništa što škodi nacionalnom incestu."

Probna traka bila je krug od četrnaest kilometara u pustinji. Sunce je izlazilo i mi smo parkirali na nadvožnjaku koji je gledao na kamione i automobile što su se kretali ispod nas. Clevenger je rekao da voze dvadeset i četiri sata dnevno, šest dana u tjednu u svim vremenskim uvjetima. Svako malo neki od vozača zaspi, rekao je; onda izleti s ceste, prevrne se šest do osam puta, izgori i umre. Kamioni ne poskakuju koliko automobili, ali čini se da bolje gore. Tada je rekao da je vrijeme da se javi u ured, no prvo se provezao po stazi, četrnaest vrlo ubrzanih kilometara, konačno praskom, brzinomjer mu se tresao na 185. Pitao sam se zašto je tu došao prije nego što je otišao kući.

U uredu mi je pokazao neke rasporede i ukratko mi objasnio kako rade. Imao je dvanaest manje ili više stalnih zaposlenika: četiri bijelca, dva crnca, šest Meksikanaca. Posao je neformalno bio organiziran na takav način da su Meksikanci uglavnom vozili, crnci su uglavnom mijenjali gume, a bijelci balansirali gume i mjerili, kao i provjeravali pritisak zraka, temperaturu, habanje dodirne površine i ostalo. Rekao sam mu da želim voziti i mijenjati gume i činilo se da me ljutito pogledao zbog te sjevernjačke krivnje i neznanja, iako mu se glava uopće nije pomaknula, kao ni oči; tako se samo činilo. Tada je provjerio svoju poštu i dugo nismo razgovarali. Automobili i kamioni su prolazili i zemlja je bila ravna sve do plavih planina u daljini. Rekao sam da izgleda kao da će kišiti.

"Svatko tko pokušava prognozirati vrijeme u Texasu je ili stranac ili prokleta budala."

"To no", rekao sam.

Muškarac je stajao pored prozora i pio nešto vruće iz papirnate čaše i Clevenger je izašao razgovarati s njim. Nazvao sam kuću u Warrena Beasleya.

"Da biste osvojili glavni dobitak u gotovini u iznosu od 840.000 dolara, možete li identificirati muškarca ili ženu koja je igrala na trećoj bazi za Phillies iz Philadelphije u onom trenutku kad je James Mason ušao u more da bi spasio karijeru Judy Garland?"

"Ne razgovaram o novcu bez svojih odvjetnika", rekao je.

"Tko je to?"

"David Bell. Čuo sam tvoju emisiju prije nekoliko sati. Tu sam dolje usred ničega. Mislio sam da nisi bio baš zabavan s tom crnom militantnom spikom. Zašto oni ne bi imali imena kakva hoće? Jesam li te probudio?"

"Nisam mogao spavati", rekao je.

"U svakom slučaju, bilo je dobro čuti poznati glas."

"Slažem se s tobom. Slušao sam i sam. To me znatno oraspoložilo."

"Ne razumijem te, Warrene."

"Na traci. Snimao sam za zadnja dva ili tri mjeseca. Raditi uživo je bio preveliki napor."

"Trebao sam znati", rekao sam. "Zbilja sam trebao pogoditi. Svi smo mi na traci. Sve na traci. Svi mi."

"Žao mi je, Tab, ako sam poremetio tu tvoju osjetljivu shemu. No ovako je zbilja mnogo praktičnije. Mogu snimiti nekoliko emisija odjednom i tu i tamo uzeti slobodan dan."

"Onako je bilo bolje, Warrenne."

"Samo u ontološkom smislu. No moram priznati da nisam imao jednu mirnu noć sna otkad sam prešao na trake. Mislim da je to više od svega krivnja moje žene. Prve četiri patile su od nesanice. Shodno tome, ja sam spavao kao beba sve te godine. Moj metabolizam temelji se na suptilnim polaritetima. No sadašnja kuća je stalno u krpama. Ona je poput zmije koja spava u toploj vodi. Bespomoćan sam protiv takve snage. I, kad napokon zadrijemam na nekoliko minuta, dode mi san o trakavici, koji nisam imao godinama. Slušaj, Tab, dođi ovamo i popij nekoliko koktela sa mnom. Sjedit ćemo pored kreveta i gledati ju kako spava. Svako jutro u otprilike ovo doba gura prste u sebe neko vrijeme. Ako dođe nešto zbilja brzo, možeš to vidjeti."

"Warrenne, nisam kod kuće. Ja sam u vražjem Texasu."

"Kad se to dogodilo?"

"Ne znam", rekao sam. "Otišao sam prije nekih pet tjedana. Više čak nemam ni posao."

"Gle, počinje."

"Do viđenja", rekao sam.

Izašao sam van i Clevenger me upoznao s dva bijelca koji su se zvali Lump i Dowd. Rekao je da će dovesti ženu čim se Peewee pojavi. Otišli smo do garaže. Maleni smetlarski kamion stajao je na središtu betonskog poda i deseci guma bili su složeni pored zida. Posvuda su bila sredstva za vaganje i mjerenje, krpe, ručne dizalice, poluge, karburatori, naplaci, ispušne cijevi. Lump je unio dvije gajbe piva; nosio ih je po jednu na svakom boku, rukama drže i donji rub obje gajbe od drva i željeza. On i Dowd sjeli su na gume. Clevenger je sjeo na branik kamiona. Ja sam se naslonio na prazni dio zida. Počeli smo piti. Bilo je sedam sati ujutro.

Pili smo ravno iz boca. Pivo je imalo odvratniji okus u to doba dana, no nisam ništa rekao i nastavio sam piti. Ostali su pili otprilike dvaput brže od mene. Dowd je povukao pola litre i rekao da bi bilo bolje da ode van dobro se isprazniti i svi su se nasmijali. Pili smo pivo oko sat vremena, svatko od nas naizmjenice izmamljujući i smijeh stajanjem pored otvorenih vrata garaže i pišući i na šljunak vani. Kad je došao moj red, bilo je i smijeha i pljeska kao da sam čim se ovim činom pridružio u nekoj mitskoj zajednici. Shvatio sam da sam zadovoljan zbog njihova blagoslova. Peewee se pojavio s bočicom burbona i ona je počela kružiti između nas. Kroz prozor sam mogao vidjeti automobile i kamione koji su kružili stazom, sada bez upaljenih svjetala. Clevenger je otišao do telefona na zidu i vrlo tiho i jednolično govorio ne više od deset sekundi prije nego što je spustio slušalicu.

Dowd je spustio vrata garaže.

Žene su stigle pola sata kasnije. Bile su tri, sve Meksikanke. Najmlađa je željela znati gdje je Danny Boy i Clevenger joj je rekao da je Danny Boy u zatvoru i da je bez desnog oka. Dowd je odveo debelu u kabinu kamiona i ona je legla na leđa i povukla haljinu. Koljeno joj je kliznulo sa sjedala i on je pao preko njene noge i spustio se ispod ploče s instrumentima. Svi smo se smijali. Ispuzao je preko papuče za gas i pao na zemlju, smijajući se i povraćajući, a jedna mu je noga još uvijek bila zakvačena za ploču s instrumentima. Lump je prešao preko njega, otkopao hlače i popeo se na ženu. Clevenger je skinuo svu odjeću, koraknuo unazad u izmama i rekao mladoj da sjedne u gumu za kamion koja je stajala pored zida. Dok je ona podizala haljinu, on se spustio na ruke i koljena i ugurao glavu unutra. Peewee je naslonio treću ženu na goli zid, zadignute haljine, i grizao joj grudi, koje nisu bile otkrivene, pokušavajući ući u nju. Ja sam odvuкао Dowda do stražnjeg dijela kamiona i, kad sam bio siguran da nitko ne može vidjeti što radim, snažno sam ga udario u rebra. Tada sam dokrajčio burbon i izlio bocu piva na Lumpovu glavu i on se nasmijao i nastavio. Peewee je počeo kliziti po ženinim nogama. Preko donjeg dijela Clevengerovih leđa mlada žena je gledala u mene i kopala nos. Peewee je bio na podu, sklupčan oko nogu treće žene, grizući, nepotpuno skinutih hlača. Lump je izašao iz kabine, skinuo svu odjeću i podignuo gajbu piva. Clevenger je izašao ispod haljine i popeo se na debelu u kabini. Rekao joj je da skinu haljinu, no ona nije htjela i on se počeo smijati. Lump je bacio bocu u zid. Vidio sam kako Dowd puze i pomogao sam mu da ustane i gurnuo ga prema mladoj ženi. Pao je na pola puta prema njoj. Još je uvijek bila u gumu i Lump je otišao do nje i gurnuo glavu pod njezinu haljinu. Ja sam udario

Dowda. Peewee je skinuo cipele druge žene i gurao jedno od njenih stopala sebi u hlače. Pogledala ga je i nasmijala se i tada se i on nasmijao i ona je pala na njega i ležali su zajedno, smiju i se i povlače i jedno drugome kosu, grizu i, prevrću i se s jedne strane na drugu. Nisam mogao otvoriti vrata garaže i naslonio sam glavu na njih, osjeću aju i da padam i ekaj i da udarim, žele i to, no nekako sam ipak još stajao, a vrata su bila hladna uz moj obraz. Clevenger me udario po leđima i stalno ponavljao riječi i *mekani bijeli nezaštićeni dio*. Okrenuo sam se i vidio da debela žena lijeva pivo po Dowdu. Peewee je sada stajao i imao je dugačku cijev me u nogama i svi su se smijali. Mlada žena je još uvijek bila u gumi. Lump je pišao po zidu. Dowd je ustao, rukama obgrlio debelu i ponovno povratio. Ona ga je udarila u lice, dvaput, ozlijedila ga je i svi su se smijali. Peewee je sada skinuo odjeću, dopuzao do mlade žene i stavio glavu pod njezinu haljinu. Clevenger mi je rekao da pazim na debelu. Njezina vagina je imala zube. Debela i druga su sjele na ploču s instrumentima i dijelile bocu piva. Dowd, koji je ponovno bio na podu, rekao je da je vrijeme da i on dobije svoje. Krenuo je prema dvjema ženama, pokušao ustati, izgubio ravnotežu i glavom udario u rub branika. Lump je stajao u vlastitoj mokraći. Otišao sam do Peeweeja, zgrabio ga za gležnjeve i povukao ga s mlade žene. Vukao sam ga po zemlji dok je ležao na truhu i licu. Clevenger ga je zalio pivom. Tada sam otišao do djevojke koja je sjedila u gumi, povukao joj haljinu preko bedara i zakopao lice u njezina bedra. Bedra su joj se razdvojila pa skupila, mokra pored mojih ušiju, i pokušao sam staviti jezik dublje u nju, ponovno se osjećujući aju i kao da se onesvjestiti. Tapšala me po glavi. Netko me povukao od nje i ja sam otpuzao prema debeloj, pokušavajući i skinuti košulju, samo košulju. Clevenger je prvi stigao do nje i oni su otišli u stražnji dio kamiona i nakon nekog vremena uspjeli ući u njega. Druga žena me gurnula na pod, zajahala me, otkopala mi košulju i skinula ju, a tada mi je pokušala skidati remen. Mogao sam vidjeti Dowda. Još je bio onesviješten, no nije bilo krvi. Žena je držala moj penis u ruci i pokušavala ga staviti u sebe. Povukao sam je prema sebi i poljubio je i napokon je popustila i samo ležala na meni, mi ući u se s jedne strane na drugu i ližu i mi lice. Tada me ponovno zajahala i shvatio sam da mokri po mojem truhu i prsima.

Naposlijetku je ustala i sjela na ploču s instrumentima i popila malo piva. Podignuo sam se na koljena i zakopao remen. Tada sam povratio. Lump je bio ispod haljine mlade žene. Peewee je sjedio na podu i pušio cigaretu. Dopuzao sam do njega i tražio dim, iako nisam pušio već nekoliko godina. Sjedili smo jedan pored drugoga i dijelili cigaretu. Clevenger se spustio s kamiona, skinuo izme, obukao se i ponovno navukao izme. Debela je stajala u prikolici kamiona i druga joj je žena dodala bocu. Clevenger je obavio telefonski razgovor. Lump je izašao ispod haljine i pomokrio se po Dowdu. Mlada žena je sjedila u gumi.

Tada je Clevenger izašao kroz sporedna vrata. Ja sam krenuo za njim i izvadio svoj kovčeg iz automobila. Rekao je da će se vratiti za pola sata. Gledao sam kako vozi po probnoj stazi. Prošao ju je tri puta, gotovo dvostruko brže nego kamioni i ostali automobili. Gledao sam u taj ogromni krug od asfalta, četrnaest beskonačnih kilometara, nešto što je ostalo od izludjenih ili djetinjastih ljudi. To me navelo da na trenutak pomislim na Warburtona, njegov posljednji memorandum, i po čemu sam žonglirati abecedom, da bih ga napokon shvatio, tri imena poslije dva, u anagramu, posljednja šala korporacijskog izgnanika. Vratio sam se u garažu i uzeo svoju košulju. Tada sam pretrčao preko trake i preko pedeset metara zemlje i kroz vrata na cestu. Clevenger je još uvijek kružio trakom. Odjenuo sam košulju i hodao oko pola sata. Postajalo je toplije. Mrtvi kojoti visjeli su na žičanim ogradama. Tada se zaustavio automobil, stari *Studebaker*. Vozač je ponovno krenuo prije nego što sam stigao zatvoriti vrata. On je bio jednoruki uvijek u plavoj uniformi američke mornarice. Uz cestu, rasute po pustinji bile su stotine naftnih bušotina, a njihove crne cijevi mazile su se, trokutastih glava i uskih okvira, robovske kolonije ogromnih mrava radnika, znanstvena fantastika pretpovijesti i vremena iza nje. Crni je dim sukljao iz rafinerije i prekrivao nebo i zemlju. Pitao sam ga kuda se zaputio i on je odgovorio prema unutrašnjosti. Na radiju je Bob Dylan pjevao *Subterranean Homesick Blues*. Izašli smo iz dima i pitao sam ga koliko je dugo bio u mornarici. Činilo se da je u srednjim dvadesetima, lagano trzaju i muškarac s uskim usnama i bijelo-plavom kosom tajnog planera pljačkaške banke.

"Misliš da nisam bio u mornarici zbog ruke. Misliš da sam neprikladan. To je uvijek bila moja snaga. Projiciram tajnu koju mnogi muškarci i žene pokušavaju dokučiti. No možda je tajna u njima samima. Pitaš se kako to da znam toliko toga o ljudima. Bio sam na mnogo mjesta u životu. Bio sam u Kini, jedan od malobrojnih. Strastveni sam ita. Studirao sam na Tobleroni u Parizu. To je bilo prije ruke."

"Bez uvrede. Samo sam pitao."

"Sve zanima ruka. Postoje i drugi dijelovi mene, duboko dolje, koje nitko nije uspio doseći. Imam neutaživu znatiželju o ljudima iz svih slojeva života. O ljudima se može naučiti ako držiš oči i uši otvorenima, a usta zatvorenima. Lutao sam ulicama Pariza kao mačka. Bio sam tih i oprezan. Nitko me nije gnjavio. Nosio sam nož u svojim pariškim danima. Imao sam samo jednog bliskog prijatelja, pisca-slikara iz Har-lemma. On je bio slatkorjevičnik i žilav. Bio je najveća crna faca u Parizu. Bio je pikovasi. Bili smo kao dva mačka koja se šalju Lijevom obalom. Stalno sam nosio nož. Zagnjavi jednoga od nas i drugi će ti prerezati grkljan."

"Kako se zvao?"

"Tko?"

"Pisac-slikar."

"Pristojan si jer me se bojiš. Strah nagoni ljude na postavljanje laskavih pitanja. To primjećujem već nekoliko godina. To je zamršena stvar, strah. Proučavao sam ga tijekom svojih putovanja. Postoji itava literatura o strahu u knjižnicama svijeta, samo čekaj da je netko pročitaj i napravi sažetak. Ruka je to što brine ljude. Tajna je neprijatelj bijeloga ovjeka. Ja sam jedan od rijetkih s dušom. Daj da pogledam kako ti dovraga izgledaš."

"Koliko daleko je unutrašnjost zemlje?"

"Pogledaj tu", rekao je. "Parkiraj tu ovo vozilo iza prvog velikog plakata do kojeg dođeš. Onda ćeš vidjeti koliko tajne ti imaš. Ja sam obdaren. Obdaren sam kao bik za borbu. Ovako sam veliki. Vidjet ćeš tko je već i muškarac. Već i daje. Manji prima. To je pravilo ceste."

"To je to", rekao sam. "Pusti me van."

"Odbijanje je jedan od otrova našeg doba. Ljudi nikada ne bi trebali odbiti jedan drugoga. Misliš da ovo nije ništa osim vulgarnosti s moje strane. Ono što ja nudim je više od robe. Muškarci su mnogo plaćali za moje seksualne darove i sklonosti. No moja tajna nije na prodaju."

"Zaustavi auto."

Usporio je i stao sa strane. Zgrabio sam svoj kovčeg i izašao. I tada, oduševljeno dijete koje recitira rimu, dijete koje se prisjeća neke stare lekcije ili istrnutog dijela naučenog od riječi i do riječi, nagnuo se prema prozoru i pobjedonosno rekao:

"Dobri dečki i ne prihvaćaju da ih voze neznanci."

Gluhonijemi par odvezao me sljedećih šezdeset kilometara. Izgledali su dovoljno slični da bi mogli biti blizanci. Sjedio sam otraga pored gitare. Onda sam se kratko vozio s muškarcem koji je prodavao otrov za štakore i koji je jednom bio delegat na političkoj konvenciji. Zatim me pokupila bivša striptizeta i odvezla do unutrašnjosti zemlje. Ona je nekada igrala remi s vojvodom od Windsora. Uzeo sam sobu, obrijao se, istuširao, odjavio sobu i unajmio auto. Vozio sam itavu noć prema sjeveroistoku i opet sam osjetio da sam se zadnjih dana suočavao s književnošću, arhetipovima turobne tajne, sinovima i kerima arhetipova, slikama koje nisu mogle biti sigurne koja je od dviju zbrki manje strašna, njihova ili ono što njihova može postati ako se ikada suoči s istinom. Vozio sam bezumnom brzinom.

Ujutro sam krenuo u smjeru zapada po Ulici Main u centru Dallasa. Skrenuo sam desno u Ulicu Houston, lijevo u Ulicu Elm i rukom pritisnuo trubu. Držao sam ju tamo dok sam prolazio pored Školskog spremišta knjiga, preko trga Dealey i ispod trostrukog podvoznjaka. Stalno sam trubio i po Ulici Stemmons i kod bolnice Parkland. Stao sam na Love Fieldu i kupio dar za Merry. Tada sam s American Express karticom rezervirao mjesto na prvom letu za New York. Deset minuta nakon polijetanja jedna žena zatražila je od mene autogram.